

การจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก
อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

นายเอกลักษณ์ สายด้วง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2563

การจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก
อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

นายเอกลักษณ์ สายด้วง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2563

**Conflict Management of the Klongsisook Reservoir Construction Project in
Phanom District, Surat Thani Province**

Mr. Ekkalak Sayduang

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Political Science in Politics and Government

School of Political Science

Sukhothai Thammathirat Open University

2020

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การจัดการความขัดแย้ง โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
ชื่อและนามสกุล นายเอกลักษณ์ สายด้วง
วิชาเอก การเมืองการปกครอง
สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร.ชนศักดิ์ สายจำปา
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขจรศักดิ์ สิทธิ

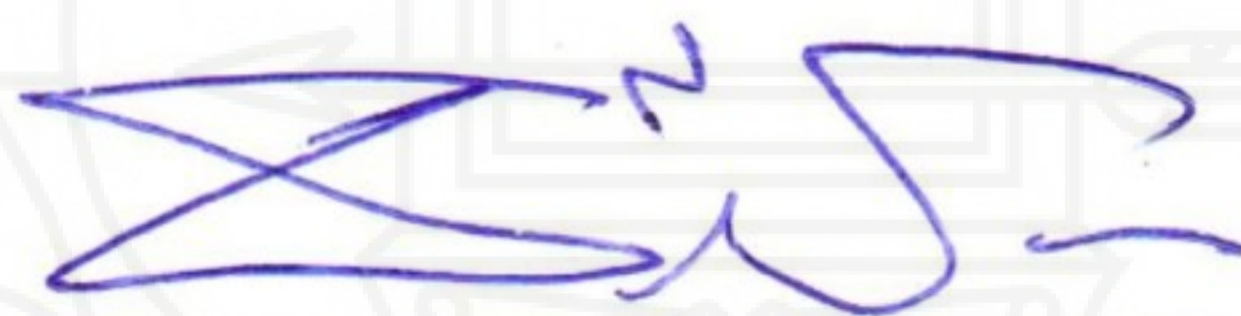
วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2564

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ศิริ โภคางกูร

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริ โภคางกูร)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชนศักดิ์ สายจำปา)

Khajornsak Sathi

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขจรศักดิ์ สิทธิ)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.เทพศักดิ์ บุญรัตพันธุ์)

๑๓

ชื่อวิทยานิพนธ์ การจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุก อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผู้วิจัย นายเอกลักษณ์ สายด้วง รหัสนักศึกษา 2618000026

ปริญญา รัฐศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร.ชนศักดิ์ สายจำปา

(2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขจรศักดิ์ สิทธิ

ปีการศึกษา 2563

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ปัญหา อุปสรรค และความขัดแย้งอันเกิดจากโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี (2) รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี และ (3) เสนอแนะแนวทางในการจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการใช้ข้อมูลจากเอกสารและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นายอำเภอพนม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี รวมทั้งสิ้น 35 คน

ผลการวิจัยพบว่า (1) ปัญหา อุปสรรค และความขัดแย้งอันเกิดจากโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แก่ ความขัดแย้งด้านข้อมูล ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ ความขัดแย้งด้านโครงสร้างอำนาจ และความขัดแย้งด้านค่านิยม (2) รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ใช้หลักการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่ กลไกอำนาจหน้าที่ของฝ่ายปกครองท้องถิ่น การดำเนินโครงการตามแนวทางโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ภาวะผู้นำของฝ่ายปกครองในพื้นที่ และการใช้หลักธรรมาภิบาล และ (3) แนวทางการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่ที่ต้องปรับแนวทางในการดำเนินโครงการเพื่อให้ชาวบ้านก็ยังคงดำเนินชีวิตอยู่ได้ และได้รับผลกระทบน้อยที่สุด

คำสำคัญ การจัดการความขัดแย้ง โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุก อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

Thesis title: Conflict Management of the Klongsisook Reservoir Construction Project in Phanom District, Surat Thani Province

Researcher: Mr. Ekkalak Sayduang; **ID:** 2618000026;

Degree: Master of Political Science Program;

Thesis advisor: (1) Dr.Thanasak Sayjampa, Associate Professor;
(2) Dr.Khajornsak Sitthi, Assistant Professor;

Academic year: 2020

Abstract

The objectives of this research are: (1) to study the problems, obstacles, and conflicts arising from the Klongsisook reservoir construction project in Phanom District, Surat Thani province; (2) to study the conflict management pattern of the Klongsisook reservoir construction project in Phanom District, Surat Thani province; and (3) to study the recommendations for conflict management guidelines of the Klongsisook reservoir construction project in Phanom District, Surat Thani province.

This study was qualitative using information from the document and interviewed the key informant, as follows: Phanom District Chief, Subdistrict Headman, Village Headman, Assistant Village Headman and inhabitants in the area who affected by the implementation of the Klongsisook reservoir construction project in Phanom District, Surat Thani province. A total of 35 people.

The findings are: (1) the problems, obstacles, and conflict arising from the Klongsisook reservoir construction project in Phanom District, Surat Thani province were the conflicts of information, conflicts of benefit, conflicts of relationship, conflicts of structure, and conflicts of values. (2) The approach of Conflict management for the Klongsisook reservoir construction project in Phanom District, Surat Thani province uses the participation of villagers in the area, the authority mechanism of the district administrative, implementation of the project according to the Royal Initiative project guidelines, the leadership of the administrative in area, and use of good governance. (3) It is recommended that the guidelines for conflict management in the area were to adjust the way of project implementation so the villagers can still live with minimal impact.

Keywords: Conflict management, Klongsisook reservoir construction project, Phanom District, Surat Thani province

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.ชนศักดิ์ สายจำปา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขจรศักดิ์ สิทธิ สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ได้ให้ความกรุณาแนะนำและติดตามการทำ วิทยานิพนธ์ครั้งนี้อย่างใกล้ชิดตลอดมา นับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้วิจัย รู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณนายวิสุทธิ สรรพพำ กำนันตำบลต้นยวน นายบำรุง หนูคำ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น นายสุวรรณ โขจรบุญเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตง ตำบลต้นยวน นายทวีป รัตนพันธ์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น นายเมธี ศรีจันทร์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง หมู่ที่ 12 บ้านป่าตง ตำบลต้นยวน ที่ได้ให้ความ อนุเคราะห์เสียสละเวลาให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัยอย่างละเอียด และให้การต้อนรับเป็นอย่างดี รวมทั้ง ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นประธานคณะกรรมการสอบปกป้องวิทยานิพนธ์ คณาจารย์สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ตลอดจนผู้บังคับบัญชา และผู้ที่มี ส่วนเกี่ยวข้องในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ทุกท่านที่ได้กรุณาให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ และให้ กำลังใจตลอดมา จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จจากการศึกษาในครั้งนี้

เอกลักษณ์ สายด้วง

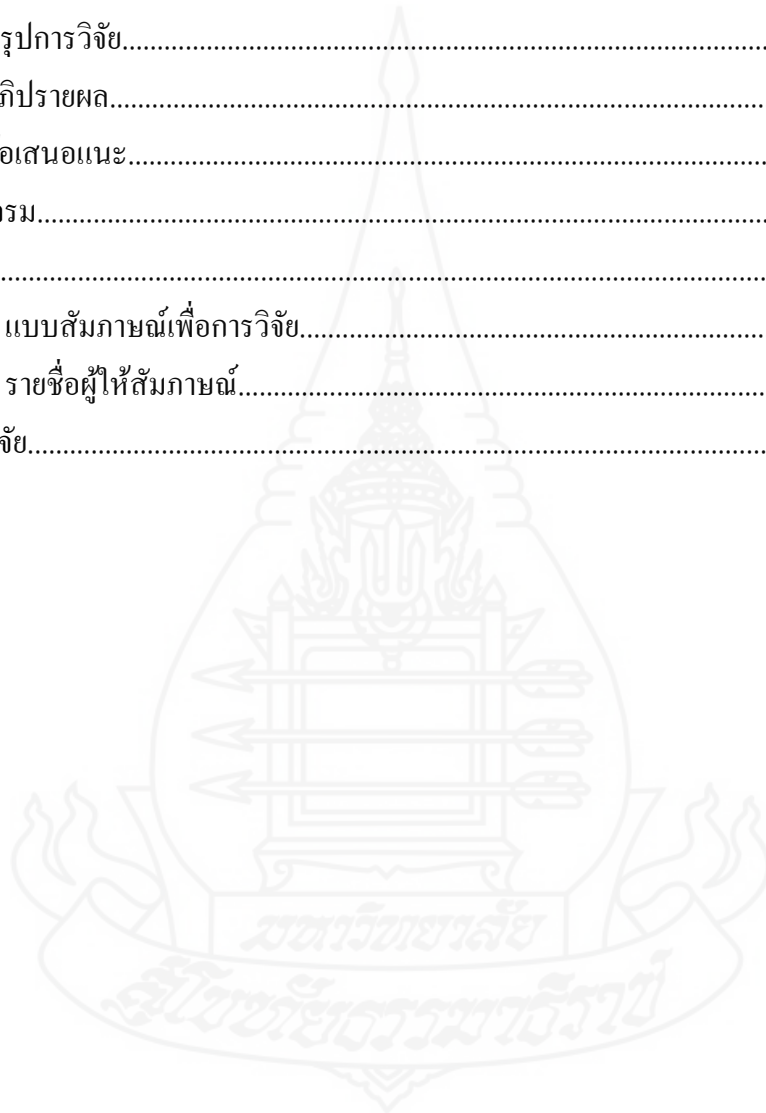
ตุลาคม 2564

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	5
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	5
ขอบเขตการวิจัย.....	6
ข้อจำกัดในการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	9
แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจ.....	9
แนวคิดการจัดการความขัดแย้ง.....	14
แนวคิดธรรมาภิบาล.....	19
แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	30
แนวคิดในการก่อสร้าง โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ.....	35
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	42
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	55
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	55
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	57
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	58
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	59

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	60
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	120
สรุปการวิจัย.....	121
อภิปรายผล.....	136
ข้อเสนอแนะ.....	159
บรรณานุกรม.....	162
ภาคผนวก.....	173
ก แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย.....	174
ข รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....	176
ประวัติผู้วิจัย.....	180

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อำเภอพนม เป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดสุราษฎร์ธานี อยู่ทางด้านตะวันตกติดกับเขตแดนจังหวัด พื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ปลูกยางพารา ปาล์ม น้ำมัน กาแฟ ผลไม้ต่าง ๆ เช่น ทุเรียน เงาะ มังคุด ลองกอง และกลางสาด มีความเป็นอยู่ตามวิถีชนบทที่เรียบง่าย มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของคนถิ่นฐานดั้งเดิมกับวัฒนธรรมของผู้คนที่มาจากถิ่นฐานอื่น ที่เข้ามาพักพิงเพื่อแสวงหาชีวิตที่ดีกว่า จนเกิดความผูกพันในถิ่นฐานทำกิน สามารถพัฒนาชีวิตและพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคง เมื่อทางการแจ้งข่าวสารมาว่าจะมีการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุกในพื้นที่หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน กับพื้นที่หมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร และหมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ดังกล่าวต้องประสบกับความทุกข์ยากในการดำเนินชีวิต เนื่องจากวิตกกังวล เกรงว่าจะต้องสูญเสียที่ดินทำกินและต้องอพยพไปที่อื่น ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานผู้รับผิดชอบโครงการคือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กับชาวบ้านในพื้นที่

โครงการอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นโครงการพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และเป็นโครงการที่เกิดจากรายชื้อชาวอำเภอพนมขอพระราชทานความช่วยเหลือ (ฎีกา) พระองค์ทรงรับเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อประโยชน์สุขของอาณาประชาราษฎร์ชาวอำเภอพนมอย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ [สำนักงาน กปร.], 2562, น. 2)

อำเภอพนมได้รับการประสานงานจากสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทานว่า ในพื้นที่อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีโครงการที่เกิดจากรายชื้อทูลเกล้าถวายฎีกาพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ยังไม่ได้ดำเนินการ คือ โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอพนมได้ร่วมกับสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน ออกตรวจสอบสภาพภูมิประเทศ จุดที่ตั้งหัวงาน และร่วมประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่าพื้นที่ที่มีความเหมาะสมทางวิศวกรรม

แต่บริเวณพื้นที่น้ำท่วมเหนืออ่างเก็บน้ำและเป็นพื้นที่ก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ มีบ้านเรือนของชาวบ้าน โรงเรียน สำนักสงฆ์ ถนน และมีพื้นที่ทางการเกษตรเพิ่มมากขึ้น จึงเป็นปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของโครงการดังกล่าว (ที่ทำการปกครองอำเภอพนม, 2561)

สืบเนื่องจากในอดีตเมื่อปี พ.ศ. 2534 ได้มีราษฎรทูลเกล้าถวายฎีกาก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสิสุข พร้อมระบบส่งน้ำ เพื่อช่วยเหลือแก้ไขปัญหาขาดแคลนน้ำในการเกษตรและการอุปโภคบริโภคในช่วงฤดูแล้ง เนื่องจากในขณะนั้นพื้นที่ยังมีลักษณะเป็นพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมและรกร้างว่างเปล่า มีเนื้อที่ประมาณ 2,300 ไร่ ทางราชการได้ปฏิรูปจัดสรรที่ดินให้เป็นที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน มีบ้านเรือนของชาวบ้าน สำนักสงฆ์ โรงเรียน และสาธารณูปโภคเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากรายงานการศึกษาโครงการได้จัดทำไว้นานถึง 30 ปี (นับตั้งแต่ที่มีการทูลเกล้าถวายฎีกาจนถึงปี พ.ศ. 2564) หากจะมีการดำเนินการตามโครงการแล้วเสร็จตามที่เคยได้มีการศึกษาไว้ จะมีชาวบ้านในพื้นที่เหนืออ่างได้รับผลกระทบเป็นจำนวนมากและกินพื้นที่กว้างขวาง ประกอบด้วยชาวบ้าน 4 หมู่บ้าน ในพื้นที่ตำบลต้นขวนและตำบลคลองชะอุ่น ได้รับผลกระทบจำนวน 1,008 ครัวเรือน หรือมีชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ จำนวน 2,841 คน (หนังสือบันทึกข้อความที่ทำการปกครองอำเภอพนม, 2562, น. 2) หมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบประกอบด้วยหมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน กับหมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร หมู่ที่ 7 บ้านบางเตย และหมู่ที่ 12 บ้านเขาเขียว ตำบลคลองชะอุ่น โดยเฉพาะหมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด เนื่องจากพื้นที่ก่อสร้างโครงการได้ขยายกินเนื้อที่ของหมู่บ้านเป็นพื้นที่บริเวณกว้าง

จากการตรวจสอบพื้นที่พบว่า พื้นที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 เนื่องจากมีการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นการสงวนพื้นที่ป่าไม้ไว้ รัฐจึงได้มีการตราพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 กำหนดให้แบ่งสิทธิในที่ดินของประเทศไทยเป็น 2 ประเภท คือ ที่ป่าไม้ซึ่งเป็นที่ดินที่ยังไม่มีกรรมสิทธิ์ตามประมวลกฎหมายที่ดิน และที่ดินเอกชนตามประมวลกฎหมายที่ดิน กรมป่าไม้ได้จัดที่ดินทำกินให้แก่ผู้ครอบครองที่ดินโดยการออกหนังสือแสดงสิทธิทำกินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ (ส.ท.ก.) ให้เป็นการชั่วคราว (สำนักบริหารการปกครองท้องที่, 2561, น. 7) และเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษา เนื้อที่รวมประมาณ 2,300 ไร่ แบ่งเป็นเขตป่าไม้อุรุกษ์ จำนวนประมาณ 340 ไร่ อยู่ในความรับผิดชอบของกรมป่าไม้ และป่าไม้เศรษฐกิจ จำนวนประมาณ 1,960 ไร่ และได้ประกาศเป็นเขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก.) ตามพระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) และมีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษา (หนังสือบันทึกข้อความ, 2562, น. 2) ส.ป.ก. ได้จัดที่ดินทำกินของรัฐเป็นหลักในรูปแบบหนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (ส.ป.ก.4-01) (สำนักบริหารการปกครองท้องที่, 2561, น. 8)

โครงการนี้ได้ส่งผลกระทบต่อชาวบ้านในพื้นที่เป็นอย่างมาก ทำให้ชาวบ้านมีความวิตกกังวลต่อการดำเนินการ โครงการดังกล่าว และเกิดการเคลื่อนไหวของชาวบ้านผู้ที่ได้รับผลกระทบ (กองวิชาการและแผนงาน กรมการปกครอง, 2560, น. 350) อำเภอพนมได้จัดประชุมประชาคมรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีผู้เข้าร่วมประชุม ประกอบด้วย ฝ่ายปกครองอำเภอพนม ส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้านในพื้นที่โครงการที่ได้รับผลกระทบและไม่ได้รับผลกระทบ ที่ประชุมมีมติไม่เห็นด้วยและไม่ต้องการให้มีการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก (หนังสืออำเภอพนม ค่วนที่สุด, 2561, น. 1)

ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อพยพมาจากจังหวัดอื่นที่ใกล้เคียงกับจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา บางส่วน และได้สูญเสียที่ดินทำกินในถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง จึงอพยพเข้ามาจับจองที่ดินทำกินในพื้นที่ตำบลตันหยงและตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ยังเป็นพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม ยังไม่มีชาวบ้านเข้าไปจับจองเป็นพื้นที่ทำกิน เมื่อได้เข้ามาจับจองที่ดินทำกินและปลูกพืชผลทางการเกษตร เช่น ผลไม้ ยางพารา และปาล์มน้ำมัน จนดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข จึงมีความรักและห่วงใยในถิ่นที่อยู่ของตน ที่มีวิถีชีวิตและความเป็นมาของชุมชนได้กำหนดอัตลักษณ์และประวัติศาสตร์ร่วมกัน (ปิยะพงษ์ บุญบงก์, 2561, น. 13-21)

จากสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น ชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก ไม่เห็นด้วยที่จะให้มีการดำเนินโครงการและคัดค้านการดำเนินโครงการดังกล่าว ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลาง ที่ 15 กรมชลประทาน กับชาวบ้านในพื้นที่ ทำให้กลไกฝ่ายปกครองต้องเข้ามาดูแลทุกข์สุขให้กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ โดยที่กลไกฝ่ายปกครองถือได้ว่าทำงานใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด มีหน้าที่ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” ให้กับชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อน นับเป็นกลไกของรัฐที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้กับชาวบ้านในพื้นที่ (กองบรรณาธิการ, 2557, น. คำนำ) ให้ได้รับความเป็นธรรม เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงภายในพื้นที่ (กรมการปกครอง, 2547, น. คำนำ) ในการนำแนวทางการแก้ไขปัญหาที่จะทำให้ชาวบ้านผู้ที่ได้รับผลกระทบลดความขัดแย้งกับหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ สามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้ระหว่างภาครัฐและชาวบ้านในพื้นที่ เพื่อให้ชาวบ้านในพื้นที่ได้รับผลกระทบน้อยที่สุด เพราะการที่หน่วยงานภาครัฐจะทำการก่อสร้างโครงการโดยไม่คำนึงถึงปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้านในพื้นที่คงเป็นไปได้ หากใช้มาตรการทางกฎหมายอย่างเคร่งครัดก็อาจเกิดปัญหาความวุ่นวายตามมาอีก

ในทางปฏิบัติเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นจะต้องดำเนินการอย่างไรในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง เพื่อให้ชาวบ้านได้รับผลกระทบน้อยที่สุดและได้รับผลประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย ทั้งหน่วยงานของรัฐ ผู้รับผิดชอบโครงการ และชาวบ้านในพื้นที่ (สำนักบริหารการปกครองท้องถิ่น, 2561, น. 39)

เมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่จึงต้องมีการจัดการความขัดแย้งตามหลักความเหมาะสมและถูกต้อง เพื่อรักษาผลประโยชน์ในการหาเลี้ยงชีพของชาวบ้านผู้ที่ได้รับผลกระทบ (จันจัน หอมแย้ม และคณะ, 2555, น. 181) และให้โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุกสามารถที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ได้ ซึ่งกลไกฝ่ายปกครองในพื้นที่ ได้แก่ นายวราทิตย์ ด้านวิริยะกุล นายอำเภอพนม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ ทำหน้าที่ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” แก้ไขปัญหาให้กับชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการ (สำนักบริหารการปกครองท้องถิ่น, 2559, น. 22) เพื่อให้เกิดความปรองดอง สมานฉันท์ และรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม รวมทั้งเป็นการพัฒนาและสร้างมวลชน และแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี (กองวิชาการและแผนงาน กรมการปกครอง, 2560, น. 101)

การดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุกได้ส่งผลกระทบต่อสภาพชีวิตและความเป็นอยู่มาแต่ดั้งเดิมของชาวบ้านในพื้นที่เป็นอย่างมาก ทั้งการทำมาหากินและการอยู่อาศัยของคนในชุมชน เนื่องจากที่ดินเป็นปัจจัยการผลิตพื้นฐานที่สำคัญที่สุด และเป็นสิ่งเดียวที่ชาวบ้านพึ่งจะมีได้ ประกอบกับชาวบ้านได้พากันอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานทำกินในพื้นที่ที่จะมีการดำเนินโครงการดังกล่าวมานานแล้ว จึงเป็นการยากที่หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน จะเข้ามาดำเนินโครงการอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุกได้ง่ายโดยปราศจากความขัดแย้งกับชาวบ้านในพื้นที่ เนื่องจากชาวบ้านต่างพากันคัดค้านและต่อต้านโครงการดังกล่าว เพื่อปกป้องและรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ในที่ดินที่ตนได้ครอบครองและทำมาหากิน ส่งผลให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างกัน และไม่อาจหาข้อสรุปร่วมกันได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อทำการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ ในการที่จะทำให้โครงการของรัฐและชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการสามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้ และได้รับประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย เพื่อสร้างความสามัคคี ปรองดอง สมานฉันท์ให้เกิดขึ้นในสังคม สามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้อย่างถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน และก่อให้เกิดสังคมที่มีความสงบสุขต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และความขัดแย้งอันเกิดจากโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.2 เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการความขัดแย้ง โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2.3 เพื่อเสนอแนะแนวทางในการจัดการความขัดแย้ง โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาปัญหา อุปสรรค และความขัดแย้งอันเกิดจากโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี จะอธิบายถึงสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน กับชาวบ้านในพื้นที่ ว่ามีความขัดแย้งต่อกันอย่างไรบ้าง ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดการจัดการความขัดแย้งอธิบายถึงความขัดแย้งในด้านต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวขึ้น และส่งผลกระทบต่อชาวบ้านในพื้นที่อย่างไร

ในส่วนของการศึกษารูปแบบการจัดการความขัดแย้ง โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี จะอธิบายถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน กับชาวบ้านในพื้นที่ ว่ามีแนวทางใดที่สามารถใช้แก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนมาอธิบายถึงการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่ เพื่อให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการของรัฐ ใช้แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจของกลไกฝ่ายปกครองท้องถิ่นมาอธิบายถึงอำนาจของกลไกฝ่ายปกครองในพื้นที่ที่ทำหน้าที่ดูแลปกครองชาวบ้านและแก้ไขปัญหาให้กับชาวบ้านผู้ที่ได้รับผลกระทบ ว่าอำนาจดังกล่าวสามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งให้กับชาวบ้านได้อย่างไร ใช้แนวความคิดโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูกอันเนื่องมาจากพระราชดำริมาอธิบายถึงแนวทางที่หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการได้ทำการวางแผนปรับบทบาททวนศึกษาโครงการใหม่ เพื่อให้โครงการสามารถดำเนินการสอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้าน ในพื้นที่ รวมทั้ง

อธิบายถึงการทำหน้าที่ของนายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ ในการแก้ไขปัญหาให้กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการของรัฐ นอกจากนี้ ยังใช้แนวคิดธรรมาภิบาลมาอธิบายถึงการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในกรณีดังกล่าวว่าแก้ไขปัญหาความขัดแย้งให้กับชาวบ้านได้อย่างไร ซึ่งความขัดแย้งที่ผ่านมาก่อเกิดจากการที่หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน ไม่มีหลักธรรมาภิบาลในการดำเนินโครงการดังกล่าว ดังนั้น การที่หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการยึดมั่นการทำงานตามหลักธรรมาภิบาล ย่อมจะทำให้ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการมีความไว้วางใจและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือต่อการดำเนินโครงการดังกล่าวต่อไป

ในส่วนของเสนอแนะแนวทางในการจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยจะอธิบายถึงสภาพปัญหาที่แท้จริงที่สังคมมนุษย์ยังมีความขัดแย้งกันอยู่ ครอบคลุมทั้งที่มนุษย์ยังอยู่เป็นสังคมการเมืองและสิ่งที่มีคุณค่าในสังคมมีอยู่อย่างจำกัด อีกทั้งมีกลุ่มคนชายขอบหรือกลุ่มผู้ด้อยโอกาสอยู่ในสังคม โดยถูกมองข้ามหรือไร้การเหลียวแลและไม่ได้รับความเป็นธรรมจากรัฐ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดการปกครองท้องที่มาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความเดือดร้อนให้กับชาวบ้านในพื้นที่ แม้สภาพการณ์และบริบทของสังคมบ้านเมืองจะเปลี่ยนไปเช่นไร แต่เนื้อหาสาระของกฎหมายก็ยังทันสมัยอยู่เสมอ สามารถนำมาใช้ปฏิบัติได้ทุกยุคทุกสมัย มิได้มีการปรับหรือแก้ไขในเนื้อหาสาระสำคัญแต่อย่างใด สำเนียงภาษาของกฎหมายที่ใช้ก็เป็นสำเนียงแต่เดิมมิเคยเปลี่ยนแปลง จึงสะท้อนให้เห็นว่ากฎหมายดังกล่าวได้กำหนดให้นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้ง โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทำหน้าที่ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” เพื่อให้โครงการของรัฐก็ยังคงดำเนินไปได้ และชาวบ้านได้รับความผาสุกนั่นเอง

4. ขอบเขตการวิจัย

4.1 ขอบเขตด้านประชากร

ประกอบด้วย นายอำเภอพนม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้ง โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แก่ นายวราทิตย์ ด้านวิริยะกุล นายอำเภอพนม นายวิสุทธิสรรพากำนันตำบลต้นขวน นายบำรุง หนูคำ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น

นายสุวรรณ โชจรูญเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน นายทวีป รัตนพันธ์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น นายเมธี ศรีจันทร์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน และประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษานี้จะอยู่บนพื้นฐานของการศึกษาปัญหา อุปสรรค และความขัดแย้ง อันเกิดจากโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี และการจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

4.3 ขอบเขตด้านเวลาและสถานที่

การศึกษานี้จะทำการศึกษาภายในห้วง พ.ศ. 2563 - 2564 ในพื้นที่ตำบลและหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แก่ พื้นที่ตำบลต้นยวน คือ หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง และพื้นที่ตำบลคลองชะอุ่น คือ หมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร กับหมู่ที่ 7 บ้านบางเตย

5. ข้อจำกัดในการวิจัย

5.1 ข้อจำกัดในด้านผู้ให้ข้อมูลที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ

เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ตำบลและหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นคนในพื้นที่ มีความใกล้ชิดกับชาวบ้านผู้ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด และต้องอยู่เคียงข้างกับชาวบ้านในพื้นที่ หากมีความคิดเห็นแตกต่างจากชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบก็อาจจะทำให้ชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือและไม่ให้ความเคารพนับถือ อาจทำให้ได้ข้อมูลบิดเบือนจากความเป็นจริงได้ ดังนั้น การลงพื้นที่สัมภาษณ์ของผู้วิจัยจึงต้องแสดงความเป็นกันเองกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อสร้างความเป็นมิตร ลดความหวาดระแวง และมีความไว้วางใจที่จะให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย

5.2 ข้อจำกัดในด้านชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ

ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นผู้สิ้นหวังและขาดขวัญกำลังใจในการดำเนินชีวิต

การสอบถามข้อมูลจึงต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง รอบคอบ ไม่ให้กระทบกระเทือนต่อจิตใจของผู้ให้ข้อมูล

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 กลไกฝายปกครอง หมายถึง เจ้าหน้าที่ของรัฐ สังกัดกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้ง โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ลูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

6.2 โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ลูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี หมายถึง โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

6.3 โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หมายถึง โครงการที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงวางแผนพัฒนาและเสนอแนะให้รัฐบาลหรือหน่วยงานราชการพิจารณาความเป็นไปได้ และร่วมดำเนินการเพื่อพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และความขัดแย้งอันเกิดจากโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ลูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

7.2 ทำให้ทราบรูปแบบการจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ลูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

7.3 เสนอแนะแนวทางในการจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ลูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้ง โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยได้นำเอกสารและผลงานวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำการศึกษา ทำการศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหัวเรื่องวิจัย แล้วนำมาประเมิน วิเคราะห์ และสังเคราะห์ออกมาเพื่อนำเสนอวรรณกรรม เพื่อสนับสนุนความเห็น และเหตุผลของผู้วิจัยเกี่ยวกับปัญหาการวิจัยที่กำหนดไว้ ดังนี้ (ชนินาฏ ถิษฐ์, 2561, น. 3-4)

1. แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจ

1.1 ความหมายของอำนาจ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 1412) อธิบายความหมายของ “อำนาจ” ไว้หลายประการ ดังนี้ เป็นคำนาม สิทธิ เช่น มอบอำนาจ; ความสามารถหรือสิ่งที่สามารถทำหรือบันดาลให้เกิดสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ เช่น อำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์; กำลัง, พลัง เช่น อำนาจจิต อำนาจฝ่ายสูง อำนาจฝ่ายต่ำ; ความรุนแรง เช่น ชอบใช้อำนาจ; การบังคับบัญชา เช่น อยู่ใต้อำนาจ; การบังคับ เช่น ขออำนาจศาล; (กฎ) พลังบังคับให้การเป็นไปหรือไม่เป็นไป หรือให้ต้องปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือส่งผลให้เกิดสิ่งหนึ่งสิ่งใด เช่น อำนาจบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย อำนาจบังคับบัญชา

โรเบิร์ต เอ ดาล์ (Dahl, 1968, p. 80 อ้างถึงใน สุรวุฒิ บัดไซสง, 2536, น. 5-6) นักรัฐศาสตร์ผู้มีชื่อเสียง ได้ให้ความหมายของคำว่า “อำนาจ” ไว้ได้ค่อนข้างชัดเจน โดยให้นิยามว่า อำนาจ คือ ความสามารถของบุคคลหนึ่งที่สามารถทำให้บุคคลหนึ่งกระทำตามความต้องการของตนเองได้ โดยปกติแล้วบุคคลนั้น ๆ จะไม่กระทำ เช่น ปลัดอำเภอฝ่ายความมั่นคงได้รับแจ้งจากผู้ใหญ่บ้านว่ามีโจรผู้ร้ายเข้ามาทาบคานในหมู่บ้าน ในฐานะเป็นผู้บังคับบัญชาเมื่อไปถึงจึงสั่งให้ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) ผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานช่วยกันติดตามจนพบและสามารถจับโจรผู้ร้ายไว้ได้ ตามความหมายของแนวทางนี้จะเห็นว่าอำนาจเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เป็นได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

นอกจากนี้ ยังได้มีนักวิชาการท่านอื่น ๆ ที่ให้ความหมายของคำว่า “อำนาจ” ดังต่อไปนี้

จักรกฤษณ์ นรนิติผลคุณการ (2513, น. 25) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจว่า หมายถึง ความสามารถที่จะมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมของผู้อื่น นอกจากนี้ยังป้องกันมิให้อิทธิพลของผู้อื่นมาอยู่เหนือพฤติกรรมของตนเองด้วย

ปรัชญา เวสารัชช และอรุณ รัชธรรม (2522, น. 519) กล่าวว่า อำนาจ หมายถึง พลังหรือความสามารถที่มีผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและทัศนคติ

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2552, น. 3) ให้คำนิยามเกี่ยวกับอำนาจว่า การที่จะให้มีการยอมรับในอำนาจจะต้องมีการแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม (The authoritative allocation of values in society) โดยกำหนดว่าใครจะได้อะไร เมื่อใด และอย่างไร

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (2553, น. 104-105) กล่าวว่า อำนาจ คือ ความสามารถของบุคคลในการตัดสินใจ การที่จะตัดสินใจผิดหรือตัดสินใจถูกต้องก็อยู่ที่ความเป็นคนดี และมีปัญญา คือมีคุณธรรม และมีความรู้ความเข้าใจ เฉลียวฉลาดในการคิด

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2555, น. 110) ได้ให้นิยามว่า อำนาจ คือ การที่ผู้คนให้การยอมรับเชื่อถือ ไม่อยู่ภายใต้ อำนาจบังคับหรืออำนาจอาวูธ ถ้าทำให้ประชาชนเชื่อถือศรัทธาแล้วก็จะไม่มีใครมามีอิทธิพลเหนือเราได้ และอำนาจวาสนาหรืออำนาจบุญบารมีนั้นเป็นสิ่งที่มอบให้แก่กัน ไม่ได้ หากแต่จะต้องสร้างขึ้นด้วยตนเองเท่านั้น อำนาจจะได้มาก็ด้วยความขยันขันแข็ง หมั่นขวนขวายหาวิชาความรู้ มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความเมตตากรุณา (สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2543, น. 10) ผู้ปกครองนอกจากจะมีอำนาจแล้ว จะต้องได้รับความรักจากคนทั้งหลาย ทรงมีพระดำริว่า

“เป็นผู้ปกครองต้องมีอำนาจ อำนาจนั้นไม่มีใครให้ได้ ต้องหาเองโดยทำการให้ผู้นับถือและราษฎรเชื่อถือและไว้ใจ” และ “เป็นผู้ปกครองต้องเอาใจผู้อยู่ในบังคับให้นับถือ... ความนับถือของผู้น้อย หรือถ้าจะว่าอีกนัยหนึ่งคือความที่ผู้น้อยเชื่อถือผู้นั้น ข้าพเจ้าเห็นว่า คือตัวอำนาจในการปกครองบังคับบัญชาทีเดียว” (สายชล สัตยานุรักษ์, 2546, น. 142-143) และในการทำงานของกลไกฝ่ายปกครอง สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงเน้นว่า การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้น้อยมีความสำคัญมากกว่าการใช้อำนาจให้คนกลัวเกรง ยิ่งกว่านั้น ความสัมพันธ์กับผู้น้อยยังเป็นอำนาจในตัวเองอีกด้วย (สายชล สัตยานุรักษ์, 2546, น. 209)

สมเกียรติ วันทะนะ (2550, น. 196) ได้นำแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอำนาจของแมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber, 1864 - 1920) ว่า อำนาจ หมายถึง ความเป็นไปได้ของบุคคลที่จะทำให้

เจตนาธรรมณ์ของตนบรรลุเป้าหมายได้เมื่อตนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ไม่ว่าจะมีการต่อต้านหรือไม่ก็ตาม และไม่จำเป็นที่ความเป็นไปได้ของบุคคลจะมีที่มาหรือสาเหตุใด

จากที่กล่าวมาข้างต้นของนิยามความหมายในเรื่องอำนาจ จะเห็นว่ามี ความแตกต่างกันไป ทั้งอำนาจที่ใช้พระเดช คือ การใช้กำลังบังคับ การทำตามคำสั่ง และอำนาจที่ใช้พระคุณ คือ การใช้หลักศีลธรรม คุณธรรม รวมทั้งความประพฤติของผู้ใช้อำนาจในการได้รับการยอมรับจากคนทั่วไป

6.2 ประเภทของอำนาจ

6.2.1 การแบ่งประเภทอำนาจในแง่ของมิติอำนาจ

อำนาจ หมายถึง ความสามารถในการทำให้บุคคลอื่นทำตามเจตนาธรรมณ์ของผู้ใช้อำนาจ อำนาจจึงเป็นสิ่งที่เป็นส่วนสำคัญในหลายมิติ ที่แบ่งอำนาจออกเป็น 3 มิติ คือ อำนาจในฐานะที่เป็นทรัพยากร อำนาจที่เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสังคม และอำนาจในแง่ของความจริงและความรู้ (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2544, น. 103-116 อ้างถึงใน ธโสธร คู่ทองคำ, 2556, น. 7-79-7-81)

1) *อำนาจในฐานะที่เป็นทรัพยากร* เป็นอำนาจที่มาจากคุณสมบัติของอำนาจ ที่เป็นผลให้รัฐหรือสังคมมีบทบาทในการกำหนดให้มนุษย์ดำเนินการจนบรรลุวัตถุประสงค์ ดังที่ปรากฏในความคิดของแมกซ์ เวเบอร์ จำแนกอำนาจออกเป็น 3 ประเภท คือ อำนาจประเพณี (Traditional Authority) อำนาจตามบารมี (Charisma Authority) และอำนาจตามกฎหมาย (Legal-rational Authority) ที่อำนาจตามกฎหมายมีความเป็นธรรมมากที่สุด อันมีที่มาจากการใช้กำลัง บังคับน้อยที่สุด เป็นอำนาจที่เป็นไปตามกฎหมายที่ผู้มีอำนาจสูงสุดเป็นผู้กำหนด ตามแนวคิดของแมกซ์ เวเบอร์ ให้ภาพใน รูปแบบอุดมคติ (Ideal Type) อันเป็นการศึกษาทางวิธีวิทยา (Methodology) ในการสร้างจินตนาการทางความคิด กำหนดใช้อำนาจตามกฎหมายเป็นอำนาจที่ผูกติดกับรัฐสมัยใหม่ (Modern State) เป็นการปกครองอย่างมีเหตุผล (rational) ที่มีระบบราชการ เป็นองค์ประกอบสำคัญ แต่สิ่งที่ปรากฏในทุกสังคม คือ การผสมผสานระหว่างอำนาจทั้ง 3 ประเภท แต่สัดส่วนเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและปัจจัยอันมีที่มาจากหลายส่วนเป็นสำคัญ

2) *อำนาจในความหมายที่เป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ในสังคม* เป็นอำนาจที่สะท้อนความขัดแย้ง การต่อรอง การแย่งชิง การช่วงชิง การครอบงำ ความร่วมมือ ในการกำหนดความสัมพันธ์ในสังคม ดังปรากฏในงานของคาร์ล มาร์กซ์ ที่อธิบายความเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยอาศัยเงื่อนไขจากการผลิต วิธีการผลิต (Mode of Production) อันเป็นที่มาของการกำหนดโครงสร้างของชนชั้นทางสังคม (Social Class) ที่เป็นการขัดแย้งระหว่างชนชั้นปกครองกับชนชั้นที่ถูกปกครองในที่สุด เป็นความขัดแย้งระหว่างชนชั้นนายทุนกับชนชั้นล่าง อำนาจจึงเป็นสภาวะ

เงื่อนไขของความขัดแย้ง โดยเฉพาะอำนาจบังคับและการตกเป็นเบี้ยล่างในแต่ละชนชั้น การสร้างอำนาจต่อรองของชนชั้นที่น้อยกว่าดำเนินการโดยการรวมกลุ่ม การสร้างพันธมิตรกับชนชั้นอื่น เป็นต้น การต่อสู้ที่นำมาซึ่งความขัดแย้งจะนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมใหม่ แต่ถ้าการต่อสู้เป็นไปได้น้อย มีที่มาจาก การแพร่ขยายของวัฒนธรรมแบบบริโภคนิยมและทุนนิยม ที่เป็นผลให้เกิดการครอบงำทางอำนาจ อันนำมาสู่การต่อต้าน ส่วนหนึ่งเป็นการอธิบายตามลัทธิจักรวรรดินิยม จักรวรรดินิยมใหม่ ลัทธิการพึ่งพิง เป็นต้น

3) *อำนาจในความหมายที่เป็นความรู้และความจริง* เป็นอำนาจที่หลุดนอกรอบจากสถานภาพของบุคคลและโครงสร้างสถาบันทางสังคม ให้ความสำคัญกับอำนาจในแง่ของการสร้างวาทกรรม (Discourse) ที่อธิบายความหมายของคำกับความสัมพันธ์ในเชิงผูกขาดในการเชื่อมโยงระหว่างความรู้กับอำนาจ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความรู้ได้ผ่านเครื่องมือหรือยุทธวิธีในการอธิบายความจริงตามบริบททางสังคมในแต่ละยุคสมัย อาทิ การลงโทษอาชญากร เป็นต้น โดยนัยนี้ อำนาจจึงมีอยู่ทุกหนทุกแห่ง และอยู่ทุกระดับภายในสังคมเป็นตัวกำหนด กคคันควบคุม หรือเสริมอำนาจให้กับบุคคลหนึ่งบุคคลใด ดังเช่น ชุมชนที่มีการสถาปนาวาทกรรม ที่เรียกว่าอำนาจชุมชนหรืออำนาจท้องถิ่น (Local Power) เพื่อสร้างอำนาจของสังคมในการเรียกร้องสิทธิจากรัฐ เป็นต้น

6.2.2 การแบ่งประเภทอำนาจตามลักษณะการใช้อำนาจ

ปรัชญา เวสาลีซซ์ และอรุณ รักธรรม (2522, น. 520-525) ได้แบ่งประเภทอำนาจไว้ ดังนี้

1) *อำนาจหน้าที่ (Authority)* หรืออำนาจโดยชอบธรรม (legitimate power) หรืออำนาจตามกฎหมาย เป็นอำนาจที่เกิดจากกฎเกณฑ์ทางสังคม ข้อบังคับ กฎหมาย สถาบัน ขนบธรรมเนียม ประเพณี แบบแผน ความคิด ความเชื่อ ค่านิยมหรือวัฒนธรรม คนในสังคมต่างยอมรับว่าถูกต้องชอบธรรม ควรเชื่อฟัง แม็กซ์ เวเบอร์ ได้แบ่งความชอบธรรมของอำนาจไว้ ดังนี้ (Weber, 1958, pp. 1-11 อ้างถึงใน สติธร รัตนวิจิตร, 2561, น. 4-11-4-13)

(1) *ความชอบธรรมตามจารีตประเพณี (traditional legitimacy)* คือ การได้มาซึ่งอำนาจที่ขึ้นอยู่กับ การยอมรับของประชาชนต่อการใช้อำนาจ ที่มีการปฏิบัติสืบต่อเนื่องมาอย่างยาวนานจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งตามจารีตประเพณีในแต่ละสังคม เช่น ในสมัยโบราณกาล ผู้ที่มีความสามารถหรือผู้ที่มีความแข็งแรงที่สุดที่สามารถแก้ไขปัญหาที่สังคมเผชิญอยู่ก็จะได้รับการยอมรับและแต่งตั้งให้เป็นผู้ปกครอง ในบางสังคมมีการสร้างประเพณีให้มีการสืบเชื้อสายโดยการให้พระราชโอรสของพระมหากษัตริย์มีสิทธิ์ที่จะสืบราชสมบัติต่อจากพระราชบิดา และบางกรณีการใช้กำลังเข้ายึดอำนาจกลายเป็นความชอบธรรมให้ผู้ยึดอำนาจขึ้นมาเป็นผู้ครองอำนาจ โดย

อ้างอิงแหล่งที่มาของอำนาจจากคติความเชื่อของสังคมนั้น ๆ เช่น ในสังคมจีนโบราณมักอ้างอิงการได้รับอานัติจากสวรรค์ ในสังคมไทยมักอ้างอิงเรื่องบุญบารมีหรือบุญญาธิการเพื่อครองสิริราชสมบัติ จนกลายเป็นประเพณีทางการปกครองของไทยที่เรียกว่าการปราบดาภิเษก นอกเหนือจากการราชาภิเษกซึ่งเป็นการสืบราชสมบัติตามปกติ

(2) *ความชอบธรรมเชิงบารมี (charismatic legitimacy)* คือ ความชอบธรรมของอำนาจที่ขึ้นอยู่กับทำให้การยอมรับของประชาชนต่อกำลังความสามารถของผู้นำซึ่งขึ้นมาใช้อำนาจ ความชอบธรรมของอำนาจมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ในการปกครองบ้านเมืองของผู้มีอำนาจเป็นสำคัญ เช่น การที่ประชาชนต้องการผู้ปกครองที่สามารถแก้ไขปัญหาของประเทศได้ในขณะนั้น ถึงแม้ว่าการเข้ามาบริหารประเทศจะไม่ได้มาโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมายของบ้านเมือง เช่น การเข้ามาโดยการรัฐประหาร เป็นต้น ถ้าสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ ก็นับว่ามีความชอบธรรมต่อการใช้อำนาจเช่นกัน

(3) *ความชอบธรรมเชิงเหตุผลหรือตามกฎหมาย (rational/legal legitimacy)* คือ การได้มาซึ่งอำนาจตามกฎหมาย โดยเฉพาะกฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ เช่น ในประเทศที่มีการปกครองตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ผู้ที่จะมีสิทธิ์เข้ามาใช้อำนาจในการปกครองประชาชนจะต้องได้รับการยอมรับจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ คือ ต้องผ่านการเลือกตั้ง

Weber (1964) อธิบายว่า ผู้ปกครองต้องมีอำนาจหน้าที่ตามประเพณี ในลักษณะของการสืบเนื่องมาจากประเพณีอันเก่าแก่ที่ปฏิบัติสืบเนื่องกันมา อำนาจหน้าที่ตามบารมีเป็นลักษณะเฉพาะบุคคลที่มีคุณสมบัติพิเศษ หรืออำนาจหน้าที่ตามเหตุผลที่มีลักษณะตามระเบียบกฎหมายที่สังคมกำหนด อำนาจประเพณีและบารมีจะมีลักษณะที่เกี่ยวข้องควบคู่กัน ไป และอำนาจตามเหตุผลเป็นสิ่งที่ยืนยันความชอบธรรมของอำนาจ ที่สามารถทำตามเจตจำนงให้บรรลุผล แม้จะถูกต่อต้าน

2) *อำนาจบังคับ (Coercive Power)* เป็นอำนาจที่เกิดจากการใช้กำลังไม่ว่าจะเป็นกำลังกาย กำลังอาวุธ กำลังทางด้านจิตใจ เช่น การทำร้ายร่างกาย การถูกหน่วงเหนี่ยวกักขัง หรือแม้กระทั่งการทำให้สูญเสียชีวิต อำนาจชนิดนี้จะทำให้ผู้ที่ถูกใช้กำลังเกิดความหวาดกลัวและยอมทำตาม ถึงแม้ว่าอาจจะไม่มีการใช้กำลังนั้น เช่น หัวหน้าทะเลาะกับลูกน้องและไล่ลูกน้องออกจากนอกห้อง แต่ลูกน้องไม่ปฏิบัติตาม หัวหน้าจึงสั่งให้หน่วยรักษาความปลอดภัยจับตัวออกไปข้างนอก หรืออำนาจบังคับอาจเกิดจากการไม่ใช้กำลังก็ได้ เช่น คนงานกลุ่มหนึ่งขู่ว่าจะทำร้ายคนงานอื่น ๆ หากไม่ร่วมนัดหยุดงาน นอกจากนี้ อำนาจบังคับอาจมุ่งกระทำต่อสิ่งไม่มีชีวิตก็ได้

แต่มุ่งให้เกิดผลกระทบต่อตัวบุคคล เช่น พนักงานจะนัดหยุดงาน ถ้าเจ้าของไม่ขึ้นเงินเดือนให้ตามที่เรียกร้อง เป็นต้น

3) อำนาจในการให้รางวัลหรือลงโทษ (Reward and Punishment Power)

มีรากฐานมาจากทรัพยากร สิทธิพิเศษ เงิน ความสะดวกสบาย และเป็นสิ่งที่มีค่า (values) ในสายตาของผู้ถูกใช้อำนาจ ผู้ที่สามารถให้รางวัลหรือประโยชน์ความดีความชอบแก่ผู้อื่นได้ มักจะเป็นผู้มีอำนาจ เช่น นายอำเภอระดับผู้อำนวยการจะยกมือไหว้ข้าราชการระดับปฏิบัติการหรือชำนาญการของกองอัตรากำลังหรือสำนักงานเลขาธิการกรมการปกครอง เนื่องจากบุคคลดังกล่าวสามารถให้รางวัลหรือให้โทษในการพิจารณาเงินเดือนหรือการแต่งตั้งโยกย้าย อำนาจในการให้รางวัลหรือลงโทษมีลักษณะใกล้เคียงกับอำนาจหน้าที่อยู่มาก อำนาจหน้าที่จะเน้นในการออกคำสั่งให้ปฏิบัติตาม ส่วนอำนาจในการให้รางวัลหรือลงโทษจะพิจารณาจากแหล่งที่ทำให้เกิดสิ่งที่มีคุณค่ามากกว่า อย่างไรก็ตาม อำนาจทั้ง 2 ประเภทมักจะใช้ควบคู่กันไปในทางปฏิบัติ

4) อำนาจอ้างอิง (Referent Power) เป็นอำนาจที่ขึ้นกับบุคลิกส่วนตัวของบุคคล อำนาจในลักษณะนี้ผู้ถูกใช้อำนาจจะมีความเคารพ นับถือ ยกย่องผู้ใช้อำนาจเป็นการเฉพาะตัวมิใช่กับทุกคน อำนาจอ้างอิงอาจอาศัยอำนาจผู้อื่นเพื่อให้ตนเองได้รับประโยชน์เหมือนกับผู้ใช้อำนาจ เช่น อ้างว่าตนเองเป็นเพื่อนกับผู้บังคับบัญชาของผู้ถูกใช้อำนาจ จนทำให้ผู้ถูกใช้อำนาจรู้สึกเกรงใจ และต้องปฏิบัติตามเสียอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ เป็นต้น

5) อำนาจในฐานะผู้เชี่ยวชาญ (Expert Power) อำนาจเช่นนี้เกิดจากการสะสมเพิ่มพูนประสบการณ์ ทักษะ คุณวุฒิ ความเชี่ยวชาญ การศึกษาอบรม มีความชำนาญเฉพาะด้าน และคนทั่วไปให้การยอมรับ เพราะสามารถทำประโยชน์ให้แก่ผู้ถูกใช้อำนาจได้

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าอำนาจมีลักษณะที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับการใช้อำนาจของผู้มีอำนาจว่าจะใช้ไปในทิศทางใดหรือเพื่อวัตถุประสงค์ใด แต่ท้ายที่สุดแล้วสิ่งที่ได้มาก็คือผลประโยชน์ของผู้ใช้อำนาจ ในแง่ดังกล่าวอำนาจจึงเปรียบเสมือนอาวุธของผู้มีอำนาจ ที่อาจทำให้ผู้ถูกใช้อำนาจต้องยอมรับการใช้อำนาจด้วยความเต็มใจ หรือแม้แต่ขัดแย้งกับความรู้สึกก็ตาม

2. แนวคิดการจัดการความขัดแย้ง

กรมการปกครองในฐานะส่วนราชการ มีหน้าที่ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” แก่ประชาชน ลักษณะงานของกรมการปกครองจึงเป็นงานเชิงพื้นที่ ครอบคลุมทุกอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน มีผลให้กลไกฝ่ายปกครองต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ ภารกิจหลักของกรมการปกครองมีขอบเขตของงานกว้างขวาง ครอบคลุมภารกิจที่เกี่ยวข้องกับ

ความสงบเรียบร้อยของสังคมและชุมชน และชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน เพื่อให้สังคมร่มเย็นเป็นสุข สมานฉันท์ ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและความสงบเรียบร้อยของสังคม มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ (กองการเจ้าหน้าที่ กรมการปกครอง, ม.ป.ป., น. 65) รวมทั้งการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ โดยมีแนวคิดการจัดการความขัดแย้ง ดังนี้

2.1 ความหมายของความขัดแย้ง

ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เมื่อบุคคลมีเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน และความแตกต่างเหล่านี้จะก่อให้เกิดเป็นความขัดแย้งต่อมาภายหลัง

กองวิชาการและแผนงาน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2558, น. 146) ได้กล่าวถึงความขัดแย้ง (Conflict) ที่เป็นคำที่มาจากภาษาละตินว่า *conflicere* ตามความหมายของ Webster Dictionary คำว่า Conflict หมายถึง การต่อสู้ การสงคราม การไม่ถูกกัน ในเมื่อความสนใจ ความคิดเห็นหรือการกระทำไม่เหมือนกัน

ความขัดแย้งตามความหมายของราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง การไม่ลงรอยกัน หากจะแยกพิจารณาคำว่า “ขัด” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 183) หมายถึง ไม่ทำตาม ฝืนฝืน ขึ้นไว้ เช่น ขัดคำสั่ง แย้งกัน ไม่ลงรอยกัน และคำว่า “แย้ง” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 964) หมายถึง ไม่ตรงหรือลงรอยเดียวกัน เช่น ความเห็นแย้งกัน ข้อความแย้งกัน ด้านไว้ ทานไว้ จึงสรุปได้ว่าความขัดแย้งประกอบด้วยอาการทั้งขัดและแย้ง หมายถึง การที่ทั้งสองฝ่ายไม่ทำตามกัน นอกจากนั้นยังพยายามที่จะด้านทานไว้ด้วย

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (ม.ป.ป., น. 5-6) ได้ให้ความหมายว่าความขัดแย้งเป็นสถานะที่บุคคลมีความขัดแย้งกันและไม่สามารถตกลงกันได้ เช่น เชื่อว่าแต่ละฝ่ายมีเป้าหมายหรือความต้องการที่ไปด้วยกันไม่ได้ และแต่ละฝ่ายต่างรู้สึกไม่เป็นมิตรต่อกัน และเข้าขัดขวางอีกฝ่ายหนึ่งมิให้ได้สิ่งที่ต้องการ มองว่าการบรรลุเป้าหมายของอีกฝ่ายหนึ่งเป็นการขัดขวางการบรรลุเป้าหมายของอีกฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะไม่สามารถได้สิ่งที่ตนต้องการด้วยตนเอง ไม่อาศัยการยินยอมหรือช่วยเหลือจากอีกฝ่าย ในแง่หนึ่งถือได้ว่าคู่ขัดแย้งกำลังประสบกับความทุกข์ อันเนื่องจากการปราศจากสิ่งที่รักและประสานกับสิ่งที่ไม่รัก ความขัดแย้งนั้นประกอบไปด้วยเนื้อหาสาระ เช่น ประเด็นความต้องการต่าง ๆ ของคู่ขัดแย้ง และองค์ประกอบด้านอัตวิสัย เช่น อารมณ์ ความรู้สึกทัศนคติ ค่านิยม และมุมมองต่อคู่ขัดแย้งต่อตนเอง และต่อสถานการณ์ความขัดแย้ง

คะนิงนิจ อนุโรจน์ (2560, น. 7) กล่าวว่า ความขัดแย้ง หมายถึง ความไม่ลงรอยกันระหว่างคนสองคนหรือสองกลุ่ม อาจเป็นความคิดเห็นหรือความสนใจที่ไม่ตรงกัน หรือการเผชิญหน้ากันของศัตรูที่อยู่ตรงข้ามกัน มีความไม่ลงรอยกัน ปกติความขัดแย้งมักอยู่บนพื้นฐานความแตกต่างระหว่างเป้าหมาย วัตถุประสงค์ ค่านิยมหรือความคาดหวังของบุคคลหรือกลุ่มที่ไม่

ตรงกันหรือเข้ากันไม่ได้ โดยเฉพาะเมื่อบุคคลหรือกลุ่มมีการแข่งขัน หรือมีข้อจำกัดเกี่ยวกับทรัพยากร ความขัดแย้งมักมาพร้อมกับความรู้สึกโกรธแค้น เจ็บปวด ความวิตกกังวลหรือความกลัว ความขัดแย้งเป็นความรู้สึกหรือปฏิกิริยาของบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีความคิดเห็น ค่านิยม และเป้าหมายไม่เป็นไปในทางเดียวกัน รวมทั้งการต่อสู้เพื่อทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด หรือการที่ฝ่ายหนึ่งรุกล้ำ หรือขัดขวางการกระทำอีกฝ่ายเพื่อให้เป้าหมายของตนบรรลุผล มักเป็นปฏิกิริยาในทางลบ

2.2 ลักษณะของความขัดแย้ง

กองวิชาการและแผนงาน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2558, น. 139) กล่าวว่า ความขัดแย้ง (Conflict) ความหมายตามรากศัพท์ภาษาละติน แปลว่า การต่อสู้ ความขัดแย้งจึงหมายถึง การต่อสู้ระหว่างสองฝ่าย เพื่อตัดสินใจว่าจะเลือกอย่างไรอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ลักษณะของความขัดแย้งจำแนกออกเป็น 3 ลักษณะใหญ่ ๆ ได้แก่

1. ความขัดแย้งของบุคคล (Individual Conflict) เป็นความขัดแย้งที่แต่ละบุคคลจะต้องประสบอย่างที่ไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ ในเมื่ออยู่ในฐานะที่จะต้องเป็นผู้เลือก หรือผู้ออกเสียงตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง อาจกล่าวได้ว่าเป็นความขัดแย้งที่บุคคลจะต้องเผชิญกับภาวะแห่งการตัดสินใจที่จะต้องเลือกอย่างไรอย่างหนึ่งที่ตนเองปรารถนามากที่สุด

2. ความขัดแย้งขององค์กร (Organization Conflict) เป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มบุคคลในองค์กรภายในองค์กรเดียวกัน

3. ความขัดแย้งระหว่างองค์กร (Interorganization Conflict) เป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มภายในองค์กรหนึ่งกับกลุ่มภายในอีกองค์กรหนึ่ง

นอกจากนี้ สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย (2554, น. 7-8) เห็นว่าความขัดแย้งมีลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1. ความขัดแย้งเกิดขึ้นเมื่อบุคคลต้องมีการตัดสินใจ แต่ละคนจะมีการตัดสินใจที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับการเลือกกระทำ

2. ความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างบุคคล เมื่อไม่สามารถทำให้ทุกฝ่ายบรรลุเป้าหมายหรือความพึงพอใจร่วมกันได้

3. ความขัดแย้งเป็นกระบวนการทางสังคม เมื่อแต่ละฝ่ายมีการรับรู้ที่ต่างต่างกัน ค่านิยมที่ต่างต่างกัน และแต่ละฝ่ายมีจุดมุ่งหมายที่เข้ากันไม่ได้ ทำให้เกิดความขัดแย้งตามมาในที่สุด

2.3 ประเภทของความขัดแย้ง (Types of Conflict)

กองวิชาการและแผนงาน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2558, น. 139) ได้อธิบายว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในลักษณะต่าง ๆ นั้นแท้ที่จริงแล้วยังคงมีอีกหลายรูปแบบหลายประเภทด้วยกัน กล่าวคือ อาจเป็นความขัดแย้งที่มีความเข้าใจแตกต่างกัน เป็นต้น ประเภทของความขัดแย้งสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. ความขัดแย้งในด้านความคิด เนื่องจากคนมีความคิดเป็นของตนเอง มีต่างจิตต่างใจ อาจได้มาจากการศึกษาหรือประสบการณ์ชีวิต มีความเชื่อมั่นอุดมการณ์ที่มีระดับการเปลี่ยนแปลงยากหรือง่ายต่างกันออกไป ในเมื่อแต่ละฝ่ายพร้อมที่จะพิสูจน์เพื่อที่จะเอาชนะอีกฝ่ายหนึ่ง

2. ความขัดแย้งในด้านวิถีปฏิบัติ มาจากการที่แต่ละคนมีความถนัด ความพอใจ ค่านิยม บุคลิกภาพ วิถีชีวิต และความเคยชินที่แตกต่างกันไป อาจเกิดขึ้นจากการมีความเห็นในจุดเริ่มของงาน รายละเอียดในขั้นตอนปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไป

3. ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ โดยเฉพาะในเรื่องของสิ่งที่มีคุณค่าในสังคมที่มีอยู่อย่างจำกัด แต่มีคนต้องการเป็นจำนวนมาก คล้ายกับทรัพยากรธรรมชาติที่หายากและมีอยู่จำกัด

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (ม.ป.ป., น. 6) ได้อธิบายว่า ความขัดแย้งยังอาจแบ่งออกเป็น 1) ความขัดแย้งด้านข้อมูล (Data Conflict) 2) ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ (Interest Conflict) 3) ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง (Structural Conflict) 4) ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ (Relationship Conflict) และ 5) ความขัดแย้งด้านค่านิยม (Values Conflict) ซึ่ง Moor (1996, pp. 60-61 อ้างถึงใน คะเน็งนิจ อนุโรจน์, 2560, น. 10-11) ได้นำเสนอประเภทของความขัดแย้งไว้ 5 ประเภท โดยเน้นไปยังความขัดแย้งภายนอก ได้แก่

1. ความขัดแย้งด้านข้อมูล (Data Conflict) การสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพทำให้เกิดความขัดแย้งได้ แม้ระบบการสื่อสารจะมีความทันสมัยและมีความคล่องตัวเป็นอย่างมาก แต่การไม่มีวิจาร์ณญาณในการกลั่นกรองข้อมูลที่ดีพอ และขาดการแยกแยะ วิเคราะห์ข้อมูลก็สามารถที่จะทำให้เกิดความขัดแย้งได้ ความขัดแย้งด้านข้อมูล เช่น การได้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง การขาดข้อมูล ข้อมูลขัดแย้งกัน ความเข้าใจผิดจากการสื่อสาร เป็นต้น

2. ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ (Interest Conflict) สังคมและเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการดำรงชีพ ทำให้เกิดความขัดแย้งด้านชนชั้นและการช่วงชิงทรัพยากรในระดับต่าง ๆ ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ อาทิ ความขัดแย้งเกี่ยวกับทรัพยากรทางด้านธรรมชาติหรือสิ่งที่มีประารถนาและต้องการ เช่น อำนาจ ตำแหน่งหน้าที่ เป็นต้น

3. ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ (Relationship Conflict) การตัดสินใจและความคาดหวังที่แตกต่างกัน จะนำมาสู่ปัญหาความขัดแย้ง ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ อาทิ บุคลิกภาพและพฤติกรรมที่แตกต่างกัน พฤติกรรมทางลบที่เกิดขึ้นซ้ำซาก และวิธีการในการทำสิ่งที่แตกต่างกัน อาทิ วิธีการทำงานที่แตกต่างกัน การตัดสินใจที่แตกต่างกัน เป็นต้น

4. ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง (Structural Conflict) เป็นการขัดแย้งทางสังคมระหว่างคู่ที่ไม่เท่าเทียมกันทางอำนาจ อาทิ การแก่งแย่งแข่งขัน เปลี่ยนแปลงระบบกฎเกณฑ์เดิม ขัดแย้งเกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติ ขัดแย้งเนื่องจากขาดความยุติธรรม เป็นต้น

5. ความขัดแย้งด้านค่านิยม (Value Conflict) รูปแบบวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของประชากรแต่ละกลุ่มในสังคมทำให้เกิดความขัดแย้ง ความขัดแย้งด้านค่านิยม อาทิ ศาสนาหรือความเชื่อที่แตกต่างกัน การให้ความสำคัญต่างกัน วัฒนธรรมต่างกัน พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ที่ต่างกัน เป็นต้น

2.4 สถานการณ์การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

กองวิชาการและแผนงาน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2558, น. 140-141) กล่าวว่า ภายหลังเมื่อเสร็จสิ้นการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งแล้ว จะมีสถานการณ์เกิดขึ้นอยู่ 3 สถานการณ์ คือ

1. สถานการณ์ชนะ - แพ้ (Win – Lose Situation) คือ สถานการณ์การจัดการความขัดแย้งที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความพึงพอใจกับสิ่งที่ตนได้รับ ไม่ว่าจะเป็ผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมหรือนามธรรม ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้รับความพึงพอใจ มักจะเป็นผลที่เกิดจากการจัดการความขัดแย้งที่คู่ขัดแย้งแข่งขันกันเพื่อบรรลุผลประโยชน์ส่วนตน ถือเป็นสถานการณ์ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งชนะ

2. สถานการณ์ชนะ - ชนะ (Win – Win Situation) คือ สถานการณ์จัดการความขัดแย้งที่ทั้งสองฝ่ายมีความพึงพอใจกับสิ่งที่ตนได้รับ ไม่ว่าจะเป็ผลประโยชน์ที่เป็นนามธรรมหรือรูปธรรม มักจะเกิดกับความขัดแย้งที่คู่ขัดแย้งร่วมมือร่วมใจกันเพื่อบรรลุประโยชน์ของทั้งสองฝ่าย ถือเป็นสถานการณ์ที่ชนะทั้งสองฝ่าย

3. สถานการณ์แพ้ - แพ้ (Lose – Lose Situation) คือ สถานการณ์จัดการกับความขัดแย้งที่คู่ขัดแย้งทั้งสองฝ่ายไม่มีความพึงพอใจ มักจะเกิดกับคู่ขัดแย้งที่ไม่ยอมร่วมมือร่วมใจที่จะยอมบรรลุผลประโยชน์ร่วมกัน ถือเป็นสถานการณ์ที่ไม่ชนะทั้งสองฝ่าย

กล่าวโดยสรุป ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์ トラบที่ใดที่มนุษย์ยังอยู่กันเป็นสังคมในระบบการเมือง โดยมีสิ่งที่คนในสังคมต่างยอมรับว่ามีคุณค่าและมีอยู่อย่างจำกัด และเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ในคุณค่าของสิ่งนั้น ดังนั้น จึงต้องมีกลไกภายในระบบสังคม

การเมืองทำหน้าที่จัดสรรทรัพยากรให้คนในสังคมได้รับอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เพื่อให้คงไว้ซึ่งเสถียรภาพของระบบการเมือง

3. แนวคิดธรรมาภิบาล

3.1 ความหมายของธรรมาภิบาล

จุมพล หนีมพานิช (2559, น. 11-19-11-29) กล่าวว่า ธรรมาภิบาล หมายถึง กลไก รัฐทั้งทางการเมืองและการบริหารที่มีการบริหารจัดการที่มีความแข็งแกร่ง มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และรับผิดชอบ ธรรมาภิบาลตามนัยนี้เป็นการให้ความหมายของธรรมาภิบาลในการให้ความสำคัญกับภาครัฐและรัฐบาลตลอดจนกลไกของรัฐเป็นหลัก หรือธรรมาภิบาลหมายถึงกระบวนการความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคประชาชนที่ทำให้การบริหารราชการแผ่นดินมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ มีความร่วมมือของทุกภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ธรรมาภิบาลทางการเมืองจะต้องมีลักษณะที่รัฐจะต้องมีการบริหารการปกครองด้วยความเป็นธรรม ขณะเดียวกันมีการเคารพสิทธิของประชาชนหรือพลเมือง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ธรรมาภิบาลมีเป้าหมายหรือมีจุดมุ่งหมายในการบริหารจัดการการสร้างความเป็นธรรมในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับทุกภาคส่วนในสังคม มิใช่ภาคใดภาคหนึ่ง ดังที่มีการกล่าวไว้ว่า

“การที่สังคมใดมีกลไกประชารัฐหรือธรรมาภิบาลที่ดี เปรียบเสมือนมีกลไกที่เป็นพลังขับเคลื่อนที่ดีที่เป็นเครื่องยืนยันว่าการบริหารจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองนั้น จะต้องอยู่บนรากฐานที่มั่นคง เป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ในสังคม และแน่นอนได้รวมถึงเรื่องของภาคประชาชนในกลุ่มผู้ด้อยโอกาส กลุ่มคนชายขอบและกลุ่มผู้ยากจน กลุ่มที่ถูกกดขี่ เป็นต้น มีกระบวนการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ที่เป็นธรรมต่อคนในทุกภาคส่วนของสังคม ตลอดจนการมีการบริหารจัดการระบบเศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ ดังนั้น การดำเนินการของสังคมเพื่อรักษาสมดุลภายในของระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองแน่นอนย่อมจะมีความมั่นคง มีเสถียรภาพ และประชาชนทุกภาคส่วนจะมีความสุข” (อรพิน สฟโชคชัย, 2540 อ้างถึงใน จุมพล หนีมพานิช, 2559, น. 11-19)

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมือง และสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของธรรมาภิบาลไว้ว่า หมายถึงการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน

และภาคประชาชน ครอบคลุมไปถึงฝ่ายวิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายข้าราชการ และฝ่ายธุรกิจ สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมสร้างความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศ เพื่อบรรเทาป้องกันหรือแก้ไขเยียวยาภาวะวิกฤติภัยอันตรายที่หากจะมีมาในอนาคต เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส และความร่วมมือ อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สอดคล้องกับความเป็นไทย รัฐธรรมนูญ และกระแสโลกยุคปัจจุบัน (ระบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542, 2542, น. 26)

อริย์รัช แก้วเกาะสะบ้า (2560, น. 3-4) ได้รวบรวมแนวคิดและความหมายของคำว่าธรรมาภิบาล จากองค์กรและนักวิชาการต่าง ๆ ดังนี้

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ขององค์กรประชาสังคมที่มีส่วนร่วมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน องค์กรของรัฐจะอาศัยการบริหารจัดการที่ดีเป็นกลไกเกื้อหนุน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการฟื้นฟูสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนให้ยั่งยืน

อานันท์ ปันยารชุน ได้ให้ความหมายว่า ธรรมาภิบาลเป็นผลลัพธ์ของการจัดการกิจกรรมของบุคคลและสถาบันทั่วไป ภาครัฐและเอกชนมีผลประโยชน์ร่วมกัน ได้กระทำลงไปหลายทาง มีลักษณะเป็นขบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง อาจนำไปสู่การผสมผสานผลประโยชน์ที่หลากหลายและขัดแย้งกันได้

นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้อธิบายว่า การที่สังคมประกอบด้วยภาคส่วนสำคัญ ๆ 3 ภาค คือ ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน เมื่อพิจารณาถึงธรรมาภิบาลก็จะรวมถึงความโปร่งใส ความถูกต้องของ 3 ภาคดังกล่าว ธรรมาภิบาลจึงเป็นเสมือนพลังผลักดันที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาของชาติ

ชัยอนันต์ สมุทวณิช ได้ให้ความหมายว่า ธรรมาภิบาล คือกลไกของรัฐทั้งการเมืองและการบริหารมีความแข็งแกร่ง มีประสิทธิภาพ สะอาด โปร่งใส และรับผิดชอบ เป็นการให้ความสำคัญกับภาครัฐและรัฐบาลเป็นด้านหลัก

ธีรยุทธ บุญมี ได้อธิบายว่า ธรรมาภิบาลเป็นการมอบอำนาจการเมืองการปกครองแบบใหม่ที่แข็งทื่อตายตัว แต่ให้มีสัมพันธ์กับภาคประชาชนและให้มีลักษณะแยกย่อยมากขึ้น แนวคิดธรรมาภิบาลคือการเป็นหุ้นส่วนกันในการบริหารและการปกครองประเทศโดยรัฐ ประชาชน และเอกชน ขบวนการอันนี้จะก่อให้เกิดความเป็นธรรม โปร่งใส ความยุติธรรม เน้นการมีส่วนร่วมของคนดี แนวคิดนี้เกิดจากการที่ประชาชนเห็นว่าระบบราชการล้าหลัง ทุกส่วนต้องการ

ปฏิรูป ต้องมีการปรับโครงสร้างราชการให้ดีขึ้น ให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น และประชาชนต้องการให้มีการตรวจสอบโดยสื่อมวลชนและนักวิชาการ ธรรมชาติของรัฐบาลจึงเป็นกระบวนการความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างภาครัฐ สังคม เอกชน และประชาชน ทำให้การบริหารราชการแผ่นดินมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีความร่วมมือของฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การที่จะสร้างธรรมาภิบาลในสังคมไทยได้จะต้องมีการปฏิรูป 4 ส่วน คือ ปฏิรูประบบราชการ ภาครัฐกิจ ภาคเศรษฐกิจสังคม และการปฏิรูปกฎหมาย

ถวิลวดี บุรีกุล (2546, น. 3) กล่าวว่า ธรรมาภิบาลเป็นแนวคิดสำคัญในการบริหารงานและการปกครองในยุคข้อมูลข่าวสาร เพราะโลกได้หันไปให้ความสนใจกับเรื่องของโลกาภิวัตน์และธรรมาภิบาลหรือการบริหารจัดการที่ดีมากขึ้น แทนการสนใจเรื่องการพัฒนาอุตสาหกรรมดังแต่ก่อน เพราะกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจมีความสำคัญกระทบถึงกัน การติดต่อสื่อสาร การดำเนินกิจกรรมในที่หนึ่งมีผลกระทบต่ออีกที่หนึ่ง การพัฒนาเรื่องของการเมือง การปกครองได้มุ่งให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางมากขึ้น หากจะให้ประเทศมีการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน การมุ่งดำเนินธุรกิจ หรือปฏิบัติราชการต่าง ๆ โดยไม่ให้ความสนใจถึงเรื่องของสังคม ประชาชน และสิ่งแวดล้อม จึงเป็นไปได้ยากต่อไป การมีการบริหารจัดการที่ดีจึงเข้ามาเป็นเรื่องที่ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญและเริ่มมีการนำไปปฏิบัติมากขึ้น ธรรมาภิบาลจึงเป็นทั้งหลักการ กระบวนการ และเป็นเป้าหมายไปในตัว การมีธรรมาภิบาลอาจนำมาสู่การมีประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ได้ในที่สุด และการมีประชาธิปไตยก็นำมาสู่การมีผลทางสังคม คือ มีการพัฒนาประเทศไปในทางที่สร้างความสงบสุขอย่างต่อเนื่องและสถาพร ตลอดจนนำมาสู่การแก้ปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยสันติวิธี (ถวิลวดี บุรีกุล, 2546, น. 4)

องค์กรต่าง ๆ ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับธรรมาภิบาลต่าง ๆ ดังนี้ (สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2557, น. 18-20)

องค์การสหประชาชาติ (United Nations) ได้ให้คำนิยามของธรรมาภิบาลว่าเป็นระดับที่บ่งชี้ถึงความโปร่งใสของสถาบันทางการเมืองและกระบวนการ ตลอดจนกลไกต่าง ๆ ในประเทศ อาทิ การเลือกตั้ง กระบวนการยุติธรรม โดยจะต้องปลอดจากการทุจริตคดโกง ต้องมีการรับผิดชอบต่อประชาชน ประเทศที่มีมาตรฐานธรรมาภิบาลจะเป็นประเทศที่น่าเชื่อถือของโลก

ธนาคารโลก (World Bank) ได้ให้แนวคิดของธรรมาภิบาลว่าเป็นการจัดทำนโยบายที่เปิดเผย ระบบราชการที่เต็มไปด้วยความเป็นมืออาชีพ กลไกภาครัฐที่รับผิดชอบต่อผลของการกระทำ การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนที่เข้มแข็งในกิจการสาธารณะและการกระทำของผู้มีอำนาจทั้งหลายจะต้องอยู่ภายใต้หลักนิติธรรม

โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations and Development Programme : UNDP) ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับธรรมาภิบาลว่า เป็นการบริหารจัดการที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วม ความโปร่งใสหรือความพร้อมรับผิด ความมีประสิทธิภาพ ความยุติธรรม การสนับสนุน ความยุติธรรม หลักธรรมาภิบาลจะขึ้นยืนถึงระบบการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ที่ถูกกำหนดโดยความเห็นพ้องต้องกันของคนในสังคม คำนึงถึงเสียงของผู้ด้อยโอกาส และกระบวนการพัฒนาที่มีการจัดสรรทรัพยากรที่เป็นธรรม

ธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย (The Asian Development Bank : ADB) ได้ให้คำนิยามของหลักธรรมาภิบาลว่า เป็นการบริหารจัดการที่ผู้มีอำนาจรัฐจะต้องรับผิดชอบหรือสามารถตอบคำถามการกระทำต่าง ๆ ได้ พลเมืองมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่การริเริ่มนโยบาย การสามารถคาดการณ์ได้ ความมั่นคงแน่นอนของระบบกฎหมายที่ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนา และความโปร่งใสที่สามารถทำให้พลเมืองเข้าไปตรวจสอบได้

ธนาคารการพัฒนาระหว่างประเทศในทวีปอเมริกา กล่าวว่า การจัดระเบียบการปกครองที่ดีจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อรัฐมีการปฏิบัติ ดังนี้ (ศุภชัย ยาวะประภาส และปิยากร หวังมหาพร, 2561, น. 6-42)

1. ดำเนินการจัดระเบียบการปกครองอย่างรอบด้าน
 2. มีความโปร่งใสในด้านนโยบาย เปิดโอกาสให้มีการโต้แย้งและชี้ข้อบกพร่องในถ้วนนโยบายได้
 3. เปิดโอกาสให้มีการแข่งขันตามระบบตลาดเสรี
 4. สร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมด้วยการปฏิรูปสังคมและกระจายรายได้
 5. มีประสิทธิภาพในการทำงาน การกระทำใด ๆ ของรัฐบาลต้องคำนึงถึงความคุ้มทุน
 6. ดำเนินนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพ ผลลัพธ์ของนโยบายสาธารณะจะต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์
 7. ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางกรอบและประเมินผลของนโยบายรัฐ
 8. ไม่เข้าไปมีบทบาทในกิจกรรมที่สถาบันอื่นมีผลประโยชน์อยู่
 9. ให้ความเป็นธรรมแก่ทุกเพศ โดยอาศัยเพศเป็นเกณฑ์ในการเข้ามามีส่วนร่วม
- ธีรยุทธ บุญมี (2541, น. 41 อ้างถึงใน สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2557, น. 21-22) ได้กล่าวว่า ธรรมาภิบาลหรือธรรมรัฐนั้นสามารถแบ่งความหมายได้ 3 ระดับ คือ

หนึ่ง ธรรมนูญในระดับปัจเจกบุคคล หมายถึง ความเข้าใจว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของรัฐ ตระหนักถึงอำนาจของตนเอง และใช้อำนาจนี้เพื่อส่วนรวม โดยคำนึงถึงการใช้อำนาจอย่างรับผิดชอบและเป็นธรรม

สอง ธรรมนูญในระดับกลุ่ม บริษัท และองค์กร ภาคเอกชนเรียกว่าธรรมนูญของภาคเอกชน (Corporate Good Governance) โดยองค์กรจะต้องมีพฤติกรรมทั้งภายในและภายนอกที่ถูกต้องเหมาะสม และจะต้องมีจริยธรรม (Code of Conduct) ทางวิชาชีพของตน

สาม ธรรมนูญในระดับชาติ คือ กระบวนการปฏิสัมพันธ์ (Interactive Process) ระหว่างรัฐ ภาคสังคม ภาคเอกชน และภาคประชาชน เน้นการสื่อสารสองทางระหว่างรัฐกับสังคม สังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการทำให้การบริหารงานภาครัฐเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม โปร่งใส ยุติธรรม และตรวจสอบได้ อันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

อัมพร ชำรงลักษณ์ (2553, น. 25 อ้างถึงใน สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2557, น. 22-23) กล่าวว่า ธรรมาภิบาล คือ การบริหารปกครอง แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

หนึ่ง ความหมายอย่างแคบ คือ การบริหารจัดการเครือข่าย (network management) เน้นการวิเคราะห์เครือข่าย ความใกล้ชิดของสมาชิกในเครือข่าย ประเภทของสมาชิกในเครือข่าย และวิธีการจัดการเครือข่ายให้สามารถดำเนินงานบรรลุเป้าหมายร่วมกันได้ โดยมองว่าเครือข่ายเป็นองค์การที่เรียนรู้ประสบการณ์สะท้อนกลับเพื่อปรับตัวเองได้

สอง ความหมายอย่างกว้าง ในลักษณะของกระบวนการจัดการกฎ กติกา กำหนดนโยบายสาธารณะและการนำนโยบายไปปฏิบัติ มีมุมมองที่กว้างขวาง พิจารณาถึงสถาบันที่เข้าร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะที่เรียกว่า “meta – governance” ที่เป็นระดับความร่วมมือในขั้นสูงสุดที่เปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ตลาด และภาคประชาสังคม เป็นความร่วมมือระหว่างประเทศที่สนใจปัญหาที่เกิดขึ้นข้ามอาณาเขตประเทศของตน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 65 ได้กำหนดกรอบแนวคิดเกี่ยวกับธรรมาภิบาล คือ

“รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนพัฒนาต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว

การจัดทำ และการกำหนดเป้าหมาย ระยะเวลาที่จะบรรลุเป้าหมาย และสาระที่พึงมีในยุทธศาสตร์ชาติ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งนี้ กฎหมายดังกล่าวต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

ทุกภาคส่วนอย่างทั่วถึงด้วย..” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ, 2560, น. 17)

3.2 หลักการสำคัญของธรรมาภิบาล

กองวิชาการและแผนงาน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2558, น. 136-138) กล่าวว่า หลักกิจการบ้านเมืองที่ดีหรือหลักธรรมาภิบาลเป็นทั้งเป้าหมายและวิธีการในการพัฒนา ถ้าพิจารณาในฐานะวิธีการอันจะนำไปสู่เป้าหมายก็จะหมายถึง เครื่องมือหรือกลไกในการบริหารจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การสร้างความเป็นธรรมในสังคม เป็นต้น ในขณะที่ถ้าพิจารณาในฐานะที่เป็นเป้าหมายของการพัฒนานั้น จะหมายถึงระบบบริหารจัดการที่มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ความเป็นประชาธิปไตย ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจให้บริการสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนการเคารพสิทธิมนุษยชน และยึดมั่นในความสุจริต ความถูกต้องดีงามและโปร่งใส ธรรมาภิบาลประกอบด้วยหลักการสำคัญ 6 ประการ ดังนี้

1. หลักนิติธรรม เป็นหลักที่ถือเป็นกฎ กติกาในสังคมที่ทุกคนมีส่วนเกี่ยวข้อง การตรากฎหมายที่ถูกต้องและเป็นธรรม การบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของสมาชิก ระบบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมที่ดีมีความเป็นธรรมและมีความชัดเจน มีระบบลงโทษที่เหมาะสม รวมทั้งการบังคับใช้ที่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนจะช่วยควบคุมการใช้อำนาจของรัฐให้เป็นไปอย่างชอบธรรม พร้อมกับช่วยคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไม่ให้ถูกละเมิดโดยการใช้อำนาจรัฐ และจะเกิดผลในทางตรงกันข้าม หากกฎหมายและระบบยุติธรรมอ่อนแอ จะก่อให้เกิดพฤติกรรมการแสวงหาประโยชน์จากข้อกฎหมาย และแพร่กระจายกว้างขวางนำไปสู่การทุจริตในระดับการใช้อำนาจหน้าที่อย่างไม่ระมัดระวัง กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนและกระทบต่อการลงทุนทางเศรษฐกิจ

2. หลักคุณธรรม เป็นการพัฒนาให้บุคลากรของภาครัฐยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเอง เพื่อให้เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริต การบริหารจัดการที่ดีภาครัฐ นอกจากจะให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพแล้ว ยังให้ความสำคัญต่อการดำรงรักษาไว้ในหลักการอันถูกต้อง การยึดถือระบบคุณธรรม คุณค่าและความดีงามทั้งหลาย เพราะระบบคุณค่าและค่านิยมต่าง ๆ ในระบบราชการจะเป็นปัจจัยกำหนดพฤติกรรมของข้าราชการ และชี้แนะวิธีการให้บริการแก่ประชาชนด้วย

3. หลักความโปร่งใส การทำงานที่เปิดเผยและสามารถตรวจสอบได้ จะส่งผลให้การทุจริตคอร์รัปชันและความด้อยประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการลดลง หากภาครัฐจัดระบบการบริหารจัดการให้มีความ โปร่งใสและเปิดเผย ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ใน

วิธีการและขั้นตอนการทำงาน ให้มีโอกาสดูตรวจสอบการปฏิบัติงาน ตลอดจนผลการดำเนินงาน จะส่งผลให้ข้าราชการมีความรับผิดชอบต่องานและผลของงานมีการปฏิบัติงานอย่างถูกต้อง เป็นธรรม และก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชนและประเทศชาติโดยรวมมากขึ้น ทำให้ประชาชนมีความมั่นใจว่าข้าราชการมีความตั้งใจจริงในการปฏิบัติงาน

4. หลักการมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ และมีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินการของโครงการ รวมถึงได้รับการเสริมสร้างขีดความสามารถในการเข้ามามีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการที่ประชาชนผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง การบริหารและการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ มีการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่าง ๆ ต่อการดำเนินงานที่มีผลต่อชีวิตและความเป็นอยู่ เพื่อให้รัฐบาลนำไปประกอบการตัดสินใจนโยบาย การให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ตลอดจนควบคุมการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมจึงเป็นการสื่อสารสองทาง มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันระหว่างรัฐกับประชาชน เป็นกระบวนการที่เสริมสร้างความสามัคคีในชาติ ในขณะเดียวกันจะก่อให้เกิดกระบวนการติดตามตรวจสอบนโยบายและการดำเนินงานของรัฐให้ดำเนินงานที่รับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น

ในการกำหนดทางเลือกภายใต้หลักธรรมาภิบาล ให้ความสำคัญต่อประชาชน เข้าไปมีส่วนร่วมในการวางกรอบนโยบายรวมทั้งการประเมินนโยบาย การกำหนดทางเลือกจึงเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในนโยบายเป็นจำนวนมาก รัฐจึงต้องลำดับความสำคัญของทางเลือกให้สมดุลภายใต้สภาพแวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่รัฐต้องเผชิญหน้ากับความขัดแย้ง กล่าวคือ รัฐบาลจะเลือกความสำคัญของทางเลือกใดระหว่างความมั่นคงของประเทศ กับเสรีภาพของประชาชน การกระจายอำนาจกับการรวมอำนาจ เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคม การแข่งขันและการสร้างความร่วมมือ สิทธิส่วนบุคคลกับเสรีภาพในข้อมูลข่าวสาร เสถียรภาพของรัฐบาลกับความยืดหยุ่นในการตอบสนองความต้องการของประชาชน ประโยชน์ระยะสั้นกับประโยชน์ระยะยาว (ศุภชัย ยาวะประภาส และปิยากร วัฒนภาพร, 2561, น. 6-43)

นอกจากนี้ บทบาทของตัวแสดงต่าง ๆ ในการกำหนดนโยบาย โดยเฉพาะประชาชนและกลุ่มผลประโยชน์ในยุคข้อมูลข่าวสารมีความรู้มากขึ้น ทำให้รัฐบาลต้องปรึกษาหารือประชาชนและกลุ่มผลประโยชน์ เพื่อให้การผลิตนโยบายมีประสิทธิภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับประชาชนหรือกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ นั้นมิใช่เพียงแค่การสอบถามความเห็นในข้อเสนอของนโยบายเท่านั้น แต่รัฐบาลต้องฟังข้อเสนอของประชาชน ทั้งนี้ได้หมายความว่ารัฐลดความรับผิดชอบของรัฐบาลที่มีต่อผู้ที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายของรัฐ แต่เป็นการดึงประชาชน

และผู้มีส่วนได้เสียต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย รัฐยังคงเป็นตัวแสดงที่สำคัญในการกำหนดทางเลือก (สุกชัช ไข่ประภาส และปิยากร วัฒนหาพร, 2561, น. 6-43-6-44)

5. หลักความคุ้มค่า การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สุขแก่ส่วนรวม คำนึงถึงความประหยัด ความคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพ ยึดถือประชาชนเป็นเป้าหมายสูงสุดในการปฏิบัติงาน ภาครัฐในฐานะที่ยังคงเป็นแกนสำคัญในกระบวนการบริหารจัดการในการพัฒนาประเทศและการให้บริการแก่ประชาชน จึงอาจจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการและกลไกการทำงานให้คำนึงถึงความคุ้มค่าและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

6. หลักความสำนึกรับผิดชอบ เป็นกระบวนการทำงานที่จะช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพการทำงานให้ดีขึ้น ความสำนึกรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานของหน่วยงานจะต้องมีลักษณะสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ 1) การมีเป้าหมายที่ชัดเจน 2) ทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน 3) การปฏิบัติกรอย่างมีประสิทธิภาพ 4) การจัดการพฤติกรรมที่ไม่เอื้ออำนวยให้เกิดการรับผิดชอบ 5) การทำงานอย่างไม่หยุดยั้ง และ 6) การมีแผนสำรองการติดตามประเมินผลการทำงาน เนื่องจากภาครัฐเป็นผู้ใช้อำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการกิจการของรัฐในทุกระดับ จึงต้องสร้างเครื่องมือและวัฒนธรรมสำนึกรับผิดชอบให้เกิดแก่ข้าราชการอย่างกว้างขวาง ความรับผิดชอบและตรวจสอบได้จะเป็นการตรวจสอบและควบคุมพฤติกรรมเจ้าหน้าที่ของรัฐให้รับผิดชอบต่อภารกิจต่อสังคม มีความกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาของประชาชน เคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง และกล้าที่จะยอมรับผลเสียจากการกระทำของตน

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า มีผู้ให้คำนิยามหลักธรรมาภิบาลไว้อย่างหลากหลาย แต่คำนิยามเหล่านั้นส่วนใหญ่จะเป็นนามธรรม ส่งผลให้มีการตั้งคำถามว่าธรรมาภิบาลมีองค์ประกอบอะไรบ้าง แนวปฏิบัติของธรรมาภิบาลเป็นอย่างไร มีตัวชี้วัดอะไรที่บ่งชี้ความสำเร็จของหลักธรรมาภิบาลนั้น ซึ่งเป็นข้อคิดจากสถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย (2557, น. 28-59) และกล่าวว่าโดยทั่วไปองค์ประกอบของธรรมาภิบาล มีจำนวน 6 ประเด็น ได้แก่

1. หลักนิติธรรม เป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของธรรมาภิบาล ไม่ว่าจะ เป็นองค์กรใดทั้งในและต่างประเทศ เมื่อพูดถึงธรรมาภิบาลจะต้องกล่าวถึงเรื่องหลักนิติธรรมเสมอ ในประเทศไทยหลักนิติธรรมได้กล่าวถึงในกฎหมายเป็นครั้งแรกในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2542 บังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 11 สิงหาคม 2542 โดยให้นิยามหลักนิติธรรมว่า “การตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม และสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่า

เป็นการปกครองภายใต้กฎหมาย มิใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจของตัวบุคคล” กระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดให้การดำเนินการตามหลักธรรมาภิบาล (Operating by Rule of Law) เป็นองค์ประกอบหนึ่งของธรรมาภิบาล ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย และบังคับให้ดำเนินการให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายที่สำคัญ คือ การพัฒนาปรับปรุงแก้ไขและเพิ่มเติมกฎหมายให้มีความทันสมัย เสริมสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้น สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่แปรเปลี่ยนไป โดยเฉพาะเรื่องใหม่ ๆ ที่มีความสำคัญ อาทิ การมีส่วนร่วมของประชาชน สิทธิมนุษยชน และการตรวจสอบการดำเนินงานของหน่วยงาน (สุดจิต นิमितกุล, 2543, น. 16 อ้างถึงใน สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2557, น. 29)

สถาบันพระปกเกล้า (2549) ได้กล่าวถึงหลักนิติธรรมเป็นอันดับแรกขององค์ประกอบธรรมาภิบาล อาทิ หลักการแบ่งแยกอำนาจ ถือเป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญของหลักนิติธรรม เพราะหลักนิติธรรมไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในระบอบการปกครองที่ไม่มีการแบ่งแยกอำนาจหรือไม่มีการควบคุมตรวจสอบซึ่งกันและกัน หลักการแบ่งแยกอำนาจจึงเป็นหลักการเบื้องต้นที่ไม่ให้อำนาจกระจุกตัวอยู่ในคน ๆ เดียวจนเกิดการใช้อำนาจโดยไม่มีการคานและดุลกัน จะทำให้เกิดการใช้อำนาจไปในทางที่มิชอบได้ (ชัชวรัตน์ วงศ์วัฒนศาสตร์, 2553, น. 104 อ้างถึงใน สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2557, น. 30) หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน สิทธิเสรีภาพของบุคคลและสิทธิในความเสมอภาค ถือเป็นพื้นฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จึงต้องมีการระบุไว้ หรือหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนุญ เป็นจุดสูงสุดของหลักนิติธรรม ที่ถือว่ากฎหมายที่อยู่ในลำดับที่ต่ำกว่าขัดหรือแย้งกับกฎหมายที่สูงกว่าย่อมไม่มีผลบังคับใช้ เป็นต้น (สถาบันพระปกเกล้า, 2549, น. 16 อ้างถึงใน สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2557, น. 29-31)

2. หลักคุณธรรม คุณธรรมหมายความว่า สิ่งที่มีคุณค่า มีประโยชน์ เป็นความดีงาม เป็นมโนธรรม เป็นเครื่องประดับประคองใจให้เกลียดความชั่ว กลัวบาป ใฝ่ความดี เป็นเครื่องกระตุ้นผลักดันให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบ เกิดจิตสำนึกที่ดี มีความสงบร่มเย็นภายใน และเป็นสิ่งที่ต้องปลูกฝังโดยเฉพาะ เพื่อให้เกิดขึ้นและเหมาะสมกับความต้องการของสังคมไทย ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2542 ได้ให้นิยามหลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้อง รณรงค์ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (สำนักงาน ก.พ.) ได้อธิบายหลักคุณธรรม ได้แก่ การร้องเรียน หรือร้องทุกข์ในการดำเนินงานในเรื่องต่าง ๆ ทั้งในและ

นอกองค์กรลดลง คุณภาพชีวิตของคนในสังคมดีขึ้น มีการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรในชาติอย่างเกิดประโยชน์สูงสุด สังคมมีเสถียรภาพ อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขด้วยความมีระเบียบวินัย (สถาบันพระปกเกล้า, 2544, น. 18 อ้างถึงใน สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2557, น. 33) กล่าวโดยสรุป เมื่อกล่าวถึงหลักคุณธรรมในการดำเนินงานภาครัฐ สามารถแบ่งได้ดังนี้ (สถาบันพระปกเกล้า, 2549, น. 138 อ้างถึงใน สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2557, น. 34)

- 1) การปลอดการคอร์รัปชัน หมายถึง การที่เจ้าหน้าที่จะต้องไม่กระทำการผิดกฎหมาย หรือทำเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว
- 2) การปลอดจากการกระทำผิดวินัย หมายถึง การที่เจ้าหน้าที่จะต้องไม่กระทำความผิดวินัยในหน่วยงาน
- 3) ความเป็นกลางของผู้บังคับบัญชา หมายถึง ผู้บังคับบัญชาของหน่วยงานจะต้องมีการบริหารงานด้วยความเป็นกลางและเป็นธรรม
- 4) ความปลอดจากการกระทำผิดมาตรฐานวิชาชีพนิยมและจรรยาบรรณ หมายถึง การที่เจ้าหน้าที่จะต้องไม่กระทำต่างไปจากมาตรฐานวิชาชีพนิยมและจรรยาบรรณของอาชีพ แม้ว่าจะไม่ได้ระบุไว้ในกฎและวินัยก็ตาม ในการบริหารงานภาครัฐจำเป็นต้องอาศัยหลักคุณธรรมในการประกอบการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพราะดุลพินิจสามารถเชื่อมโยงถึงระบบคุณค่าหรือค่านิยมต่าง ๆ ในระบอบราชการ จะกำหนดพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐและชี้แนะวิธีการให้บริการแก่ประชาชนด้วย

3. หลักความโปร่งใส หลักความโปร่งใสได้มีการกล่าวถึงนิยามครั้งแรกในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ว่า ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ ปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้โดยสะดวก และมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

4. หลักการมีส่วนร่วม หลักการมีส่วนร่วมได้เคยนิยามไว้ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ว่า ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาที่สำคัญของประเทศหรือการก่อสร้างโครงการต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อคนในชุมชน ไม่ว่าจะด้วยการแจ้งความเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติหรืออื่น ๆ นอกจากนี้ ยังเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานทุกระดับ เพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน ตลอดจนพลังขับเคลื่อนในการ

ทำงานที่สอดคล้องกับเป้าหมายในการให้บริการประชาชน (สุจิตต์ นิमितกุล, 2543, น. 16 อ้างถึงใน สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2557, น. 40) เมื่อกล่าวถึงหลักของการเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการแผ่นดิน โดยเฉพาะเป็นหลักที่หน่วยงานภาครัฐจะต้องให้ความสำคัญ มีอยู่ด้วยกัน 5 หลัก ดังนี้ (พัชรวิไลโรต, 2549, น. 6 อ้างถึงใน สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2557, น. 42-44)

1) หลักการรวมผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามาในกระบวนการ (Inclusiveness) หลักการนี้จะตรงข้ามกับหลักการกีดกันกลุ่มต่าง ๆ เข้ามาในกระบวนการ (Exclusiveness) ที่หลักการอย่างหลังมีการเชิญชวนเฉพาะกลุ่มคนที่มีทัศนคติเดียวกันหรือพวกเดียวกันเข้ามามีส่วนร่วมเท่านั้น ไม่เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้องและสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างเปิดเผย และให้เข้าไปด้วยความเต็มใจและมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น อาจเป็นเพราะภาครัฐกลัวการต่อต้านหรือความเห็นที่แตกต่างจากการเปิดให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งที่การปิดกั้นการมีส่วนร่วมอาจสร้างปัญหาในระยะยาวได้มากกว่า อาทิ การดำเนินโครงการอาจไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชนที่ได้รับผลกระทบ จนโครงการอาจประสบความล้มเหลวได้

2) การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการแผ่นดินควรเป็นการสื่อสารสองทาง (Dialogue) และมีการโต้ตอบกลับ (Feedback) เมื่อภาครัฐจะดำเนินการอะไร นอกจากจะให้ข้อมูลกับประชาชนแล้ว จะต้องสร้างกลไกหรือวิธีการให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่มสามารถส่งข้อมูลกลับมายังภาครัฐได้ และภาครัฐควรพยายามทุกวิถีทางเพื่อให้ได้เสียงสะท้อนกลับมาจากประชาชน ข้อมูลหรือความเห็นที่ภาครัฐได้รับมาทั้งหมดนั้น จะต้องนำมาประกอบการตัดสินใจ อาจไม่ใช่ นำทุกข้อมูลที่ได้มาดำเนินการจริง แต่ก็ควรให้เหตุผลได้ว่าทำไมถึงตัดสินใจดำเนินการเช่นนั้น

3) การจัดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารราชการต้องขึ้นอยู่กับหลักการของความซื่อสัตย์และเปิดเผย การยึดหลักความซื่อสัตย์และเปิดเผย จะส่งผลต่อภาพลักษณ์ขององค์กรภาครัฐ ทำให้เป็นที่เชื่อถือของประชาชน (Public Trust) และสร้างความร่วมมือหรือการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนในระยะยาว

4) ในการสร้างและปฏิบัติตามภารกิจเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม หน่วยงานของรัฐต้องมีพันธะทางจิตสำนึก ภาครัฐจะต้องพยายามทุกวิธีการในการสื่อสารกับประชาชนเพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมให้ได้ อาทิ ต้องแจ้งประชาชนตลอดเวลาถึงมาตรการต่าง ๆ ที่จะดำเนินการ การชี้ช่องทางต่าง ๆ ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ที่สำคัญภาครัฐจะต้องอำนวยความสะดวกและสร้างความประทับใจให้กับประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมด้วย

5) การเริ่มต้นเร็ว การมีส่วนร่วมของประชาชนต้องเริ่มต้นเร็ว คือ ต้องเปิดให้มีส่วนร่วมตั้งแต่คิดริเริ่ม โครงการ รัฐต้องออกไปหาชุมชนและให้ข้อมูลก่อนจะเริ่มกระบวนการ

ตัดสินใจ หรือที่เรียกว่า Early Outreach การทำเช่นนี้จะช่วยลดการให้ข้อมูลข่าวสารผิด ๆ หรือข่าวลือที่จะนำไปสู่การขาดความน่าเชื่อถือของภาครัฐในการดำเนินการต่าง ๆ ได้

6) การวางแผนเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน การวางแผนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการจัดลำดับก่อนหลังของ โครงการและยุทธวิธีในการจัด จะต้องมีการหาข้อมูลของพื้นที่ จำนวนบุคคลที่เกี่ยวข้องที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อค้นหารูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่นั้น การวางแผนที่รอบคอบจึงสำคัญมากต่อความสำเร็จของการจัดการมีส่วนร่วมของประชาชน

กล่าวโดยสรุป หลักการของธรรมาภิบาลถือเป็นหลักปฏิบัติที่รับประกันให้ประชาชนจะต้องได้รับการเอาใจใส่ดูแลและให้ได้รับความเป็นธรรมและความเสมอภาคในการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐ โดยเฉพาะกลุ่มคนชายขอบ ผู้ยากจน ผู้ด้อยโอกาส ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการของรัฐ ดังนั้น หากสังคมการเมืองใดได้นำหลักธรรมาภิบาลดังกล่าวข้างต้นมาใช้บริหารระบบการเมืองการปกครอง การปกครองที่มุ่งเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนก็จะบรรลุตามเจตนารมณ์ของรัฐ

4. แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

4.1 ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับที่อาจเป็นการเข้าร่วมแบบทางตรงหรือทางอ้อมในการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งก็ได้ อาจจะเป็นปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคน หรือองค์กรประชาชนได้อาสาเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เริ่มตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติ มีความเข้าใจปัญหาของตนและตระหนักถึงสิทธิของตน

การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับด้านจิตใจ และอารมณ์ความรู้สึกของบุคคลในสถานการณ์กลุ่มที่จะกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรค์ที่จะกระทำในสิ่งที่บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม และแบ่งความรับผิดชอบกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มทำให้เกิดการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมจะก่อให้เกิดความพอใจของสมาชิก และมีแรงใจที่จะมุ่งสู่ความสำเร็จ ตลอดจนทำให้เขาได้รับการยอมรับ มีความรับผิดชอบ และเกิดความนับถือตนเองมากขึ้น เป็นการตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิก

การมีส่วนร่วม จึงหมายถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง อาจเป็นการเข้าร่วมแบบทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ และยังเป็นวิธีการที่ผู้นำสามารถนำมาปรับใช้ในการ

จูงใจและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่สมาชิก เป็นกลยุทธ์ที่จะช่วยให้มีแรงจูงใจในการดำเนินงานมากขึ้น การเข้าไปมีส่วนร่วมยังทำให้เกิดทัศนคติต่อการดำเนินกิจกรรมดีขึ้น ส่งผลให้สมาชิกเกิดความพอใจ เกิดความผูกพันและมีแรงใจที่จะมุ่งสู่ความสำเร็จ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2561, น. 10-12)

จินตวีร์ เกษมสุข (2554) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิด ริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อตัวของประชาชนเอง และยังได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ดังนี้

การมีส่วนร่วม เป็นการร่วมมือของประชาชน ไม่ว่าจะปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เห็นพ้องต้องกัน และเข้ามาร่วมรับผิดชอบเพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ กระทำผ่านกลุ่มหรือองค์การเพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

การมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลได้มีส่วนร่วมช่วยเหลือระหว่างกัน ด้วยจิตใจและอารมณ์ของแต่ละบุคคลในการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงาน และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อส่วนรวมในการบริหารจัดการ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของสังคม

การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจระดับต่าง ๆ ทางกาจัดการบริหารและทางการเมือง เพื่อกำหนดความต้องการในชุมชนของตน

ความหมายของการมีส่วนร่วมเป็นความหมายที่กว้างขวางเกี่ยวข้องกับบุคคลในทุกระดับส่วน ดังที่องค์การสหประชาชาติได้กำหนดความหมายไว้เพื่อการดำเนินงานขององค์การว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นสังคมเล็กหรือสังคมขนาดใหญ่ ได้มีส่วนร่วมช่วยเหลืออย่างเต็มที่ต่อสังคมนั้น ๆ อันได้แก่ การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ อาทิ การพิจารณาปัญหา การตั้งนโยบาย การตัดสินใจประเด็นสำคัญต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาประชาชาติและการประเมินความต้องการของสังคมนั้น ๆ

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น การมีส่วนร่วมจึงหมายถึง การเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมช่วยเหลือกัน ตั้งแต่การวางแผน การบริหารงบประมาณ การดำเนินการและการติดตามและประเมินผล ดังนั้น ผลสำเร็จของการพัฒนาจึงขึ้นอยู่กับการสนับสนุนของประชาชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง ประชาชนต้องรู้ว่าพวกตนต้องการอะไร เพื่อการพัฒนาของตนเอง

4.2 ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน

จินตวีร์ เกษมสุข (2554) ได้อธิบายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน พัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ

แก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญร่วมกับวิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงจึงหมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุมการใช้ทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม และการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน

กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) เป็นแนวความคิดใหม่ที่มีรากฐานมาจากแนวคิดของระบอบประชาธิปไตย เป็นกระแสของความคิดที่ทำให้ผู้คนในสังคมได้ตระหนักดีว่า การดำเนินกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม ผู้ที่ได้รับผลกระทบและมีส่วนได้เสียควรเป็นผู้มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะความคิด การปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์ ในยุคกระแสโลกาภิวัตน์จึงต้องประยุกต์แนวคิดให้สอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตย ต้องสร้างกระบวนการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนอันเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงาน และเป็นส่วนสำคัญของแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนกลุ่มที่มีส่วนได้เสียและได้รับผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต การพัฒนาจึงต้องเริ่มจากความต้องการของชุมชนแทนความต้องการจากหน่วยงานภาครัฐ

จินตวีร์ เกษมสุข (2554) กล่าวว่า การที่ประชาชนภายในพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มในรูปของประชาคมหรือชุมชน ซึ่งเป็นแนวคิดที่สนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนให้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหา การแก้ไขปัญหา นั้น จำเป็นต้องมีความร่วมมือทำพร้อม ๆ กันในทุกระดับ ต้องระดมทุกองค์ประกอบในสังคมโดยเฉพาะชุมชน เพื่อเสริมสร้างความเป็นชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองต่อไป รูปแบบของการมีส่วนร่วมที่กระทำอยู่โดยทั่วไป สรุปได้เป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) คือ การที่ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น การได้รับแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

2. การปรึกษาหารือ (Public Consultation) คือ การจัดการหารือระหว่างผู้ดำเนินการโครงการกับประชาชนที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในโครงการและกิจกรรมมากขึ้น

3. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) คือ การที่ประชาชนและฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรม และผู้มีอำนาจตัดสินใจในการทำโครงการหรือกิจกรรมนั้นได้

ใช้เวทีสาธารณะในการทำความเข้าใจ และค้นหาเหตุผลในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่นั้น มีหลายรูปแบบ ได้แก่

1) การประชุมในระดับชุมชน (Community Meeting) จัดขึ้นในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ เจ้าของโครงการหรือกิจกรรมจะต้องส่งตัวแทนเข้าร่วม เพื่ออธิบายให้ที่ประชุมทราบถึงลักษณะ โครงการและผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นและตอบข้อซักถาม

2) การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ (Technical Hearing) สำหรับโครงการที่มีข้อโต้แย้งในเชิงวิชาการ จำเป็นจะต้องเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาจากภายนอกมาช่วยอธิบายและให้ความเห็นต่อโครงการ และผู้เข้าร่วมประชุมต้องได้รับทราบผลดังกล่าวด้วย

3) การประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นเวทีในการเสนอข้อมูลอย่างเปิดเผยไม่มีการปิดบัง ทั้งฝ่ายเจ้าของโครงการและฝ่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากโครงการ จะต้องมีการประกอบของผู้เข้าร่วมที่เป็นที่ยอมรับ มีหลักเกณฑ์และประเด็นในการพิจารณาที่ชัดเจน และแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบทั่วกัน

4) การร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนจะมีบทบาทในการตัดสินใจได้เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของคณะกรรมการที่เป็นผู้แทนของประชาชนในพื้นที่

พลศักดิ์ จิรไกรศิริ (2559, น. 9-38-9-39) กล่าวว่า การเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจะต้องเสริมสร้างแนวคิดใหม่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการกิจการสาธารณะ เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อส่วนรวมให้มากที่สุด ดังนี้

1. การสร้างโอกาสการรับรู้สื่อสารสาธารณะ ก่อนการตัดสินใจดำเนินโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ไม่ว่ามากหรือน้อยเพียงใด ผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายจะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดของโครงการและผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้น เพื่อประเมินความเสี่ยงเสียเปรียบของประชาชนในพื้นที่กับประโยชน์ที่ได้รับว่ามีความคุ้มค่าเพียงใด

2. การสร้างกระบวนการปรึกษาหารือในการจัดทำโครงการภาครัฐ เป็นการมีส่วนร่วมในลักษณะของการปรึกษาหารือระหว่างผู้คิดริเริ่มโครงการกับประชาชนในพื้นที่ที่มีส่วนได้เสียโดยตรง เพื่อเป็นการเปิดรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลว่าถูกต้องตรงต่อความเป็นจริงเพียงใด การรับฟังข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของประชาชนในพื้นที่ ถือเป็น การสร้างความเข้าใจในระดับรากหญ้า เป็นส่วนสำคัญของการได้รับการสนับสนุนให้จัดทำโครงการสาธารณะอย่างราบรื่น

3. การสร้างระบบการประชุมรับฟังความคิดเห็นในภาคประชาชน การประชุมรับฟังความคิดเห็นสามารถกระทำได้ใน 2 ระดับ คือ ระดับชุมชนและระดับนักวิชาการ กล่าวคือในระดับชุมชนเป็นการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ

สาธารณะทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งสองฝ่ายต้องไม่ใช่ตัวแทนเข้าประชุม แม้ว่าผู้เข้าร่วมประชุม จะมีเป็นจำนวนมาก เพราะสามารถแบ่งการประชุมออกเป็นหลายพื้นที่ได้ เพื่อจัดให้ผู้เข้าร่วมประชุมมีจำนวนที่เหมาะสม ส่วนในระดับวิชาการเป็นการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากผู้ชำนาญการ เพื่อให้การดำเนินโครงการมีความผิดพลาดน้อยที่สุด

4. การสร้างโอกาสการร่วมตัดสินใจของภาคพลเมือง ในการจัดทำโครงการ สาธารณะขนาดใหญ่หรือขนาดกลาง ไม่ว่าจะป็นระดับกระทรวงหรือระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องมีการตั้งคณะกรรมการศึกษาวิจัยหรือคณะกรรมการประเมินผลเริ่มแรก ทั้งด้านสิ่งแวดล้อมและด้านอื่น ๆ ต่อมาจึงตั้งคณะกรรมการดำเนินการโครงการ ในขั้นตอนของคณะกรรมการเหล่านี้สามารถให้โอกาสแก่ผู้นำท้องถิ่นหรือตัวแทนของผู้มีส่วนได้เสียเข้าร่วมเป็นกรรมการตัดสินใจกำหนดแผนงานหรือโครงการเหล่านี้ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความผิดพลาดหรือบกพร่องในการตัดสินใจดำเนินโครงการ

5. การสร้างกลไกหรือการใช้สิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมือง การสร้างกลไกนี้มีได้หลายรูปแบบ ตั้งแต่การจัดทำประชาพิจารณ์ การจัดทำการลงมติหรือการสำรวจความคิดเห็นจากองค์กรภาคประชาสังคมที่ไม่แสวงหากำไรหรือมีส่วนได้เสียในโครงการสาธารณะที่ต้องการจัดทำ

6. การสร้างเวทีสาธารณะประจำท้องถิ่น ในขณะที่หน่วยงานภาครัฐได้สร้างการจัดทำประชาคมหมู่บ้านขึ้นมาเพื่อเป็นเวทีสาธารณะประจำท้องถิ่นซึ่งเป็นเรื่องที่ดีมีประโยชน์ต่อชาวบ้าน แต่ควรเพิ่มเติมการจัดทำประชาคมตำบลและอำเภอด้วย รวมทั้งถ้าจำเป็นก็ใช้เวทีสาธารณะระดับจังหวัดในกรณีที่ต้องจัดทำโครงการสาธารณะขนาดใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับคนทั้งจังหวัด

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ มาตรา 58 บัญญัติว่า

“การดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการ ถ้าการนั้นอาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อนเพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการหรืออนุญาตตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อนการดำเนินการหรืออนุญาตตามวรรคหนึ่ง

ในการดำเนินการหรืออนุญาตตามวรรคหนึ่ง รัฐต้องระมัดระวังให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพน้อยที่สุด และต้องดำเนินการให้มีการเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหายให้แก่ประชาชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมและโดยไม่ชักช้า” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2561, น. 15-16)

หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 65 บัญญัติว่า

“รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว

การจัดทำ การกำหนดเป้าหมาย ระยะเวลาที่จะบรรลุเป้าหมาย และสาระที่พึงมี ในยุทธศาสตร์ชาติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งนี้ กฎหมายดังกล่าว ต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทุกภาคส่วนอย่างทั่วถึงด้วย...” (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2561, น. 17)

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมวางแผน และตัดสินใจต่อการดำเนินโครงการต่าง ๆ ของรัฐที่มีผลกระทบต่อประชาชน เนื่องจากประชาชนเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการดำเนินโครงการ ดังนั้น การให้ประชาชนที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนจากการดำเนินโครงการของรัฐ จะทำให้ประชาชนได้รับประโยชน์จากนโยบายสาธารณะของภาครัฐอย่างแท้จริง

5. แนวคิดในการก่อสร้างโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ลูกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

5.1 ความเป็นมาของโครงการ

อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้รับการแจ้งประสานจากสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทานว่า ในพื้นที่อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่ยังไม่ได้ดำเนินการ คือ โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ลูกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี อำเภอพนมได้ร่วมกับสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบ

โครงการ พร้อมด้วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่สำรวจตรวจสอบความพร้อมบริเวณพื้นที่ที่จะมีการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ พบว่าบริเวณพื้นที่ดังกล่าวมีชาวบ้านอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมาก เกิดเป็นชุมชนที่มีความหนาแน่น มีบ้านเรือนของชาวบ้านและพื้นที่ทางการเกษตร เช่น สวนยางพารา สวนปาล์ม น้ำมัน สวนผลไม้ รวมทั้งสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ เช่น วัด สำนักสงฆ์ โรงเรียน และสถานที่ราชการ จึงเป็นปัญหาและอุปสรรคที่จะดำเนินโครงการดังกล่าว (ที่ทำการปกครองอำเภอพนม, 2561)

สืบเนื่องจากเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2534 ได้มีราษฎรชาวอำเภอพนม คือนายลำดวน คงเดิม ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นประธานสภาตำบล หมู่ที่ 1 ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสมัยนั้น ได้ทูลเกล้าถวายฎีกาต่อพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ว่ามีความประสงค์ที่ให้ดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุก ในพื้นที่หมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อให้ราษฎรในพื้นที่มีน้ำใช้เพื่อการอุปโภค บริโภค และเพื่อการเกษตร ซึ่งในขณะนั้นพื้นที่มีความเหมาะสมที่จะดำเนินโครงการ เนื่องจากมีสภาพเป็นพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมและไม่มีชาวบ้านเข้าไปอยู่อาศัยและจับจองเป็นที่ดินทำกิน สำนักงานชลประทานที่ 11 และสำนักงานกิจการพิเศษ กรมชลประทาน (ในขณะนั้น) ได้จัดทำรายงานการศึกษาโครงการเบื้องต้น พบว่าพื้นที่มีความเหมาะสมที่จะดำเนินโครงการตามที่นายลำดวน คงเดิม ได้ทูลเกล้าถวายฎีกาเอาไว้ ต่อมากรมชลประทานได้มีหนังสือแจ้งไปยังสำนักพระราชเลขานุการพระบรมมหาราชวัง ให้นำความกราบบังคมทูลต่อในหลวงรัชกาลที่ 9 ให้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ รับเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สำนักพระราชวังแจ้งให้กรมชลประทานทราบว่าได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณา ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ รับโครงการดังกล่าวไว้เป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ต่อมาฝ่ายวางโครงการ 3 กองวางโครงการ (ในขณะนั้น) ได้ศึกษาแผนงานโครงการแล้วเสร็จเมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2537 ทางหน่วยงานภาครัฐได้พยายามที่จะดำเนินโครงการเพื่อสนองพระราชดำริมาโดยตลอด แต่ด้วยปัญหาและอุปสรรคอันเกิดจากความขัดแย้งจากการดำเนินโครงการดังกล่าว จึงทำให้โครงการอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุกอันเนื่องมาจากพระราชดำริไม่ประสบผลในพื้นที่ (ที่ทำการปกครองอำเภอพนม, 2561)

5.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ

5.2.1 เพื่อเป็นแหล่งเก็บกักน้ำไว้ใช้ในการเพาะปลูกในพื้นที่เกษตรกรรมและขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งในพื้นที่ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

5.2.2 เพื่อเป็นแหล่งเก็บกักน้ำสำหรับอุปโภคและบริโภคของประชาชน ตลอดจนสัตว์เลี้ยงในช่วงฤดูแล้งในพื้นที่ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

5.2.3 เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวบ้านที่อยู่ในเขตพื้นที่โครงการ (สำนักบริหารโครงการ กรมชลประทาน, 2563, น. 1-1)

5.3 ขอบเขตการดำเนินงานโครงการ

5.3.1 ขอบเขตการศึกษา

1) การศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น

การศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้นของโครงการ ได้ดำเนินการตามแนวทางการศึกษากฎหมาย ระเบียบ และข้อจำกัดต่าง ๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ (สำนักบริหารโครงการ กรมชลประทาน, 2563, น. 1-7-1-9)

(1) การศึกษาทางเลือกของโครงการและเหตุผลประกอบ ในรายงานผลกระทบของสิ่งแวดล้อมเบื้องต้นจะพิจารณาจากความเหมาะสมในด้านต่าง ๆ อาทิ ประเภทการพัฒนา ที่ตั้งห้วงงาน ปริมาณน้ำเก็บกัก การพัฒนาเพิ่มความการเก็บกักน้ำของอ่างเก็บน้ำ พื้นที่และระบบชลประทาน เป็นต้น มีรายละเอียดและสรุปข้อดีข้อเสียของแต่ละทางเลือก รวมทั้งเหตุผลประกอบของการตัดสินใจในทางเลือกนั้น ๆ ทั้งทางด้านวิศวกรรม เศรษฐศาสตร์ สิ่งแวดล้อม และสังคม เป็นต้น โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินการก่อสร้างโครงการ และจะต้องระบุทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดที่จะดำเนินโครงการ พร้อมทั้งให้เหตุผลและความจำเป็นเพื่อประกอบดำเนินโครงการ รวมทั้งศึกษาในระดับวางโครงการอาคารท่อน้ำอย่างน้อย 2 แห่ง บริเวณด้านท้ายอ่างเก็บน้ำคลองสี่ลูกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เพื่อเป็นการท่อน้ำสำหรับพื้นที่รับประโยชน์ของแต่ละแห่ง

(2) ศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้นจากการพัฒนาโครงการ ให้ครอบคลุมทั้งด้านกายภาพ ด้านชีวภาพ ด้านคุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ และด้านคุณค่าต่อคุณภาพชีวิต ศึกษาสภาพแวดล้อมและประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการพัฒนาโครงการ รวมทั้งมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมและการชดเชยและมาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบสิ่งแวดล้อมด้วย

2) การศึกษาด้านเศรษฐกิจและสังคม

(1) ศึกษาข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ภายใต้ขอบเขตการปกครองที่ครอบคลุมพื้นที่โครงการและพื้นที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ใช้แนวทางที่เหมาะสมและนำข้อมูลในด้านต่าง ๆ ของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ อาทิ ข้อมูลโครงสร้างทางสังคม ข้อมูลครัวเรือน ครัวเรือนเกษตร โครงสร้างของครัวเรือน การใช้แรงงาน การถือครองที่ดิน การประกอบอาชีพ

รายได้ ระบบสาธารณูปโภค และข้อมูลด้านทัศนคติ ความคิดเห็น ความวิตกกังวล รวมทั้งจัดทำแผนที่ตำแหน่งชาวบ้านที่ได้รับการสำรวจ สภาพปัญหาการขาดแคลนน้ำ หรือข้อเสนอแนะที่มีต่อโครงการ

(2) ศึกษาข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม ทั้งในด้านข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิในประเด็นที่เกี่ยวข้องและสำคัญต่อการก่อสร้างโครงการ เพื่อให้มีความชัดเจนและครอบคลุมในทุก ๆ ด้าน สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพการณ์ทั้งในขณะและอนาคตหากมีโครงการได้

(3) วิเคราะห์การกระจายผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้ มีตัวชี้วัดหรือหลักเกณฑ์ที่สมเหตุสมผล และสามารถตอบโจทย์แนวคิดต่อการก่อสร้างโครงการได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในด้านการส่งน้ำเพื่อการชลประทาน และการอุปโภค บริโภค

(4) นำเสนอแนวคิด วิธีการ และขั้นตอนของการกำหนดตัวอย่างวิธีการสุ่มตัวอย่าง และการศึกษาสำรวจโครงการให้เป็นไปตามหลักวิชาการทางด้านสถิติและสอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่

3) การศึกษาวิเคราะห์ผลตอบแทนทางด้านเศรษฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมของโครงการ

(1) ด้านเศรษฐศาสตร์ วิเคราะห์ความเหมาะสมในเชิงเศรษฐกิจ พิจารณาผลตอบแทนที่คุ้มค่าต่อสังคม และวิเคราะห์ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบหรือผู้มีส่วนได้เสียจากการที่มีหรือไม่มีโครงการ นำข้อมูลต้นทุนองค์ประกอบของโครงการและผลประโยชน์ที่เกิดจากโครงการทั้งหมดทั้งทางตรงและทางอ้อมมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย รวมทั้งต้องชี้แจงรายละเอียดให้ชัดเจนทั้งต้นทุนและผลประโยชน์ของโครงการ

(2) ด้านเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม โดยนำผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมมาประเมินในเชิงมูลค่า เพื่อนำไปประกอบการวิเคราะห์ด้านเศรษฐศาสตร์ เพื่อพิจารณาความคุ้มค่าของโครงการ ต้องระบุให้ชัดเจนทั้งในเรื่องที่สามารถประเมินมูลค่าได้และไม่สามารถประเมินมูลค่าได้ จำแนกทั้งต้นทุนและผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมให้ครอบคลุม ชัดเจน และครบถ้วนในทุกประเด็นอย่างละเอียด แล้วนำมาประเมินมูลค่าให้ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบหรือผู้มีส่วนได้เสียให้เห็นอย่างชัดเจน ระบุรายละเอียดแหล่งที่มาของข้อมูลให้นำมาใช้คำนวณหรืออ้างอิงได้อย่างชัดเจน และราคาที่ใช้ต้องมีเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในพื้นที่โครงการ หากประเด็นใดที่ไม่สามารถประเมินมูลค่าได้ ให้ประเมินออกมาให้เห็นเป็นรูปคุณค่าความสำคัญในประเด็นนั้น ๆ

(3) ด้านความคุ้มค่าของโครงการ ให้นำผลการวิเคราะห์ด้าน เศรษฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมมาประกอบร่วมกัน เพื่อวิเคราะห์ความคุ้มค่าของ โครงการในภาพรวม แต่อย่างไรก็ตาม สำหรับโครงการของรัฐบางโครงการ หากการวิเคราะห์ด้าน เศรษฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมมีผลการวิเคราะห์ที่ไม่คุ้มค่า แต่มีความจำเป็นที่จะต้อง ดำเนินโครงการเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม จะต้องระบุเหตุผลและความจำเป็นในการก่อสร้าง โครงการให้ชัดเจน เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาก่อสร้างโครงการต่อไป

4) การจัดทำมาตรการป้องกันและแก้ไข และมาตรการติดตามและ ตรวจสอบผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม

การศึกษาและจัดทำมาตรการป้องกันและแก้ไข และมาตรการติดตาม และตรวจสอบผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม จะต้องนำข้อคิดเห็นจากชุมชนที่ได้รับผลกระทบจาก การดำเนินโครงการมาประกอบการจัดทำมาตรการดังกล่าว รูปแบบการนำเสนอประกอบด้วย หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการ พื้นที่ดำเนินการ พื้นที่วิกฤต กลุ่มเป้าหมาย ระยะเวลาดำเนินการ ค่าใช้จ่าย ผู้รับผิดชอบโครงการ และต้องมีรายละเอียดของมาตรการในการ ปฏิบัติที่ชัดเจน โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ทั้งหน่วยงานภาครัฐ องค์กรเอกชน และประชาชน พร้อมทั้งระบุรายละเอียด องค์ประกอบ และกลไกในการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการ ติดตามตรวจสอบหรือบริหารจัดการมาตรการด้านสิ่งแวดล้อม และในกรณีที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ให้ พิจารณาแก้ไขผลกระทบเฉพาะเรื่องที่มีความจำเป็น

5) การประชาสัมพันธ์

(1) ดำเนินการประชาสัมพันธ์ตามแนวทางการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในกระบวนการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ปี 2562 (มกราคม 2562) และประกาศสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง แนวทางการ มีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ประกาศ ในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2562

(2) จัดทำแผนงานของการดำเนินการประชาสัมพันธ์การมีส่วนร่วม ของประชาชนให้ครอบคลุมทั่วถึงกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์และเสีย ประโยชน์ หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดทำรายงาน หน่วยงานที่ทำหน้าที่พิจารณารายงาน หน่วยงาน ราชการในระดับต่าง ๆ ทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น กลุ่มองค์กรเอกชน กลุ่มอนุรักษ์ สถาบันการศึกษา นักวิชาการอิสระ สื่อมวลชน รวมทั้งภาคประชาชนที่เป็นผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไป

(3) ดำเนินการประชาสัมพันธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนให้ครอบคลุมทุกขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มต้น โครงการ การปฐมนิเทศ การพิจารณาเปรียบเทียบทางเลือก การเลือกความเหมาะสมของโครงการ การศึกษาสภาพแวดล้อม และการประเมินผลกระทบ การกำหนดมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามตรวจสอบ และการจัดทำรายงานการรับฟังความคิดเห็นต่อการศึกษาโครงการ ตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดโครงการ กิจการ หรือการดำเนินการ ซึ่งต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2562

5.3.2 ขอบเขตการดำเนินงาน

จากการศึกษากระบวนการดำเนินงานตามโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี สามารถสรุปได้ดังนี้ (สำนักบริหารโครงการ กรมชลประทาน, 2563, น. 1-11-1-12)

- 1) ศึกษาโครงการในการพัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่ให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน
- 2) เพื่อจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2554 เรื่อง การทบทวนการกำหนดประเภทและขนาดโครงการของหน่วยงานของรัฐที่ต้องเสนอรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตามมติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับ ป่าอนุรักษ์เพิ่มเติม ตั้งแต่ 50 ไร่ แต่ไม่ถึง 500 ไร่ และเป็นไปตามข้อกำหนดของกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง และแนวทางของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 3) เพื่อจัดทำมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อม และมาตรการติดตามตรวจสอบผลกระทบ
- 4) ดำเนินงานประชาสัมพันธ์ มวลชนสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วมของประชาชนและทุกภาคส่วน ให้สอดคล้องและเป็นไปตามข้อกำหนดของกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง (สำนักบริหารโครงการ กรมชลประทาน, 2563, น. 1-10-1-11)

5.3.3 ที่ตั้งและลักษณะโครงการ

จากการศึกษาผลกระทบของสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น การก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ตั้งและลักษณะโครงการ มีดังนี้ (สำนักบริหารโครงการ กรมชลประทาน, 2563, น. 1-11-1-12)

1) ที่ตั้ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตามแผนที่ 1 : 50,000 ระวัง 4726 II ลำดับชุด L7018 ของกรมแผนที่ทหาร
พิกัดประมาณ 47PMK หรือเส้นละติจูด 8°44'20" เหนือ และเส้นลองจิจูด 98°51'16" ตะวันออก

2) ลักษณะโครงการ เป็นโครงการประเภทอ่างเก็บน้ำ ซึ่งมีรายละเอียด
ดังนี้

- (1) พื้นที่รับน้ำฝนเหนือจุดที่ตั้งห้วงงาน 390.4 ตารางกิโลเมตร
- (2) ฝนเฉลี่ยทั้งปีประมาณ 1,656.61 มิลลิเมตร
- (3) ความยาวของลำน้ำ 12.64 กิโลเมตร
- (4) ความลาดเทลำน้ำโดยเฉลี่ย 1 : 129
- (5) อัตราการกัดเซาะเฉลี่ยของลำน้ำ 0.201 มิลลิเมตรต่อปี
- (6) ปริมาณตะกอนเฉลี่ย 7,847 ตันต่อปี
- (7) อัตราการระเหยเฉลี่ยตลอดทั้งปี 1,438.8 มิลลิเมตร
- (8) ปริมาณน้ำไหลผ่านจุดที่ตั้งห้วงงานเฉลี่ยทั้งปี 31.94 ล้านลูกบาศก์

เมตร

(9) ปริมาณน้ำนองสูงสุด ในรอบ 100 ปี 100.00 ลูกบาศก์เมตรต่อ
วินาที ในรอบ 500 ปี 134.00 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที

- (10) ระดับท้องน้ำ +56.000 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง
- (11) ระดับเก็บกัก +78.000 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง
- (12) ระดับน้ำสูงสุด +80.000 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง
- (13) ระดับสันเขื่อน +82.000 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง
- (14) พื้นที่ผิวอ่างที่ระดับน้ำเก็บกัก 580 ไร่
- (15) พื้นที่ผิวอ่างที่ระดับน้ำสูงสุด 770 ไร่
- (16) ความจุเก็บกักน้ำที่ระดับเก็บกัก 4.80 ล้านลูกบาศก์เมตร
- (17) ความจุเก็บกักน้ำที่ระดับน้ำสูงสุด 6.92 ล้านลูกบาศก์เมตร
- (18) พื้นที่รับประโยชน์ 5,000 ไร่
- (19) พื้นที่ส่งน้ำเพื่อการอุปโภค - บริโภคของชาวบ้าน 1,500

ครัวเรือน

- (20) งบประมาณก่อสร้างทั้งโครงการ 275.00 ล้านบาท
- (21) ระยะเวลาดำเนินการ 4 ปี

3) อาคารห้วงงาน มีลักษณะดังนี้

- (1) เชื่อนดินแบบ Zone Type
 - (2) ความกว้างสันเขื่อน 80.00 เมตร
 - (3) ความยาวสันเขื่อน 200.00 เมตร
 - (4) ความสูงสันเขื่อน 26.00 เมตร
- 4) Service Spillway หรือทางน้ำล้น พิจารณาตามลักษณะภูมิประเทศเป็นรูปแบบ Side Channel Spillway ช่องระบายน้ำกว้าง 6.00 เมตร สูง 5.00 เมตร
- 5) ระบบส่งน้ำ ใช้ระบบท่อส่งน้ำและส่งลำน้ำเดิม
 - 6) รวมพื้นที่รับประโยชน์รวม 5,000 ไร่ โดยมีโครงการเพิ่มศักยภาพขนาดเล็ก จำนวน 3 แห่ง ดังนี้
 - (1) โครงการฝายบ้านแสนสุข พื้นที่รับประโยชน์ 1,100 ไร่
 - (2) โครงการฝายถ้ำลอด พื้นที่รับประโยชน์ 3,000 ไร่
 - (3) โครงการฝายบ้านตะวัน พื้นที่รับประโยชน์ 800 ไร่
 รวมพื้นที่รับประโยชน์ทั้งหมด 9,900 ไร่

5.3.4 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ ขอบเขตพื้นที่การศึกษาโครงการ จะพิจารณาให้ครอบคลุมพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรน้ำ และพื้นที่ที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการ ได้แก่ พื้นที่เหนือน้ำ พื้นที่ห้วงาน พื้นที่ท้ายน้ำ พื้นที่ชลประทาน รวมทั้งครอบคลุมพื้นที่อื่น ๆ ที่ได้รับผลกระทบ (สำนักบริหารโครงการ กรมชลประทาน, 2563, น. 1-12)

6. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้เลือกบททวนงานวิจัย จำนวน 5 ชิ้น ส่วนเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการของรัฐที่มีผลกระทบต่อประชาชน ทำให้ประชาชนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อรัฐ และก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของรัฐกับประชาชน ส่งผลต่อภาครัฐที่จะต้องดำเนินโครงการให้สอดคล้องและเหมาะสมตามความต้องการของประชาชน และหาแนวทางแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งได้ต่อไป งานวิจัยที่ผู้วิจัยได้นำมาทบทวนมีดังนี้

งานวิจัยชิ้นแรกเป็นของสถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย โดยสถาบันดำรงราชานุภาพ (2540) ได้จัดทำรายงานการวิจัยเรื่อง การบริหารการมีส่วนร่วมของประชาชน : กรณีศึกษาโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1) เพื่อให้เกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการพัฒนารูปแบบและแนวทางบริหารการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกี่ยวข้องในภารกิจของกระทรวงมหาดไทย ต่อการดำเนิน โครงการพัฒนาและแก้ไขปัญหาให้กับประชาชน ที่จะใช้เป็นแนวทางในการบริหารราชการของกระทรวงมหาดไทย เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนต่อไปในอนาคต 2) เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจถึงปัจจัยสนับสนุน และปัญหาอุปสรรคต่อการบริหารการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการในภารกิจของกระทรวงมหาดไทย และการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมต่อการดำเนินโครงการ รวมทั้งแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและการออกมาเคลื่อนไหวของประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ และ 3) เพื่อนำความรู้ที่ได้รับจากการดำเนิน โครงการของกระทรวงมหาดไทยไปใช้ในการวางแผนดำเนินงาน การดำเนิน โครงการ และการติดตามผลการดำเนินงาน ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งให้กับประชาชนที่ได้รับผลกระทบ รวมทั้งปัญหาหรืออุปสรรคอื่น ๆ ที่อาจจะตามมา (สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2540, น. 4)

กรอบแนวคิดในการศึกษามีดังนี้ 1) สํารวจแนวคิดและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและการบริหารการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้มีการศึกษา วิจัย และบันทึกด้วยการเขียนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ที่สนใจหรือผู้อ่านได้มองเห็นภาพได้ง่ายและชัดเจนขึ้น 2) การมีส่วนร่วมของประชาชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้มีการวิจัยในครั้งนี้ จะทำการศึกษาโครงการต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อประชาชนอันนำมาสู่การเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องของประชาชน รวมทั้งกลไกและกระบวนการที่สำคัญของกระทรวงมหาดไทยได้เข้าไปมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง และทำให้ทราบว่าการเกิดความสำเร็จ หรือมีปัญหาและอุปสรรคต่อการดำเนินการอย่างไร 3) สํารวจความคิดเห็นของข้าราชการกระทรวงมหาดไทย นักวิชาการ เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทัศนคติ พฤติกรรม วิธีการหรือแนวทางที่จะเข้าไปบริหารการมีส่วนร่วมต่อประชาชน ในการที่จะริเริ่มโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนต่อไป 4) พื้นที่เป้าหมายในการศึกษาจะประกอบด้วย 4 จังหวัด แบ่งเป็นจังหวัดที่ข้าราชการของกระทรวงมหาดไทยเข้าไปทำงานและได้รับความร่วมมือจากประชาชน จนทำให้โครงการดำเนินไปด้วยดี ได้แก่ จังหวัดตรัง ภูเก็ต โครงการอนุรักษ์ห้วยทะเลและปลาพะยูน และจังหวัดลพบุรี ภูเก็ต โครงการเขื่อนป่าสัก และกรณีจังหวัดที่ข้าราชการของกระทรวงมหาดไทยเข้าไปทำงานและไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากประชาชน ทำให้โครงการไม่ประสบผลสำเร็จหรือสำเร็จได้ล่าช้า และเกิดความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับประชาชนในพื้นที่ ได้แก่ จังหวัดระยอง กรณีโครงการก่อสร้างโรงงานกำจัดกากอุตสาหกรรม (เจนโก้) และจังหวัดแพร่ กรณีโครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น และ 5) จัดเวทีในการแสดงความคิดเห็นระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อระดมความคิดเห็นในการแก้ไขร่าง

แผนงานโครงการที่ได้มีการศึกษา เพื่อหาข้อสรุปที่เป็นข้อตกลงร่วมกัน และสามารถดำเนินโครงการให้มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพแห่งความเป็นจริง (สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2540, น. 4-5)

คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาในเชิงคุณภาพ โดยศึกษาเอกสารจากแหล่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และทำการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มข้าราชการทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคของกระทรวงมหาดไทย กลุ่มนักวิชาการทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค กลุ่มเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค และประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งการจัดสัมมนาโดยเชิญผู้แทนส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจของกระทรวงมหาดไทย นักวิชาการ อาจารย์มหาวิทยาลัย ผู้แทนองค์กรพัฒนาเอกชน ผู้แทนองค์กรประชาชน และส่วนราชการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องที่ไม่ได้สังกัดกระทรวงมหาดไทย ร่วมระดมความคิดเห็นต่อร่างรายงานการศึกษาในเรื่องนี้ เพื่อจะได้นำมาปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น (สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2540, น. 6-7)

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การให้ประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือมีส่วนได้ส่วนเสียได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินโครงการของรัฐเป็นการล่วงหน้า รวมทั้งทราบถึงรายละเอียดเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ และการพยายามให้ความช่วยเหลือประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบ ทั้งค่าชดเชยในด้านที่อยู่อาศัย ค่าสูญเสียที่ดินทำกิน การวางแผนรองรับการอพยพไปอยู่ที่แห่งใหม่ และประเภทสิทธิที่ดิน ย่อมทำให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบได้รับทราบและเข้าใจถึงสิทธิประโยชน์ที่ดินที่จะได้รับจากผลกระทบที่เกิดจากการดำเนินโครงการของรัฐ ส่งผลให้ประชาชนมีทัศนคติเชิงบวก และทำให้เกิดความร่วมมือกับภาครัฐ

นอกจากนี้ ทัศนคติและท่าทีของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องที่มีต่อประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบ โดยเฉพาะข้าราชการของกระทรวงมหาดไทยที่มีความเป็นกลาง และเป็นตัวเชื่อมระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เป็นผู้รับผิดชอบโครงการ คือ กรมชลประทาน กับประชาชนในพื้นที่ กล่าวคือ การที่ข้าราชการของกระทรวงมหาดไทยมีทัศนคติเชิงบวกและมีความจริงใจที่จะแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนที่ได้รับผลกระทบ ย่อมจะส่งเสริมต่อการบริหารการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมทั้งส่งเสริมภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อข้าราชการของกระทรวงมหาดไทย อีกทั้งความพยายามในการจัดช่องทางและกลไกในการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งการจัดเวทีสาธารณะ หรือการจัดประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่ได้รับผลกระทบในการร่วมกันแก้ไขปัญหาหรือยุติความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ย่อมจะก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีและมีความไว้วางใจระหว่างกัน (สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2540, น. 114-118)

คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า ในด้านข้อมูลข่าวสาร เพื่อเป็นการป้องกันมิให้เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นในภายหลัง จึงควรให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการ

ดำเนินโครงการของรัฐตั้งแต่ต้น และข้อมูลข่าวสารที่แจ้งให้แก่ประชาชนนั้นจะต้องเป็นข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริง มีความโปร่งใสและเชื่อถือได้ รวมทั้งต้องมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับทราบอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง ทั้งโครงการที่อยู่ระหว่างดำเนินการและโครงการที่จะมีต่อไปในอนาคต อีกทั้งควรมีกระบวนการและกลไกในการรับฟังความคิดเห็นระหว่างทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะประชาชนที่ได้รับผลกระทบจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมและมีช่องทางในกระบวนการและกลไกดังกล่าว อาทิ การประชาพิจารณ์ การประชุมประชาคมหมู่บ้าน หรือการจัดทำเวทีสาธารณะ เป็นต้น การสร้างบรรยากาศที่ดีในกระบวนการและกลไกในการรับฟังความคิดเห็นให้กับประชาชน เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องมีความเป็นธรรมและมีความจริงใจที่จะแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนอย่างแท้จริง เพื่อให้เกิดความไว้วางใจและความเชื่อมั่นต่อกัน

ด้านบทบาทจังหวัดและอำเภอ ควรมีบทบาทในการเป็นตัวกลางระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เป็นผู้รับผิดชอบโครงการกับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ และไม่ควรเข้าข้างหน่วยงานของรัฐที่เป็นผู้รับผิดชอบโครงการเพราะเห็นว่าเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเช่นกัน และในบางความคิดเห็นยังได้เสนอว่าจังหวัดและอำเภอควรทำหน้าที่เจรจาต่อรอง และเป็นปากเป็นเสียงหรือเป็นตัวแทนให้กับประชาชนในพื้นที่อีกด้วย อีกทั้งควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสำรวจพื้นที่ดำเนินโครงการร่วมกับหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้นำท้องถิ่น และผู้นำท้องที่ เพื่อให้รู้ถึงแนวทางการทำงานของรัฐตั้งแต่ต้นว่าเป็นเช่นไร รวมทั้งให้ตัวแทนของประชาชนที่ได้รับผลกระทบโดยตรงได้รับรู้ถึงแผนการต่าง ๆ ที่จะรองรับผู้ที่ได้รับผลกระทบในอนาคต อาทิ รายละเอียดค่าชดเชยในด้านต่าง ๆ การรองรับที่ทำกินและแปลงที่อยู่อาศัย และการฟื้นฟูสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ เป็นต้น อีกทั้งจังหวัดและอำเภอควรนำข้อเรียกร้องและความต้องการของประชาชนที่ได้รับผลกระทบเสนอต่อหน่วยงานผู้รับผิดชอบโครงการ ผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงมหาดไทย และรัฐบาล เพื่อรับทราบและประกอบการตัดสินใจและนำมาสู่แนวทางในการแก้ไข และควรมีการพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพของข้าราชการกระทรวงมหาดไทยในส่วนของภูมิภาค ทั้งในด้านการสร้างการรับรู้และความเข้าใจ การรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอเพื่อให้เกิดความร่วมมือและแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนได้อย่างถูกต้อง และสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

ด้านหน่วยงานเจ้าของโครงการที่มีผลกระทบและการดำเนินโครงการที่มีขนาดใหญ่ โครงการขนาดใหญ่ควรมีระบบบริหารจัดการที่แตกต่างจากโครงการทั่วไป มีระบบการเบิกจ่ายงบประมาณที่มีความคล่องตัวและอิสระ เพื่อให้การช่วยเหลือเยียวยาให้กับประชาชนที่ได้รับผลกระทบสามารถดำเนินการได้รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และประชาชนได้รับการช่วยเหลือเยียวยาจากรัฐที่มีความเป็นธรรม หน่วยงานเจ้าของโครงการควรมีแผนรองรับการอพยพของประชาชนที่

รับผลกระทบที่มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรม ไม่เป็นที่สงสัยว่ามีเจตนาใดแอบแฝง รวมทั้งมีแผนพัฒนาอาชีพ คุณภาพชีวิต และสิ่งสาธารณูปโภคพื้นฐานต่อไปในอนาคต และสุดท้ายหน่วยงานเจ้าของโครงการควรเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้ามารับรู้ข้อมูลข่าวสาร และร่วมดำเนินงานตั้งแต่แรกเริ่มและสิ้นสุดโครงการ โดยเฉพาะข้าราชการของกระทรวงมหาดไทยซึ่งมีหน้าที่แก้ไขปัญหาให้กับประชาชน เพื่อให้รู้ข้อมูลที่เป็นจริงและถูกต้องในการตอบคำถามให้กับประชาชนที่ได้รับผลกระทบ เนื่องจากข้าราชการของกระทรวงมหาดไทยต้องรู้ทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทุกข์สุขของประชาชนนั่นเอง (สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2540, น. 122-123)

งานวิจัยชิ้นที่สองเป็นของบุญเกียรติ การะเวกพันธ์ (2543) ได้ทำภาคินพนธ์เรื่อง การจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับราษฎร กรณีศึกษาเขื่อนปากมูล ภาคินพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ งานวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาของโครงการเขื่อนปากมูลและกรณีความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างภาครัฐกับราษฎร และเพื่อศึกษาวิธีการแก้ไขปัญหาให้กับราษฎร รวมทั้งปัญหาและ อุปสรรคที่ทำให้การแก้ไขระหว่างภาครัฐกับราษฎร ล้มเหลว ใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งในการศึกษาว่ากรณีโครงการเขื่อนปากมูล ภาครัฐมีวิธีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งให้กับราษฎรได้อย่างไร และราษฎรที่ได้รับผลกระทบมีวิธีการเรียกร้องหรือแสดงออกในความต้องการของตนต่อภาครัฐเช่นไร เพื่อใช้เป็นกรณีศึกษาในกรณีที่มีปัญหาความขัดแย้งที่คล้ายคลึงกัน (บุญเกียรติ การะเวกพันธ์, 2543, น. 3-6)

การศึกษาครั้งนี้ใช้ศึกษาในเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลเอกสารจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งทำการสัมภาษณ์ผู้ว่าราชการจังหวัด ข้าราชการ และประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับราษฎร กรณีเขื่อนปากมูล รวมทั้งแกนนำจากภาคประชาชนในพื้นที่ (บุญเกียรติ การะเวกพันธ์, 2543, น. 3-4)

การศึกษาพบว่า ความเป็นมาของความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับราษฎร กรณีศึกษาเขื่อนปากมูลมีสภาพปัญหาที่เรื้อรังมานาน เนื่องจากปัญหาความขัดแย้งได้ดำเนินการแก้ไขด้วยวิธีที่ไม่ถูกต้อง ในช่วงแรกรัฐได้อาศัยพลังอำนาจที่เหนือกว่าในการบังคับให้ราษฎรยอมรับโครงการของรัฐ ซึ่งสามารถที่จะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้เป็นการเฉพาะหน้าและเป็นเพียงแต่รูปแบบที่เห็นแต่ภายนอกเท่านั้น แต่ภายในความรู้สึกจิตใจของราษฎรที่ได้รับผลกระทบยังคงคุกรุ่นไปด้วยความขัดแย้งและความคับข้องใจ จึงทำให้ปัญหาความขัดแย้งไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาย่างแท้จริง ปัญหาความขัดแย้งพร้อมที่จะแสดงให้เห็นได้ทุกเมื่อ และส่งผลต่อปัญหาความขัดแย้งในระยะยาวต่อไป (บุญเกียรติ การะเวกพันธ์, 2543, น. 37-44)

วิธีการที่รัฐใช้ในการจัดการความขัดแย้งมากที่สุด คือ การจัดการความขัดแย้งในรูปแบบแพ้ - ชนะ กล่าวคือ รัฐเป็นผู้ที่เสียประโยชน์และต้องยอมสนองความต้องการของ

ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ เนื่องจากภาครัฐไม่สามารถที่จะดำเนินโครงการได้อย่างราบรื่นนัก หากไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในพื้นที่ ดังนั้น ในการดำเนินโครงการของรัฐที่มีผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ รัฐจึงต้องดำเนินการให้มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพข้อเท็จจริงที่เปลี่ยนแปลงไป (บุญเกียรติ การะเวกพันธ์, 2543, น. 45)

ด้านปัญหาและอุปสรรคในการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับราษฎร กรณีศึกษาเขื่อนปากมูลพบว่า การดำเนินโครงการดังกล่าวขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ โครงการของรัฐที่จะเข้ามาดำเนินการในพื้นที่จะต้องให้ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบเข้ามารับรู้และมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ การดำเนินโครงการของรัฐจึงจะได้ผลอย่างแท้จริงและเกิดประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย อีกทั้งการที่รัฐไม่มีบรรทัดฐานหรือแนวทางการจัดการความขัดแย้งที่ทำให้ราษฎรยอมรับ จะทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการแก้ไขความขัดแย้งเช่นกัน เนื่องจากรัฐมักจะใช้อำนาจที่ระบุในกฎหมายต่าง ๆ ที่ให้อำนาจรัฐใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งเรื่องบางอย่างก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาโดยใช้แต่กฎหมายเพียงอย่างเดียวได้ โดยเฉพาะการดำเนินโครงการของรัฐที่มีผลกระทบต่อคนในชุมชน รัฐไม่ได้เข้าใจวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ที่สืบเนื่องมายาวนานตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย และการแก้ไขปัญหาไม่มีทางที่จะสำเร็จหากรัฐใช้แต่การบังคับทางกฎหมายอย่างเดียว (บุญเกียรติ การะเวกพันธ์, 2543, น. 47-49)

นอกจากนี้ การที่รัฐมีมุมมองต่อราษฎรในพื้นที่ว่าการต่อต้านการดำเนินโครงการของรัฐเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม รัฐยังมองว่ารัฐมีหน้าที่ในการดำเนินนโยบายสาธารณะเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม ราษฎรที่ได้รับผลกระทบเป็นเพียงคนกลุ่มน้อยที่เสียประโยชน์ แต่รัฐกลับลืมไปว่าวิถีชีวิตที่ราษฎรได้คงอยู่มาเช่นทุกวันนี้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและเป็นเงินตราได้ รวมทั้งบทบาทขององค์กรเอกชนที่มีส่วนช่วยสนับสนุนราษฎรในพื้นที่ รัฐมองว่ามิได้ทำเพื่อประโยชน์ของราษฎรอย่างแท้จริง แต่ทำเพื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ในบทบาทของตน และต้องการได้รับการสนับสนุนทุนจากต่างชาติเท่านั้น ทศนคติในเรื่องประชาธิปไตยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ของประชาชน จะทำให้รัฐต้องปรับแนวคิดในการปกครองจากเดิมที่รัฐมีอำนาจและเป็นฝ่ายที่ได้ประโยชน์ ต้องกลับมาเป็นการปกครองที่รัฐต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยอย่างแท้จริง และรัฐไม่สามารถที่จะกลับไปเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์แต่เพียงฝ่ายเดียวได้อีกต่อไป (บุญเกียรติ การะเวกพันธ์, 2543, น. 50-53)

มีข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับราษฎร จากคณะกรรมการกลางเพื่อการแก้ไขปัญหามัชชาคนจนว่า ควรทบทวนการจ่ายค่าชดเชยให้กับราษฎรที่ได้รับผลกระทบให้มีความเป็นธรรมและเหมาะสม และให้มีคุณภาพชีวิตที่ใกล้เคียง เช่นเดิม การจ่ายค่าชดเชยให้กับราษฎรจะต้องเป็นที่พอใจจนกว่าจะมีการใช้ประโยชน์จากเขื่อน

รวมทั้งการจัดหาที่ดินที่รองรับประชาชนที่ได้รับผลกระทบต้องดำเนินการก่อนหรือควบคู่กันไปกับการดำเนินโครงการ เป็นต้น (บุญเกียรติ การะเวกพันธ์, 2543, น. 53-54)

งานวิจัยชิ้นที่สามเป็นบทความของวารสารการเมืองการปกครอง การจัดการชุมชน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยบุญเอกภา ศรีศิริรินทร์ (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง เชื้อนบ้านกุ่ม ผลกระทบทางเศรษฐกิจและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป กรณีศึกษาบ้านผาชัน ตำบลสำโรง อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจที่ชาวบ้านผาชันจะได้รับ รวมถึงความรู้ การเข้าใจ และทัศนคติต่อการสร้างเชื้อนบ้านกุ่มของชาวบ้านผาชัน รวมทั้งแนวทางในการรับมือ และการแก้ไขปัญหาของชาวบ้านผาชันในกรณีที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเชื้อนบ้านกุ่ม (บุญเอกภา ศรีศิริรินทร์, 2555, น. 83)

กรอบแนวคิดที่ใช้ศึกษา จะทำการศึกษาผลกระทบที่ประชาชนจะได้รับจากการสร้างเชื้อนบ้านกุ่มอย่างต่อเนื่อง อาทิ โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูนิเวศวิทยาในภูมิภาคอินโดจีนและพม่า หรือการศึกษาในหัวข้อเรื่อง “การมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย และความโปร่งใสของโครงการพัฒนาเขื่อนไฟฟ้าพลังงานน้ำบนแม่น้ำโขงสายหลัก จังหวัดอุบลราชธานี” โดยตั้งข้อสังเกตว่าแม้จะมีผู้ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าวไว้อย่างหลากหลาย สรุปได้ว่าการสร้างเชื้อนบ้านกุ่มได้ก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบมากกว่าที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ของชาวบ้านโดยรวม ไม่ว่าจะเป็นการให้กำลังผลิตพลังงานไฟฟ้าที่ต่ำเมื่อต้องเทียบกับการลงทุนที่เสียไป และไม่มี ความจำเป็นที่จะต้องสร้างเชื้อนบ้านกุ่ม เนื่องจากสามารถหาแหล่งไฟฟ้าที่มีกำลังผลิตทดแทนได้ เช่น การผลิตไฟฟ้าด้วยพลังชีวมวลหรือก๊าซธรรมชาติ เป็นต้น รวมทั้งผลกระทบต่อระบบนิเวศบริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขง ส่งผลกระทบต่อการทำมาหากินและการดำรงชีวิตของชาวบ้านในพื้นที่ที่ดำรงชีวิตเป็นปกติสุขเรื่อยมา แต่กลับต้องมาได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการของรัฐที่ไม่มีความคุ้มค่าและคุ้มทุน อีกทั้งทำให้ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมริมฝั่งโขงต้องถูกทำลายลงไป และส่งผลกระทบต่อชาวบ้านที่ต้องอาศัยการทำมาหากินจากแม่น้ำโขง (บุญเอกภา ศรีศิริรินทร์, 2555, น. 84)

ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาผลกระทบโดยตรงที่ชาวบ้านผาชันจะได้รับจากระดับน้ำโขงที่สูงขึ้น รวมทั้งศึกษาถึงความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็น และทัศนคติของชาวบ้านผาชันในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยกำหนดหัวเรื่องและวิธีการของเรื่องที่จะศึกษา ลงเข้าไปเก็บข้อมูลในชุมชนจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบและผู้นำชุมชน เพื่อให้รับทราบถึงสภาพปัญหาดังกล่าว และศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อประกอบข้อมูลจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม รวมทั้งสัมภาษณ์ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบและบุคลากรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จับภาพทัศนคติของชุมชนที่ได้รับผลกระทบ ทั้งแผนที่ภาพถ่ายดาวเทียม และแผนที่ภาพถ่ายทาง

ภูมิศาสตร์ (บุญยอภา ศรีศิริรินทร์, 2555, น. 84-85) ผลการศึกษาพบว่า ชาวบ้านหมู่บ้านผาชัน อาจจะได้รับผลกระทบจากระดับน้ำโขงที่สูงขึ้น และส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพของ ชาวบ้านใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเกษตรกรรมฝั่งโขง ด้านการประมง และด้านการท่องเที่ยว (บุญยอภา ศรีศิริรินทร์, 2555, น. 87) ในด้านการเกษตรกรรมฝั่งโขง การดำเนินการก่อสร้างเขื่อนบ้านกุ่มจะทำให้ กระแสการไหลของน้ำเกิดผันผวนและเปลี่ยนทิศทาง เกิดเป็นร่องน้ำลึกและมีปริมาณเก็บกักน้ำเป็น จำนวนมากขึ้น ทำให้การประกอบอาชีพทางการเกษตรในช่วงฤดูแล้งของชาวบ้านในบริเวณพื้นที่ ริมฝั่งโขงไม่สามารถจะทำได้ เนื่องจากเกิดน้ำท่วมตลอดทั้งปี และทำให้รายได้ของชาวบ้านลดลง ในด้านการประมง ที่ผ่านมาชาวบ้านผาชันสามารถหาปลาได้ตลอดทั้งปี และจะหาได้มากเป็นพิเศษ ในช่วงฤดูน้ำลด แต่หากมีการสร้างเขื่อนอาจจะส่งผลกระทบต่ออาชีพทางการประมง ของคนในชุมชน เพราะการสร้างเขื่อนปิดกั้นการไหลของน้ำอาจเป็นปัญหาต่อการขยายสืบพันธุ์ ของปลาบางชนิดหรืออาจทำให้สูญพันธุ์ได้ และทำให้ชาวบ้านมีรายได้ที่ลดลง ในด้านการ ท่องเที่ยว ที่ผ่านมาชาวบ้านผาชันมีรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก อาทิ การที่นักท่องเที่ยว เยี่ยมชมไร่ข้าวโพดและไร่ถั่วลิสงที่เขียวขจีไปทั่วริมฝั่งโขง การที่ชาวบ้านพายเรือพานักท่องเที่ยว ล่องแก่งเพื่อรับชมทัศนียภาพตลอดสองริมฝั่งโขงในช่วงน้ำลด เป็นต้น หากจะมีการดำเนินการ ก่อสร้างเขื่อนบ้านกุ่มจะส่งผลกระทบต่อธุรกิจการท่องเที่ยวดังกล่าวในพื้นที่ได้ และทำให้ชาวบ้าน มีรายได้ลดลง เนื่องจากระดับน้ำริมฝั่งโขงที่สูงขึ้นตลอดทั้งปี ทำให้ชาวบ้านไม่สามารถทำการ เพาะปลูกได้ นอกจากนี้ กระแสน้ำที่ผันผวนทั้งปียังเป็นอันตรายต่อนักท่องเที่ยวด้วย (บุญยอภา ศรีศิริรินทร์, 2555, น. 88-90)

กรณีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างเขื่อนบ้านกุ่มของชาวบ้านผาชัน พบว่า ชาวบ้านผาชันมีความรู้และความเข้าใจที่หลากหลาย ชาวบ้านส่วนใหญ่ยอมรับว่ามีความ รู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการดังกล่าวน้อยมาก และมีทัศนคติที่ไม่เห็นด้วยต่อ การดำเนินโครงการดังกล่าวคิดเป็นสัดส่วนมากที่สุด รองลงมา คือ เห็นด้วย และ ไม่มีความเห็น ตามลำดับ (บุญยอภา ศรีศิริรินทร์, 2555, น. 91-94)

การแก้ไขปัญหาและการรับมือของชาวบ้านผาชันในกรณีที่จะมีการสร้างเขื่อน บ้านกุ่ม จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบพบว่า ชาวบ้านผาชันหาทางออกหรือแก้ไข ปัญหาด้วยการเปลี่ยนอาชีพ ได้แก่ การบุกรุกป่า การหาของป่า และรับจ้างทั่วไป นอกจากนี้ ยังมี ชาวบ้านบางส่วนให้ข้อคิดเห็นว่าอาจอพยพไปทำงานที่กรุงเทพฯ หรือพื้นที่ต่างถิ่น เป็นต้น (บุญยอภา ศรีศิริรินทร์, 2555, น. 94)

ได้มีข้อเสนอแนะจากการวิจัยว่า เมื่อมีการดำเนินการสร้างเขื่อนในพื้นที่ใดก็ตาม หน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการควรจะมีการศึกษาถึงผลได้ผลเสียที่จะเกิดขึ้นเสียก่อน แล้วจัดทำ

รายงานการศึกษาให้ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ทราบถึงข้อมูลดังกล่าวว่ามีความเหมาะสมและจำเป็นที่จะดำเนินโครงการหรือไม่ รายงานการศึกษาจะต้องเป็นเรื่องที่ใหม่และทันสมัย สอดคล้องกับความเป็นจริงและสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ในด้านการให้ความช่วยเหลือเยียวยาชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ ควรมีการศึกษาข้อมูลการช่วยเหลือให้มีความละเอียดรอบคอบ เพื่อให้การช่วยเหลือเป็นไปอย่างถูกต้องและทั่วถึง และเป็นการป้องกันบุคคลภายนอกที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาแอบแฝงในการหาประโยชน์จากความเดือดร้อนดังกล่าว ข้อเสนอแนะด้านหมู่บ้านผาชัน ชาวบ้านในพื้นที่ควรจะออกมาเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องและปกป้องผลประโยชน์ของคนภายในชุมชน และควรมีการบันทึกในเรื่องพื้นที่และรายได้จากการประกอบอาชีพในด้านต่าง ๆ ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้เป็นหลักฐานยืนยันต่อหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการหากจะมีการสร้างเขื่อนในอนาคต ชาวบ้านในพื้นที่ต้องปรับตัวจากการประกอบอาชีพเพื่อให้สอดคล้องกับระดับน้ำของริมฝั่งโขงที่สูงขึ้น ทั้งในด้านการเกษตร การประมง และการท่องเที่ยว (บุญยอภา ศรีศิริรินทร์, 2555, น. 95-96)

งานวิจัยชิ้นที่สี่เป็นของวรรณธิดา วงศ์เรื่อน (2555) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่องการเคลื่อนไหวทางสังคมของชุมชนฝ่ายพญาคำ : กรณีศึกษากลุ่มชาวบ้านช่างเค็ง ตำบลสารภี อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นของชุมชนฝ่ายพญาคำ กรณีศึกษากลุ่มชาวบ้านช่างเค็ง ตำบลสารภี อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาถึงแนวทางการต่อสู้ การเคลื่อนไหวทางสังคม และแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของชุมชนฝ่ายพญาคำ กรณีศึกษากลุ่มชาวบ้านช่างเค็ง ตำบลสารภี อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ และศึกษาหาทางออกการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับชุมชนฝ่ายพญาคำ กรณีศึกษากลุ่มชาวบ้านช่างเค็ง ตำบลสารภี อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ (วรรณธิดา วงศ์เรื่อน, 2555, น. 5)

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จะสนใจศึกษาลักษณะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นของชุมชนฝ่ายพญาคำกรณีศึกษากลุ่มชาวบ้านช่างเค็ง ตำบลสารภี อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ว่ามีปัญหาและสาเหตุใดที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้น ประกอบกับการศึกษาสภาพบริบทของชุมชนภายในพื้นที่ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ว่าเป็นปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งและนำมาสู่การเคลื่อนไหวของชุมชนฝ่ายพญาคำหรือไม่ และบริบทดังกล่าวได้เป็นตัวกำหนดแนวทางในการต่อสู้ที่ใช้การเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างไร การเคลื่อนไหวทางสังคมมีกลุ่มใดบ้างที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวทางสังคม ใช้แนวคิดทฤษฎีการเคลื่อนไหวทาง

สังคมรูปแบบใหม่และแนวทางการจัดการความขัดแย้งในเรื่องทรัพยากรมาช่วยวิเคราะห์สาเหตุของความขัดแย้งและนำมาสู่การเคลื่อนไหวในครั้งนี้ (วรรณธิดา วงศ์เรื่อน, 2555, น. 36-37)

การวิจัยใช้วิธีการศึกษาในเชิงคุณภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ควบคุมกับการศึกษาจากเอกสาร บทความทางวิชาการ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งศึกษาหาข้อมูลสืบค้นในระบบออนไลน์ นำเสนอผลการวิจัยในลักษณะเชิงพรรณนาความ (วรรณธิดา วงศ์เรื่อน, 2555, น. 38)

ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นของชุมชนฝ่ายพญาคำจะเป็นความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับประชาชน กล่าวคือ เป็นความขัดแย้งระหว่างกรมชลประทานที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่ กับกลุ่มผู้ใช้น้ำจากฝ่ายพญาคำและฝ่ายอื่น ๆ ที่ใกล้เคียง กลุ่มผู้ใช้น้ำให้เหตุผลว่าการดำเนิน โครงการดังกล่าวเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดน้ำท่วมเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 2546 และปี พ.ศ. 2548 ทำให้การล่องเรือเพื่อชมทัศนียภาพบริเวณริมฝั่งแม่น้ำปิงไม่อาจที่จะทำได้ เนื่องจากการก่อสร้างฝายทำให้เกิดขวางการไหลของน้ำ และเป็นสาเหตุที่ทำให้ชุมชนฝ่ายพญาคำออกมาเคลื่อนไหวพลังทางสังคม (วรรณธิดา วงศ์เรื่อน, 2555, น. 60)

แนวทางการต่อสู้ การเคลื่อนไหวทางสังคม และแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของชุมชนฝ่ายพญาคำพบว่า ชุมชนฝ่ายพญาคำได้ใช้วิธีการต่าง ๆ ที่หลากหลายที่จะทำให้ชุมชนได้รับการตอบสนองความต้องการภายในกลุ่มตน ได้แก่ การเรียกร้องให้หน่วยงานภาครัฐได้รับรู้ถึงสภาพปัญหาเพื่อนำมาสู่แนวทางการแก้ไข การส่งตัวแทนเข้าไปเจรจาต่อรองกับหัวหน้าหน่วยงานที่รับผิดชอบ โครงการ เพื่อใช้เป็นเวทีในการประสานเสวนาและการแสดงออกตามความต้องการภายในกลุ่มตน การเขียนหนังสือ เพื่อดำเนินการตามขั้นตอนที่ถูกต้องของระบบราชการในการแสดงออกตามเจตจำนงของกลุ่มตน นอกจากนี้จะเป็นการแสดงหลักฐานว่าได้มีการดำเนินการที่ถูกต้องแล้ว ยังทำให้การเรียกร้องทางวาทะมีความชัดเจนและเห็นผลเป็นรูปธรรมมากขึ้น การเขียนป้ายปิดประกาศ เพื่อแสดงให้ผู้พบเห็นได้รับรู้ถึงสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มฝ่ายพญาคำ และเป็นการแจ้งเตือนมิให้หน่วยงานของรัฐรื้อถอนฝายพญาคำ ทางกลุ่มได้เขียน โทษที่จะได้รับหากมีการรื้อฝายพญาคำที่มีเนื้อหาค่อนข้างจะรุนแรงที่ระบุว่าผู้ที่ไม่หวังดีต่อฝายพญาคำ เพื่อให้ผู้ที่ผ่าน ได้รับรู้ว่าชุมชนได้รับผลกระทบเช่นไร การเดินขบวนจัดเวทีเสวนา เพื่อเป็นการแสดงพื้นที่ร่วมพลังของกลุ่มฝ่ายพญาคำที่ไม่เห็นด้วยต่อการดำเนิน โครงการดังกล่าว และการถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ตระหนักถึงความสำคัญของฝายพญาคำ มีจิตสำนึกที่รักและหวงแหนในความเป็นชุมชนของตนที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ สมาชิกของกลุ่มฝ่ายพญาคำพยายามดึงสถาบันการศึกษาภายในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับฝายพญาคำ โดยจะออกไปเสนอให้ผู้บริหารของโรงเรียนต่าง ๆ ภายในชุมชนได้นำนักเรียนเข้ามา

เรียนรัฐภูมิปัญญาเกี่ยวกับฝาย รวมทั้งเข้าไปเป็นวิทยากรเพื่อให้ความรู้ในเรื่องดังกล่าว (วรรณชิตา วงศ์เรื่อน, 2555, น. 61-63)

ทางออกในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับชุมชน ฝายพญาคำ ที่เป็นข้อเสนอของประชากรที่ใช้ในการศึกษาพบว่า ภาครัฐต้องมีการทำประชาคมหรือ การประชาพิจารณ์จากชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบโดยตรง กล่าวคือ เปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้ร่วม แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการดำเนิน โครงการทุกขั้นตอน ภาครัฐต้องคำนึงถึงวัฒนธรรม ประเพณีของคนในชุมชนก่อนเป็นลำดับแรก เพื่อให้การดำเนิน โครงการเป็นไปตามสภาพภูมิสังคม ภายในชุมชน หน่วยงานภาครัฐไม่ควรที่จะส่งตัวแทนหลายคนเข้าไปทำหน้าที่ถ่ายทอดข้อมูล ข่าวสารให้กับประชาชน เนื่องจากบางครั้งมีการสื่อข้อมูลที่ไม่ตรงกัน อาจทำให้ประชาชนเกิดความ สับสนและตื่นตระหนก และก่อให้เกิดความขัดแย้งต่อกันได้ สังคมควรสร้างกระบวนการเรียนรู้ใน การรับฟังความคิดเห็นระหว่างกัน ที่ควรเริ่มตั้งแต่การพูดคุยในระดับชาวบ้าน ระดับท้องถิ่น จนไป ถึงการพูดคุยในระดับเวทีที่เป็นทางการ และควรยึดการแก้ไขปัญหาให้ครอบคลุมใน 3 มิติ คือ มิติ การพัฒนา มิติการมีส่วนร่วม และมิติความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม และการบริหารงานตาม หลักธรรมาภิบาลจะเป็นสิ่งนำพาที่สำคัญในการที่จะให้ประชาชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมต่อการดำเนิน โครงการของรัฐ (วรรณชิตา วงศ์เรื่อน, 2555, น. 71-73)

ได้มีข้อเสนอแนะจากการศึกษาว่า รัฐควรให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการ ดำเนินโครงการของรัฐในทุกขั้นตอน โดยเฉพาะโครงการที่ส่งผลกระทบต่อคนในพื้นที่เป็นจำนวน มาก ต้องให้ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับรู้ถึงแนวทางในการดำเนิน โครงการที่เป็นจริง มี ความจริงใจ พร้อมทั้งจะทำงานเพื่อประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริง จะส่งผลให้การดำเนิน โครงการของรัฐมีความยั่งยืนอย่างแท้จริง เพราะได้รับความร่วมมือจากประชาชน

นอกจากนี้ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำจะต้องเกิดจากความเข้มแข็งของคนใน ชุมชน หากชุมชนมีความเข้มแข็งในเรื่องดังกล่าวแล้ว จะส่งผลให้หน่วยงานภาครัฐมีอำนาจน้อยลง ที่จะเข้ามาพัฒนาหรือดำเนิน โครงการตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ ที่เป็นการแสดงพลังอำนาจของ คนในชุมชนได้อีกด้วย กลุ่มฝายพญาคำจะต้องดำเนินการจัด โครงสร้างภายในกลุ่มให้เป็นไปตาม รูปแบบที่ทางกรมชลประทานกำหนด เพื่อให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น และมีอำนาจในการระดมเงินทุนเพื่อใช้ในกิจการที่มีประโยชน์ภายในกลุ่มต่อไป (วรรณชิตา วงศ์เรื่อน, 2555, น. 89-90)

งานวิจัยชิ้นที่ห้าเป็นของวาสนา สุขกุล และน้ำเพชร วิณิชัยกุล (2556) ได้จัดทำ รายงานผลการวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้ง กรณีพิพาทสร้างอ่างเก็บน้ำแม่ขาน จังหวัด เชียงใหม่ เป็นโครงการวิจัยที่ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร

มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการความขัดแย้งกรณีการสร้างอ่างเก็บน้ำแม่ฆานและแนวทางการจัดการความขัดแย้งในด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการ (วาสนา สุขกุล และน้ำเพชร วิณิชยกุล, 2556, น. 6) กรอบแนวคิดในการศึกษา ได้ทำการศึกษาปัญหาและสถานการณ์การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ โดยศึกษาจากชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการในพื้นที่ 2 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านแม่ชนิดใต้และหมู่บ้านสบลาน ทำการวิเคราะห์สภาพปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากผู้มีส่วนได้เสียที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐและชาวบ้านในพื้นที่ เพื่อศึกษาความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ของรัฐและความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านด้วยกันเอง รวมทั้งวิเคราะห์แนวทางการแก้ไขที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชน กรณีพิพาทสร้างอ่างเก็บน้ำแม่ฆาน จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์รูปแบบและแนวทางการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่ต่อไป (วาสนา สุขกุล และน้ำเพชร วิณิชยกุล, 2556, น. 63)

การวิจัยในครั้งนี้คณะผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นชาวบ้านในพื้นที่ 2 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านแม่ชนิดใต้และหมู่บ้านสบลาน ข้อมูลเชิงปริมาณจะมาจากแบบสอบถามรายบุคคล ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จะมาจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม รวมทั้งการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมควบคู่กับการศึกษาจากเอกสาร ทำการวิเคราะห์ด้วยการจัดระบบแยกแยะและจัดเป็นกลุ่มข้อมูลเพื่อให้ง่ายต่อการตีความวิจัย แล้วนำข้อมูลในส่วนที่ต่างกันมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์เพื่อนำเสนอข้อมูลในลักษณะรายงานพรรณนาความ (วาสนา สุขกุล และน้ำเพชร วิณิชยกุล, 2556, น. 64)

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบและแนวทางในการจัดการความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ กรณีพิพาทสร้างอ่างเก็บน้ำแม่ฆาน จังหวัดเชียงใหม่ มี 5 รูปแบบ ได้แก่ 1) การยื่นหนังสือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งมีทั้งด้านบวกและด้านลบ กล่าวคือ บางหน่วยงานก็ได้แจ้งหนังสือกลับไปยังชาวบ้าน แต่บางหน่วยงานเพียงแต่รับทราบไว้เท่านั้น 2) การชุมนุมประท้วงเนื่องจากการยื่นหนังสือไม่ได้ผลเท่าที่ควร 3) การเปิดเวทีเจรจา จากมติเห็นชอบให้มีการระงับการดำเนินโครงการตามความต้องการของชาวบ้าน และหากจะมีการดำเนินการใด ๆ ต้องได้รับการเห็นชอบจากชาวบ้านในพื้นที่เสียก่อน 4) การนำวาระเข้าที่ประชุมของส่วนราชการทั้งในระดับท้องถิ่น อำเภอ และจังหวัด โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่น ที่โครงการไม่ได้รับการเห็นชอบจากผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งกำนันผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่

และ 5) การจัดเวทีสาธารณะ ที่จัดขึ้น 3 ครั้ง ครั้งที่ 1 เป็นการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากกรณีการสร้างอ่างเก็บน้ำแม่ฆานได้แสดงความคิดเห็นเสนอต่อส่วนราชการ

และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้หน่วยงานเหล่านั้นรับทราบปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนหากจะมีการดำเนินโครงการดังกล่าว ภายหลังจากที่ได้มีการจัดเวทีเพื่อรับฟังความคิดเห็นในครั้งนี้ สรุปได้ว่าหน่วยงานที่เข้าไปดำเนินโครงการจะต้องหยุดการลงพื้นที่สำรวจและต้องยกเลิกโครงการดังกล่าว ครั้งที่ 2 เป็นการให้ชาวบ้านได้นำเสนอข้อเท็จจริง ข้อมูล และความวิตกกังวลของชาวบ้านในพื้นที่ที่เกิดจากความไม่ชัดเจนในด้านข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานภาครัฐ ผลจากการจัดเวทีสาธารณะในครั้งนี้ที่ประชุมมีมติเห็นควรให้หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง คือ กรมชลประทาน ได้ให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและเป็นจริงแก่ชาวบ้าน เพื่อมิให้เป็นที่ยึดสงสัยหรือหวาดระแวงต่อนโยบายของรัฐ และครั้งที่ 3 กรมชลประทานได้เข้ามาชี้แจงแก่ชาวบ้านว่าไม่สามารถระบุได้ว่าน้ำจะท่วมไปถึงระดับใด และต้องการขอเข้าสำรวจพื้นที่ แต่ชาวบ้านที่อาจได้รับผลกระทบต่างไม่มีความไว้วางใจและไม่ต้องการให้กรมชลประทานเข้ามาสำรวจในพื้นที่ และแสดงจุดยืนที่ชัดเจนว่าไม่ต้องการให้กรมชลประทานเข้ามาดำเนินการสร้างอ่างเก็บน้ำในพื้นที่ ที่ยังคงทำให้ประเด็นความขัดแย้งยังมีอยู่ต่อไป (วาสนา สุขกุล และน้ำเพชร วิณิชยกุล, 2556, น. 129-130)

ทางออกที่ดีที่สุดที่ชาวบ้านยอมรับได้คือให้มีการถวายฎีกา หากจะมีพระราชวินิจฉัยอย่างไรชาวบ้านก็ยอมรับได้ อีกทั้งจะต้องมีบุคคลที่เป็นคนกลางที่ไม่เข้าข้างฝ่ายใดเข้ามาแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น บุคคลดังกล่าวจะต้องมีคุณสมบัติ 2 ประการ คือ ประการแรก ต้องมีความเป็นธรรม ไม่เป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการ และมีอำนาจตัดสินใจ ประการที่สอง ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจต่อโครงการเป็นอย่างดี สามารถชี้ให้เห็นถึงผลได้ผลเสียและผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบที่จะเกิดขึ้นในอนาคตว่ามีความคุ้มค่าหรือไม่หากจะมีการดำเนินโครงการดังกล่าว (วาสนา สุขกุล และน้ำเพชร วิณิชยกุล, 2556, น. 131)

ได้มีข้อเสนอแนะว่า การดำเนินโครงการของรัฐที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อคนในพื้นที่จะต้องมีการแก้ไขปัญหาในระยะยาว เพื่อให้ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบมีความมั่นคงในการดำรงชีวิตมากที่สุด จะต้องมีการศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ ให้รู้ถึงผลกระทบทั้งในด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมทั้งขณะก่อนและหลังการดำเนินโครงการ รัฐต้องมีมาตรการในการช่วยเหลือฟื้นฟูให้ชาวบ้านได้กลับมาใช้ชีวิตและการดำรงอยู่ได้อย่างรวดเร็วทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เป็นต้น มีการกระจายโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ ได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม อีกทั้งต้องมีการสร้างฐานอาชีพที่มั่นคงเข้มแข็ง และสามารถพึ่งพาตนเองได้ต่อไปในอนาคต (วาสนา สุขกุล และน้ำเพชร วิณิชยกุล, 2556, น. 145)

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ และใช้การวิจัยเอกสารประกอบ (Documentary Research) ใช้วิธีแสวงหาความรู้แบบประจักษ์นิยมหรือปรากฏการณ์นิยม (Empiricism) ด้วยการลงพื้นที่ในการวิจัยภาคสนาม (Field Research) เพื่อที่จะได้พบเห็น รับรู้เรื่องราวสิ่งต่าง ๆ เพื่อพรรณนาประสบการณ์ภาคสนาม นำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) มีเป้าหมายหลักของการวิจัยเป็นแบบพรรณนา (description) ด้วยการเลือกตัวอย่างสำหรับศึกษาแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีแบบอุปนัย (inductive analysis) เนื่องจากเป็นการแสวงหาความรู้ในประเด็นที่ยังไม่มีใครเคยศึกษา หรือไม่มีการศึกษาถ่วงไป ในรายละเอียด ทำการหาข้อสรุปเชิงทฤษฎีที่มีพื้นฐานมาจากข้อมูล (grounded theory) และมีการออกแบบการวิจัยที่ปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์เฉพาะหน้า เพื่อทำการศึกษารจัดการความขัดแย้ง โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจึงใช้กลุ่มตัวอย่างจากประชากรกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ที่ดำรงตำแหน่งนายอำเภอพนม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี รวมทั้งให้ความสำคัญกับสถานที่ เหตุการณ์ และกระบวนการที่จะศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการเลือกตัวอย่างตามความสะดวก (Convenient Sampling) หรือเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Specific Sampling) ให้ได้ครอบคลุมกับงานวิจัย ดังนี้

1. นายวรชาติย์ ด้านวิริยะกุล นายอำเภอพนม ดำรงตำแหน่งนายอำเภอพนมระหว่าง พ.ศ. 2561 - 2563 ข้อมูลที่ได้จะมาจากการสัมภาษณ์กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยได้ทำการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง นายวรชาติย์ ด้านวิริยะกุล นายอำเภอพนม เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและมีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2. นายวิสุทธิ์ สรรพา กำนันตำบลต้นขวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี กำนันในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนิน โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยได้ทำการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง นายวิสุทธิ์ สรรพา เป็นกำนันที่มีความรู้ความสามารถ สามารถประสานงานระหว่างส่วนราชการและนำข้อเรียกร้องของชาวบ้านในพื้นที่ เพื่อหาทางร่วมกันในการแก้ไขปัญหาการดำเนิน โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3. นายบำรุง หนูดำ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนิน โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยได้ทำการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง นายบำรุง หนูดำ เป็นผู้ใหญ่บ้านที่มีผลงานดีและเป็นທີ່ประจักษ์ ให้ความร่วมมือกับทางราชการเป็นอย่างดี นำนโยบายของทางอำเภอไปปฏิบัติให้บังเกิดผลในพื้นที่หมู่บ้านได้เป็นอย่างดี และได้รับการยอมรับจากชาวบ้านในพื้นที่

4. นายสุวรรณ โขจรูญเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนิน โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยได้ทำการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง นายสุวรรณ โขจรูญเดช เป็นผู้ใหญ่บ้านที่มีผลงานดีเป็นที่ประจักษ์ ให้ความร่วมมือกับทางราชการเป็นอย่างดี นำนโยบายของทางอำเภอ ไปปฏิบัติให้บังเกิดผลในพื้นที่หมู่บ้าน สามารถนำปัญหาความเดือดร้อนและความต้องการของชาวบ้านเสนอต่อส่วนราชการเพื่อหาทางแก้ไข และได้รับการยอมรับจากชาวบ้านในพื้นที่

5. นายทวีป รัตนพันธ์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนิน โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยได้ทำการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง นายทวีป รัตนพันธ์ เป็นผู้ใหญ่บ้านที่มีผลงานดีเป็นที่ประจักษ์ ให้ความร่วมมือกับทางราชการเป็นอย่างดี นำนโยบายของทางอำเภอไปปฏิบัติให้บังเกิดผลในพื้นที่หมู่บ้าน และได้รับการยอมรับจากชาวบ้านในพื้นที่

6. นายเมธี ศรีจันทร์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน ผู้วิจัยได้ทำการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง นายเมธี ศรีจันทร์ เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ประสานงาน ช่วยเหลือ และเป็นกระบอกเสียงให้กับชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ

7. ตัวแทนชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 30 คน ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลได้อย่างครอบคลุมและรอบด้าน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยจะเลือกใช้เครื่องมือวิจัยประเภทที่เหมาะสมที่สุด เพื่อให้ได้ข้อมูลมาตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย จะใช้วิธีผสมผสานกันระหว่างการศึกษาเอกสารกับแบบสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

2.1 การศึกษาเอกสาร จะศึกษาจากเอกสารที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พระบรมราโชวาท พระราชดำรัส กฎหมาย พระราชบัญญัติ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หนังสือ วารสาร ตำรา บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ งานวิจัยต่าง ๆ รายงานการประชุม หนังสือของทางราชการ รวมทั้งสื่ออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม อาทิ สื่อทางด้านอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ อินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ เป็นต้น

2.2 แบบสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant observation) จะเข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะผู้วิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลโดยตรง สามารถเก็บข้อมูลได้ในทุกลักษณะจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ทันที สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลอื่นนอกเหนือจากคำตอบของกลุ่มตัวอย่าง และสามารถรวบรวมข้อมูลที่กลุ่มตัวอย่างไม่เต็มใจด้วยข้อมูลด้วยวิธีการอื่น (วรรณคดี แสงประทีปทอง, 2561, น. 7-8) เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านพฤติกรรม กิจกรรม สภาพสังคม หรือความหมายอย่างรอบด้าน เพื่อนำมาตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.3 การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์แบบที่ไม่มีโครงสร้าง (unstructured) ที่เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีคำถามแน่นอนตายตัว ผู้สัมภาษณ์สามารถปรับเปลี่ยนคำถามเพื่อให้เหมาะสมกับบุคลิกภาพและลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ถูกสัมภาษณ์ เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีความสมัครใจที่จะให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ รวมทั้งสภาพแวดล้อมและบริบทภายในพื้นที่ เพราะเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนที่เกี่ยวกับความรู้สึกและเกี่ยวข้องกับผู้ที่ได้รับผลกระทบ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจะอาศัยผู้วิจัยเป็นหลัก ผสมผสานวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มเป้าหมายหลาย ๆ วิธีเข้าด้วยกัน เพื่อความเหมาะสมกับวิธีการ ระดับของข้อมูล และกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูล ในบางกรณีจะพิจารณาถึงเวลาและการมีส่วนร่วมของผู้ให้ข้อมูลและปัจจัยอื่น ๆ เพิ่มเติมอีกด้วย (สัจจา บรรจงศิริ และบำเพ็ญ เขียวหวาน, 2559, น. 2-12) ผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์ และการลงพื้นที่ที่เป็นแหล่งให้ข้อมูลเพื่อทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Research) รวมทั้งข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารควบคู่กันไป มีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้ (สัจจา บรรจงศิริ และบรรจง เขียวหวาน, 2559, น. 2-43-2-44)

3.1 การเตรียมการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1.1 การเลือกสนาม จะทำการเลือกสนามที่เป็นพื้นที่หมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนิน โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี คือ พื้นที่หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขนวน และพื้นที่หมู่ที่ 7 บ้านบางเตย กับพื้นที่หมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3.1.2 การเลือกบุคคลหรือตัวอย่างในการศึกษา จะทำการเลือกแบบหลายมิติจากผู้นำ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ

3.1.3 การเตรียมตัวในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีการเตรียมการในด้านต่าง ๆ อาทิ การศึกษาข้อมูลสนาม การประสานงานในการขอเอกสารที่เกี่ยวข้อง และประสานในการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล การเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็นในการปฏิบัติงานภาคสนามให้พร้อม เป็นต้น ในการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะทำการแจ้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย เมื่อสัมภาษณ์ก็จะกล่าวแนะนำตัวและวัตถุประสงค์ที่ได้มาทำการสัมภาษณ์ในครั้งนี้ ผู้สัมภาษณ์จะใช้วิธีจดบันทึกและบันทึกเสียง โดยผู้สัมภาษณ์จะขออนุญาตผู้ถูกสัมภาษณ์ก่อนการสนทนาทุกครั้งก่อนที่จะทำการสัมภาษณ์ เพื่อความเต็มใจในการให้ข้อมูลของผู้ถูกสัมภาษณ์

3.1.4 การออกแบบกิจกรรมการเก็บรวบรวมข้อมูล จัดทำกำหนดการและกิจกรรมต่าง ๆ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์ เพื่อบันทึกเรื่องราวที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ไว้

3.2 วิธีการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิโดยทำการเก็บข้อมูลจากภาคสนาม (Field Research) โดยการสัมภาษณ์ จะทำการพบปะติดต่อกับกลุ่มประชากรตัวอย่างเพื่อทำการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับ

ผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่สำคัญในการให้ข้อมูล ผู้วิจัยจะเลือกวิธีการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ใช้วิธีสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (unstructured) เพื่อให้มีความยืดหยุ่นและสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ และทำการบันทึกเรื่องราวในสิ่งที่ได้จากการสัมภาษณ์ ทำการจดบันทึกข้อมูลและบันทึกเสียงตามคำบอกของผู้ถูกสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงในการตอบโจทย์หรือปัญหาการวิจัย

3.3 วิธีการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิโดยการรวบรวมจากเอกสาร ประกอบด้วย

3.3.1 เอกสารชั้นต้น (Primary Documents) เช่น พระบรมราชโองการ พระราชดำรัส กฎหมาย พระราชบัญญัติ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน เป็นต้น

3.3.2 เอกสารชั้นรอง (Secondary Documents) เช่น เอกสารที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง หนังสือ วารสาร ตำรา บทความทางวิชาการ รายงานทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ งานวิจัยต่าง ๆ ทั้งที่มีการตีพิมพ์เผยแพร่และที่ยังไม่ได้มีการตีพิมพ์เผยแพร่ ที่เป็นข้อมูลหลักฐานเอกสารที่ได้มีผู้รวบรวมไว้แล้ว รวมทั้งสื่ออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ สื่อทางด้านอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ อินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ เป็นต้น ที่ผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการวิเคราะห์หรืออ้างอิง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ นำข้อมูลเชิงคุณภาพมาวิเคราะห์เนื้อหา จัดระบบและนำเสนอในรูปแบบการเขียนพรรณนาความ ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Description Analysis) หรือการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ตามกรอบความคิดและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องควบคู่ไปด้วย เพื่อให้รายละเอียดเป็นบูรณาการในการเชื่อมโยงเหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์เข้าในระบบความหมายและแบบแผนทั้งหมด ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ รวมทั้งแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับข้อมูลภาคสนามที่ได้มาจากการสัมภาษณ์กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อให้ได้ข้อมูลนำไปวิเคราะห์ในการตอบคำถามในการวิจัยต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหา อุปสรรค และความขัดแย้งอันเกิดจากโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2) ศึกษารูปแบบการจัดการความขัดแย้ง โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี และ 3) เสนอแนะแนวทางในการจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี บุคคลเหล่านี้เป็นผู้นำท้องถิ่นและเป็นตัวแทนของชาวบ้านผู้ที่ได้รับผลกระทบ เนื่องจากเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน ผู้วิจัยจึงใช้แบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง (unstructured) เป็นการสัมภาษณ์แบบเปิดกว้างที่ผู้ถูกสัมภาษณ์สามารถที่จะแสดงความคิดเห็นได้อย่างกว้างขวางและพิจารณาตอบคำถามด้วยความเหมาะสมและความสมัครใจ และปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์และเหตุการณ์ในพื้นที่ ได้แก่ 1) นายวราทิตย์ ด้านวิริยะกุล นายอำเภอพนม ข้อมูลที่ได้จะมาจากการสัมภาษณ์กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2) นายวิสุทธิ สรรพา กำนันตำบลต้นขวน 3) นายบำรุง หนูดำ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น 4) นายสุวรรณ โขจรูญเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน 5) นายทวีป รัตนพันธ์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น 6) นายเมธี ศรีจันทร์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ฝ่ายปกครอง หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน และ 7) ตัวแทนชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 30 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้มีการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ปัญหา อุปสรรค และความขัดแย้งอันเกิดจากโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ของผู้วิจัย พบว่า ปัญหา อุปสรรค และความขัดแย้งอันเกิดจากโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เกิดจากหน่วยงานของรัฐ ผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน กับชาวบ้านในพื้นที่ที่มีความขัดแย้งประเด็นในด้านต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน คือ 1) ความขัดแย้งด้านข้อมูล (Data Conflict) 2) ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ (Interest Conflict) 3) ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ (Relationship Conflict) 4) ความขัดแย้งด้านโครงสร้างอำนาจ (Structural Conflict) และ 5) ความขัดแย้งด้านค่านิยม (Value Conflict) ซึ่งเป็นไปตามการแบ่งประเภทความขัดแย้งของ Moor (1996, pp. 60-61 อ้างถึงใน คะเน็งนิจ อนุ โรจน์, 2560, น. 10-11) ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1.1 ความขัดแย้งด้านข้อมูล

เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากการได้รับข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี และหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน มีข้อมูลข่าวสารที่ไม่ตรงกัน จึงทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้น ชาวบ้านในพื้นที่ขาดการมีส่วนร่วมในด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากการดำเนินโครงการของรัฐและผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นกับคนในชุมชน ดังที่นายทวีป รัตนพันธ์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น ที่กล่าวว่า

“ก็ทำความเข้าใจกัน ประชุมหารือกัน ส่วนหนึ่งก็ยินยอม ส่วนหนึ่งก็ยังไม่ยินยอม เพราะข้อมูลยังไม่ชัดเจนว่าน้ำจะท่วมที่ของตัวเองทั้งหมดหรือไม่ เพียงไหนอะไรประมาณนี้ นั่นแหละเป็นปัญหาสำคัญ ก็คือมีการคัดค้านของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้นแหละ บริเวณที่เขาจะสร้างอ่างกัน” (ทวีป รัตนพันธ์, สัมภาษณ์, 28 กุมภาพันธ์ 2564)

นายนิตกร พงศ์เจริญ ชาวบ้านหมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น ได้กล่าวถึงปัญหาความเดือดร้อนของตนว่า

“ผมเป็นผู้ที่เสียหายและได้รับผลกระทบจากการทำมาหากิน เนื่องจากสวนปาล์มน้ำมันต้องถูกน้ำท่วม รวมทั้งบ้านที่อาจจะต้องถูกย้าย เพราะว่าพื้นที่บ้านอยู่ล่างอ่างเก็บน้ำประมาณ 500 เมตร ที่ผ่านมาชลประทานไม่ได้เข้ามาแก้ปัญหาอะไรให้กับชาวบ้าน เพียงแต่ชี้แจง

เป็นชั้นเป็นตอนไปว่าตอนนี้ทำอะไรบ้าง คือการแก้ปัญหายังไม่ชัดเจน ตอนนี้กรมชลประทาน เพียงแต่ส่งหน่วยงานต่าง ๆ มาเก็บข้อมูลในพื้นที่ โดยส่วนตัวแล้วไม่เห็นด้วยกับการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง เนื่องจากอาจจะต้องถูกย้ายบ้าน หรือว่าต้องสูญเสียที่ทำมาหากิน” (นิศกร พงศ์ตรียาง, สัมภาษณ์, 6 สิงหาคม 2564)

เช่นเดียวกับนางสาววารีวรรณ แก้วสิทธิ์ ชาวบ้านหมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบล คลองชะอุ่น ที่ได้กล่าวแทนบิดาของตน ในฐานะผู้ที่ได้รับผลกระทบว่า

“ที่ดินตรงนั้นเป็นของพ่อ เป็นพื้นที่ใจกลางอ่างเก็บน้ำ ได้รับผลกระทบ ประมาณ 80 - 90 ไร่ ที่ผ่านมาชลประทานไม่เคยมาชี้แจงการช่วยเหลือให้กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ มีแต่นัดไปประชุมตามหมู่ 12 บ้านป่าตอง และตามศาลาประชุมหมู่ 7 บ้านบางเตย ร่วมกับชลประทาน รวมทั้งหมด 4 ครั้ง ชลประทานก็ชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับดินสายปลายสาย อ่างเก็บน้ำ ผลกระทบว่าเป็นยังไง” (วารีวรรณ แก้วสิทธิ์, สัมภาษณ์, 22 ตุลาคม 2564)

นายณรงค์ มากลับ ชาวบ้านหมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น กล่าวถึงผลกระทบที่เกิดจากการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูงว่า

“คิดว่าไม่ค่อยเหมาะสมเท่าไร ที่ดินน้ำจะท่วมถึงหรือไม่ถึงก็ยังไม่แน่ใจ เหมือนกัน เพราะอยู่ระดับที่ชลประทานกำหนดไว้ ไม่แน่ใจว่ามันจะถึงหรือไม่ เพราะระดับไม่ชัดเจน ที่ผ่านมายังไม่ได้เห็นการชี้แจงแนวทางการช่วยเหลือเยียวยาจากชลประทานเลย” (ณรงค์ มากลับ, สัมภาษณ์, 6 สิงหาคม 2564)

อีกทั้งชาวบ้านยังมีความเข้าใจว่าที่ดินที่ตนได้อยู่อาศัยและทำมาหากินเป็นทรัพย์สินที่ตนได้ครอบครองโดยชอบธรรม แม้ว่าในทางกฎหมายที่ดินดังกล่าวจะถือว่าเป็นที่ดินของรัฐ แต่ในทางปฏิบัติรัฐก็ไม่ได้เข้ามาแทรกแซงหรือเข้ามายุ่งเกี่ยวในที่ดินที่ตนทำกิน เมื่อเวลาผ่านไปโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูงก็ยังมีได้เกิดขึ้น ทำให้ชาวบ้านมีความเข้าใจไปโดยปริยายว่าจะไม่มีโครงการของรัฐเข้ามาดำเนินการในที่ดินที่ตนได้ครอบครองอยู่ ดังที่นายสุวรรณ โชจรูญเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน กล่าวว่า

“จริง ๆ แล้วโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง โครงการนี้ก็ได้เริ่มมาก่อนหน้านี้หลายปีมาแล้ว แล้วก็ขาดการสานต่อ มาเริ่มโครงการใหม่ ก็มีการสำรวจขึ้นใหม่ จริง ๆ แล้วชาวบ้านบ้านป่าตองเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบ แล้วก็ยังมีบ้านถ้ำถาวร บ้านคลองสี่สูง และชุมชนบ้านเขาเขียวบางส่วน หลังจากที่ว่าชลประทานเข้ามาสำรวจครั้งแรกที่ระดับน้ำทะเล 91 หลังจากสำรวจเสร็จแล้วจะเห็นผลว่าเสียหายค่อนข้างเยอะ” (สุวรรณ โชจรูญเดช, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

สภาพพื้นที่ที่จะดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูงได้มีสภาพเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอย่างมาก มีการขยายเขตชุมชนออกไป จนเกิดเป็นชุมชนที่มีความเป็นอัตลักษณ์

เฉพาะถิ่นจากประวัติศาสตร์ความเป็นมาร่วมกัน ดังที่นายวิสุทธิ สรรพา กำนันตำบลต้นขนวน กล่าวไว้

“ในส่วนของข้อมูลพื้นฐานบริเวณที่จะมีการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึกตามโครงการพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 จะมีตำบลที่คาบเกี่ยวคือ หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขนวน แล้วก็หมู่ที่ 9 กับหมู่ที่ 7 ตำบลคลองชะอุ่น ซึ่งบริบทตรงนั้นจะมีส่วนหนึ่งที่พี่น้องประชาชนเข้ามาจับจองพื้นที่ เพื่อทำมาหากินในเรื่องของการปลูกพืชเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นปาล์มน้ำมัน สวนยางพารา หรือว่าสวนผลไม้ ก็มีจำนวนครัวเรือน 2 – 3 หมู่บ้านรวมแล้วน่าจะ 1,000 กว่าครัวเรือน ซึ่งในส่วนของหมู่ที่ 12 ตำบลต้นขนวน ที่เป็นพื้นที่ที่ผมรับผิดชอบก็คืออยู่ในหมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ก็มีการแยกหมู่บ้าน แบ่งเขตการปกครองเมื่อปี พ.ศ. 2528 ซึ่งถามว่าในส่วนตรงนี้ก็คือได้แบ่งเขตการปกครองออกไปจากหมู่ที่ 5 บ้านถ้ำผึ้ง หลังจากนั้นในเรื่องของการพัฒนาก็คือมีโรงเรียนบ้านป่าตอง ก็ได้เริ่มมีการก่อสร้างตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2530 แล้วก็เป็นอย่างที่มีความหนาแน่น แล้วก็ตามที่ได้พูดเบื้องต้นว่าในส่วนตรงนั้นมันมีอยู่ 3 หมู่บ้านจาก 2 ตำบล ที่จะมีการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึกตามแนวทางของโครงการพระราชดำริ” (วิสุทธิ สรรพา, สัมภาษณ์, 30 มกราคม 2564)

ประกอบกับที่ผ่านมาจากหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน ก็ไม่เคยชี้แจงให้ชาวบ้านในพื้นที่ได้รับทราบว่าจะมีการก่อสร้างโครงการอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึกขึ้น ชาวบ้านจึงดำเนินชีวิตเป็นปกติสุขเรื่อยมา มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายตามวิถีของคนในชุมชน จนกระทั่งวันหนึ่งทางหน่วยงานของรัฐจะเข้ามาดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึกในพื้นที่ที่ชาวบ้านได้ทำกินและอาศัยอยู่ ชาวบ้านในพื้นที่มิได้ทันตั้งตัวและไม่ไ้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่อการดำเนินโครงการของรัฐ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างกะทันหันจนชุมชนมิทันตั้งตัวและไม่อาจที่จะยอมรับได้ จนก่อให้เกิดปัญหาและนำไปสู่การขัดแย้งระหว่างกัน ในที่สุด ดังคำกล่าวของนายสุวรรณ โชจรูญเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขนวน ได้กล่าวเมื่อครั้งที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ว่า

“ที่ผ่านมาจากชลประทานไม่เคยมาชี้แจงให้ชาวบ้านฟัง จริง ๆ แล้วหลายครั้งที่ผมเองก็ต้องไปประชุมที่อำเภอ ที่จังหวัด ก็ไปชี้แจงว่าเราเองก็ไม่ได้คิดค้ำ 100 เปอร์เซ็นต์ แต่ว่าทำอย่างไรก็ได้ให้เราอยู่กันได้” (สุวรรณ โชจรูญเดช, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

สอดคล้องกับคำกล่าวของนางศรินทร์ญา สายศุค ชาวบ้านหมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขนวน ที่ได้กล่าวถึงปัญหาความเดือดร้อนของตนว่า

“ได้รับผลกระทบทั้งสภาพร่างกายและจิตใจ เพราะต้องสูญเสียที่ดินทำกิน เนื่องจากชลประทานไม่ชัดเจนว่าหลักหมุดจะอยู่ระดับไหน ไม่รู้ว่าตรงหลักไหนกันแน่ที่ว่ามาก

หรือน้อย ถ้าจะทำในระดับที่สูงมากก็คือไม่อยากให้ทำ เพราะต้องสูญเสียที่ดินหลายไร่ ถ้าแบ่งให้ลูกทั้งสามคนแล้วก็จะเหลือที่ดินไม่มาก ตอนนี้อย่างไม่ทราบว่าได้ผลลัพธ์ที่ไร เพราะว่าหลักหมุดอยู่สูงมาก อีกทั้งที่ดินก็อยู่ติดคลอง (สี่ลูก) หากดูจากระดับหลักหมุดที่ปักไว้จะพบว่าได้กินเนื้อที่หลายไร่และเข้ามาในพื้นที่บริเวณบ้านด้วย เนื่องจากพื้นที่เป็นที่ลาดชันและพื้นที่อีกด้านหนึ่งก็เป็นพื้นที่สูง และมีหลักหมุดส่วนหนึ่งที่ปักในพื้นที่ดังกล่าว ไม่แน่ใจว่าน้ำจะท่วมถึงบ้านหรือไม่ เพราะว่าไม่ชัดเจนในปักหมุดระดับนั้น ถ้าหลักหมุดอยู่สูงมากจะทำให้น้ำท่วม เคยถามชลประทานชลประทานบอกว่าอยู่ระดับคลอง (ระดับที่น้ำท่วมไม่ถึง) แต่จริง ๆ แล้วหลักหมุดอยู่ในระดับสูง ถ้าเป็นหลักหมุดนั้นจะกระทบหลายไร่ เพราะชลประทานไม่ชัดเจน ถ้าชลประทานมาปักให้ชัดเจนให้ได้ระดับน้ำที่ต่ำกว่าชาวบ้านต้องการให้ทำหรือไม่ให้ทำ แต่ไม่ชัดเจนสักรอบ ทำให้วิตกกังวลที่น้ำจะท่วมถึง ก็มีปลูกปาล์ม ปลูกยาง ปลูกทุเรียน ประมาณ 200 ไร่ ถ้าน้ำมาตรงนั้นก็คิดว่าเสียหายหมด แต่กลัวว่าจะไม่หมดเท่านั้น คิดว่าน่าจะมาถึงชายบ้านด้วย” (ศรีนทร์ญา สายผูก, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564)

ทางด้านหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน มีการรับรู้ในข้อมูลข่าวสารว่าคนในฐานะหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ มีหน้าที่ในการดำเนินการก่อสร้างโครงการอ่างเก็บน้ำคลองสี่ลูกให้แล้วเสร็จตามวัตถุประสงค์ของทางราชการ เนื่องจากเป็นโครงการที่อยู่ระหว่างการติดตามและเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และเป็นหน้าที่โดยตรงของหน่วยงาน จึงก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในหน้าที่ระหว่างสองฝ่าย กล่าวคือ ชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบย่อมต้องการที่จะปกป้องคุ้มครอง “ที่ดิน” ซึ่งเป็นทรัพย์สินและเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญที่สุดของตนเพื่อใช้ในการดำรงชีพ ส่วนหน่วยงานของรัฐก็ต้องมีหน้าที่ในการนำ “ที่ดินของรัฐ” มาดำเนินการก่อสร้างโครงการอ่างเก็บน้ำคลองสี่ลูกอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อทางราชการ จากกรณีที่ชาวบ้านในพื้นที่และหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน มีปฏิสัมพันธ์ในด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ไม่ตรงกัน ได้ก่อให้เกิดความไม่เข้าใจต่อกันในที่สุด ดังที่นายสุวรรณ โขจรูญเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน ได้กล่าวว่า

“ชลประทานก็ได้เข้ามาสำรวจโครงการใหม่ หลังจากที่สำรวจเสร็จแล้วก็เกิดปัญหากับชาวบ้านอีก เพราะชาวบ้านไม่รู้ว่าแนวเขตที่สำรวจหรือความสูงของระดับน้ำอยู่แค่ไหน” (สุวรรณ โขจรูญเดช, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

นายประคิษฐ ปิยะรัตน์ ชาวบ้านหมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น ได้กล่าวถึงความไม่ชัดเจนในข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการว่า

“ไม่ค่อยทราบว่าจะได้รับผลกระทบยังไง คิดว่าน่าจะโดนพื้นที่เสี่ยง เพราะที่สำรวจเลยที่ดินทำกินไปเล็กน้อย ประมาณ 3 - 4 ไร่ ไม่ทราบว่าแนวเขตที่ชัดเจนไปถึงไหน ถ้าทราบแนวเขตที่ชัดเจนก็บอกได้ว่าประมาณกี่ไร่ ที่ผ่านมามีการสำรวจแล้วหลายครั้ง ก็เลยไม่รู้ว่าจะชลประทานตรวจจุดไหน เอาตรงไหน คือความชัดเจนของการสำรวจยังไม่แน่ชัด” (ประคิษฐปิยะรัตน์, สัมภาษณ์, 22 ตุลาคม 2564)

ทางด้านสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน ในฐานะหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ ได้ชี้แจงข้อมูลแก่ชาวบ้านว่าวัตถุประสงค์ของโครงการก็เพื่อประโยชน์ของชาวบ้านในพื้นที่ในการแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำสำหรับการอุปโภคบริโภค และมีน้ำใช้เพื่อการเกษตรของชาวบ้านในพื้นที่ อีกทั้งช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่ชาวบ้านในเขตโครงการ เพิ่มผลผลิตทางการเกษตรทั้งฤดูฝนและฤดูแล้ง ชาวบ้านสามารถเพิ่มรายได้จากการประมงและสามารถใช้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำให้แก่ชาวบ้านได้

สืบเนื่องจากช่วงประมาณปี พ.ศ. 2534 นายคำดวน คงเดิม ประธานสภาตำบล หมู่ที่ 1 ตำบลคลองชะอุ่น ในขณะนั้น ได้ขอพระราชทานพระมหากรุณาธิคุณในการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำบริเวณคลองสี่สุก หมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อให้ชาวบ้านในพื้นที่ได้มีแหล่งน้ำไว้ใช้และพัฒนาอาชีพของตน ดังที่นายวิสุทธิสรรพ่า กำนันตำบลต้นยวน ได้กล่าวว่

“โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุก ตามที่เรามีข้อมูลคือมีคนเคยไปถวายฎีกาเพื่อที่จะให้มีการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ แต่ด้วยขณะนั้น ที่มีบุคคลในพื้นที่ไปถวายฎีกา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ก็คือสภาพพื้นที่ตอนนั้นมันยังเป็นพื้นที่ป่า ซึ่งยังไม่มีคนเข้าไปครอบครองมากนัก แต่ว่าด้วยการถวายที่ใช้เวลาดั้งแต่ถวายโครงการไปประมาณ 30 กว่าปี หลังจากนั้นมาปี 2528 ก็มีคนเริ่มเข้าไปจับจองพื้นที่เพื่อทำการเพาะปลูกและทำอาชีพด้านการเกษตร ทีนี้พอถามว่าเมื่อเป็นลักษณะเช่นนี้ พอโครงการเข้ามามันก็ต้องมีผลกระทบกับชาวบ้าน เพราะว่าตอนที่ถวายฎีกาให้สร้างโครงการมันเป็นสภาพป่า ไม่ได้มีพี่น้องประชาชนเข้าไปอยู่ในพื้นที่” (วิสุทธิ สรรพ่า, สัมภาษณ์, 30 มกราคม 2564)

ความไม่ชัดเจนในด้านข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ ได้ทำให้ให้ชาวบ้านเกิดความสับสนและวิตกกังวลต่อการดำเนินโครงการดังกล่าว เพราะไม่รู้ว่าตนจะได้รับผลกระทบมากน้อยเพียงใด ดังที่นายสุวรรณ โขจรูญเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน ได้กล่าวว่

“หลังจากนั้นเกิดเวทีขึ้นเมื่อวันที่ 6 มกราคม (พ.ศ. 2564) ถ้าพูดได้เกิดเวทีขึ้นที่ หมู่ 3 บ้านทับคริสต์ วันนั้นก็มีชาวบ้าน มีรองผู้ว่าฯ มาชี้แจง แล้วก็ชลประทานเป็นคนชี้แจงว่าจะขอ

สำรวจใหม่ ที่ระดับน้ำทะเลความเป็นมาของโครงการก็คือที่ 75 ตอนนั้นยังไม่บอกชัดเจนว่าเท่าใด” (สุวรรณ โขจรูญเดช, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบนั้นต่างเห็นว่าสิ่งเหล่านี้คือการสร้างความชอบธรรมให้กับสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน หน่วยงานของรัฐ ผู้รับผิดชอบโครงการ เพื่อให้หน่วยงานของรัฐได้ประโยชน์จากการดำเนินโครงการดังกล่าว แต่ด้วยสภาพพื้นที่ที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมากนับจากที่ได้มีการวางยถุฎกา จึงทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการดังกล่าว

1.2 ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์

จากการศึกษาวิจัยพบว่า สาเหตุของความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านในพื้นที่ และหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบ โครงการนั้นเกิดจากการที่แต่ละฝ่ายมีผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน แต่ละฝ่ายต่างยึดผลประโยชน์ของตนเป็นสำคัญ ตามธรรมชาติของมนุษย์ที่ต้องการรักษาผลประโยชน์ของตนเพื่อให้ตนเองอยู่รอด มีชีวิตที่ดีและมีความสุข หรือได้ในสิ่งที่ตนปรารถนา เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงหรือความมั่งคั่งให้กับตนเองหรือพวกพ้อง ซึ่งผลประโยชน์อาจเป็นไปได้ทั้งในรูปของทรัพย์สิน เงินทอง หรือค่านิยมทางสังคม อาทิ ตำแหน่ง อำนาจ หน้าที่การงาน การได้รับการยอมรับนับถือ หรือความมีหน้ามีตาในสังคม เป็นต้น และความขัดแย้งมักจะเกิดจากความต้องการสิ่งที่มีอยู่อย่างจำกัด จึงทำให้เกิดการแย่งชิงระหว่างกัน จนนำมาสู่ความขัดแย้งและความไม่เข้าใจกันที่สุดในที่สุด

จากกรณีศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ผลประโยชน์ที่แต่ละฝ่ายต้องการก็คือ “ที่ดิน” ซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญทั้งสองฝ่าย ชาวบ้านมีความต้องการที่จะรักษาผลประโยชน์ของตนคือ “ที่ดินทำกิน” เพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัยและแหล่งผลิตพืชผลทางการเกษตร และเป็นแหล่งรายได้หลักในการหล่อเลี้ยงการดำรงชีพของตน หากจะมีการดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำในพื้นที่ที่จะส่งผลกระทบต่อการใช้ประกอบอาชีพและการทำมาหากินของตนได้ ดังที่นายบำรุง หนูดำ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น ได้กล่าวเมื่อครั้งที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ว่า

“ผมรายงานตัวนะ นายบำรุง หนูดำ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 9 ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ฯ ชาวบ้านตอนนี้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีสวนยาง สวนปาล์ม พื้นที่ก็มีปลูกผลไม้บ้างเป็นบางส่วน มีก็เปอร์เซ็นต์ พื้นที่เป็นที่ราบสูง พื้นที่เป็นที่ราบสูงและขาดแคลนน้ำ โดยหลักคือยังขาดแคลนน้ำที่ใช้ประกอบอาชีพด้านการเกษตร แต่ว่าเรื่องปัญหาอ่างเก็บน้ำ ชาวบ้านบางส่วนก็อยากได้ บางส่วนก็ไม่อยากได้ คือมันมีผลกระทบคนที่น้ำท่วม ถ้ากระทบมากเขาก็เดือดร้อนเรื่องการทำมาหากิน แต่หลายคนที่มีเนื้อที่หลาย ๆ ไร่ เขาก็ได้รับผลกระทบน้อย ที่ดิน

ส่วนที่เหลือเขาก็ได้ใช้เพื่อการเกษตร ทำการเกษตรได้ดีเพราะน้ำคือปัจจัยหลักของการเกษตร” (บำรุง หนูดำ, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

แม้ว่าทางด้านหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลาง ที่ 15 กรมชลประทาน จะจ่ายค่าชดเชยในเรื่องผลอาสิน ค่าชดเชยการสูญเสียที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย รวมทั้งค่าชดเชยจากการประกอบอาชีพให้กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ แต่ชาวบ้านเหล่านั้นเห็นว่าที่ดินที่ได้ประกอบอาชีพในที่ดินแห่งนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับตน อีกทั้งยังเป็นไปได้ยากที่จะหาที่ดินแห่งใหม่มาใช้ในการประกอบอาชีพดังเช่นเดิมได้ เนื่องจากรัฐบาลได้มีนโยบายที่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ป่าและทรัพยากรธรรมชาติ ทางการได้กั้นเขตพื้นที่ป่าเพื่อป้องกันมิให้มีการบุกรุกทำลายป่าและป้องกันการขยายจับจองพื้นที่ป่าของชาวบ้านในพื้นที่ ดังนั้นการแผ้วถางบุกรุกป่าหรือที่ดินของรัฐเพื่อจับจองเป็นที่ดินทำกินเหมือนเช่นในอดีตจึงมีอาจกระทำได้อีกต่อไป หากฝ่าฝืนก็จะเป็นความผิดและมีโทษตามกฎหมาย ซึ่งชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนิน โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุกส่วนใหญ่แล้ว โดยพื้นเพิ่มใหม่เป็นชาวจังหวัดสุราษฎร์ธานีมาแต่ดั้งเดิม แต่เป็นผู้ที่อพยพย้ายถิ่นมาจากพื้นที่จังหวัดอื่น ๆ ที่ใกล้เคียง เช่น จังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลาเป็นบางส่วน และได้สูญเสียที่ดินทำกินในถิ่นฐานดั้งเดิมของตน ซึ่งสาเหตุเกิดจากปัจจัยหลาย ๆ อย่าง โดยเฉพาะปัจจัยด้านปัญหาส่วนบุคคลที่ทำให้ต้องสูญเสียที่ดินทำกิน และจำต้องอพยพย้ายมายังพื้นที่อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ดังที่นายสุวรรณ ไขจรรยาเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน กล่าวว่า

“ชาวบ้านสูญเสียที่ทำมาหากินส่วนใหญ่อพยพมาจากพื้นที่จังหวัดนครฯ มาอยู่กันก็ 30 กว่าปีแล้ว บางส่วนเป็นเกษตรกรรายย่อย ไม่ได้มีนายทุน” (สุวรรณ ไขจรรยาเดช, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

เมื่อชาวบ้านเหล่านั้นสูญเสียที่ดินทำกินแล้วก็ได้อพยพเพื่อแสวงหาที่ดินทำกินแห่งใหม่ และได้เข้ามาจับจองพื้นที่ที่จะดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุกซึ่งในขณะนั้นพื้นที่ยังเป็นพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม ชาวบ้านยังสามารถเข้ามาจับจองพื้นที่ทำกินได้ แต่รัฐก็ยังคงสงวนไว้ในสิทธิที่ดินของรัฐ เมื่อระยะเวลาผ่านไปโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุกก็ยังมิได้ดำเนินการขึ้น จึงทำให้ชาวบ้านมีความผูกพัน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของและหวงแหนในที่ดินดังกล่าว และไม่ต้องการที่จะสูญเสียที่ดินไปหรือต้องอพยพไปที่ไหน จึงก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการกับชาวบ้านในพื้นที่ ดังที่นายทวีป รัตนพันธ์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น ที่กล่าวว่า

“ปัญหาอุปสรรคก็คือช่วงที่เข้ามาสำรวจใหม่ ๆ ก็มีการคัดค้านของชาวบ้าน เพราะว่าชาวบ้านเข้ามาอยู่ มาสร้างบ้านเรือน มีผลอาสินเกือบทั่วพื้นที่ แล้วก็มีการคัดค้านจากชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ ก็ส่วนมากจะคัดค้านทุกครั้งเรือน” (ทวีป รัตนพันธ์, สัมภาษณ์, 28 กุมภาพันธ์ 2564)

อีกทั้งทางด้านหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน ก็มีมุมมองที่มุ่งจะรักษาผลประโยชน์ของทางราชการ รวมทั้งผลประโยชน์ของหน่วยงานด้วย เนื่องจากเป็นภารกิจหลักและหน้าที่โดยตรงที่จะเป็นตัวบ่งชี้ถึงประสิทธิภาพและสมรรถนะในการทำงานของหน่วยงาน หากได้เบิกจ่ายงบประมาณให้เป็นไปตามเป้าหมายของทางราชการและดำเนินโครงการให้แล้วเสร็จตามที่ตั้งไว้ ซึ่งหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการมักจะให้เหตุผลว่าการที่ทางราชการได้มาดำเนินการก่อสร้างโครงการก็เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในพื้นที่ หากมีการดำเนินการก่อสร้างโครงการดังกล่าวจะทำให้ชาวบ้านมีรายได้มากขึ้น เนื่องจากสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวและสร้างอาชีพที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวให้แก่ชาวบ้านในพื้นที่ได้ ซึ่งผลประโยชน์ดังกล่าวมักจะตรงข้ามกับความรู้สึกของชาวบ้านในพื้นที่ ดังที่นางศรินทร์ญา สายสุต ชาวบ้านหมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน ที่กล่าวว่า

“ชลประทานบอกว่าจะมีการช่วยเหลือเพียงไหนประมาณไหนคร่าว ๆ แล้วก็ให้ลงความคิดเห็นว่าจะยินยอมจะเอากันแบบไหน แต่ก็ไม่ชัดเจนสักอย่างเดียวว่าจะเอาอย่างไร พูดตรง ๆ ก็คือชลประทานที่ต้องการที่จะทำนั้นแหละ รายละเอียดของชาวบ้านนั้นไม่ค่อยจะสนใจสักเท่าไร ตอนแรกชลประทานจะเอามากกว่านั้นแต่ชาวบ้านไม่ยินยอม ถ้าตกลงกันอยู่ระดับที่ 75 ชาวบ้านยินยอมแล้ว ไม่ใช่ชาวบ้านเต็มใจ แต่ว่าชลประทานจะทำก็ไม่รู้จะว่าอย่างไร คือก็ถอยคนละครั้งเดินคนละก้าวอย่างนั้นแหละ ว่าให้ 75 เท่านั้น ประชุมครั้งล่าสุดผู้ช่วยเมธี (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน) ก็พูดแล้ววันนั้นบอกว่า 75 แต่ทำไมขึ้นบอร์ด (กางแผนที่สร้างอ่างเก็บน้ำให้ชาวบ้านดูตอนเข้าประชุม) ถึงเป็น 77 ตอนแรกคุยกันว่าที่ 75 ชาวบ้านก็พากันงง แต่ก็ไม่รู้จะว่าอย่างไร ชาวบ้านน่าจะไม่ได้รับประโยชน์สักเท่าไรเพราะอยู่มานานแล้ว ฉะนั้นที่นี้มาประมาณ 20 ปีแล้วน้ำใช้ในคลองก็ไม่เคยขาด ปกติชาวบ้านข้างนอกจะใช้น้ำประปาหรือน้ำบาดาล ที่ใช้น้ำห้วยน้ำคลองก็มีแต่ฉนั้นเท่านั้น นอกจากเวลาฝนตกแล้วนาน ๆ จะบิมน้ำขึ้นมาใช้สักครั้ง ปีหนึ่ง ๆ ฝนจะตกมากบนพื้นที่นี้ น้ำไม่เคยขาดตั้งแต่มาอยู่” (ศรินทร์ญา สายสุต, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564)

จากการสัมภาษณ์นางสาวคุณฉวี เวทมาหะ ชาวบ้านหมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน ได้ให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันว่า

“ชลประทานมีแต่ให้ลงชื่อว่ามีใครมาบ้าง เหมือนครั้งแรกที่ชลประทานให้ชาวบ้านมาแล้วก็จกรายชื่อไว้ว่ามีใครมาประชุมบ้าง ที่ชลประทานชี้แจงอะไรแบบนี้ ตอนนั้นคือครั้งแรกเลย คนก็มากันเยอะ แต่พอกลับไปชลประทานลงไปในโซเซียลของเขาว่ามีชาวบ้านมาเห็นด้วยจำนวนเท่านี้ ซึ่งชาวบ้านไม่ได้ไปเพราะเห็นด้วย ชาวบ้านไปเพราะไปฟังการประชุมชลประทานเอาจำนวนที่ชาวบ้านไปลงทะเบียนไปตัดสินใจด้วยกับโครงการของเขา” (คุณฉวี เวทมาหะ, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564)

แต่ทั้งนี้ นางสาวคุณฉวี เวทมาหะ ยังได้กล่าวแสดงความเห็นต่อการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุขของชาวบ้านบ้านป่าตองว่า

“ตอนนี้ความคืบหน้าไปถึงบ้างแล้วก็ไม่แน่ใจ เพราะระยะเวลาตั้งแต่ครั้งแรกจนถึงตอนนี้มัน 2 ปีแล้ว ประชุมครั้งหลัง ๆ ชาวบ้านไม่ค่อยไปกันแล้ว มันไม่มีความคืบหน้า มันไปเรื่อย ๆ ไม่มีวิธีแหวว่าจะไปในทางที่ดี เราก็จะได้มาประชุมภายในหมู่บ้านเรามากกว่าได้แค่ตรงไหน เพราะหมู่บ้านนี้เขาสามัคคีกัน หมู่บ้านป่าตองเขาน่ารัก เขามีอะไรเขาช่วยกัน มีเหตุมีผลด้วย ไม่ใช่หัวชนฝาอย่างงี้ก็ไม่ยอม อันนั้นไม่ใช่ เพราะเรารู้ว่าโครงการมันก็จำเป็น” (คุณฉวี เวทมาหะ, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564)

ในเรื่องนี้ นายอภิวัฒน์ เทพหนู ชาวบ้านหมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น ตัวแทนชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ และเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบเช่นกัน ได้กล่าวอย่างน่าสนใจว่า

“ที่ดินอยู่กลางอ่าง มีทั้งหมด 15 ไร่ ถ้าสร้างอ่างเก็บน้ำจะได้รับผลกระทบประมาณ 2 - 3 ไร่ ปัญหาตอนนี้ก็คือการสำรวจรายชื่อชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบมีชื่อบ้างไม่มีชื่อบ้าง หนังสือออกมาจากราชการก็จริง แต่ว่ามีกรใส่ชื่อเล่นของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม ทางราชการต้องเขียนชื่อจริงนามสกุลจริงมาด้วย เพราะชาวบ้านหลายคนไม่มีความพร้อม มอบหมายให้ใครไปทำ (สำรวจรายชื่อชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ) แต่คน ๆ นั้นนั่งทำอยู่ที่บ้านให้เขาบอกเล่าแค่นั้น ไม่ได้รู้ว่าเจ้าของจริง ๆ หรือว่าพื้นที่นั้นเป็นของใคร ผมจะรู้เกือบหมดเพราะว่าอยู่ที่นี้ แล้วก็ทำกินก่อนที่จะมีโครงการอ่างเก็บน้ำ อยู่มาตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ 2520 เกือบ 40 ปีแล้วที่ทำอยู่ ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบเกี่ยวกับน้ำ เฉพาะพื้นที่สวน ไม่รวมถนนหรือทางเข้าออก ภูน้ำท่วมประมาณ 100 กว่าคน ทั้งตำบลต้นขวนและตำบลคลองชะอุ่น ก็ได้ไปชี้จุดว่าของใคร แนะนำให้ว่านี่ที่ดินของใคร อยู่ตรงไหน นั่นที่ดินของใคร จะได้ไม่ตกลง หลังจากรายชื่อว่ามีรายชื่อเป็นของใครบ้างแล้วจึงมาประชุมกันอีกรอบ แต่ปรากฏว่ารายชื่อหาย เอรายชื่อใครต่อใครมาปนเปกันหมด จากครั้งแรกที่สำรวจมาดี พอมาเปลี่ยนรายชื่อบ้าง มาเอาคนอื่นเข้าไปแทนบ้าง ไม่รู้ว่าทำกันระบบไหน คนที่อื่นคือคนที่ไม่เกี่ยวกับตรงนั้น แต่เอรายชื่อไปให้เขา

(ชลประทาน) ที่จริงชาวบ้านก็พอจะเข้าใจ แต่ทำแบบนั้นชาวบ้านจากเข้าใจกลายเป็นไม่เข้าใจ” (อภิวัฒน์ เทพหนู, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564)

นางสาวจุฑารัตน์ ปานโม ชาวบ้านหมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน ได้กล่าว แสดงปัญหาความเดือดร้อนเช่นเดียวกันว่า

“ผลกระทบคือเสียทรัพย์สินไป เป็นสวนทุเรียน ทุเรียนจะเสียหายประมาณ 100 ต้น ชลประทานไม่ได้บอกแนวทางให้ความช่วยเหลือ แค่มาชี้แจงที่ศาลาหมู่บ้าน แต่ก็ไม่แน่นอนว่าจะจะเป็นระดับเท่าใด เรื่องผลประโยชน์ของชาวบ้านไม่เคยมาชี้แจง เพราะแต่ละครั้งที่มาให้แต่รายละเอียดการทำโครงการ แล้วก็หาข้อสรุปไม่ได้ว่าตกลงจะที่ระดับน้ำเท่าไร ครั้งล่าสุดก็คือวันที่ 28 กันยายน 2564 ที่ผ่านมา ไม่เห็นด้วยที่จะมีการก่อสร้างโครงการอ่างเก็บน้ำ เพราะว่าพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบเป็นพื้นที่แปลงเดียวที่ต้องใช้ให้เกิดประโยชน์ และกำลังจะได้รับผลประโยชน์ ณ ตอนนี้” (จุฑารัตน์ ปานโม, สัมภาษณ์, 24 ตุลาคม 2564)

หากมองอีกนัยหนึ่งก็จะพบว่า การดำเนินโครงการของรัฐ โดยเฉพาะการก่อสร้างโครงการขนาดใหญ่ที่ต้องใช้พื้นที่เป็นจำนวนมากย่อมมีผลกระทบทั้งด้านลบและด้านบวกต่อชาวบ้านในพื้นที่ แต่สิ่งที่ทางราชการได้ชี้แจงประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านได้รับรู้มักจะเป็นไปในด้านดีหรือด้านบวก แต่กลับละเลยที่จะอธิบายหรือกล่าวถึงผลกระทบในด้านไม่ดีหรือด้านลบที่จะเกิดขึ้นให้ชาวบ้านได้รับรู้หรืออธิบายให้ชาวบ้านได้เข้าใจ ดังที่นายวิสุทธิ สรรพพากำนันตำบลต้นขวน ที่กล่าวในมุมมองอีกด้านหนึ่งว่า

“ในส่วนความคิดเห็นที่แตกต่าง เราไม่ได้มองว่าเป็นความขัดแย้ง ไม่ได้เป็นความแตกแยก แต่มันเป็นความคิดเห็นที่ต่างต่างกัน ก็ถามว่าในส่วนนี้ จริง ๆ แล้วผมในฐานะที่ได้เข้าร่วมประชุมอยู่ตลอดเวลา ผมก็เคยนำเสนอไม่ว่าในระดับที่ผู้ว่าฯ เป็นประธาน หรือรองผู้ว่าฯ เป็นประธาน หรือท่านนายอำเภอ สิ่งที่เราต้องดูแล สิ่งที่เราต้องสร้างความเข้าใจและพูดคุยมากที่สุดก็คือคนที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก ไม่ใช่เราไปพูดคุยกับผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์คือผู้ที่ไม่ได้รับผลกระทบ” (วิสุทธิ สรรพพากำนันตำบลต้นขวน, 30 มกราคม 2564)

สะท้อนได้จากคำกล่าวของนายบุญญา ศรีจันทร์ ชาวบ้านหมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น ที่กล่าวว่า

“ให้ฟังผู้ที่ได้รับผลกระทบบ้าง อย่าฟังแต่ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ ส่วนมากชลประทานไปเน้นแต่หมู่ที่ได้รับผลประโยชน์ ผลประโยชน์ได้เท่านั้นเท่านั้น แต่ว่าผลที่เสียหายกับชาวบ้านไม่ค่อยพูด ต้องพูดให้ชาวบ้านเข้าใจ เพราะเขาหมดที่ดิน บางคนที่ทำกินเขาหมดเลย ที่ดิน

ผมได้ขายหมดแล้ว ผมจึงต้องมาซื้อที่ดินตรงนี้ ถ้าที่ดินตรงนี้ท่วมหมดก็ไม่รู้ว่าจะไปอยู่ที่ไหนแล้ว” (บุญนำ ศรีจันทร์, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564)

ผลกระทบในทางลบ อาทิ การที่ต้องทำลายระบบนิเวศอย่างมาก และอาจต้องใช้ระยะเวลาอันยาวนานที่จะฟื้นฟูหรืออาจจะฟื้นฟูให้กลับมาเหมือนดังเดิมไม่ได้เลย นอกจากนี้ การที่ชาวบ้านผู้ที่ได้รับผลกระทบต้องสูญเสียความเป็นรากเหง้าของตนเนื่องจากต้องอพยพย้ายไปอยู่ที่แห่งอื่นที่ตนไม่คุ้นเคย ย่อมจะทำให้ความสัมพันธ์ของชาวบ้านในพื้นที่ต้องเปลี่ยนไป ดังที่นายสุวรรณ โขจรูญเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลคันยวน กล่าวว่

“การดำรงชีวิตที่ผ่านมาเราอยู่เป็น 30 ปีแล้ว สามสี่หมู่บ้านตรงนี้เราก็กี่ไปมาหาสู่กัน” (สุวรรณ โขจรูญเดช, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

ชาวบ้านในพื้นที่มีความรู้สึกผูกพันในถิ่นที่อยู่อาศัย และต้องการที่จะปกป้องที่ดินทำกินของตน แต่ทว่าทางหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน ก็มีความต้องการที่จะนำที่ดินแห่งนั้นมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในฐานะโครงการของรัฐและเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบกับหน่วยงานของรัฐอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ชาวบ้านเกิดความรู้สึกหวาดระแวงและมีทัศนคติที่ไม่ไว้วางใจต่อหน่วยงานของรัฐ เนื่องจากมองว่าทางสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ ไม่มีความจริงใจที่จะดำเนินโครงการเพื่อผลประโยชน์ของชาวบ้านในพื้นที่อย่างแท้จริง จึงทำให้ชาวบ้านคัดค้านและต่อต้านโครงการดังกล่าว ดังที่นายบำรุง หนูดำ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น ที่กล่าวว่า

“ถ้าไปสร้างเขื่อนเมื่อก่อน คือมีการสร้างตั้งแต่แรกของโครงการที่ พ.ศ. 2537 ประมาณระดับ 90 ระดับน้ำทะเลปานกลาง ชาวบ้านจะเดือดร้อน คือหมู่ 9 นี้ประมาณสัก 20 - 30 เปอร์เซ็นต์ ถ้าน้ำท่วมราว 80 ก็จะท่วมหมดเลย ไม่ว่าวัด ศาลา โรงเรียน มันจะท่วมหมด ชาวบ้านจึงพากันต่อต้าน” (บำรุง หนูดำ, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

อำเภอพนมได้จัดประชุมการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก อันเนื่องมาจากพระราชดำริเมื่อวันจันทร์ที่ 9 กรกฎาคม 2561 เวลา 13.00 น. ณ ศาลาประชุมโรงเรียนบ้านป่าตอง หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลคันยวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีตัวแทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานจังหวัดสุราษฎร์ธานี สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดสุราษฎร์ธานี (กอ.รมน.สต.) ที่ทำการปกครองอำเภอพนม เทศบาลตำบลคลองชะอุ่น องค์การบริหารส่วนตำบล

ต้นขวน กำนันตำบลต้นขวน กำนันตำบลคลองชะอุ่น และชาวบ้านในพื้นที่เข้าร่วม การประชุมในวันนั้น ได้มีชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบกล่าวถึงความต้องการของตนเสนอในที่ประชุมว่า

“ผมนายสุนทร ราษฎรหมู่ที่ 9 ตำบลคลองชะอุ่น ตั้งแต่ผมเกิด การดำเนินชีวิต การอาศัย บ้านผมมีภูมิลำเนาอยู่ที่ท่าไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช และย้ายมาอยู่อำเภอคอนสาร และอำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากนั้นจึงไปศึกษาต่อที่กรุงเทพฯ ผมเคยอยู่อาศัยในหลายพื้นที่ จนกระทั่งย้ายมาอยู่ที่หมู่ 9 ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม เมื่อปี พ.ศ. 2533 เกือบ 30 ปี ที่มาอยู่ที่นี่ไม่เคยเกิดเหตุการณ์รุนแรง ชาวบ้านที่อยู่ที่นี่มีความรักใคร่กลมเกลียว สามัคคีช่วยเหลือกัน อยู่กันอย่างมีความสุข ถ้าในพื้นที่มีการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ พวกผมก็ไม่ว่าจะไปอยู่ที่ไหน ผมจึงขอแสดงความเห็นขอให้ยกเลิกโครงการดังกล่าว”

“ผมนายวินัย คงปลอด เป็นราษฎรหมู่ที่ 12 ตำบลต้นขวน มาอยู่อาศัยที่นี่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 มาอยู่เพราะพรรคพวกชักชวนให้มาอยู่อาศัยร่วมกัน จะได้มีที่อยู่ที่ดินทำกิน เพราะผมเป็นผู้ที่ไม่มีที่ดินทำกิน พอมาอยู่ที่นี่ก็อยู่กับพรรคพวกอย่างมีความสุข พอได้ทราบว่าจะมีการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำขึ้นในพื้นที่ ก็เกิดอาการกังวล ไม่สบายใจ กินไม่ได้ นอนไม่หลับ คิดมาก มีความรู้สึกที่ว่าที่อยู่ตอนนี้เป็นที่อยู่สุดท้าย ผมมีความรู้สึกอยากให้ออกเลิกโครงการนี้” (ที่ทำการปกครองอำเภอพนม, 2561)

การประชุมในวันดังกล่าว มีผู้เข้าร่วมจำนวนทั้งสิ้น 570 คน และที่ประชุมมีมติไม่เห็นด้วยกับการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก จำนวน 570 คน คิดเป็น 100 เปอร์เซ็นต์ (ที่ทำการปกครองอำเภอพนม, 2561)

1.3 ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์

การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้ง โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ของผู้วิจัยพบว่า การที่สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ มีแนวคิด ทัศนคติ และมุมมองในด้านการพัฒนาที่แตกต่างกับชาวบ้านในพื้นที่ โดยมองว่าการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและเพื่อประโยชน์สุขของชาวบ้านในพื้นที่ ยึดแนวคิดของตนเองเป็นที่ตั้งและเป็นศูนย์กลาง เนื่องจากมีอำนาจรัฐและมีความชอบธรรมตามกฎหมายที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ได้ ลักษณะความสัมพันธ์ในเช่นนี้จึงมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกัน และทำให้หน่วยงานของรัฐมีความห่างเหินกับชาวบ้าน อีกทั้งเป็นการแสดงว่าหน่วยงานของรัฐยังไม่มีความจริงใจที่จะทำเพื่อผลประโยชน์ของชาวบ้านอย่างแท้จริง โดยพยายามปกปิดข้อมูลที่เป็นจริงที่ชาวบ้านควรได้รับรู้ เนื่องจากเกรงว่าทางหน่วยงานจะเสียโอกาสในการ

ดำเนินโครงการตามแผนงานเดิมที่ได้วางไว้ ดังที่นายวิชชัย ช่วยทอง ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ หมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น ได้กล่าวว่า

“พื้นที่ทำกินอยู่ติดกับลำห้วย หากสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ศุกจะทำให้พื้นที่ทำกินประมาณ 3 - 4 ไร่ต้องถูกน้ำท่วม ที่ผ่านมาชลประทานได้เข้ามาชี้แจงการดำเนินโครงการให้กับชาวบ้าน แต่ชลประทานไม่ให้ความมั่นใจกับชาวบ้าน เพราะชลประทานมาให้ข้อมูลที่เป็นเท็จ บอกไม่ตรงประเด็น การวัดระดับน้ำวัดได้ระดับ 83 แต่ชลประทานบอกกับชาวบ้านว่า 75 โทกชาวบ้านอยู่รำไป ไม่ให้ความจริงใจกับชาวบ้าน ชาวบ้านรับได้ที่ระดับ 75 หากเกินกว่านั้นชาวบ้านจะไม่ยินยอม เพราะจะทำให้เสียหายเยอะ” (วิชชัย ช่วยทอง, สัมภาษณ์, 6 สิงหาคม 2564)

จากการสัมภาษณ์นายบุญนำ ศรีจันทร์ ชาวบ้านหมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น ได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่า

“ผลอาสินได้รับผลกระทบทั้งหมด การแนะนำก็น้อย เพราะชาชลประทานทำที่ระดับไม่ชัดเจนสักที มาแต่ละครั้งก็เพิ่มทุกครั้ง มาทำครั้งใดก็ไม่สร้างความมั่นใจให้กับประชาชน ไม่ให้ความจริงใจกับชาวบ้าน คือชาวบ้านไม่เชื่อแล้ว ต้องพูดตรง ๆ อย่างนั้น ที่ว่ามาปักหมุด 80 กว่าบ้าง 70 กว่าบ้าง แต่บอกชาวบ้านว่าปักที่ระดับ 76 แต่ความจริงไม่ใช่ ชลประทานปักหลายระดับ ชาวบ้านไม่เชื่อใจแล้วกับชลประทาน” (บุญนำ ศรีจันทร์, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564)

นายบำรุง หนูดำ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น ที่ได้ทำหน้าที่ดูแลทุกข์สุขให้กับลูกบ้านของตน ได้กล่าวว่า

“เมื่อก่อนก็ได้พูดคุยตั้งแต่ในระดับจังหวัด คือ ทางชลประทาน ผู้ว่าฯ เข้ามาเรื่อง คือมา 2 - 3 ครั้ง รองผู้ว่าฯ ก็มาดูหน้างาน มาดูอยู่ตลอด แต่ชลประทานเองให้ความชัดเจนกับชาวบ้านไม่ได้ ให้ความชัดเจนไม่ได้ก็เลยมีปัญหา คือ ชลประทานก็ไม่พูดเรื่องจริงกับชาวบ้าน พอชาวบ้านรู้มันก็เลยเกิดมีปัญหา แนวทางแก้ไขปัญหาก็อะลุ่มอล่วยกันมาตลอด คือชาวบ้านก็ต่อต้านแต่ว่าไม่ได้รุนแรงอะไร แต่ว่าวันที่ 2 (กุมภาพันธ์ 2564) ที่ผ่านมาก็คือมีบริษัทที่ชลประทานจ้างมา 3 บริษัท ๆ นี้เขาก็บอกว่าการทำงานที่มันบรรลุได้ก็ต้องมีชาวบ้านหรือว่าผู้นำท้องถิ่นที่ท้องถิ่นให้เข้ามาแก้ปัญหาแล้วก็ทำความเข้าใจกัน โครงการค่อยดำเนินไปได้ ก็คือเขาอธิบายกันช่วงเช้า พอช่วงบ่ายเขาก็เข้ามาดูในพื้นที่ พอมาดูพื้นที่ที่ชลประทานทำไว้ ตกลงสรุปมันไม่ใช่ 75 ที่เขาปักหลักแดนคือชลประทานก็โทกชาวบ้านอีกแล้ว” (บำรุง หนูดำ, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

นางศรีรินทร์ญา สายศุค ชาวบ้านหมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น ได้กล่าวสอดคล้องกับผู้ใหญ่บ้านว่า

“ชลประทานบอกว่า 75 ระดับน้ำ แต่ให้ลูกชายเอาโทรศัพท์ไปจับจีพีเอสปรากฏว่าขึ้นมามากกว่า ก็โทกทุกรอบนั้นแหละ ไม่ชัดเจนสักรอบเลย เอาโทรศัพท์ไปวัดระดับน้ำ

ที่ 75 แต่ไม่ใช่ 75 ที่ชลประทานวัด ถ้า 75 จริง ๆ มันจะขึ้นมาเลย ถ้าทำแบบนี้มันไม่สบายใจ เพราะไม่รู้ว่าเป็นแบบไหน ถ้าที่ระดับ 75 ก็ตกลง แต่ถ้าเป็น 80 หรือกว่า 90 ทางที่เคยสัญจรไปซื้อกับข้าวออกไปโรงเรียน หรือว่าจะไปที่ไหนไม่ได้เลย เพราะระดับน้ำมันจะถึงทางเข้าออก ถ้าระดับแบบเก่าคือเข้าออกไม่ได้ ก็ไม่รู้จะอยู่ยังไง” (ศรินทร์ญา สายสุค, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564)

เช่นเดียวกับนายสุวรรณ โจรบุญเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน ที่กล่าวว่า

“จริง ๆ แล้วกรมชลประทานก็ไม่ค่อยพูดเรื่องจริง ก็คือไม่ค่อยให้ข้อมูลเรื่องจริง ถ้าชลประทานมาให้ข้อมูลเรื่องจริงกับชาวบ้าน มาชี้แจงชาวบ้านว่าเสียหายแบบไหน เสียกี่ไร่ ได้เท่าไร่ ชาวบ้านก็รับได้” (สุวรรณ โจรบุญเดช, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

นางยุภา บัวหนูน ชาวบ้านหมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน ได้กล่าวถึงผลกระทบที่จะได้รับจากการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุกว่า

“ถ้าสร้างเขื่อนน้ำจะท่วมไม่ได้อะไรเลย เป็นสวนป่าลุ่ม 5 ไร่ สวนยาง 50 ไร่ ชลประทานเข้ามาประชุมที่หมู่ 12 บ้านป่าตอง สัมภาษณ์ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ แต่ก็ไม่ชัดเจนว่าจะช่วยเหลืออย่างไร แล้วก็เข้าสำรวจในพื้นที่ ซึ่งก็ได้พาชลประทานไปสำรวจที่ดินด้วย ถ้าจะมีการสร้างเขื่อนจะไม่เหลืออะไรเลย” (ยุภา บัวหนูน, สัมภาษณ์, 24 ตุลาคม 2564)

ขณะชาวบ้านที่เดือดร้อนขาดพลังอำนาจต่อรองในการรักษาไว้ในสิทธิที่ดินทำกินของตน และมองว่าการดำเนินการก่อสร้างโครงการดังกล่าวคือการทำลายวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ได้อยู่ร่วมอาศัยมาเป็นเวลานาน และมีมุมมองว่าการพัฒนาโครงการของรัฐจะต้องได้รับการยอมรับจากชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ

กรณีดังกล่าวจึงเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างหน่วยงานของรัฐ ผู้รับผิดชอบโครงการกับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ ซึ่งเป็นความขัดแย้งในด้านความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่แฝงการพัฒนาเอาไว้ กล่าวคือ ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบขาดโอกาสการมีส่วนร่วมที่จะแสดงความคิดเห็นและความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง อีกทั้งมองว่าเป็นผู้ถูกกระทำและไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการดำเนินโครงการของรัฐ จึงทำให้ชาวบ้านมีทัศนคติในแง่ลบต่อหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ และคัดค้านโครงการดังกล่าว ดังที่นางสาวดฤณ เวทมพะ ชาวบ้านหมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน กล่าวว่า

“ตอนแรกชาวบ้านคัดค้าน เพราะว่าชลประทานจะเอาทั้งหมด สมมติว่าเรามีอยู่ 10 ไร่ ก็คือถ้าความสูงมันเยอะ มันก็ไปหมดเลย ชาวบ้านบางคนเขาไม่มีแปลงอื่น เขามีเฉพาะที่ตรงนั้น ก็เลยต่อรองกัน แล้วมาสรุปตอนนี้ที่ผู้ใหญ่บัว (นายสุวรรณ โจรบุญเดช ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน) ว่า 75 ตอนแรกเลยชลประทานก็ไม่ยอมที่ 75 พอไม่ยอมชาวบ้าน

ก็มีคนไปหมด ไม่รู้จะทำยังไง ไม่รู้จะไปทางไหน เขาก็เลยต่อต้าน แต่พอคุยกันเข้าใจว่า 75 คุณอยู่ได้ คุณทำได้ เราอยู่ได้ มันก็น่าจะลงตัวขึ้น เห็นคุยกันครั้งนี้ ตกลงกันแค่นี้ ตกลงกันเอา ชาวบ้านก็เข้าใจว่าตกลงกันแล้ว โอเค 75 แต่พอมาครั้งหน้าไม่ใช่ 75 แล้ว ก็ไม่เข้าใจว่าชลประทานทำมีนหรือว่าไม่เข้าใจ เราที่พูดภาษาชาวบ้านว่าเราคุยกันไว้แบบนี้ ทำไมพอมามีอีกครึ่งหนึ่งก็ไม่ใช่แบบที่คุยกันครั้งที่แล้ว คือชลประทานไม่ชัดเจน วกกลับมาจดข้อหนึ่ง จากที่มันน่าจะไปข้อสองข้อสามแล้ว ทำให้ชาวบ้านกังวล” (คุณณัฏ เวทมาหะ, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564)

แม้ว่าทางสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ จะได้พยายามชี้แจงทำความเข้าใจให้กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบได้รับทราบถึงเหตุผลและความจำเป็นในการดำเนินโครงการดังกล่าว แต่ก็เป็นการแสดงเจตนาที่ชัดเจนว่าเป็นความประสงค์ของหน่วยงานภาครัฐแต่เพียงฝ่ายเดียว สะท้อนให้เห็นถึงการมีจุดมุ่งหมายและความคาดหวังที่ไม่ตรงกัน รัฐมีอำนาจในการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดินที่ชาวบ้านได้อาศัยทำกินและอ้างว่าเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและความอยู่ดีกินดีของชาวบ้านในพื้นที่ แต่ชาวบ้านกลับมองว่าสิ่งเหล่านั้นคือการทำลายรากเหง้าของคนในชุมชน ซึ่งนางสาวคุณณัฏ เวทมาหะ ยังได้กล่าวแสดงความเห็นเพิ่มเติมเพื่อแสดงให้เห็นสภาพปัญหาของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบว่า

“เหมือนตอนแรก ๆ ที่ชลประทานจะเอาแบบนี้เลย ยังไงชาวบ้านก็คัดค้านอยู่แล้ว เพราะเขาไม่มีที่ไป เขาอยู่ที่นั่นกันมาตั้งนาน ก็ต่อรองกันมาเหลือเท่านี้ พอต่อรองเราก็ประชุมในหมู่บ้าน เพราะว่าถ้าแค่นี้เรายังพออยู่ได้ ให้เราอยู่ด้วยเถอะ เราก็ตกลงกันว่าประมาณนี้ พอไปเสนอชลประทาน ตอนแรกเหมือนชลประทานจะตกลง แต่พอมารั้งหลังก็อีกแล้ว พี่บัว (นายสุวรรณ โขจรบุญเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน) แก่ก็เป็นคนประสาน เป็นคนกลาง บางทีแกก็คิดว่าจะทำอย่างไรดี เพราะว่าตกลงกับชาวบ้านแบบนี้ พอไปคุยฝั่งนั้น ๆ (ชลประทาน) ตกลง แต่พอเอาเข้าจริงชลประทานมากลับลำอีก ชาวบ้านก็ว่าทำไมทำแบบนี้ คนกลางก็เหนื่อย บางครั้งพี่ธี (นายเมธี ศรีจันทร์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน) ก็เหนื่อยที่จะประสานแล้ว บางทีเหมือนชลประทานกลับไปกลับมา ว่าตกลงสรุปกันอย่างไร จะสรุปอย่างไรหน ต่อ จริง ๆ ชาวบ้านยอมแล้วนะ แต่ข้อสรุปของผู้ใหญ่ฯ ที่ได้ไปคุยตกลงกับชาวบ้าน แต่พอฝั่งนั้น (ชลประทาน) มาเปลี่ยน คือมันไม่เป็นลายลักษณ์อักษรหรือว่ายังไงก็ไม่ทราบ คุยกับปากแล้วมาเปลี่ยนแปลงตลอด” (คุณณัฏ เวทมาหะ, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564)

นายคำมนต์ สีสันต์ ชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบ หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน ได้กล่าวแสดงปัญหาความเดือดร้อนเช่นกันว่า

“ผมเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบ เพราะต้องย้ายจากที่อยู่ ต้องไปอยู่ที่อื่น ถ้าชลประทานกักเขตบริเวณพื้นที่สร้างอ่างเก็บน้ำและทำถนน จะต้องสูญเสียที่ดินทำกินทั้งหมด 50 ไร่ เพราะพื้นที่อยู่ที่ลุ่ม อยู่ข้างคลอง (สีสุก) แต่ถ้าชลประทานไม่กักบริเวณน้ำจะเหลือที่ดินทำกินบ้างตามที่ปักระดับเขื่อน เพราะที่ดินบางส่วนอยู่ที่สูง แต่ถ้าทำถนนด้วยจะได้รับผลกระทบทั้งหมดเลยทั้ง 50 ไร่ คิดว่าถ้าไม่ทำก็ดี เพราะชาวบ้านไม่ต้องอพยพไปที่อื่น” (กัมมศักดิ์ สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564)

นายปราณี บรรจงสุทธิ ชาวบ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน ได้กล่าวเช่นกันว่า

“ส่งผลกระทบกับความเป็นอยู่หลายด้าน ได้แก่ สวน 20 กว่าไร่ บ้านอีกหนึ่งหลัง สวนกาแฟ สวนยางพารา สวนปาล์มน้ำมัน ชลประทานยังไม่เคยแนะนำ ยังไม่ให้ข้อมูลการจ่ายค่าชดเชยในเรื่องผลกระทบที่เป็นราคาต้นยาง ต้นปาล์ม หรือต้นอะไรยังไม่บอก ยังไม่ชัดเจนว่าจะเวนคืนให้ต้นละเท่าไร ถ้าสร้างอ่างเก็บน้ำที่ระดับ 75 ชาวบ้านจะได้รับผลกระทบเยอะ แต่คนที่ไม่ได้รับผลกระทบก็มีเยอะเหมือนกัน ถ้าทำเกินกว่านั้นชาวบ้านก็อยู่ไม่ได้ เพราะอยู่พื้นที่หมู่ 12 ทั้งหมดเลย” (ปราณี บรรจงสุทธิ, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564)

การตัดสินใจดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐที่เน้นในเรื่องของระเบียบกฎหมาย มีขั้นตอนในการปฏิบัติงานตามลำดับขั้น มีการวางแผน วิเคราะห์ ตรวจสอบข้อมูลตามหลักวิชาการ ทำให้การดำเนินงาน โครงการของรัฐต้องยึดตามระเบียบแบบแผนที่ได้กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้ตั้งเป้าหมายเอาไว้ โดยอ้างว่าชาวบ้านในพื้นที่ได้รับประโยชน์จากโครงการ เพื่อสร้างความชอบธรรมให้การดำเนินการก่อสร้าง โครงการดังกล่าว ดังที่นางสาวพิลาศลักษณ์ พูนเกิด ชาวบ้านหมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น ที่กล่าวว่า

“ผลกระทบคือไม่มีสวนทำมาหากิน เพราะพื้นที่ทำกินอยู่บริเวณนั้น ถ้าสร้างอ่างเก็บน้ำจะทำให้พื้นที่ได้รับความเสียหายประมาณ 10 ไร่ ชลประทานบอกแต่เพียงคร่าว ๆ ยังไม่แน่ชัด ผู้ใหญ่บ้าน (นายทวีป รัตนพันธ์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น) บอกว่าตอนนี้ชลประทานกำลังสำรวจว่ามีที่ดินของใครบ้างที่เสียหายอยู่ หลังจากประชุมวันสองวันที่ผ่านมาชลประทานได้ให้ชาวบ้านกรอกข้อมูลแสดงความคิดเห็น ตอนนี้ยังไม่รู้ว่าชลประทานจะให้ช่วยเหลืออย่างไร ครั้นจะไปถามคนอื่นก็ไม่รู้จะถามใคร เพราะบางคนก็บอกต้นละเท่า่นั้น บางคนก็บอกต้นละเท่านี้ ก็เลยไม่แน่ใจว่าได้เท่าไร ครั้งล่าสุดประชุมที่บ้านทับคริสต์ ตำบลคลองชะอุ่น” (พิลาศลักษณ์ พูนเกิด, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564)

จากการสัมภาษณ์นายสำนวน ชังชาติ ชาวบ้านหมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน ได้กล่าวว่า

“มีสวนยางแปลงเดียวที่ได้รับผลกระทบ ประมาณ 8 ไร่ที่น่าจะจม เพราะอยู่หน้าเขื่อนพอดิ ชลประทานก็มาแนะแนวทางว่าทำอย่างนั้นอย่างนี้ แต่เรื่องถนนกับผลอาสินยังไม่ทราบ ว่าชลประทานจะเวนคืนให้หลังจากไหน ชลประทานยังไม่ชี้แจงว่าจะเวนคืนหรือจะให้ชาวบ้านยังงัย เพียงแต่มาแนะแนวแต่เรื่องจะทำถนน จะสร้างอ่างกว้างยาวสูงประมาณนี้เท่าไร” (สำนวน ชังชาติทิพย์, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564)

นายเสถียร พูนเกิด ชาวบ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน แม้จะได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก แต่ก็ได้กล่าวแสดงความเห็นที่แตกต่างว่า

“น้ำจะทำอยู่ที่อู้อาศัย ที่ดินมีอยู่เล็กน้อยประมาณ 4 - 5 ไร่ก็จมหมด ชลประทาน บอกว่าจะเวนคืนเป็นผลอาสินที่ชาวบ้านปลูกไว้ ตอนแรกเริ่มมีหนังสือมาฉบับหนึ่งบอกมูลค่า ต้นไม้ว่าจะได้คืนละเท่าไร ก็ได้อ่านรายละเอียดเช่นกัน แต่ตอนประชุมครั้งหลัง ๆ ชลประทาน ไม่ได้ชี้แจง มีแต่ครั้งแรกเมื่อประมาณ 2 - 3 ปีมาแล้วที่ชลประทานมีหนังสือเล่มหนึ่ง บอกรายละเอียดพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ซึ่งก็ลืมไปแล้ว ผมได้เข้าประชุมและให้ความร่วมมือทุกครั้ง ตอนนี้ชลประทานได้ส่งพนักงานเข้ามาสำรวจจะบ่อและมาเช่าบ้านพักอยู่ที่หลังบ้าน ผมมีความเข้าใจ และไม่มีปัญหาที่จะมีการสร้างอ่างเก็บน้ำ แต่การประชุมครั้งที่ผ่านมายังไม่รู้ว่าจ่ายค่าชดเชยเท่าไร” (เสถียร พูนเกิด, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564)

ขณะที่ชาวบ้านกลับเห็นว่าการตัดสินใจดำเนินการโครงการของรัฐจะต้องเป็นไปตามวิถีชีวิตของคนในชุมชน ให้ชาวบ้านได้ตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการที่มีผลกระทบต่อตนเอง รวมทั้งมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทุกขั้นตอน ตั้งแต่กระบวนการริเริ่มโครงการและการดำเนินโครงการ จะต้องมีการรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้านในพื้นที่เสียก่อน มิใช่การพัฒนาที่ทางราชการกล่าวอ้างมาหยิบยื่นให้ โดยมีใช่เป็นความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่ และเมื่อมีการดำเนินโครงการ โดยผ่านการเห็นชอบของชาวบ้านแล้วก็ต้องมีการตรวจสอบผลการดำเนินงานว่าสามารถตอบสนองต่อความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่หรือไม่ ซึ่งชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบในพื้นที่จะเป็นผู้ตัดสินใจด้วยตนเองในที่สุด เนื่องจากเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบและมีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง และนโยบายของภาครัฐจะต้องผ่านการปรึกษาหารือ มีการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ เพื่อนำมาประกอบการลงมติในการดำเนินโครงการของรัฐ

เนื่องจากที่ดินคือปัจจัยการผลิตที่สำคัญที่สุดของชาวบ้านที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร ทำสวนยางพารา สวนปาล์ม น้ำมัน และสวนผลไม้ และเป็นแหล่งรายได้หลักในการทำมาหาเลี้ยงชีพของตน ชาวบ้านจึงมีความคิดว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ประสบผลสำเร็จได้นั้น หน่วยงานภาครัฐจะต้องมีมาตรการส่งเสริมให้ผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่ได้มีราคาที่ดีขึ้น มากกว่าที่จะมาพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรโดยใช้พื้นที่ที่ชาวบ้านได้ทำมาหากินและอยู่อาศัย

ประกอบกับมีความเห็นว่าขางพาราและปาล์มน้ำมันหรือพืชอื่น ๆ เป็นพืชเศรษฐกิจที่เติบโตได้ดีในพื้นที่อยู่แล้ว เนื่องจากมีสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เอื้ออำนวยเหมาะแก่การเจริญเติบโตและมีฝนตกชุกตลอดปี โดยไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรตามที่หน่วยงานภาครัฐกล่าวอ้าง ทั้งนี้ วิถีชีวิตเช่นนี้ได้มีมาแต่ดั้งเดิมเมื่อครั้งปู่ย่าตายายตั้งแต่ที่ยังไม่มีการดำเนินการก่อสร้างโครงการดังกล่าวแล้ว จนกระทั่งในวันนี้ทางหน่วยงานของรัฐจะมาดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูกในพื้นที่ที่ชาวบ้านได้ทำมาหากินและอยู่อาศัย ย่อมทำให้ชาวบ้านในพื้นที่เดือดร้อนจากการไร้ที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน จึงอยากให้หน่วยงานภาครัฐดำเนินโครงการให้สอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่ เพื่อให้ชาวบ้านได้อยู่อย่างมีความสุข มีชีวิตแบบพอเพียงตามวิถีชีวิตชุมชนที่เป็นอยู่ ซึ่งสถานการณ์ในเช่นนี้ย่อมก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกันขึ้น เนื่องจากหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน ก็ต้องมีหน้าที่ในการดำเนินการให้โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูกให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เนื่องจากเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและอยู่ระหว่างการติดตามการดำเนินโครงการ ที่จะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด ความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจในเชิงพัฒนาของแต่ละฝ่ายที่ไม่สอดคล้องและไม่สัมพันธ์กัน ที่มีพื้นฐานความเป็นมาที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านทัศนคติ ความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี และค่านิยมของตน สิ่งเหล่านี้ย่อมทำให้เกิดให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเกิดความขัดแย้งต่อกันระหว่างหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการกับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ

1.4 ความขัดแย้งด้านโครงสร้างอำนาจ

เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากความไม่เท่าเทียมกันทางอำนาจในการบริหารจัดการที่ดินสาธารณประโยชน์ โดยรัฐมีกลไกในการทำงานและมีอำนาจในการบริหารจัดการทรัพยากรตามความต้องการ เพื่อมุ่งหวังให้มีการดำเนินการก่อสร้างโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูกในพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน ในขณะที่ชาวบ้านในพื้นที่เป็นเพียงผู้รับนโยบายของหน่วยงานภาครัฐในการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดินที่ตนครอบครองอยู่และได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการของรัฐ จึงทำให้รู้สึกที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากรัฐ เพราะทำให้ระเบียบแบบแผนและวิถีปฏิบัติของตนต้องเปลี่ยนแปลงไปตามที่รัฐต้องการ ดังที่นายไชยา ปานสังข์ ชาวบ้านหมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น ได้กล่าวว่า

“หากสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูกจะทำให้พื้นที่สวนปาล์มและสวนขางพาราได้รับผลกระทบประมาณ 10 ไร่ ตามระดับที่ชลประทานได้ปักไว้ เนื่องจากพื้นที่เป็นที่ลุ่มอยู่ริมคลองข้างโรงเรียนบ้านป่าตอง ที่ผ่านมาชลประทานอยากจะสร้างอ่างเก็บน้ำอย่างเดียว ไม่ได้เข้ามา

ช่วยเหลือหรือแก้ปัญหาให้กับชาวบ้าน ชาวบ้านไม่อยากให้ชลประทานสร้างอ่างเก็บน้ำเพราะอยากเก็บที่ดินไว้ให้ลูกหลาน ชาวบ้านจำเป็นต้องยอมเพราะว่าคัดค้านไม่ได้ ชาวบ้านรับได้ที่ระดับ 75 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง แต่ถ้าระดับ 80 ชาวบ้านน่าจะรวมตัวคัดค้านหรือประท้วงกันอีกครั้งตามที่แกนนำพูดไว้ และตอนนี้ชลประทานยังไม่มี ความชัดเจนในข้อมูลการสร้างอ่างเก็บน้ำ” (ไชยา ปานสังข์, สัมภาษณ์, 6 สิงหาคม 2564)

สอดคล้องกับคำกล่าวของนายณรงค์ มากลับ ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ หมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น ที่กล่าวว่า

“ชลประทานพูดแต่ว่าจะสร้างอ่างอย่างเดียว ส่วนมากชาวบ้านก็ยอมกันแล้ว แต่ว่าเอาระดับให้มันน้อยลงแค่นั้นเอง ชาวบ้านก็ไม่ได้ว่าอะไร แต่มันคิดชัดเจนที่ระดับ เพราะชลประทานจะเอาเพิ่มขึ้นมาเรื่อย ๆ จากที่บอกเอาไว้ที่ 75 ระดับน้ำทะเล ก็จะเพิ่มขึ้นมาเรื่อย ๆ ชาวบ้านไม่พอใจในตรงนั้น แต่ว่าเพิ่มขึ้นกว่านี้คงไม่ได้ เพราะมันกินเนื้อที่เยอะ” (ณรงค์ มากลับ, สัมภาษณ์, 6 สิงหาคม 2564)

ลักษณะดังกล่าวจึงเป็นการนำแนวคิดของหน่วยงานภาครัฐมาใช้ปฏิบัติกับชาวบ้านในพื้นที่ ว่าสิ่งดังกล่าวมีความถูกต้องชอบธรรม และเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม แม้ว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยอำนาจจะอยู่ที่ประชาชน แต่ในทางปฏิบัติเมื่อรัฐจะดำเนินโครงการในเชิงนโยบายสาธารณะ โดยเฉพาะโครงการก่อสร้างขนาดใหญ่ที่มีผู้ได้รับผลกระทบและไม่เห็นด้วยที่จะให้มีการก่อสร้างโครงการ รัฐก็จำเป็นต้องใช้อำนาจบังคับให้ชาวบ้านเหล่านั้นต้องปฏิบัติตาม ซึ่งถือว่าเป็นความขัดแย้งในเชิงโครงสร้างที่ทำให้ชาวบ้านตกอยู่ในฐานะเป็นผู้ที่เสียเปรียบและด้อยกว่าในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะชาวบ้านผู้ที่ได้รับผลกระทบที่ได้อยู่อาศัยและมีที่ดินทำกินในพื้นที่ที่จะดำเนินการก่อสร้างโครงการอ่างเก็บน้ำคลองสิริกคือผู้ที่มีความสิ้นหวังจากถิ่นที่อยู่เดิม เมื่อได้เข้ามาจับจองพื้นที่ทำกินในที่ดินแห่งใหม่ย่อมมีความคาดหวังว่าจะสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นกว่าเดิมได้ จนเมื่อวันหนึ่งหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการจะเข้ามาดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำในพื้นที่ที่ตนอาศัยอยู่และเป็นแหล่งทำมาหากิน ย่อมทำให้ได้รับความเดือดร้อนจากการไร้ที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย แม้ว่าการดำเนินโครงการดังกล่าวอาจจะทำให้มีผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ก็ตาม ดังที่นางสาวคุณฉวี เวทมาหะ ชาวบ้านหมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน ได้กล่าวว่า

“ถ้าพูดถึงมีทั้งข้อดีข้อเสีย ที่ดีคือจะมีความเจริญขึ้น แต่ที่เสียคือมีแปลงหนึ่งหมดทั้งแปลงเลย ไม่เหลือเลยแปลงปาล์มที่อยู่ติดกับสะพาน ประมาณ 5 ไร่กว่า สมมติว่าถ้าลดลงมาก็จะเหลือที่เนินอยู่หน่อยหนึ่ง อาจจะไม่ถึงไร่ ตรงนั้นอยู่ติดคลอง (สิริก) ติดสะพานตรงนั้นเลย ชลประทานชี้แจงว่าจะทำแค่ไหนอะไรยังไงมากกว่า แต่แนวทางในการให้ความช่วยเหลือยังไม่เห็น

เลย รายละเอียดของโครงการคือจะถอนรื้อ จะทำตรงนี้ เสียเท่านี้ คล้าย ๆ กับว่าเอาปัญหามาให้เรา แล้วสุดท้ายคือไม่มีทางแก้ให้เรา ก็คือชลประทานจะทำให้ได้” (คุณฉวี เวทมาหะ, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564)

ในแง่ดังกล่าว นายวิสุทธิ์ สรรพา กำนันตำบลต้นขวน ในฐานะผู้นำท้องถิ่น ซึ่งทำหน้าที่ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” ให้แก่ลูกบ้านของตน ได้กล่าวว่า

“ที่นี้มันก็ต้องมาร่วมกันสร้างความเข้าใจ เพื่อให้โครงการก็เดินไปได้ เมื่อโครงการเดินไปได้แล้วพี่น้องประชาชนก็ต้องอยู่ได้ด้วยควบคู่กันไป ไม่ใช่ว่าพอมันเป็นแนวทางของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอยู่แล้ว ส่วนของราชการไม่ต้องฟังเสียงของพี่น้องประชาชน” (วิสุทธิ์ สรรพา, สัมภาษณ์, 30 มกราคม 2564)

แม้รัฐจะมีงบประมาณที่เป็นค่าใช้จ่ายในการเยียวยาให้กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบก็ตาม แต่ก็ยังเป็นเพียงการบรรเทาความเดือดร้อนเฉพาะหน้าเมื่อต้องเปรียบเทียบกับการที่ต้องสูญเสียที่ดินทำกินไป ซึ่งสุดท้ายแล้วผู้ที่เสียประโยชน์ก็คือชาวบ้านในพื้นที่นั่นเอง และแม้ว่าจะได้มีการเจรจาต่อรองให้มีการปรับลดขนาดของอ่างเก็บน้ำก็ไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการอ้างว่าไม่มีความคุ้มทุนที่จะดำเนินโครงการ ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของนายสุธรรม จันทร์แสงกุล กำนันตำบลคลองชะอุ่น ที่กล่าวว่า

“เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2540 มีเจ้าหน้าที่จากส่วนกลางมาจากกรุงเทพฯ เข้ามาสำรวจความต้องการในการที่จะสร้างอ่างเก็บน้ำ ในฐานะกำนันจึงได้มีการพูดคุยแสดงความคิดเห็น โดยสอบถามถึงการดำเนินการว่ามีการจ่ายค่าชดเชยเยียวยาหรือไม่ ได้รับคำตอบว่าไม่มียกงบประมาณในการจ่ายค่าชดเชยเยียวยา และเมื่อถามว่าจะสามารถลดขนาดของอ่างเก็บน้ำคลองสีสุกได้หรือไม่ ซึ่งได้รับคำตอบเช่นกันว่าไม่สามารถปรับลดขนาดได้ เพราะไม่คุ้มการลงทุน” (ที่ทำการปกครองอำเภอพนม, 2561)

ความไม่เท่าเทียมกันทางด้านโครงสร้างอำนาจได้สะท้อนออกมาในเชิงนโยบายของหน่วยงานภาครัฐที่ต้องการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำภายในพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน โดยใช้ฐานข้อมูลเดิมและไม่ยอมปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานใหม่ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงไปจากสภาพเดิมอยู่มากนับแต่ที่ได้มีการทูลเกล้าถวายฎีกาให้ดำเนินการก่อสร้างโครงการ จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่าหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการต้องการให้โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุกเป็นไปตามแบบแผนที่ได้กำหนดไว้ และไม่สนใจว่าถ้าได้ดำเนินการก่อสร้างโครงการแล้วชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจะดำเนินชีวิตกันอย่างไร แม้ว่าหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการจะจ่ายค่าชดเชยให้กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบก็ตาม แต่เสียงส่วนใหญ่ของชาวบ้านที่ไม่เห็นด้วยที่จะให้มีการก่อสร้างโครงการดังกล่าวได้ออกมาเรียกร้อง

ให้หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการรับฟังปัญหาและความต้องการของตน เพื่อที่จะให้หน่วยงานภาครัฐได้กลับไปพิจารณาทบทวนโครงการใหม่ ซึ่งเป็นสิ่งที่ชาวบ้านเหล่านั้นพอที่จะทำภายใต้สถานการณ์ที่ยากลำบากและเป็นไปได้ยากอย่างยิ่งที่จะให้เป็นเช่นนั้นได้ เนื่องจากชาวบ้านต่างก็รู้ว่าที่ดินทำกินที่ตนได้ครอบครองนั้นถือว่าเป็นที่ดินของรัฐ ซึ่งรัฐมีความชอบธรรมที่จะดำเนินการก่อสร้างโครงการดังกล่าวได้ ดังที่นายวิโรจน์ นาคแก้ว ชาวบ้านหมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น ที่ได้กล่าวแสดงความเห็นว่า

“ในเรื่องการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุขกิดว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะมีการสำรวจมาตั้งนานแล้ว แต่ถ้าไม่สร้างก็มีผลดีกับชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่น้ำท่วมไม่ถึง เพราะว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นที่ราบสูงและมีผลอาสินมาก น้ำจะท่วมไม่ถึง การแก้ปัญหาผมก็ไม่แน่ใจว่าทางชลประทานอาจจะทำถนนให้ชาวบ้านหรือว่าจะเวนคืนให้ หรือทำให้ชาวบ้านออกนอกพื้นที่ เพราะชลประทานไม่ได้สำรวจกันแนวเขตว่าจะแก้ปัญหาให้กับชาวบ้านอย่างไร เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวไม่มีเอกสารสิทธิ์ แต่เป็นพื้นที่ ส.ป.ก. และชาวบ้านก็สร้างมาตั้งนานแล้ว” (วิโรจน์ นาคแก้ว, สัมภาษณ์, 22 ตุลาคม 2564)

นายบำรุง หนูดำ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น ได้กล่าวเกี่ยวกับที่ดินทำกินของชาวบ้านในพื้นที่เช่นกันว่า

“ลักษณะพื้นที่ที่จะสร้างอ่างเก็บน้ำเป็นพื้นที่ปลายเขา เป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านทำสวนอยู่แล้วทั้งหมด พื้นที่ของหมู่ 9 ส่วนใหญ่เป็นที่มีเอกสารสิทธิ์ เป็นที่ ส.ป.ก. มันก็มีผลกับชาวบ้านที่ทำมาหากินในพื้นที่สร้างอ่าง 100 ไร่เช่นนี้ ถ้าเป็นที่ข้างล่างหมู่ 7 นั้นมันเป็นที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ เป็นที่ ภทบ.5 มีพื้นที่ทำกินก็ประมาณ 100 ไร่เช่นนี้เหมือนกัน ก็ไม่มีที่ว่างเปล่า” (บำรุง หนูดำ, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

จากการสัมภาษณ์นางสาวสุเมษา เศษุพันธ์ ชาวบ้านหมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น ได้กล่าวว่า

“ผลกระทบน่าจะไม่มีมาก ถ้าหากได้รับผลกระทบก็คิดว่าบ้านน่าจะถูกรื้อ ที่ดินได้รับผลกระทบประมาณ 15 ไร่ ได้เข้าร่วมประชุมย่อยมาแล้ว 3 ครั้ง ชลประทานบอกว่าจะทำมาประมาณไหน แล้วก็ผ่านไปในที่ประชุม ชลประทานได้เข้ามาขุดเจาะตัวอย่างดินและน้ำเอาไปตรวจ ผลออกมา น้ำก็สมบูรณ์ดี” (สุเมษา เศษุพันธ์, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564)

แต่เนื่องจากเป็นหนทางเดียวของชาวบ้านที่จะทำให้หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการได้กลับไปพิจารณาทบทวนการดำเนินโครงการ เพราะถึงอย่างไรการก่อสร้างโครงการของรัฐก็ต้องรับฟังเสียงของประชาชนผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียก่อน ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยและตามกฎหมายรัฐธรรมนูญที่ชุมชนย่อมมีสิทธิที่จะได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร

ในการดำเนินการของรัฐ โดยเฉพาะ โครงการที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและสิ่งแวดล้อม ที่ทำให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับปัญหาและความเดือดร้อนโดยตรง ทั้งนี้ เพื่อหวังเป็นอย่างยิ่งว่าสิ่งเหล่านี้จะช่วยลดทอนอำนาจการตัดสินใจของรัฐให้เข้าไปในทิศทางที่ชาวบ้านต้องการได้ กล่าวคือ การปรับเปลี่ยนโครงสร้างที่อำนาจสั่งการมาจากส่วนบน โดยให้รัฐเห็นความสำคัญในความคิดของชาวบ้านในพื้นที่มากกว่าที่จะให้ความสำคัญต่อแนวทางของหน่วยงานภาครัฐ อีกทั้งให้ชาวบ้านเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจในโครงการที่มีผลกระทบต่อคนในชุมชนด้วยตนเอง

1.5 ความขัดแย้งด้านค่านิยม

ความขัดแย้งด้านค่านิยมมีสาเหตุมาจากการที่แต่ละฝ่ายมีพื้นฐานทางวิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ ความคิด ความเชื่อ และค่านิยมในการให้คุณค่าสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่เหมือนกัน โดยหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน มีมุมมองว่าการพัฒนาโครงการของรัฐจะต้องมีความเป็นสมัยใหม่และถูกต้องตามหลักวิชาการ และเพื่อให้เป็นไปตามแนวความคิดการบริหารจัดการสาธารณะของภาครัฐ โดยให้เหตุผลในการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูงกว่าเพื่อเป็นการแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำสำหรับการอุปโภคบริโภคของชาวบ้านในพื้นที่ รวมทั้งช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรในพื้นที่เขตโครงการ และเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรในช่วงฤดูแล้งและรายได้จากการประมง อีกทั้งยังเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำให้แก่ชาวบ้าน และเป็นแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ นอกจากนี้ ยังใช้พัฒนาเป็นแหล่งศูนย์การเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวในเชิงวิชาการ และมองว่าที่ดินดังกล่าวเป็นที่ดินของรัฐที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์และพัฒนาต่อยอดโครงการได้ ขณะที่ชาวบ้านกลับมีแนวคิดที่ที่ดินที่ตนครอบครองและจับจองทำกินนั้นเป็นที่ดินที่ตนได้เข้ามาจับจองทำกินและใช้ประโยชน์มาเป็นระยะเวลาอันแล้ว ถึงแม้ว่าที่ดินดังกล่าวจะเป็นที่ดินของรัฐในทางกฎหมาย แต่ในทางปฏิบัติชาวบ้านเป็นผู้ที่ครอบครองในที่ดินดังกล่าว ซึ่งที่ผ่านมาชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์และบริหารจัดการในที่ดินดังกล่าวได้ ที่ดินจึงเป็นสิ่งที่มีความค่าและเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญที่สุดต่อการดำรงชีวิตของตน เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ปลูกยางพารา ปลูกปาล์ม น้ำมัน และผลไม้ ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญและเป็นแหล่งรายได้หลักของชาวบ้านในพื้นที่ ดังที่นายบัณฑิต เถาว์ราม ชาวบ้านหมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น กล่าวว่า

“หากสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูงที่ 75 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลางจะส่งผลกระทบต่อพื้นที่ปลูกปาล์มประมาณ 8 ไร่ ประมาณครึ่งหนึ่งของพื้นที่ที่มีอยู่ เนื่องจากเป็นพื้นที่หน้าอ่างเก็บน้ำ ทำให้มีรายได้ลดลง ตอนนี้ทางชลประทานอยู่ระหว่างขั้วขึ้นตอนสำรวจ ยังไม่มีความ

ชัดเจน เพียงแต่บอกกับชาวบ้านว่าจะทำอะไร ปลูกอะไร สร้างอะไรก็คือสร้างไปก่อนเลย พอถึงเวลาสร้างอ่างเก็บน้ำค่อยว่ากันอีกที” (บัณฑิต เถาว์ราม, สัมภาษณ์, 6 สิงหาคม 2564)

นายวิโรจน์ นาคแก้ว ชาวบ้านหมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น ได้กล่าวถึงในเรื่องนี้ว่า

“ที่ดินทำกินอยู่หน้าอ่างเก็บน้ำ เลยอ่างไปประมาณ 200 เมตร ผลอาสินจะเป็นปาล์มน้ำมันประมาณ 50 ไร่ ผลกระทบก็ไม่ว่าชลประทานจะทำแค่ไหน ส่วนมากชลประทานจะมาบอกในเรื่องผลกระทบ แต่ในเรื่องได้รับค่าชดเชยในเรื่องผลอาสินไม่ได้ว่าจะอะไร ไม่ได้พูดชี้แจงอะไรมาก ไม่รู้ว่าจะได้ผลอาสินยังไง” (วิโรจน์ นาคแก้ว, สัมภาษณ์, 22 ตุลาคม 2564)

เช่นเดียวกับนางกาญจนา ใจรัมย์ ชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบ หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน ที่กล่าวว่า

“ได้รับผลกระทบเยอะ เพราะว่ามีปาล์มน้ำมันอยู่เกือบหมื่น มียางพาราประมาณ 10 ไร่ และทุเรียนที่โคนบ้างเป็นบางส่วน มีต้นหมากอีกเกือบ 1,000 ต้น ประมาณ 10 ไร่ที่ได้รับผลกระทบ เพราะพื้นที่ทั้งหมดอยู่ในแนวท่อน้ำไหลผ่านและอยู่ติดอ่างเก็บน้ำ หากสร้างเขื่อนน้ำก็จะไหลเข้าสวนหมดเลย” (กาญจนา ใจรัมย์, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564)

หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการมักจะมีมุมมองและแนวความคิดในการเป็นนักวิชาการที่ต้องทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ที่ตนได้ศึกษาและเรียนรู้มา และคิดว่าสิ่งเหล่านี้เป็นความถูกต้องและเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ต่อชาวบ้านในพื้นที่ แต่ทว่าชาวบ้านกลับมองว่าตนเป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่ที่ย่อมจะรู้ปัญหาและความต้องการได้ดีที่สุด รู้ว่าสภาพภูมิประเทศและสภาพพื้นที่ที่ตนอาศัยอยู่เป็นเช่นไร หากจะมีการก่อสร้างโครงการดังกล่าวขึ้น ก็เสมือนว่าไม่มีความสอดคล้องและตรงกับความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่ ดังที่นายอภิวัฒน์ เทพหนู ชาวบ้านหมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น ผู้ซึ่งเป็นกระบอกเสียงให้กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ ได้กล่าวถึงหน่วยงานของรัฐที่เข้ามาดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุกว่า

“หน่วยงานแต่ละหน่วยงานเราพยายามให้คำตอบไปว่าการพูดคุยกับชาวบ้านอย่าพูดแบบมวมก้าง อย่าพูดแบบวิชาการ โน้มเอียง พยายามพูดให้ตรงประเด็นกับชาวบ้าน เพราะชาวบ้านเขาไม่ได้เข้าใจวิชาการแบบนั้น ข้อมูลที่คุยกับชาวบ้านขาดความชัดเจน พูดในภาพรวมเสียส่วนมาก ต้องอธิบายว่าผลเป็นยังไง ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงเป็นยังไง ชาวบ้านน้ำท่วมไปแล้วเงินจะได้กี่รอบ เปรียบเทียบจากที่อื่นที่ตกเป็นข่าวว่าที่อ่างเก็บน้ำแม่สัน ทำไป 70 - 80 เปอร์เซนต์ แต่ว่าไม่ได้เวนคืนให้ชาวบ้าน ชาวบ้านบางคนที่เขามีความรู้ก็ไปหาข้อมูลที่ว่าเขามีปัญหานั้นแหละ ชาวบ้านจะเป็นกังวลแบบนั้น เพราะการอธิบายที่ทำให้ชาวบ้านไม่เข้าใจ ชาวบ้านจึงกังวลว่าจะเกิดเหตุการณ์แบบนั้น แต่คิดว่าการจัดการน้ำก็ดีเหมือนกัน มีแหล่งน้ำไว้ใช้หรือเพื่อการชลอน้ำ เพราะ

เมื่อถึงฤดูฝนน้ำที่นี้จะไหลหลาก ที่ผ่านมาหลายปีก่อนที่จะมีการสำรวจ ก็มีข้อมูลว่าระดับน้ำจะเป็นอย่างไรในแต่ละปี ถ้าพูดถึงเปอร์เซ็นต์แล้วพอจะอธิบายให้ชลประทานเข้าใจว่าจะสร้างแบบไหน แต่อยู่ที่นักวิชาการหรือชลประทานพูดกำกวมมากเกินไป พูดอย่างวิชาการแบบที่ชาวบ้านไม่เข้าใจ เอาความเป็นจริงให้ชาวบ้านได้รับรู้ ชาวบ้านเมื่อฟังความมากจะตีความหมายไปไกลกว่าแบบหนึ่ง ชาวบ้านที่ว่าน้ำท่วมหมดไม่รู้ว่าชลประทานจะจัดหาที่ดินสร้างบ้านให้หรือไม่ เพราะว่ายู่พื้นที่ลุ่มบางคนน้ำท่วมบ้านหมด ให้ชาวบ้านพอได้กลับไปทำมาหากินอีก จัดสรรให้เขาพอได้อยู่สักไร่หรือสองไร่ ลูกหลานเขาก็ได้อยู่” (อภิวัฒน์ เทพหนู, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564)

โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ลูกจึงเป็นความต้องการของหน่วยงานภาครัฐมิใช่เป็นความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่ การมีค่านิยมพื้นฐานที่แตกต่างกันเช่นนี้ได้ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการกับชาวบ้านในพื้นที่ ดังที่นายสุวรรณ โจรบุญเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน กล่าวว่า

“แต่ที่เป็นอย่างนี้เพราะว่าเราต้องเสียประโยชน์ ก็คือเราไม่ได้เป็นคนที่ว่าขอไป (ถวายฎีกาในหลวง ร.9 ให้พระราชทานสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ลูก) แต่คนที่ขอไปคือเขาเป็นผู้ไม่เสียผลประโยชน์ ทำอย่างไรก็ได้ให้เรายังอยู่กันได้ ในชุมชนสามสี่ชุมชนนี้” (สุวรรณ โจรบุญเดช, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการควรที่จะรับฟังชาวบ้านและปรับเปลี่ยนวิธีคิดให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนก่อนที่จะมีการดำเนินโครงการ เพราะชุมชนที่ตนได้ทำกินและอยู่อาศัยมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่เกิดจากการต่อสู้ดิ้นรนและแข่งขัน เพื่อให้มีชีวิตอยู่รอดและมีชีวิตที่ดีขึ้น ในความคิดของชาวบ้านการที่หน่วยงานภาครัฐต้องการที่จะพัฒนาโครงการโดยมุ่งแต่เฉพาะประโยชน์ทางวิชาการ แต่กลับละเลยรากเหง้าและวิถีชีวิตของคนในชุมชนจึงเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ดังที่นายสุวรรณ โจรบุญเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน ได้กล่าวอีกว่า

“ชาวบ้านก็ร่วมกันประชุมหลายครั้ง ที่ประชุมก็ต้องการให้โครงการนี้ยังคงอยู่ แต่ว่าอยากให้ลดขนาด ให้โครงการได้คงอยู่ แล้วชาวบ้านก็ได้อยู่ในพื้นที่ ไม่ต้องอพยพ” (สุวรรณ โจรบุญเดช, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

จากการสัมภาษณ์นางเสงี่ยม แก้วกุล ชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบ หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน ได้กล่าวว่า

“พื้นที่สวนปาล์มได้รับผลกระทบ เพราะที่ดินอยู่ติดชายคลองทุกแปลง ผลกระทบประมาณ 20 ไร่ แต่ก็ยังไม่แน่นอน ตอนประชุมชลประทานบอกว่ามีอะไรบ้างที่อยู่ติดเขื่อน แต่การช่วยเหลือหรือค่าชดเชยยังไม่ได้ออก ชลประทานไม่ได้มาสำรวจเลย การสร้าง

อ่างเก็บน้ำต้องให้ชาวบ้านอยู่ได้ด้วย มาตรฐานลงมาตามที่พูดกัน เพื่อให้ชาวบ้านอยู่ได้ด้วย อย่าให้ชาวบ้านไม่มีที่อยู่” (เสงี่ยม แก้วกุล, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564)

ค่านิยมการพัฒนาที่หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการได้นำไปใช้เพื่อให้โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุกประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายของหน่วยงาน จึงมีลักษณะขัดแย้งและสวนทางกับค่านิยมของชาวบ้านในพื้นที่ ที่ดินจึงเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญที่ต่างฝ่ายต่างต้องการนำมาพัฒนาตามความคิด ความเชื่อ และค่านิยมของตนเองที่คิดว่าถูกต้อง เพียงแต่ชาวบ้านต้องการรักษาที่ดินเพื่อยังคงไว้ซึ่งสิทธิในที่ดินทำกินและใช้ประโยชน์ รวมทั้งเป็นที่อยู่อาศัยของตนด้วย

นอกจากนี้ ชาวบ้านในพื้นที่ยังมีความคิดว่าที่ดินคือ “ทรัพย์สิน” เพื่อที่จะเป็นมรดกสืบทอดไปยังรุ่นลูกรุ่นหลานของตน ความคิดความเชื่อดังกล่าวเป็นแรงพลังผลักดันให้ชาวบ้านในพื้นที่คัดค้านและไม่เห็นด้วยที่หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการจะนำที่ดินที่ตนครอบครองมาดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ เพราะจะทำให้ชาวบ้านในพื้นที่เดือดร้อนจากการไม่มีที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย แต่เนื่องจากชาวบ้านเหล่านั้นได้เข้ามาทำมาหากินและได้อยู่อาศัยในพื้นที่ดังกล่าวมาเป็นระยะเวลาหลายปีแล้ว จึงมีความรู้สึกผูกพันในผืนที่ดังกล่าว ประกอบกับที่ดินซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญก่อนข้างที่จะหาซื้อได้ยาก และหากจะหาซื้อได้ก็มักมีราคาที่สูงและไม่มีทางที่ชุมชนที่ชาวบ้านเคยอยู่แห่งเดียวกันจะกลับมาเป็นเหมือนเดิมได้ ดังที่นางกาญจนา ใจรัมย์ ชาวบ้านหมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน ได้กล่าวว่า

“ถ้าชลประทานสร้างอ่างเก็บน้ำก็ไม่รู้จะว่ายังไง ถ้าไม่สร้างเลยน่าจะดีกว่า ส่วนที่คิดคือเพื่อนบ้านที่อยู่ข้างล่างได้ใช้น้ำ แต่ทำให้ชาวบ้านอยู่ได้บ้าง จะไปหาที่ดินแห่งใหม่ก็ไม่รู้จะหาที่ไหนได้แล้วเดี๋ยวนี้ เพราะที่ดินหายาก จะมาทดแทนที่ดินผืนเดิมย่อมเป็นไปได้ ถ้าชลประทานไม่สร้างจะได้จนชั่วลูกชั่วหลาน” (กาญจนา ใจรัมย์, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564)

การที่หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการมีมุมมองว่าชาวบ้านเหล่านั้นเป็นผู้ที่ได้เข้ามาจับจองที่ดินของรัฐและใช้ประโยชน์มาเป็นระยะเวลาอันแล้ว เมื่อรัฐจะต้องดำเนินการโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุกซึ่งเป็นโครงการอยู่ระหว่างติดตามและจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จ รัฐก็จำต้องทวงที่ดินของรัฐกลับคืนเพื่อนำไปดำเนินโครงการดังกล่าว การมีแนวความคิดเช่นนี้ได้สร้างความรู้สึกที่ไม่ดีให้กับชาวบ้านในพื้นที่ แม้ว่าจะมีค่าชดเชยจากการไม่มีที่ดินทำกินและไม่มีที่อยู่อาศัย รวมทั้งค่าสูญเสียประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ให้กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ ดังที่นายวิสุทธิ สรรพพำ กำนันตำบลต้นขวน ได้กล่าวถึงปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบว่า

“เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2561 ที่ผ่านมา ผม กำนันตำบลคลองชะอุ่น ปลัดอำเภอที่ได้รับมอบหมาย ได้เข้าไปชี้แจงกับหัวหน้าส่วนราชการระดับจังหวัด โดยมีนายประเวศ ไทยประยูร รองผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ผมก็ได้นำเรียนกับรองผู้ว่าราชการจังหวัดว่า ผมไม่ได้เป็นแกนนำในการคัดค้าน ไม่ให้สร้างอ่างเก็บน้ำ เพียงแต่เป็นตัวแทนของประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบ ซึ่งถ้าหากพี่น้องที่ได้รับผลกระทบทุกคนไปยังศาลากลางจังหวัดก็ย่อมเกิดความวุ่นวาย ผมจึงรับหน้าที่เป็นตัวแทนพี่น้องในชุมชนที่ได้รับผลกระทบนี้ ร่วมกับกำนันตำบลคลองชะอุ่น นายกเทศมนตรีตำบลคลองชะอุ่น ปลัดอำเภอ ซึ่งผมก็นำเรียนกับทางจังหวัดว่าทางชุมชนไม่ได้กังวลในเรื่องของการจะไม่ได้รับเงินเวนคืนหรือการเยียวยาแต่อย่างใด แต่สิ่งที่กังวลคือพี่น้องจำนวนกว่า 300 ครัวเรือน 1,500 กว่าคน จะไปหาที่อยู่อาศัยที่ใด ไปอยู่กับใคร และเมื่อได้รับเงินแล้วจะนำเงินไปซื้อที่ดินที่ใด ที่สามารถรวมกลุ่มรวมญาติได้ ซึ่งเป็นไปไม่ได้ ผมเข้าใจ” (ที่ทำการปกครองอำเภอพนม, 2561)

สิ่งเหล่านี้คือเหตุผลที่ชาวบ้านยังไม่พร้อมที่จะปรับตัวเข้าสู่วิถีชีวิตแบบใหม่ แต่อย่างไรก็ตาม หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการก็พยายามผลักดันให้โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ลูกอันเนื่องมาจากพระราชดำริได้เกิดขึ้นในพื้นที่ เนื่องจากเป็นหน้าที่โดยตรงของหน่วยงานที่ต้องกระทำ และโครงการดังกล่าวก็ได้มีการสำรวจมาแล้วว่าสามารถดำเนินการได้ เนื่องจากขณะนั้นพื้นที่ยังมีความเหมาะสมที่จะก่อสร้างให้เป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และไม่มีชาวบ้านเข้ามาครอบครองเป็นที่อยู่อาศัยและใช้ประโยชน์ ดังนั้น จึงเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการกับชาวบ้านในพื้นที่ และเป็นการยากที่จะหาทางออกร่วมกันได้

2. รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ลูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ลูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ลูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ลูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ได้มีหลักการตามแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง มาใช้แก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ โดยมีรูปแบบการจัดการความขัดแย้ง ดังนี้

2.1 การจัดการความขัดแย้งโดยการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่

จากการที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม เพื่อพบปะพูดคุย และร่วมประชุมหมู่บ้านซึ่งจัดเป็นประจำทุกเดือนร่วมกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนิน โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนิน โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง ส่วนใหญ่เป็นผู้มีฐานะยากจน มีรายได้ส่วนใหญ่มาจากการจำหน่ายพืชผลผลิตทางการเกษตรเพียงอย่างเดียว และต้องอาศัยที่ดินทำกินเป็นปัจจัยการผลิตในการประกอบอาชีพดังกล่าว ดังที่นางนงเยาว์ ค้วงมาก ชาวบ้านหมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลตันหยงน ได้กล่าวว่า

“มีที่ดิน 6 ไร่ หากสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูงน่าจะได้รับผลกระทบเกือบทั้งหมด เพราะที่ดินอยู่ติดกับอ่างเก็บน้ำ อ่างเก็บน้ำจะกินเนื้อที่ประมาณครึ่งหนึ่ง ที่ผ่านมาชลประทานประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านว่าจะช่วยหรือจะเวนคืนยังไงเพียงคร่าว ๆ ไม่ได้ชัดเจนเท่าไร ตอนเข้าประชุมทุกครั้งก็บอกว่าจะช่วยแบบนี้ แต่ไม่ค่อยเท่าไร ความชัดเจนยังไม่ 100 เปอร์เซ็นต์” (นางเยาว์ ค้วงมาก, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564)

การพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน กับชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนิน โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง จะต้องใช้หลักการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่ ให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูงทุกขั้นตอน ที่ต้องดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไปและเป็นขั้นเป็นตอน โดยเริ่มจากการสร้างรากฐานของชาวบ้านให้มั่นคงเสียก่อน กล่าวคือ การให้ชาวบ้านพอมิพอกินพอใช้เมื่อชาวบ้านมีความพร้อมและมีความเข้มแข็งจนสามารถพึ่งพาตนเองได้แล้ว จึงจะให้ความร่วมมือกับทางราชการเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและหาทางออกร่วมกันได้ โดยเฉพาะโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชนจะต้องคำนึงถึงสภาพภูมิสังคมของคนในพื้นที่ มีความสอดคล้องกับบริบทของสภาพพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งชาวบ้านในพื้นที่จะเป็นผู้ที่รู้ถึงสภาพปัญหาและความต้องการของตนเองได้ดีที่สุด และรู้ว่าในการที่จะแก้ไขปัญหาและคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในพื้นที่จะต้องทำเช่นไร เพราะไม่มีใครที่จะเข้าใจถึงความต้องการมากกว่าชาวบ้านในพื้นที่ ดังที่นายวิสุทธิ์ สรรพา กำนันตำบลตันหยงน ที่ได้กล่าวในอีกแง่หนึ่งว่า

“ในเรื่องของคนที่ได้รับผลกระทบ ผมว่ามันไม่ได้เป็นความขัดแย้ง แต่มันเป็นขบวนการที่เราต้องสร้างความเข้าใจร่วมกัน ให้พี่น้องประชาชนเขาได้เข้าใจ ให้พี่น้องประชาชนที่ได้รับผลกระทบได้เข้าใจ ให้เขาได้รับสวัสดิการ และพื้นที่ของการก่อสร้างก็ต้องขึ้นอยู่กับความเหมาะสม ไม่ว่าในเรื่องของปริมาณหรือการลดพื้นที่ ที่จะต้องมีการสร้างความเข้าใจร่วมกัน เพราะว่ามันส่งผลกระทบกับพี่น้องประชาชนหลายครัวเรือน แล้วก็ส่งผลกระทบโครงสร้างพื้นฐาน การสื่อสารสาธารณูปโภคต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวัด โรงเรียน ที่จะต้องใช้เวลาสร้างความเข้าใจร่วมกัน เพื่อหาจุดที่ดีที่สุด” (วิสุทธิ สรรพา, สัมภาษณ์, 30 มกราคม 2564)

นายอภิวัฒน์ เทพหนู ผู้เป็นกระบอกเสียงให้กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ และเป็นชาวบ้านหมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น ได้กล่าวว่า

“ที่ผ่านมาได้พูดคุยกับหลายหน่วยงาน แต่การอธิบายให้ชาวบ้านได้เข้าใจ ประเด็นของแต่ละหน่วยงานไม่เหมือนกัน ชาวบ้านก็ไปพูดคุยกันปากต่อปากเลยกลายเป็นอีกเรื่องเลยกลายเป็นเปิดประเด็น ก็ได้เปิดประเด็นในเรื่องนี้ เพราะชาวบ้านไม่กล้าพูด ไม่ได้เป็นตัวแทนของชาวบ้าน แต่เป็นกระบอกเสียงให้กับชาวบ้าน ไม่ได้จะไปคัดค้านอะไร แต่สิ่งที่ชาวบ้านควรจะได้รับคือตรงกับข้อมูลที่ให้ชาวบ้านไป ให้ชาวบ้านได้เข้าใจว่าระบบนี้เป็นอย่างไร อธิบายให้ชาวบ้านพอได้รู้ว่าสถานการณ์เป็นแบบไหน จะช่วยเหลือชาวบ้านอย่างไร ถ้าไม่อธิบายพูดในภาพรวมชาวบ้านก็ไม่เข้าใจ ชาวบ้านบางคนไม่ได้เรียนมา ไม่เข้าใจภาษาของนักวิชาการ เพราะมันคนละเรื่องกับชาวบ้านที่จะเข้าใจ กรมชลประทานก็ให้คนมาสำรวจ แต่ว่าสำรวจแต่ที่บ้าน ไม่ได้รู้ว่าข้อมูลเป็นยังไง ที่ชลประทานว่าชาวบ้านไม่ยอมแบบนั้น คือชลประทานไม่เข้าไปที่ชาวบ้านจริง ๆ ชาวบ้านส่วนหนึ่งก็รอให้คำตอบว่าแบบไหน อย่าพูดแบบกำกวม ชาวบ้านอีกส่วนหนึ่งน่าจะจะไม่ท้อม แต่มันกระทบเรื่องการเข้าไปเอาอาสินที่ยังได้ผลผลิตอยู่ มันมีผลกระทบอยู่ 2 ส่วน การอธิบายต้องให้ชาวบ้านได้เข้าใจด้วย ส่วนหนึ่งผลกระทบเกี่ยวกับน้ำ ส่วนหนึ่งผลกระทบเกี่ยวกับผลผลิตที่จะเอามา ต้องอธิบายให้เจาะจง ไม่ใช่อธิบายในภาพรวม (อภิวัฒน์ เทพหนู, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564)

โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุขขณะที่ได้มีการถวายฎีกาก่อสร้างโครงการ สภาพพื้นที่ในขณะนั้นยังมีความเหมาะสมที่จะดำเนินโครงการได้ เนื่องจากสภาพพื้นที่ยังเป็นพื้นที่ป่า ไม่ได้มีชาวบ้านเข้าไปจับจองเป็นที่ดินทำกิน และไม่ได้เป็นชุมชนที่มีความหนาแน่นเหมือนดังเช่นนี้ อีกทั้งชาวบ้านที่เข้ามาจับจองที่ดินทำกินในพื้นที่ที่จะมีการก่อสร้างโครงการดังกล่าวตั้งแต่แรกเริ่มที่จะมีการถวายฎีกาก่อสร้างโครงการ ก็มีได้เป็นชาวบ้านในพื้นที่ดั้งเดิมที่จะขอให้มีการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำขึ้นในพื้นที่ แต่เป็นผู้ที่อพยพมาจากพื้นที่จังหวัดอื่น ทำให้ความคิด ความเชื่อ และค่านิยมต่อโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุขของชาวบ้านในพื้นที่จึง

เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น หลักในการพัฒนาโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี จะต้องดึงให้ชาวบ้านในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด เพื่อให้ชาวบ้านมีความเข้มแข็งและมีความพร้อมที่จะรับการพัฒนาจากรัฐ การพัฒนาโครงการของรัฐจะต้องมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพพื้นฐานของการประกอบอาชีพของชาวบ้านในพื้นที่ ที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ทั้งสวนยางพารา ปาล์มน้ำมัน และสวนผลไม้ ดังที่นายทวีป รัตนพันธ์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น ได้กล่าวว่า

“สภาพพื้นที่เป็นภูเขาที่ราบสูง เป็นคลองสี่ตึกกั้นระหว่างตำบลต้นขวนกับตำบลคลองชะอุ่น พื้นที่ที่จะสร้างอ่างคลองสี่ตึกอยู่ในพื้นที่หมู่ที่ 7 พื้นที่หมู่ที่ 9 ตำบลคลองชะอุ่น และพื้นที่หมู่ที่ 12 ตำบลต้นขวน สภาพพื้นที่ส่วนมากจะเป็นภูเขาชัน และพื้นที่ที่จะสร้างฝายก็เป็นที่ราบไม่มากนัก จะเป็นอยู่ในร่องเขาเสียส่วนมาก ชาวบ้านที่มาอยู่ก็จะปลูกยาง ปลูกปาล์มเป็นส่วนใหญ่ พื้นที่ของหมู่บ้านนี้ทั้งหมดประมาณ 5,000 ไร่ แต่ว่าพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากอ่างคลองสี่ตึกที่ระดับ 80 ก็ประมาณ 300 กว่าไร่ ลักษณะพื้นที่ทั่วไปก็คือเป็นเชิงภูเขา เหมาะกับการสร้างอ่าง” (ทวีป รัตนพันธ์, สัมภาษณ์, 28 กุมภาพันธ์ 2564)

การพัฒนาหรือการก่อสร้างโครงการของรัฐจะต้องให้ชาวบ้านในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด เพื่อให้โครงการเกิดความยั่งยืน และทำให้ชาวบ้านสามารถที่จะพึ่งพาตนเองได้ โดยไม่กระทบต่อการทำมาหากินหรือการประกอบอาชีพของชาวบ้านในพื้นที่ ซึ่งที่ผ่านมาชาวบ้านก็ได้เข้ามามีส่วนร่วมต่อการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก โดยผ่านการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นจากชาวบ้านทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล เพื่อให้ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบได้รับฟังแนวทางการดำเนินงานก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึกจากสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน ในฐานะหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ และส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง สรุปว่าชาวบ้านยอมรับข้อเสนอที่จะให้มีการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก โดยให้หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการและชาวบ้านในพื้นที่สามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้ และมีประโยชน์ต่อทุกฝ่ายในภาคหน้าต่อไป ดังที่นายสุวรรณ โขจรูญเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี กล่าวว่า

“หลังจากที่ชลประทานมาตกลงกับชาวบ้านเอาไว้ที่ระดับน้ำ 75 ก็ได้มีการสำรวจเสร็จเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ถ้าว่าให้อยู่ในระดับ 75 ทางการหรือว่าชาวบ้านก็อยู่ได้ แล้วก็เรื่องการขัดแย้ง ส่วนหนึ่งก็มีคนที่ได้รับผลประโยชน์ แต่ว่าผู้ที่เสียประโยชน์ก็ยังอยู่ในพื้นที่ได้ ไม่ต้องอพยพ ถึงอพยพก็ยังอยู่บริเวณแหล่งใกล้เคียงได้” (สุวรรณ โขจรูญเดช, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

จากการที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นายสุวรรณ โขจรฤๅเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน ทำให้ได้ข้อมูลว่า โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูกอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งน้ำ เพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภคและการเกษตร ที่ส่งผลกระทบต่อชาวบ้านในพื้นที่เป็นอย่างมาก ดังนั้น การพัฒนาโครงการของรัฐจะต้องทำให้ชาวบ้านที่เสียผลประโยชน์ได้เข้ามามีส่วนร่วมต่อการดำเนินโครงการของรัฐ และให้ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบสามารถที่จะอยู่ในพื้นที่ได้ มิใช่ว่าโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำประสบผลสำเร็จ แต่ทว่าชาวบ้านไม่มีที่อยู่อาศัยและไม่มีที่ดินทำกิน จึงเปรียบเสมือนว่าชาวบ้านในพื้นที่ไม่ได้รับประโยชน์ตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริอย่างแท้จริง ดังที่นายสุวรรณ โขจรฤๅเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน ได้กล่าวว่า

“โครงการนี้จริง ๆ แล้ว ถามว่าเป็นอย่างไรบ้าง จริง ๆ แล้วก็ เป็นโครงการเรื่องน้ำ ชาวบ้านก็ถือว่าต่อไปอนาคตชาวบ้านทุกคนก็ต้องการน้ำ เพื่อการอุปโภคบริโภค แล้วต่อไปก็ใช้ดำรงชีวิต แต่อย่างไรก็ได้ให้ชาวบ้านที่เขาเสียไปอยู่ได้ด้วย มิใช่ว่าได้น้ำแล้วเราต้องไม่มีที่อยู่” (สุวรรณ โขจรฤๅเดช, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

จากการสัมภาษณ์นายบุญนำ ศรีจันทร์ ชาวบ้านหมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น ได้กล่าวเกี่ยวกับโครงการพระราชดำริว่า

“โครงการนี้ถ้าสร้างชาวบ้านก็ไม่ว่าอะไร แต่ว่าอย่าสร้างให้ใหญ่ อย่าสร้างให้ส่งผลกระทบต่อชาวบ้านมากจนเกินไป ทำให้ชาวบ้านอยู่ได้ด้วยที่ระดับ 75 ให้ผลกระทบลดน้อยลง ให้โครงการยังอยู่เพราะเขาว่าเป็นโครงการพระราชดำริ แต่ไม่ใช่โครงการพระราชดำริแล้ว คนอื่นเขาขอไป (ถวายฎีกาในหลวง ร.9 ให้พระราชทานสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูก) ถ้าเป็นพระราชดำริต้องลดระดับลงได้ พระราชดำริต้องเป็นของในหลวง แต่ที่เขาตั้งมาเองใช่หรือไม่” (บุญนำ ศรีจันทร์, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564)

การก่อสร้างโครงการอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูกจะต้องมีความสอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้านและสภาพภูมิสังคมภายในพื้นที่ ให้ชาวบ้านในพื้นที่ได้รับประโยชน์จากการดำเนินโครงการ ดังที่นายวิสุทธิ สรรพา กำนันตำบลต้นขวน ได้กล่าวว่า

“แต่ถามว่าอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูก ในส่วนของขบวนการคาบเกี่ยวตำบลต้นขวน กับตำบลคลองชะอุ่น รวมทั้งหมด 25 หมู่บ้าน ก็คงไม่ได้ใช้ประโยชน์หมด เพราะพื้นที่บ้านเรามันไม่ได้เหมือนอิสาน ไม่ได้เหมือนกับภาคเหนือที่อยู่กันเป็นคุ้มหมู่บ้าน แต่ว่าพื้นที่ทางภาคใต้มันเป็นพื้นที่ที่ว่าคนที่เข้ามาอยู่ในพื้นที่ก็ยกบ้านอยู่ในสวนของตัวเอง ไม่ได้เป็นคุ้มบ้าน และคนก็ไม่ได้รับประโยชน์ทั้งหมด นี่ก็จาก 2 ตำบล 25 หมู่บ้าน” (วิสุทธิ สรรพา, สัมภาษณ์, 30 มกราคม 2564)

หากหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน ได้ยอมปรับลดขนาดและปริมาณของระดับเก็บกักน้ำให้เหลืออยู่ที่ระดับ 75 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลางตามความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่ ให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ ชาวบ้านก็ยอมรับและยินยอมให้มีการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก ดังที่นายวิสุทธิ์ สรรพา กำนันตำบลต้นยวน ที่ได้กล่าวเสริมว่า

“ถามว่าในส่วนของอ่างเก็บน้ำ ในเรื่องของขนาดและปริมาณ มันก็ต้องขึ้นกับบริบทของพื้นที่ของชุมชนด้วย สมมติว่ามันต้องมีการปรับลด ก็ต้องมีการปรับแนวทางการดำเนินการ เพื่อที่จะให้พี่น้องประชาชนเขาได้รับผลกระทบน้อยที่สุด แล้วก็มา ณ วันนี้ก็คือในส่วน of พี่น้องทั้ง 3 หมู่บ้าน ถามว่าถ้าอยู่ระดับที่ 75 พี่น้องก็โอเคแล้ว” (วิสุทธิ์ สรรพา, สัมภาษณ์, 30 มกราคม 2564)

นายสำนวน ชังชาติ ชาวบ้านหมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้ว่า

“ถ้าถามความคิดเห็นก็น่าจะเป็นการดี เพราะความเจริญจะได้เข้ามา ชาวบ้านมีน้ำใช้สะดวก ถ้าระดับ 75 ชาวบ้านก็พร้อมและตกลง ตอนแรกพูดกันที่ระดับ 75 แต่ชลประทานมาคุยเองกันใหม่ว่าจะสร้างถนน จะทำอะไรให้ชาวบ้าน ชาวบ้านก็บอกว่าจาก 78 ชาวบ้านก็ยังรับได้อยู่ ที่มาประชุมเห็นระดับที่ตกลงกับชาวบ้านอยู่ 78 ก็ยังโอเคอยู่” (สำนวน ชังชาติ, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564)

เช่นเดียวกับนายเสถียร พูนเกิด ชาวบ้านหมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน ที่ได้กล่าวว่า

“คิดว่าโครงการอ่างเก็บน้ำคลองสีสุกดีต่อส่วนรวม เพราะว่างบประมาณน้อย มีคนส่วนน้อยที่ได้รับผลกระทบ แต่มีคนได้รับประโยชน์มากกว่า มีหลาย ๆ อย่างอาจจะเดือดร้อนบ้างแต่ไม่เยอะ ผลประโยชน์จะได้เยอะกว่า ประชุมครั้งล่าสุดชลประทานบอกว่าระดับอาจจะขยายขึ้นไปหน่อยหนึ่งเป็น 78 เพราะต้องทำถนนด้วย ก็คิดว่าดี เพราะทุกวันนี้ไม่ได้สะดวกอะไร ชาวบ้านลำบาก ถนนหนทางก็ไม่ไหว เดียวนี้ชาวบ้านยอมไม่มีปัญหาแล้ว มีเพียงไม่กี่รายที่ไม่ยอม เพราะชลประทานไม่ชัดเจน เดียว 75 เดียว 80 ครั้งล่าสุดชาวบ้านบอกเอาให้แน่เลย ตรงไหนเอาให้แน่เลย ปักระดับเลย เพราะว่าชาวบ้านดูแผนที่ไม่รู้เรื่อง เขาดูแผนที่ไม่เป็น เขาอยากรู้ว่าเอาให้ชัดเจน ตอนนี้ไม่มีปัญหาแล้ว รอความชัดเจนอย่างเดียว” (เสถียร พูนเกิด, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564)

หากโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุกอยู่ในระดับดังกล่าวชาวบ้านก็ยังคงสามารถอยู่ในพื้นที่ได้ แม้ว่าชาวบ้านอาจจะได้รับผลกระทบจากการที่ต้องสูญเสียที่ดินเป็นบางส่วน

จากการดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึกก็ตาม ดังที่นายสุวรรณ โขจรูญเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน กล่าวว่า

“จริง ๆ แล้วก็ต้องถามตามที่เรตกลกกับชาวบ้านที่ 75 ผมคิดว่าน่าจะเหมาะสม เกิดประโยชน์ทุกฝ่าย พุดง่าย ๆ ว่าผู้ที่สูญเสียเขาก็อยู่ได้ ผู้ที่ได้รับประโยชน์ก็คิดว่าเหมาะสม ผมว่า 75 เหมาะสมที่สุดแล้ว คิดว่าน่าจะชัดเจน” (สุวรรณ โขจรูญเดช, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

สอดคล้องกับคำกล่าวของนางกาญจนา ใจรัมย์ ชาวบ้านหมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน และเป็นลูกบ้านของผู้ใหญ่บ้าน ที่กล่าวว่า

“ถ้าจะสร้างให้ลดระดับลงได้ก็ดี ถ้าระดับเดิมคือจะอยู่ไม่ได้เลย แต่เห็น ประโยชน์แก่คนข้างล่างที่เอาน้ำไปใช้ ถึงแม้ว่าจะเสียที่ดินไปบ้าง แต่อย่าให้มันเยอะเกิน ถ้าเยอะเกินไปก็อยู่ไม่ได้ ให้เราอยู่ได้บ้าง” (กาญจนา ใจรัมย์, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564)

โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี จะต้อง มีความสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ซึ่งมีสภาพเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอย่างมาก สามารถที่จะปรับ ลดขนาดของโครงการให้มีความเหมาะสมต่อความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่ เพื่อให้ไม่เกิด ปัญหาความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการกับชาวบ้านในพื้นที่ ซึ่งจะทำให้ ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมต่อการดำเนินโครงการของรัฐอย่างแท้จริง ดังที่นายวิสุทธิ สรรพพำ กำนันตำบลต้นขวน ที่ได้กล่าวว่า

“แต่ผมมองว่ามันเป็นแบบนี้ะ ในส่วนของผู้รับผิดชอบโครงการคือ ชลประทาน ก็ต้องถามว่าสามารถปรับเปลี่ยนได้ เพราะว่าการปรับเปลี่ยน การลดปริมาณพื้นที่ลงมา บประมาณมันก็ต้องลดลงมา ไม่ได้เป็นปัญหาอะไรขนาดนั้น” (วิสุทธิ สรรพพำ, สัมภาษณ์, 30 มกราคม 2564)

2.2 การจัดการความขัดแย้งโดยอำนาจกลไกฝ่ายปกครองในพื้นที่

จากการที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และ ชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึกนั้นมิได้เกิดจาก ความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่ แต่เกิดจากการถูกละเมิดจากผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการ ดำเนินโครงการ ซึ่งจะทำให้ชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ที่อยู่ข้างล่างหรืออยู่ใต้อ่างเก็บน้ำลงไปจะได้รับ ประโยชน์จากโครงการดังกล่าว เนื่องจากพื้นที่จะไม่ถูกน้ำท่วม อีกทั้งพืชผลทางการเกษตรต่าง ๆ จะไม่ได้รับผลกระทบ ดังที่นายวิสุทธิ สรรพพำ กำนันตำบลต้นขวน กล่าวว่า

“แต่ว่าขบวนการในการก่อสร้าง มันต้องสร้างความเข้าใจ มันต้องดูแลในเรื่อง ของขบวนการทุกสิ่งทุกอย่างกับผู้ที่ได้รับผลกระทบก่อน เพราะว่าในส่วนผู้ที่ได้รับผลประโยชน์

คือผู้ที่ไม่ได้รับผลกระทบ ถามว่าผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ก็คือผู้ที่อยู่ล่างเขื่อนลงไป พวกนี้ก็คือน้ำจะไม่ท่วม ผลอาสินไม่ถูกทำลาย” (วิสุทธิ สรรพ, สัมภาษณ์, 30 มกราคม 2564)

การแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน กับชาวบ้านในพื้นที่ จึงต้องยึดหลักการใช้อำนาจของกลไกฝ่ายปกครองในพื้นที่ และพิจารณาความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่เป็นหลัก กลไกฝ่ายปกครองในพื้นที่ ได้แก่ นายวราทิตย์ ด้านวิริยะกุล นายอำเภอพนม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ ได้กำหนดประชุมเพื่อปรึกษาหารือและรับฟังความคิดเห็นร่วมกับชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีหน่วยงานผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน เข้าร่วมประชุมด้วย ผลการประชุมสรุปได้ว่า จะต้องสร้างอ่างเก็บน้ำให้มีระดับน้ำเก็บกักอยู่ที่ระดับ 75 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ตามข้อเรียกร้องของชาวบ้านในพื้นที่ เพื่อให้เกิดประโยชน์กับทุกฝ่าย ดังที่นายบำรุง หนูดำ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น ที่กล่าวว่า

“แต่พอมาพูดคุยกันหลายระดับกัน มีการประชุมปรึกษาหารือกันมาโดยตลอด ทั้งหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบ ก็คือมีการต่อรองกันว่าอย่าให้มีผลกระทบกับชาวบ้านมากจนเกินไป พอให้ได้อยู่ร่วมกันได้ ชลประทานเขาก็เข้ามาเพราะเป็นโครงการพระราชดำริ ก็เลยต่อรองกัน นายอำเภอวราทิตย์ ด้านวิริยะกุล นายอำเภอพนมซึ่งท่านได้เกษียณไปแล้วได้ตกลงกันที่บ้านกำนันสุทธิว่าเอา คือตกลงกันได้กับชาวบ้านว่าได้ประมาณ 75 จากระดับน้ำทะเล ทุกฝ่ายก็เห็นด้วย เพราะมันกระทบกับชาวบ้านไม่มาก ผลประโยชน์ก็ยังมีใช้ได้” (บำรุง หนูดำ, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

ข้อตกลงในครั้งนี้ได้รับการยอมรับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่ ที่ยังมีความจำเป็นที่จะต้องมีน้ำไว้ใช้เพื่อการอุปโภคและบริโภค เนื่องจากสภาพพื้นที่มีลักษณะเป็นที่สูง การที่จะมีแหล่งกักเก็บน้ำไว้ใช้ให้เพียงพอกับความต้องการของชาวบ้านจึงเป็นเรื่องที่ยากลำบาก โดยเฉพาะเมื่อต้องเข้าสู่ในช่วงฤดูแล้ง แต่การดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุกก็อาจจะทำให้ชาวบ้านที่อยู่เหนือหรือไกลจากเขื่อนไม่ได้รับความสะดวกที่จะใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำดังกล่าว ด้วยข้อจำกัดของสภาพภูมิประเทศในพื้นที่ ดังที่นายสุวรรณ โขจรูญเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลตันหยง ได้กล่าวเมื่อครั้งที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ว่า

“ชาวบ้านก็ไม่ได้ขัดขวาง แต่ว่าต้องให้เป็นความจริงตามที่เรตกลงกันไว้ พุดง่าย ๆ คือเหมือนหมู่ 12 ของผมเองก็ถือว่าเราเสียผลประโยชน์ แต่ถามว่าได้ผลประโยชน์ไหม

น้ำตอนนี้เราก็จำเป็นต้องเดินท่อขึ้นมา เพราะบ้านผมมันเป็นที่ยี่สิบสูง ต้องใช้ท่อเดินขึ้นมาถึงจะได้ใช้น้ำจริง ๆ แล้วตอนนี้สร้างอ่างขึ้นมา ก็ไปเกิดประโยชน์กับชุมชนตำบลคริสต์ หมู่ 3 หมู่ 7 หมู่ 2 (ของตำบลคลองชะอุ่น) ลงไปข้างล่าง บนนี้ก็จะเสียสละที่ แต่ถามว่าถ้าชาวบ้านจะใช้น้ำก็ต้องเดินท่อบอกว่าเขาจะออกแบบให้น้ำขึ้นมาในหมู่บ้านตามแนวทางที่สำรวจนี้ เพื่อชาวบ้านที่สูญเสียเขาได้รับผลประโยชน์ทดแทน” (สุวรรณ โชจรูญเดช, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

สอดคล้องกับคำกล่าวของนายวิสุทธิ สรรพา กำนันตำบลต้นขวน ที่กล่าวแสดงความเห็นในเรื่องนี้ว่า

“แต่ที่นี้ถามว่าในเรื่องของอ่างเก็บน้ำ ถ้าให้กำนันประมาณการนะ คือตอนนี้ที่มันมีการจับหลักหมุดอะไรต่าง ๆ ก็มีการประมาณการเบื้องต้น แต่ถามว่าพื้นที่น้ำตั้ง 500 - 600 ไร่ มันพอมี มันก็พอ มันก็โอเคนะ คือน้ำ 500 - 600 ไร่เราก็ไม่ได้ใช้หมด ถูกมี น้ำในอ่างเรายังไม่หมดเลย น้ำในอ่างที่เราองรับไว้เราก็ยังใช้ได้ไม่หมดเลย ถามว่าน้ำในเขื่อนก็ได้แต่คนในบริเวณนั้นกับคนที่อยู่ใต้เขื่อน แต่ถามว่าคนหมู่บ้านอื่น บ้านกำนันจะวิ่งไปเอาน้ำที่นั่นมี ก็คงไม่ไปละ ไซ้มี” (วิสุทธิ สรรพา, สัมภาษณ์, 30 มกราคม 2564)

สะท้อนได้จากคำกล่าวของนางกาญจนา ไกรงษ์ ชาวบ้านหมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน ที่กล่าวแสดงความในใจว่า

“ที่ผ่านมาได้เข้าประชุมทุกครั้ง ที่โรงเรียนบ้านป่าตองบ้าง ที่ศาลาหมู่บ้านบ้าง ปัญหาในที่ประชุมคือชาวบ้านบางส่วนว่าชลประทานปีกระดับหมุดสูงมากจนเกินไป ถ้าหากน้ำขึ้นไปถึงระดับนั้นจะท่วมเนื้อที่ของชาวบ้าน แต่ชาวบ้านบางคนก็ว่าน้อย ถ้าชลประทานจะสร้างอ่างเก็บน้ำในพื้นที่จริง ๆ ก็จำเป็นต้องยอมรับ ถ้าอยู่ในระดับหมุดที่ชลประทานปักไว้ชาวบ้านก็ยังสามารถอยู่ เพราะชาวบ้านที่อยู่ข้างล่างก็ได้รับผลประโยชน์ ถ้าอยู่ในระดับนั้นก็อยู่ได้ แต่ถ้าถามว่าได้ประโยชน์อะไรก็ไม่ได้เลย เพราะว่ามีน้ำใช้จากสระที่ขุดไว้อยู่แล้ว” (กาญจนา ไกรงษ์, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564)

การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี จึงต้องเกิดจากความต้องการของชาวบ้านพื้นที่อย่างแท้จริง ให้ชาวบ้านมีความพร้อมที่จะรับการพัฒนามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมวางแผน และร่วมรับผิดชอบต่อโครงการ จะก่อให้เกิดความร่วมมือและความสามัคคีของคนในชุมชน จากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึกให้มีระดับน้ำเก็บกักอยู่ที่ระดับ 75 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง เพื่อให้ชาวบ้านในพื้นที่ที่สามารถที่จะประกอบอาชีพและทำมาหากินอยู่ได้โดยไม่ต้องอพยพ ขณะเดียวกัน โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึกก็ยังคงเกิดขึ้นในพื้นที่ได้

และจะทำให้การพัฒนาเกิดประโยชน์ควบคู่กันไป ทั้งโครงการของรัฐและชาวบ้านในพื้นที่ ดังที่ นายวิสุทธิ สรรพา กำนันตำบลต้นขวน ที่ได้กล่าวว่า

“แต่ถามว่ามา ณ วันนี้ ก็คือสรุปว่าในส่วนที่เราได้มีการพูดคุยกัน ก็คือวันที่ 2 (กุมภาพันธ์ 2564) จะมีการประชุมกันอีกรอบหนึ่งที่องค์การบริหารส่วนตำบลต้นขวน เพื่อที่จะมีการพูดคุย ก็คือก่อนจากหน้านี้ ครั้งนั้นก็คือท่านผู้ว่าราชการจังหวัด ท่านวิฑูรย์ จินโต ก็ได้เข้ามาในพื้นที่ พร้อมด้วยชลประทานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ก็ได้มีข้อสรุปกันว่าเราจะก่อสร้างอ่างเก็บน้ำที่ระดับ 75 เมตร จากเดิมที่ระดับ 92 เพราะถ้าเป็นระดับ 92 คือสรุปว่าหมู่บ้านทั้ง 3 หมู่บ้าน วัด โรงเรียน มันได้รับผลกระทบหมดเลย แต่ว่าเราต้องมีการสร้างความเข้าใจขบวนการร่วมกันเพื่อหาจุดสรุปให้ทั้งสองฝ่าย โครงการมันก็เดินไปได้” (วิสุทธิ สรรพา, สัมภาษณ์, 30 มกราคม 2564)

อีกทั้งจะต้องมีการร่วมมือกันระหว่างทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในทุกขั้นตอนของการดำเนินโครงการของรัฐ โดยเฉพาะกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ ในฐานะผู้นำท้องที่ และชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ จะต้องมีส่วนร่วมในการแสดงออกถึงความต้องการของตนอย่างแท้จริง มีอำนาจในการตัดสินใจต่อนโยบายของรัฐที่มีผลกระทบต่อชาวบ้านในพื้นที่ ให้ชาวบ้านได้รับรู้และรับทราบถึงแนวทางการดำเนินโครงการของรัฐ รวมทั้งเป็นกระบอกเสียงและเป็นตัวแทนของชาวบ้าน นำข้อเรียกร้องของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะหาข้อสรุปที่ตกลงร่วมกันและแก้ไขปัญหาได้ และคำนึงถึงความต้องการของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบที่จะต้องดำเนินชีวิตควบคู่กับโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำในพื้นที่ต่อไป ดังที่ นายสุวรรณ โขจรบุญเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน ที่ได้กล่าวว่า

“หลังจากนี้ก็ยังมีอีกหลายขั้นตอน เพราะว่าวันนั้นทางบริษัทได้เข้ามาในพื้นที่ แล้วก็เข้ามาพบผู้นำ พบชาวบ้าน ได้รู้ความจริงว่านี่ 75 เพียงไหน 80 เพียงไหน หรือว่าจะทำ 76 หรือ 77 เขาจะไปวาดแผนที่มาใหม่อีกครั้งหนึ่ง เขาจะได้คำนวณดูว่าน้ำเท่าใด แล้วก็พร้อมจะให้ผู้นำทุกคนร่วมกับบริษัทเดินสำรวจว่าตรงไหนที่เราต้องแก้ไข ตรงไหนที่เราต้องปรับปรุง เพราะจังหวะนี้ก็มาถึงขั้นที่ว่าหลายเปอร์เซ็นต์ที่เราได้ทำแล้ว” (สุวรรณ โขจรบุญเดช, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

นางนฤมล คงชนะ ชาวบ้านหมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน ได้กล่าวแสดงความเห็นต่อโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุกว่า

“ถ้าสร้างเขื่อนจะได้รับผลกระทบหมดเลย ได้รับผลกระทบเพราะว่าเคื่อดรื้อนสวนยางก็หมดสวนปาล์มก็หมด ที่สำรวจแล้วก็ประมาณ 50 ไร่ แต่เอกสารก็ยังไม่แน่นอน ต้องรอการตรวจสอบ แต่ถ้าจะสร้างก็ไม่ว่าอะไร ถ้าทำก็ให้เขาไป ชลประทานบอกมาคร่าว ๆ ว่าเขาจะทำ

แต่ให้มีผลกระทบน้อยที่สุด เขาจะลดปริมาณเหลือ 75 จากเมื่อก่อนมันท่วมไปเยอะ แต่เหลือ 75 ให้ผลกระทบน้อยที่สุด ถ้าทำก็ต้องทำ คนส่วนใหญ่เห็นว่าผลกระทบเยอะ แต่เราก็ได้รับผลกระทบเหมือนกัน แล้วแต่เสียงส่วนใหญ่ ถ้าจะทำก็ไม่ว่าอะไร แต่ถ้าจะไม่ทำก็ไม่ว่าอะไร” (นฤมล กงชนะ, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564)

จากการสัมภาษณ์นายอนิรุทธิ์ เลกกากาญจน์ ชาวบ้านหมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน ได้กล่าวแสดงความเห็นการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ลูกเช่นเดียวกันว่า

“อาจจะได้รับผลกระทบไม่มากนัก เพราะมีที่ดินน้อย เป็นสวนยาง ไม้ยางก็ตัดขายหมดแล้ว เหลือแต่ที่ดินเปล่า ๆ ประมาณ 10 ไร่ ในเรื่องอ่างเก็บน้ำจะทำหรือไม่ทำก็แล้วแต่ทางหน่วยงานภาครัฐ ก็คิดว่าเป็น โครงการที่ดี จะได้พัฒนาขึ้นไปดีกว่าเดิม แล้วแต่เสียงชาวบ้านส่วนใหญ่” (อนิรุทธิ์ เลกกากาญจน์, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564)

นายเมธิ ศรีจันทร์ ซึ่งเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน ได้กล่าวในฐานะที่เป็นตัวแทนและเป็นกระบอกเสียงให้กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบมาอย่างต่อเนื่องว่า

“ที่ผ่านมามาทางอำเภอก็ได้เข้ามาพูดคุยเจรจาแก้ปัญหาให้กับชาวบ้านในเรื่องผู้ที่ได้รับผลกระทบในเรื่องอาสิน แต่ว่าจำนวนไร่ยังไม่ชัดเจน เช่น สมมติว่าชาวบ้านนาย ก เสียหายไป 10 ไร่ แต่ยังไม่รู้ว่าจะได้ค่าชดเชยเท่าไร เพราะชลประทานยังไม่บอกได้ว่าไร่ละเท่าไร เป็นอาสินต้นละเท่าไร เป็นยางเท่าไร เป็นปาล์มเท่าไร เพียงแต่รู้คร่าว ๆ เท่านั้น ชาวบ้านส่วนมากก็ดูในกุฎีที่เขาทำอ่างเก็บน้ำในพื้นที่จังหวัดอื่น ๆ แต่ก็ยังไม่แน่ชัด พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบยังไม่บอกกับชาวบ้าน สมมติว่าชาวบ้านนาย ก นาย ข นาย ค ท่วมหมด จะมีที่สำรองให้ไปอยู่หรือไม่ก็ยังไม่ทราบแน่ชัด เกือบจะทุกเวทีที่ได้เป็นตัวแทนของชาวบ้าน บางครั้งชาวบ้านอาจจะไปที่อำเภอ ไปที่จังหวัดหลาย ๆ คน ก็บอกว่าเป็นตัวแทน ไม่ได้ไปประท้วงหรือคัดค้าน รับปากกับชาวบ้าน สมมติว่าชาวบ้านบอกว่าให้สร้างแค่นั้น เราก็ประสานงานให้” (เมธิ ศรีจันทร์, สัมภาษณ์, 6 สิงหาคม 2564)

โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ลูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในช่วงแรกขาดการมีส่วนร่วมจากชาวบ้านในพื้นที่ ชาวบ้านไม่ได้มีส่วนรับรู้ต่อการดำเนินโครงการ รวมทั้งขาดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันในการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมวางแผน ที่จะก่อให้เกิดเป็นความต้องการของชาวบ้านอย่างแท้จริงในการดำเนินการก่อสร้างโครงการของรัฐ ชาวบ้านผู้ที่ได้รับผลกระทบไม่ได้มีส่วนต่ออำนาจการตัดสินใจในโครงการที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของตนเอง แต่เป็นเพียงความต้องการของรัฐ จึงทำให้โครงการดังกล่าวไม่ได้รับการยอมรับ

จากชาวบ้านในพื้นที่ และสร้างทัศนคติที่ไม่ดีต่อหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ และทำให้กลไกฝ่ายปกครองในพื้นที่ต้องเข้ามาจัดการและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งดังกล่าว

เนื่องจากชาวบ้านมีความวิตกกังวลว่าตนเองจะต้องสูญเสียที่ดินทำกินและต้องอพยพย้ายไปอยู่ที่อื่น ส่วนที่ดินที่เหลือก็จะถูกน้ำท่วมหากมีการสร้างอ่างเก็บน้ำขึ้นในพื้นที่ ซึ่งการที่จะทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ได้รับประโยชน์จากโครงการอย่างแท้จริงนั้น จะต้องทำการพูดคุยกับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบหรือผู้ที่เสียผลประโยชน์ก่อนเป็นลำดับแรก เพราะเป็นผู้ที่ได้รับเดือดร้อนอย่างแท้จริง มิใช่ว่าหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ ไปพูดคุยกับผู้ที่ได้รับประโยชน์ เนื่องจากข้อมูลที่ได้รับมิใช่เป็นข้อมูลที่มาจากชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ และทำให้ปัญหาไม่ได้รับการแก้ไขอย่างแท้จริง ดังที่นายสุวรรณ โขจรูญเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน กล่าวว่

“ก็เป็นข้อกังวล เพราะว่าเวทีที่ทำแต่ละเวที ชาวบ้านที่มีผลกระทบจริง ๆ ไม่ได้ไปร่วมเวที คนที่มาพร้อมมาจากผู้ที่รับผลประโยชน์ทั้งนั้น” (สุวรรณ โขจรูญเดช, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

ปัญหาความขัดแย้งที่ผ่านมานั้นเกิดจากหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการคือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน กับชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตูกต่างมีผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน เนื่องจากทางสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน ต้องการที่จะดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของทางราชการ ขณะที่ชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตูกยอมเป็นผู้ที่เสียประโยชน์หากจะมีการดำเนินการก่อสร้างโครงการดังกล่าว ดังนั้น การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งจากโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี กลไกฝ่ายปกครองในพื้นที่จึงได้นำหลักผลประโยชน์ของชาวบ้านในพื้นที่เป็นที่ตั้ง เพื่อให้โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตูกเกิดประโยชน์ต่อชาวบ้านในพื้นที่อย่างแท้จริง และเกิดความยั่งยืนต่อไป ดังที่นายบำรุง หนูดำ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น กล่าวว่

“ถ้าเป็นเมื่อก่อนมันเดือดร้อน ถ้ำระดับ 90 หมู่ 9 คือท่วมหมดเลย เหลือประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์ แต่ตอนนี้มันเหลือประมาณราว 80 – 90 เปอร์เซ็นต์ ท่วมสัก 10 เปอร์เซ็นต์ ท่วมไม่มาก มันคงจะไม่มีปัญหา ชาวบ้านก็ได้ผลประโยชน์” (บำรุง หนูดำ, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

สอดคล้องกับคำกล่าวของนายสุวรรณ โขจรูญเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน ที่กล่าวว่า

“เกิดปัญหาที่มีการ โกล่เกลี่ย ก็ไปโกล่เกลี่ยกันที่บ้านกำนันวิสุทธิ โกล่เกลี่ยกันว่า เราจะหาแนวทางว่าทำทางไหนที่ว่าชลประทานว่าเสนอน้ำเท่านี้ ชาวบ้านรับได้เท่านี้ถ้าเป็นไปได้ แล้วก็หลังจากนั้นก็มาทำเวทีใหม่ ถามชาวบ้านว่าชาวบ้านรับได้ไหมที่ว่าท่วมเท่านี้ แล้วผมเองก็นำ ข้อเสนอของชลประทานว่าระดับน้ำทะเลที่ 75 มาถามชาวบ้านดู พอมาถึงก็ถามชาวบ้าน ชาวบ้าน บอกว่าถ้า 75 ชาวบ้านก็พร้อมจะให้นะครับ เพราะว่าเขาได้มีโครงการแล้วเราก็ได้อยู่ในพื้นที่ ไม่ต้องอพยพไปไหน ส่วนที่เหลือแล้วก็เกิดประโยชน์” (สุวรรณ โขจรูญเดช, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

อำนาจของกลไกฝ่ายปกครองสะท้อนได้ดังคติธรรมและแนวคิดของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ องค์ปฐมเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ที่กล่าวว่า

“เจ้าคุณ อำนาจอยู่ที่ราษฎรเชื่อถือ ไม่ใช่อยู่ที่พระแสงราชศัสตรา จะไปอยู่ที่ไหน ก็ตาม ถ้าเจ้าคุณทำให้ราษฎรเชื่อถือด้วยความศรัทธาแล้ว ไม่มีใครถอดเจ้าคุณได้ แม้แต่ในหลวง เพราะท่านก็ทรงปรารถนาให้ราษฎรอยู่เย็นเป็นสุขเช่นเดียวกัน” (วรกิตติ ศรีทิพากร และคณะ, 2556, น. 2) และ “อำนาจวาสนาเป็นสิ่งที่มอบให้แก่มันไม่ได้ แต่จะต้องสร้างขึ้นโดยตนเองเท่านั้น อำนาจจะได้มาก็ด้วยความขยันขันแข็ง หมั่นชวนขยายหาวิชาความรู้ มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความเมตตากรุณา” (วรกิตติ ศรีทิพากร และคณะ, 2556, น. 324)

2.3 การจัดการความขัดแย้งตามแนวความคิดโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ในการพัฒนาโครงการต่าง ๆ ของรัฐนั้น ย่อมปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ ซึ่งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ถึงอย่างไรก็จะต้องมีการดำเนินการก่อสร้างในพื้นที่ เนื่องจากเป็นโครงการ อันเนื่องมาจากพระราชดำริและอยู่ระหว่างติดตามผลการดำเนินงาน จึงก่อให้เกิดผลกระทบต่อชาวบ้านในพื้นที่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่จะอย่างไรให้ชาวบ้านในพื้นที่ได้รับผลกระทบน้อยที่สุด ดังที่นายบำรุง หนูดำ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น ได้กล่าวว่า

“พื้นที่ของหมู่ 9 ผลกระทบจริง ๆ มันก็กระทบไม่กี่เปอร์เซ็นต์ เพราะมันมีผลกระทบทั้งหมด 3 หมู่บ้าน คือ หมู่ 7 คลองชะอุ่น หมู่ 9 คลองชะอุ่น และหมู่ 12 ดันยวน หมู่ 9 ก็ประมาณไม่เกิน 200 ไร่ ถ้ำระดับ 75 น้ำทะเลนะ” (บำรุง หนูดำ, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

ในยุคสังคมข้อมูลข่าวสารภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้การปกครองหรือการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของรัฐจะละเลยหรือเมินเฉยต่อเสียงของประชาชนคงจะทำได้ยากต่อไป เนื่องจากประชาชนเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการของรัฐ ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติไว้ว่าใน

การดำเนินการใดของรัฐที่อาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน และจัดให้มีการความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อนเพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการหรืออนุญาตตามที่กฎหมายบัญญัติ การดำเนินการหรืออนุญาตรัฐต้องระมัดระวังให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน สิ่งแวดล้อมและความหลากหลายชีวภาพน้อยที่สุด

จากการลงพื้นที่ของผู้วิจัยพบว่า หากการดำเนินโครงการอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตุ๊กได้มีการยึดถือตามแนวทางเดิมที่หน่วยงานของรัฐได้กำหนดไว้ คือ มีระดับน้ำเก็บกักอยู่ที่ระดับ 91 - 92 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ย่อมที่จะส่งผลกระทบต่อชาวบ้านในพื้นที่เป็นอย่างมาก เนื่องจากพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน รวมทั้งสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ภายในชุมชนจะต้องถูกทำลายลงไป และทำให้พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการถูกน้ำท่วม ดังที่นายสุวรรณ โขจรูญเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน ได้กล่าวว่า

“ถามว่าโครงการนี้เกิดประโยชน์ใหม่ ก็เกิดประโยชน์นะครับ เพราะคนก็ต้องการน้ำ แต่เมื่อสร้างโครงการที่ระดับน้ำที่ 91 ตามที่ว่าแรกเริ่ม ชาวบ้าน 3 - 4 หมู่บ้านจะเดือดร้อนเยอะ เคยสอบถามชลประทานว่าชาวบ้านจะไปอยู่ที่ไหน ชลประทานตอบว่าไม่มีที่อยู่ให้น้ำจมน มีแต่เวนคืน แล้วก็ได้เกิดประเด็นขึ้นมาว่าเราทำอะไรจะลดขนาดให้ชาวบ้านอยู่ได้ แล้วโครงการได้เกิด” (สุวรรณ โขจรูญเดช, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ จะต้องสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตุ๊กให้เป็นไปตามแนวทางโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมภายในชุมชน กล่าวคือ ให้มีระดับน้ำเก็บกักภายในอ่างเก็บน้ำอยู่ที่ระดับ 75 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลางตามที่ผู้นำท้องที่และชาวบ้านในพื้นที่ให้การยอมรับ แต่หากดำเนินการตามแผนงานเดิมหรือมากกว่านี้ก็จะทำให้ชาวบ้านไม่ยอมรับโครงการดังกล่าว เพราะจะส่งผลกระทบต่อชาวบ้านในพื้นที่ อีกทั้งหน่วยงานราชการผู้รับผิดชอบโครงการจะต้องเข้ามาศึกษาในรายละเอียดของพื้นที่โครงการที่มีสภาพเปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งผลกระทบในด้านสิ่งแวดล้อมที่จะส่งผลต่อชาวบ้านในพื้นที่ด้วย ดังที่นายบำรุง หนูดำ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น ที่กล่าวว่า

“แต่ถ้าทำอื่นจากนั้นก็น่าจะยังมีปัญหา ชาวบ้านอาจจะไม่ยินยอม แต่ว่าลักษณะของพื้นที่ตรงนี้เขาจะลดระดับเท่าใดก็ได้ เพราะเป็นโครงการพระราชดำริ แต่เขาขยายพื้นที่ให้เป็น

พื้นที่เก็บกักน้ำไปไว้ข้างล่าง ตอนนี้มีสระ 4 – 5 จุด เขากำลังสำรวจอยู่ เป็นฝ่ายของหมู่ 7 หมู่ 2 หมู่ 1 ของคลองชะอุ่น ก็ประมาณนั้น” (บำรุง หนูดำ, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

อีกทั้งจะต้องให้ชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบน้อยที่สุด สามารถปรับให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงไป ไม่ยึดติดกับหลักวิชาการและเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ตามแนวทางโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ดังที่นางสาววารีวรรณ แก้วสิทธิ์ ชาวบ้านหมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น ได้กล่าวว่า

“ถ้าคิดตามแนวทางของในหลวงก็คิดว่ามีประโยชน์ เพราะพื้นที่ข้างล่างที่ชาวบ้านทำเกษตรกรรมจะได้มีน้ำใช้ตลอดปี ไม่มีผลกระทบเกี่ยวกับน้ำท่วม ที่ประชุมครั้งล่าสุดเขาให้ลดความสูงลงมา กระจายพื้นที่ให้กว้างออก ความสูงมันก็ลดน้อยลง” (วารีวรรณ แก้วสิทธิ์, สัมภาษณ์, 22 ตุลาคม 2564)

จากการสัมภาษณ์นายประดิษฐ์ ปิยะรัตน์ ชาวบ้านหมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น ก็ได้กล่าวในทิศทางเดียวกันว่า

“ตามที่ได้รู้คิดว่าจะน่าจะเป็นโครงการที่ดี เพราะเป็นโครงการพระราชดำริด้วย และอีกอย่างต่อไปอาจจะมึน้ำ มีการพัฒนาเข้ามา ที่ได้ไปประชุมก็เห็นชลประทานบอกว่าอาจจะมีถนนลาดยาง มีไฟฟ้าเข้ามา มีความเจริญเข้ามา” (ประดิษฐ์ ปิยะรัตน์, สัมภาษณ์, 22 ตุลาคม 2564)

นายวิสุทธิ สรรพา กำนันตำบลต้นยวน ได้กล่าวในฐานะที่เป็นผู้ปกครองท้องที่ว่า

“ในฐานะที่เราเป็นกำนัน เราก็มองว่าเป็นโครงการพระราชดำริ คือมันต้องเดินไปได้ข้างหน้า เพื่อประโยชน์ของพี่น้องประชาชน” (วิสุทธิ สรรพา, สัมภาษณ์, 30 มกราคม 2564)

การที่ชาวบ้านได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุกอันเนื่องมาจากพระราชดำริจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ว่า หากได้ดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุกให้มีความเหมาะสมและปรับให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ กล่าวคือ ให้มีระดับน้ำเก็บกักอยู่ที่ระดับ 75 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง จะก่อให้เกิดประโยชน์กับชาวบ้านในพื้นที่เป็นอย่างมาก โดยที่ชาวบ้านเองก็ยังคงมีความประสงค์ให้หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุกขึ้นในพื้นที่ แต่ทั้งนี้ต้องให้อ่างเก็บน้ำมีระดับน้ำเก็บกักอยู่ที่ระดับ 75 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง เพื่อให้โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุกอันเนื่องมาจากพระราชดำริและชาวบ้านในพื้นที่สามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้ และเกิดประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย ดังที่นายวิสุทธิ สรรพา กำนันตำบลต้นยวน ได้กล่าวว่า

“ถามว่าพี่น้องประชาชน ก็คือให้เขาได้รับผลกระทบน้อยที่สุด อย่างน้อยเราต้องใช้คำว่าให้เขาได้รับผลกระทบน้อยที่สุด ก็ได้มีการพูดคุยกันก็คืออยู่ที่ระดับ 80 ลดลงมาก็ได้ ข้อเสนอสรุปอยู่ที่ 75 พอ 75 ปราบกว่าโรงเรียน วัด หรือว่าในส่วนของทั้ง 3 หมู่บ้าน ไม่ว่าจะเส้นทางคมนาคมอะไรต่าง ๆ มันก็ได้รับผลกระทบลดน้อยลง” (วิสุทธิ สรรพหา, สัมภาษณ์, 30 มกราคม 2564)

สอดคล้องกับคำกล่าวของนายสุวรรณ โขจรูญเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน ที่กล่าวว่า

“ชาวบ้านเข้าใจและรับได้แล้วที่ 75 พื้นที่ 75 ก็ถือว่าที่ดินที่ชาวบ้านต้องสูญเสียก็ประมาณ 500 - 600 ไร่ ชาวบ้านบอกว่าใช้ได้ เสียพื้นที่ 500 - 600 ไร่ ถือว่าโครงการกับชาวบ้านอยู่ได้ ไม่ได้เสียหายมาก โครงการพระราชดำริของในหลวงก็ได้เกิดขึ้นมา แล้วความเจริญหลายสิ่งหลายอย่างของหมู่บ้านเราก็ได้เกิดขึ้นมา ชาวบ้านเองก็ไม่ได้คัดค้านถึงขั้นที่ว่าไม่ให้ทำเลย” (สุวรรณ โขจรูญเดช, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

ทางสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน ในฐานะหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ ก็ได้ตกลงที่จะดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อันเนื่องมาจากพระราชดำริให้มีระดับน้ำเก็บกักอยู่ที่ระดับ 75 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลางตามความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่ และได้ว่าจ้างบริษัทเอกชนลงพื้นที่สำรวจปักหลักระดับเขตการดำเนินโครงการ โดยมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนในพื้นที่ร่วมดำเนินการด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้โครงการสามารถที่จะดำเนินการให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ดังที่นายบำรุง หนูดำ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น ได้กล่าวว่า

“ตอนนี้ที่เขากำลังสำรวจก็คือ 75 - 80 แต่ให้มีทางเลือก แต่ว่าทางกำนันหลาย ๆ คน กำนันสุธรรม กำนันวิสุทธิ เขาว่าตกลง แม้แต่ผู้ว่าฯ เองก็ยืนยันว่าให้สำรวจที่ระดับ 75 เรื่องผลกระทบด้านอื่น ๆ ก็น้อยกว่ากันอีกที เพราะบริษัทได้จ้างช่างมาออกแบบและมาสำรวจ ชาวบ้านก็ไปกันหลาย ๆ คนกันวันนั้น วันที่ 2 (กุมภาพันธ์ 2564) ก็ตกลงสำรวจที่ระดับ 75 น่าจะไม่มีปัญหา” (บำรุง หนูดำ, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

สอดคล้องกับคำกล่าวของนายสุวรรณ โขจรูญเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน ที่กล่าวว่า

“ถ้าโครงการนี้ระดับน้ำทะเลอยู่ที่ 75 ประโยชน์จะเกิดอย่างมากมาย อย่างเช่น ชุมชนคลองสี่ตึก ชุมชนคลองหัวช้าง บ้านคลองหัวช้าง หมู่ 7 หมู่ 4 หมู่ 3 หมู่ 2 ของตำบลคลองชะอุ่น ได้รับผลประโยชน์ สำหรับผู้ที่สูญเสียก็คือหมู่ที่ 12 ต้นขวน หมู่ 9 คลองชะอุ่นบางส่วน แล้วก็หมู่ 7 บางส่วน ชาวบ้านก็ถือว่ารับได้ การมาไกล่เกลี่ยถึงขั้นชลประทานมาทำเวทีครั้งที่ 2 แล้ว

ครั้งแรกก็ทำที่คลองหัวช้าง แล้วผลสรุปก็คือว่ามาชี้แจงที่ระดับน้ำทะเล 75 พร้อมทำฝายเก็บน้ำส่วนที่เหลือ ก็คิดว่าเป็นโครงการที่ดี โครงการนี้ที่จริงแล้วชาวบ้านเองก็อยากให้เกิดประโยชน์” (สุวรรณ โขจรูญเดช, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

สอดคล้องกับผลการประชุมกลุ่มย่อย ครั้งที่ 1 รูปแบบและทางเลือกการพัฒนาโครงการที่เหมาะสม โครงการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น อ่างเก็บน้ำคลองสี่สูก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2564 ณ อาคารเอนกประสงค์ โรงเรียนบ้านป่าตอง หมู่ที่ 12 ตำบลต้นขน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งที่ประชุมในวันนั้นมีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งสิ้น จำนวน 195 คน มีนายยุทธนา นิลกิจ ปลัดอำเภอหัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานปกครอง รักษาการแทนนายอำเภอพนม เป็นประธานในที่ประชุม มีชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ และตัวแทนจากผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ รวมทั้งมีคณะกรรมการตรวจรับพัสดุในงานจ้างที่ปรึกษา คณะกรรมการดูแลกำกับงาน ที่ปรึกษาด้านวิชาการ และเจ้าหน้าที่ชลประทาน รวมทั้งสิ้น 9 คน เข้าร่วมประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นและรับฟังปัญหาจากชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจาก 3 หมู่บ้าน จำนวน 142 คน ผลในที่ประชุมได้มีมติให้อ่างเก็บน้ำคลองสี่สูกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีระดับเก็บกักน้ำอยู่ที่ระดับ +75.000 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง สามารถเก็บกักน้ำได้ 2.59 ล้านลูกบาศก์เมตร มีพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์โดยตรงจากอ่างเก็บน้ำจำนวน 4,300 ไร่ นอกจากนี้ อ่างเก็บน้ำคลองสี่สูกยังเป็นแหล่งน้ำเสริมกระจายให้กับฝายทดน้ำในพื้นที่อีก 3 แห่ง คือ ฝายบ้านตะวัน ฝายบ้านแสนสุข และฝายบ้านถ้ำลอด รวม 4,150 ไร่ คิดเป็นพื้นที่รับประโยชน์ 8,450 ไร่ (สำนักบริหารโครงการ กรมชลประทาน, 2564)

2.4 การจัดการความขัดแย้งด้วยภาวะผู้นำของฝ่ายปกครองในพื้นที่

ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดินและกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ที่กำหนดให้นายอำเภอมีอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความเป็นธรรมในสังคม ส่งเสริมและช่วยเหลือประชาชนและชุมชนที่ด้อยโอกาส เพื่อให้ได้รับความเป็นธรรมทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง รวมทั้งบริหารราชการตามคำแนะนำและคำชี้แจงของผู้ว่าราชการจังหวัดและผู้มีหน้าที่ตรวจการอื่นซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดมอบหมาย ตรวจตราและจัดการปกครองตำบลและหมู่บ้านให้เป็นไปตามกฎหมาย เอาใจใส่สมาคมให้รู้จักกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นที่ปรึกษาหารือและเป็นผู้รับช่วยแก้ไขความขัดข้องให้แก่เขา รวมทั้งเป็นหูเป็นตาของรัฐบาลในการเอาใจใส่ตรวจตราสืบสวนความทุกข์สุขของราษฎร และให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่ในการรักษาความปกติเรียบร้อยภายในตำบล หมู่บ้าน รับเรื่องทุกข์สุขของราษฎรร้องเรียนต่อผู้ว่าราชการจังหวัดหรือนายอำเภอ สร้าง

ความสมานฉันท์และความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน รวมทั้งอำนวยความสะดวกเป็นธรรมและรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่ราษฎรภายในหมู่บ้าน เป็นต้น

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้ง โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ของผู้วิจัยพบว่า แนวทางการจัดการความขัดแย้งที่ได้ผลดียิ่งนั้น กลไกฝ่ายปกครองในพื้นที่ ได้แก่ นายวราทิตย์ ด้านวิริยะกุล นายอำเภอพนม กำนันผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ โดยเฉพาะตำแหน่งนายอำเภอถือเป็นตัวแทนของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนและปกครองดูแลชาวบ้านในพื้นที่ ให้ได้รับความสุข ถึงแม้ว่าจะมีอำนาจตามกฎหมายในการปกครองดูแลชาวบ้านเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ แต่ก็ต้องหมั่นลงพื้นที่พบปะกับชาวบ้านและผู้นำชุมชนอยู่เสมอ เพื่อที่จะเข้าใจถึงสภาพปัญหาและความต้องการของชาวบ้านได้อย่างแท้จริง เพื่อที่จะสามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด และสนองตอบต่อความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่

นายวราทิตย์ ด้านวิริยะกุล นายอำเภอพนม ได้นำปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนิน โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี นำเสนอต่อในที่ประชุมทั้งในระดับส่วนกลาง ระดับส่วนภูมิภาค และในระดับจังหวัด เพื่อให้ชาวบ้านในพื้นที่ยังคงอยู่ได้ และให้โครงการสามารถที่จะขับเคลื่อนได้ต่อไปในการสนองตามพระราชดำริ ดังที่นายสุวรรณ โขจรูญเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน กล่าวว่

“การต่อสู้ของชาวบ้านสามสี่หมู่บ้านใช้เวลานานพอสมควร ก็ยื่นหนังสือที่ กปร. ที่กรุงเทพฯ ก็ไปกันอีกหลายแห่ง ครั้งล่าสุด นายอำเภอรวิทิตย์ที่มาเป็นนายอำเภอพนม ก็เข้ามาในพื้นที่หลายครั้ง ก็รับทราบปัญหาแล้วก็นำเสนอไปทางองคมนตรี แล้วก็ทางผู้ว่าฯ แล้วนายอำเภอก็ประสานกลับมาว่าให้เรียกชาวบ้านกับผู้นำเข้าไปศึกษาว่าจะทำอะไร ชาวบ้านจะเอาหรือไม่เอาโครงการเล็ก ๆ โครงการใหญ่ไม่ต้องพูดถึงแล้ว เขาให้ทำโครงการเล็ก เพื่อให้ชาวบ้านมีน้ำใช้ในอนาคต” (สุวรรณ โขจรูญเดช, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

เช่นเดียวกับนายเมธี ศรีจันทร์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน ที่ได้กล่าวว่า

“ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่บ้านป่าตองมีจำนวน 30 กว่าราย เมื่อก่อนชลประทานจะสร้างอ่างเก็บน้ำที่ระดับ 80 หรือมากกว่า ตอนนี่ชลประทานตกลงกับชาวบ้านที่ระดับ 75 ผลกระทบที่ได้รับประมาณ 700 กว่าไร่ รวมพื้นที่ทำถนนด้วยก็ประมาณ 1,000 ไร่ (เมธี ศรีจันทร์, สัมภาษณ์, 6 สิงหาคม 2564)

นายวราทิตย์ คำนวณวิริยะกุล นายอำเภอพนม ได้เข้ามาแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง ให้แก่หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน กับชาวบ้านในพื้นที่ ซึ่งท่านได้ศึกษาและเข้าใจถึงสภาพปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่ รวมทั้งได้ลงพื้นที่พบปะกับชาวบ้านและผู้นำท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ที่ท่านได้มาดำรงตำแหน่งนายอำเภอพนมเมื่อปี พ.ศ. 2561 - 2563 ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีโอกาสลงพื้นที่ร่วมกับท่านนายอำเภอ จากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัยพบว่า ทุกครั้งที่ท่านนายอำเภอ ได้ลงพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหให้กับชาวบ้านนั้น แววตาของท่านจะเปี่ยมไปด้วยความสุข ถึงแม้ว่าท่านนายอำเภอจะมีความเหน็ดเหนื่อยจากการตรากตรำลงพื้นที่ซึ่งมีลักษณะเป็นภูเขาและทุรกันดารเพียงใด แต่ท่านก็ไม่ย่อท้อและไม่เป็นอุปสรรคต่อการทำงานของท่าน เมื่อท่านได้มาดำรงตำแหน่งนายอำเภอพนมแล้วท่านก็ได้เข้าไปยังชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก เพื่อนำปัญหาเหล่านั้นได้นำไปสู่การแก้ไข โดยได้นำปัญหาและความต้องการของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุกเข้าเสนอในที่ประชุมทั้งในระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค และระดับส่วนกลาง ว่าโครงการดังกล่าวได้ส่งผลกระทบและสร้างความเดือดร้อนให้กับชาวบ้านในพื้นที่เพียงใด

แม้ว่านายวราทิตย์ คำนวณวิริยะกุล นายอำเภอพนม ท่านนั้น ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ จะถือว่าเป็นกลไกฝ่ายปกครองและเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเช่นเดียวกันกับสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ แต่ท่านก็แสดงจุดยืนอย่างชัดเจนว่าโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี จะต้องเป็นโครงการที่เป็นประโยชน์และสนองต่อความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่อย่างแท้จริง โดยให้ชาวบ้านในพื้นที่ซึ่งดำรงชีวิตอยู่ได้และได้รับผลกระทบน้อยที่สุด อีกทั้งให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานให้มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป

โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่อยู่ระหว่างการติดตามผลการดำเนินงานจะต้องมีระดับน้ำเก็บกักที่อยู่ระดับ 75 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลางตามความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่ ซึ่งแนวคิดนี้ทำให้นายวิษุทธิ์ จินโต ผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้รับทราบและได้กำชับเน้นย้ำให้หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน ต้องยึดถือและปฏิบัติตามหลักการดังกล่าว โดยมอบหมายให้นายวราทิตย์ คำนวณวิริยะกุล นายอำเภอพนม ติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแนวทางดังกล่าว แล้วรายงานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้ทราบต่อไป ผลการดำเนินงานทางสำนักงานก่อสร้าง

ชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ ได้ดำเนินการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุกให้อยู่ที่ระดับ 75 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลางตามความต้องการของผู้นำและชาวบ้านในพื้นที่ และเป็นประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่ายต่อไป ดังที่นายสุวรรณ โจรชญเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน ได้กล่าวว่า

“จริง ๆ แล้วสิ่งที่ทำให้สำเร็จ ต้องขอขอบคุณท่านนายอำเภอ ท่านนายอำเภอที่ผมไม่ลืมนะครับ นายอำเภอวราทิตย์ ด้านวิริยะกุล ท่านเป็นคนหนึ่งที่เข้ามาทำให้ชุมชนของเราได้มีข้อตกลงกันที่ชัดเจน เพราะก่อนหน้านี้ นายอำเภอคนอื่นเขาก็ไม่สามารถชี้แจงได้ แต่ท่านนายอำเภอวราทิตย์มาอยู่อำเภอพนม ก็ถือว่าเข้ามาอยู่ในชุมชน แล้วก็มาให้ความจริงใจ แล้วก็จริงใจทั้งสองฝ่าย ทั้งชลประทานทั้งชาวบ้าน แล้วก็เกิดตัวนี้ขึ้นมาะครับ ไม่ได้เกิดโดยที่ตัวเอง ต้องขอขอบคุณโดยส่วนรวม ไม่ใช่จะมีแต่ผู้ใหญ่ฯ หรือชาวบ้านอย่างเดียว แต่เป็นเพราะนายอำเภอท่านที่เกษียณไปแล้ว เพราะท่านก็เป็นคนหนึ่งที่นายก้อง ผมเองก็กล่าวตอบแทนชาวบ้านได้ว่าท่านก็จริงใจ แล้วก็ให้ความคิดเห็นผมตลอด จริง ๆ แล้วที่เราได้มาถึงตรงนี้ ต้องยกความคิดความชอบให้นายอำเภอ ชาวบ้านทั้ง 4 หมู่บ้านที่ร่วมกันต่อสู้ ซึ่งผู้ว่าฯ ก็รับรู้ชัดเจนแล้ว ท่านผู้ว่าฯ ก็ได้ลงพื้นที่มาฟังชาวบ้านแล้วต้องระดับ 75 คือชาวบ้าน ผู้ว่าฯ ลงพื้นที่จริง ๆ แล้วก็ต้องไปเห็นแล้วก็ยืนยันกับชาวบ้านว่าต้องทำระดับน้ำที่ 75 แล้วก็หลังจากนี้ชลประทานก็จะรับหลักการของผู้ว่าฯ ทั้งชาวบ้าน ทั้งท่านนายอำเภอ ทุกคนเป็นแนวเดียวกัน ที่ว่าโครงการนี้ก็น่าจะสำเร็จ” (สุวรรณ โจรชญเดช, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

นอกจากนี้ นายวราทิตย์ ด้านวิริยะกุล นายอำเภอพนม ในฐานะกลไกฝ่ายปกครองยังได้เป็นผู้ประสานจิตใจให้กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุกกับหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ตรงกันและเป็นที่ยอมรับร่วมกันทั้งสองฝ่าย ทำให้หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการและชาวบ้านในพื้นที่สามารถที่จะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันได้ โดยใช้หลักถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกันตามวิถีชีวิตสังคมไทย และมีความเข้าใจต่อกันในที่สุด ดังที่นายบำรุง หนูดำ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น ได้กล่าวว่า

“ผลกระทบจริง ๆ ถ้าเป็นเมื่อก่อนที่ระดับ 90 คือสูงกว่าหลายครั้ง ชาวบ้านก็ไม่เห็นชอบ ลดมาตอนนี้ที่ตกลงกันที่บ้านกำนันวิสุทธิ มีนายวราทิตย์ ด้านวิริยะกุล นายอำเภอพนมคนก่อนที่เกษียณไปแล้ว ตกลงที่บ้านกำนันวิสุทธิ สรรพา ตกลงที่ระดับ 75 พอ 75 ผู้ว่าฯ ก็เข้ามารับฟังปัญหา ผู้ว่าฯ ก็ยืนยันว่าถ้าชาวบ้านยินยอมที่ 75 น้ำทะเลปานกลาง ชาวบ้านก็ยินยอม ไม่มีปัญหา

อะไร ก็เลยมีการปะทะกันหมดเขตกัน ก็มีการประชุมกันหลายครั้ง คิดว่าน่าจะลงตัว ชาวบ้านก็ไม่ค่อยมีปัญหาแล้ว” (บำรุง หนูดำ, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

นายจรวง สุขหนู ชาวบ้านหมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น ได้กล่าวประเด็นในเรื่องนี้ว่า

“พื้นที่ทำกินมีทั้งหมด 9 แปลง มีลักษณะเป็นแอ่งกระทะอยู่ปลายเขื่อน หากสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุกจะทำให้ที่ดินจำนวน 2 แปลงต้องถูกน้ำท่วม เพราะหลักระดับที่ชลประทานปักไว้อยู่สุดเขตที่ดินขึ้นไปอีก 2 แปลง เมื่อก่อนส่งผลกระทบต่อชาวบ้านเป็นอย่างมาก ชลประทานก็พยายามลดระดับลงมาให้ จากอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ มาเป็นขนาดกลางและขนาดเล็ก แสดงว่าชลประทานก็ยอมให้ชาวบ้าน แต่ตอนนี้ชาวบ้านก็ยังได้รับผลกระทบมากอยู่ เนื่องจากมีพื้นที่อยู่ติดคลองหรือที่ลุ่มก็มาก” (จรวง สุขหนู, สัมภาษณ์, 6 สิงหาคม 2564)

นายศรีศักดิ์ หมั่นไฉ ชาวบ้านหมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น ได้กล่าวเช่นเดียวกันว่า

“พื้นที่ทำกินอยู่ติดกับริมคลอง (สี่สุก) ถ้าสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุกจะทำให้ได้รับผลกระทบเป็นบางส่วน แต่หากจะสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุกจริงๆ คิดว่าน่าจะทำได้ แม้ว่าจะมีชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ แต่ก็มีชาวบ้านส่วนหนึ่งที่ได้รับประโยชน์ เพราะอยู่ในพื้นที่สูง” (ศรีศักดิ์ หมั่นไฉ, สัมภาษณ์, 6 สิงหาคม 2564)

จากการที่นายวรวิทย์ คำนวณวิริยะกุล นายอำเภอพนม ได้ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะนายอำเภอโดยการลงพื้นที่อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ จึงทำให้ท่านได้ใจจากชาวบ้าน ชาวบ้านมีความรักและความเข้าใจต่อการดำเนินโครงการของรัฐ และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับทางราชการในการพัฒนาโครงการต่อไป สอดคล้องกับคติธรรมและแนวคิดของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ องค์ปฐมเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ที่กล่าวว่า

“การเป็นผู้ใช้นั้น ต้องให้รองเท้าขาดก่อนกางเกง คือ ต้องออกตรวจตราจนรองเท้าขาด ไม่ใช่นั่งเก้าอี้จนกางเกงขาด เพราะหลักโบราณก็มีอยู่ว่า จงคิด จงสั่ง จงตรวจ” (วรกิตติ ศรีทิพากร และคณะ, 2556, น. 323)

2.5 การจัดการความขัดแย้งโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

ด้วยลักษณะนิสัยใจคอของคนภาคใต้จะมีลักษณะรักพวกพ้อง พุดจาตรงไปตรงมา ไม่ชอบการถูกเอาเปรียบ มีความจริงใจต่อผู้อื่นที่จริงใจด้วย และมีความเป็นปัจเจกสูง รู้สึกว่าสามารถที่จะพึ่งพาตนเองได้ และรักความเป็นธรรม พร้อมทั้งจะให้ความร่วมมือกับทางราชการในทุก ๆ ด้าน หากข้าราชการหรือหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการมีความจริงใจต่อชาวบ้านในพื้นที่ ยึดหลักธรรมาภิบาลในการทำงาน ให้ชาวบ้านได้รับความเป็นธรรมจากการ

ดำเนินโครงการของรัฐ และพร้อมที่จะทำเพื่อประโยชน์ของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบอย่างแท้จริง ดังที่นางนงเยาว์ ด้วงมาก ชาวบ้านหมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน ที่ได้กล่าวว่า

“โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ศุกเป็นโครงการที่ดีโครงการหนึ่ง เพราะอนาคตข้างหน้าชาวบ้านก็มีโอกาสหมดน้ำใช้ แต่ว่าผลกระทบก็มีเช่นกัน แต่อยู่ที่การเยียวยาจากหน่วยงานภาครัฐมากกว่า อยากให้หน่วยงานภาครัฐเข้าใจว่าต้องช่วยเหลือคนที่สูญเสียแบบไหน อย่างไร ถ้าการช่วยเหลือชัดเจนชาวบ้านก็ตกลง เพราะว่าโครงการต่าง ๆ ก็มีผลเสียผลได้อยู่แล้ว ผู้ใหญ่บ้าน (นายสุวรรณ โจรบุญเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน) ก็หวังว่าจะส่งผลกระทบกับโรงเรียน ถ้ากระทบโรงเรียนชาวบ้านก็ลำบากในเรื่องลูกหลาน ขอให้โรงเรียนยังอยู่ได้ตามปกติ แม้ว่าชาวบ้านจะเสียที่ดินทำกินไปบางส่วน แต่ถ้าชลประทานจ่ายค่าชดเชยในราคาที่ชาวบ้านพอใจชาวบ้านก็ตกลงแล้ว คนที่ออกมาคัดค้านกันเยอะเพราะเขาไม่เข้าใจ บางคนว่าเงินไม่ได้บ้าง เขาจะมาหลอกบ้าง ก็มีคนพูดว่าชลประทานจะจ่ายให้ แต่จ่ายไม่ได้ว่าจะให้เท่าไร ที่จริงชลประทานน่าจะบอกให้ชัดเจนว่าผลกระทบแบบนี้จะช่วยเหลือชาวบ้านอย่างไร จะได้ว่ากันทุก ๆ ฝ่าย แต่ครั้งที่ชลประทานเข้ามาข้อมูลไม่ชัดเจน ถ้าให้ความชัดเจน 100 เปอร์เซ็นต์ชาวบ้านก็ตกลงอยู่แล้ว คนที่สูญเสียเยอะน่าจะสงสาร บางคนมี 6 ไร่ก็จริง แต่ได้รับผลกระทบ 3 ไร่ที่เหลือชาวบ้านก็พอจะทำมาหากินได้ แต่ถ้าชลประทานให้ทุนมาตัดก่อนหนึ่ง เราก็ไปหาซื้อที่ดินตรงไหนได้ เราจะได้ไปสร้างตัว” (นางเยาว์ ด้วงมาก, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564)

นายสุวรรณ โจรบุญเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน ยังได้กล่าวแนวทางการช่วยเหลือให้กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบว่า

“ก็อยากให้มีการที่ดี โครงการนี้ถือเป็นโครงการพระราชดำริ ถือว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์อย่างมาก แต่ว่าผู้ที่เสียประโยชน์ก็ต้องชดใช้ให้เขา ชลประทานบอกว่าเขาจะมีเวนคืน แต่ว่าที่ดินจะไม่มีค่าเวนคืน ค่าผลอาสิน แล้วเราเองก็คิดว่าหลังจากนี้ก็ยังมีโครงการนี้ยังไม่บรรลุนิติภาวะต้องใช้เวทีอีกหลายเวที หลังจากนั้น ชลประทานก็ต้องจ้างบริษัทลงมาในพื้นที่เรื่อย ๆ จนกว่าออกเป็นรูปแบบที่ชัดเจน แต่ถนนหนทางก็ดี ระยะทางก็ตั้งแต่ระบบส่งน้ำ แล้วก็ค่าเวนคืนอาสิน ให้แก่ชาวบ้านว่าอยู่แนวเขตแบบไหน เราเองชาวบ้านทั้ง 3 – 4 หมู่บ้านก็รอคอยอยู่ อยากให้โครงการนี้ดำเนินการไปโดยที่ที่เกิดประโยชน์ทั้งสองฝ่าย เรื่องการขัดแย้งก็ถือว่าเราไม่ได้เป็นคู่ขัดแย้ง” (สุวรรณ โจรบุญเดช, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ศุกจะมีลักษณะนิสสัยใจคัดค้านจากคนที่ผู้วิจัยลงพื้นที่สัมภาษณ์กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการอ่างเก็บน้ำคลองสี่ศุกของผู้วิจัยพบว่า การที่จะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของรัฐ

ผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุกได้นั้น หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการและชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจะต้องมีการสร้างความรับรู้และความเข้าใจร่วมกัน หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการจะต้องยึดมั่นหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการแก้ไขปัญหาและมีความจริงใจซึ่งกันและกันให้กับชาวบ้านในพื้นที่ ให้ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบมีความรู้สึกว่าได้รับการดูแลเอาใจใส่และได้รับความเป็นธรรมจากรัฐ อีกทั้งหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการจะต้องเข้ามารับฟังข้อเรียกร้องและความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่เป็นสำคัญ เพื่อที่จะสามารถแก้ไขปัญหาาร่วมกันได้

ทางสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน ในฐานะหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ จะต้องยึดหลักธรรมาภิบาลในการทำงานเพื่อประโยชน์ของชาวบ้านในพื้นที่อย่างแท้จริง มีความโปร่งใส ให้ชาวบ้านเชื่อมั่นและเชื่อถือศรัทธาต่อหน่วยงานของรัฐ มีการจัดกระบวนการรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่ ซึ่งการดำเนินโครงการอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุกอันเนื่องมาจากพระราชดำริต้องอยู่บนหลักความซื่อสัตย์สุจริต เปิดเผย และจริงใจต่อกัน ไม่นำข้อมูลที่ไม่เป็นจริงมาแจ้งหรือบอกกล่าวให้กับชาวบ้าน เรื่องที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับชาวบ้านแจ้งต้องแจ้งให้ชาวบ้านได้รับรู้ ข้อมูลที่บอกแก่ชาวบ้านจะต้องมีความเป็นจริง รวดเร็ว และทันกาล และที่สำคัญหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการจะต้องมีความรับผิดชอบต่อคำพูดที่ได้รับปากกับชาวบ้านว่าจะดำเนินการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุกให้มีระดับน้ำเก็บกักอยู่ที่ระดับ 75 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลางตามที่ได้ตกลงกับชาวบ้านเอาไว้ โดยคำนึงถึงหลักธรรมาภิบาลและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของชาวบ้านในพื้นที่ รวมทั้งศักดิ์ศรีของความเป็นข้าราชการและหน่วยงานของรัฐด้วย เพื่อให้ชาวบ้านมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อการดำเนินโครงการของรัฐ ทำให้มีความรู้สึกว่าคุณเองได้รับความยุติธรรมในการดำเนินโครงการของรัฐ อันจะนำไปสู่ความร่วมมือต่อหน่วยงานภาครัฐในระยะยาวต่อไป ดังที่นายบำรุง หนูดำ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น ที่กล่าวว่า

“แต่การแก้ไขปัญหาที่ผมว่า คือทางหน่วยงานราชการต้องให้ข้อมูลที่ตรงความเป็นจริงกับชาวบ้าน เพราะส่วนมากชลประทานนี้ชาวบ้านถามอะไรก็ตอบไม่ค่อยถูก แล้วที่เขาปิดหมุดเมื่อวันที่ 2 (กุมภาพันธ์ 2564) คือที่เขามาลงพื้นที่ตอนบ่าย เขาปักเขาว่า 75 แต่ความจริงพอเอามาตรวัดได้ 80 กว่าทั้งนั้น ชาวบ้านเขาตกลงที่ 75 เจ็ดสิบห้าชลประทานก็ไม่เอา คือถ้าไม่ลงตัวก็ไม่ก่อสร้างง่าย ถ้าเขาทำที่ระดับ 75 นี้ มันก็จะจะไม่มีปัญหา ต้องสร้างความชัดเจนให้กับชาวบ้าน ไม่ต้องเที่ยวโกหกมดเท็จ” (บำรุง หนูดำ, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

นางสาวคุณฉวี เวทมาหะ ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน ได้กล่าวแสดงความเรียกร้องให้หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการแก้ไขปัญหาให้กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบว่า

“ชลประทานมีหนังสือแจ้งมาทางผู้ใหญ่บ้าน (นายสุวรรณ โขจรบุญเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน) แต่ก็ไม่ได้ละเอียดว่าของใคร กี่คัน ราคาเท่าไรหรืออะไรอย่างนี้ ไม่ละเอียด บางคนก็ผิดไปด้วยซ้ำ คือถ้าต้องทำจริง ๆ ตอนนี้คือเราไม่รู้เลยว่าพื้นที่หรือผลผลิตเราต้องเสียไปเท่าไร สิ่งที่น่าห่วงคือไม่รู้ว่าจะเปอร์เซ็นต์ แต่รู้ว่าส่วนใหญ่ แต่ถ้าถามว่ามันดีไหม มันก็ดีนะ มีความเจริญขึ้น เข้าใจในส่วนตรงนี้ แต่อยากให้ชัดเจนกับชาวบ้านด้วยว่าจะช่วยเหลือเขาอย่างไร ต้องเยียวยาคนที่เสียประโยชน์ว่าจะช่วยเหลืออย่างไร อย่าเอาปัญหาไปโยนให้ชาวบ้าน แล้วก็ช่วยบอกวิธีการแก้ปัญหาให้กับชาวบ้านด้วย” (คุณฉวี เวทมาหะ, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564)

สิ่งที่ชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูงต้องการให้ทางสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ แสดงความจริงใจต่อชาวบ้านในพื้นที่ก็ถือเป็นการดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูงจะต้องให้ได้อยู่ในระดับน้ำเก็บกักที่ระดับ 75 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง หากอยู่ในระดับดังกล่าวจะมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพของพื้นที่ภายในชุมชนเป็นอย่างยิ่ง ชาวบ้านในพื้นที่จะได้รับประโยชน์จากการดำเนินโครงการของรัฐ ดังที่นายวิสุทธิ สรรพพำ กำนันตำบลต้นขวน ที่กล่าวว่า

“แต่ว่าอย่างน้อยมันก็เป็นขบวนการที่เราต้องร่วมสร้างความเข้าใจกัน เพราะว่าตอนที่จะถวายฎีกาคือมันเป็นสภาพป่าเกือบทั้งหมดเกือบ 100 เปอร์เซ็นต์ แต่พอมาปัจจุบันมีพื้นที่องเข้าไปทำอาชีพเกษตรเกือบ 100 เปอร์เซ็นต์ ก็มีเพียงแหล่งน้ำบางส่วน” (วิสุทธิ สรรพพำ, สัมภาษณ์, 30 มกราคม 2564)

นายวิสุทธิ สรรพพำ ยังได้กล่าวถึงประเด็นตรงนี้เพิ่มเติมว่า

“ในเรื่องประเด็นตรงนี้นั้นนะ แต่ถามว่าเหมือนผมในฐานะที่เราเป็นกำนันตำบลต้นขวน ส่วนหนึ่งเราก็เป็นคนในชุมชน แต่ว่าเราก็ไม่ได้ปฏิเสธโครงการ ในฐานะที่เป็นผู้นำชุมชน เพราะก็ถือว่าเป็นโครงการพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพราะพระองค์ท่านก็ถวายมาให้ แต่ถามว่าในเรื่องการก่อสร้าง มันก็ต้องมีการพูดคุย มันก็ต้องมีการสร้างขบวนการความเข้าใจ มีความจริงใจซึ่งกันและกัน ถูกมั้ย ไม่ใช่เราจะเอาอำนาจรัฐมาใช้กับพี่น้องประชาชนอย่างเดียวมันก็ไม่ได้” (วิสุทธิ สรรพพำ, สัมภาษณ์, 30 มกราคม 2564)

นอกจากนี้ นายวิสุทธิ สรรพพำ ยังได้กล่าวแสดงความเห็นไว้อย่างน่าสนใจว่า

“ผมว่าในส่วนของตรงนี้ เราถือว่ามันไม่ได้เป็นความขัดแย้งนะ แต่ว่าถามว่ามันต้องเป็นขบวนการในการสร้างความเข้าใจ เพราะว่าหน่วยงานของรัฐก็ต้องเข้าใจ หน่วยงานของรัฐไม่ได้เป็นหน่วยงานที่ได้รับผลกระทบ ถูกมั้ย หน่วยงานที่เข้ามาดำเนินการก่อสร้างโครงการอะไรแบบนี้ แต่ว่าผู้ที่ได้รับผลกระทบคือชาวบ้านในพื้นที่ แล้วก็ในเรื่องนี้เราน่าที่จะพูดคุยกันได้ พุดคุยกันได้เพื่อความเหมาะสม ความพึงพอใจของพี่น้องประชาชน ถามว่ามาปัจจุบันนี้ ก็คือ 75 เมตร พี่น้องก็โอเค ไม่มีปัญหา เขายินยอมให้สร้างเรียบร้อย ที่เราได้พูดคุยกันครั้งสุดท้าย เดียววันที่ 2 กุมภาพันธ์ (พ.ศ. 2564) ที่จะถึงนี้ จะมีการพูดคุยกันอีกรอบ” (วิสุทธิ สรรพหา, สัมภาษณ์, 30 มกราคม 2564)

เมื่อชาวบ้านมีทัศนคติที่ถูกต้องและให้การยอมรับต่อหน่วยงานของรัฐแล้วก็จะสามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาาร่วมกันต่อไปได้ เนื่องจากได้ผ่านกระบวนการสร้างการรับรู้และสร้างความเข้าใจร่วมกัน จากการที่ได้มีการพบปะพูดคุยเพื่อแสดงออกซึ่งความคิดเห็นซึ่งกันและกัน จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชาวบ้านและหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ ทำให้การดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ลูกอันเนื่องมาจากพระราชดำริตรงกับความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่ และก่อให้เกิดความสุขต่อชาวบ้านในพื้นที่ต่อไป ดังที่นายบำรุง หนูดำ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น ได้กล่าวว่า

“การแก้ไขปัญหาที่มีการพบปะพูดคุยกัน มีการประชุม อาจจะแสดงความคิดเห็น ออกความคิดเห็นกันก็หลายครั้ง แต่บทสรุปที่ผมเล่ามาตอนนี้มันน่าจะลงตัวได้แล้ว ถ้าชลประทานสร้างที่ระดับ 75 จากระดับน้ำทะเล ชาวบ้านเขาก็ยอมรับได้ ที่สูญเสียไปบ้างแต่เขาก็ยังมีที่เหลือที่ทำมาหากิน เรื่องการใช้น้ำมันก็สำคัญนั่นแหละ” (บำรุง หนูดำ, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ลูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เกิดจากการที่หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน ได้เสนอและติดตามให้มีการก่อสร้างในพื้นที่ตำบลต้นขวนและตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งสภาพพื้นที่ที่จะดำเนินการก่อสร้างโครงการดังกล่าวได้มีชาวบ้านเข้าไปอยู่อาศัยจับจองที่ดินทำกินและปลูกสิ่งก่อสร้าง จนเกิดเป็นชุมชนที่มีความหนาแน่นและความผูกพันต่อภูมิหลังความเป็นมาทางประวัติศาสตร์อันยาวนานร่วมกัน จึงเป็นปัญหาและอุปสรรคที่จะดำเนินโครงการดังกล่าวโดยที่ไม่ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ต่อต้านและปราศจากซึ่งความเคลือบแคลงและข้อสงสัยก่อน โยบายของภาครัฐได้ ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐจึงต้องยึดมั่นการทำงานตามหลักธรรมาภิบาล มีความซื่อสัตย์ สุจริต โปร่งใส ให้ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบสามารถตรวจสอบการทำงานหรือประเมินผลการปฏิบัติงานหน้าที่ได้ รวมทั้งต้องมีความรับผิดชอบต่อ

ตัดสินใจหรือการกระทำของตน ดังที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ องค์ปฐมเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ทรงให้คติธรรมและแนวคิดในการทำงานของข้าราชการกระทรวงมหาดไทย ในการแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนให้กับราษฎรว่า

“ที่จะรู้ได้ว่า ที่ใดเรียบริ่อย หรือไม่เรียบริ่อยนั้น ไม่มีอะไรดียิ่งกว่าฟังเสียงราษฎร ถ้าราษฎรมีเสียงร้อง เดือดร้อนอยู่แล้ว ถึงแม้การออฟฟิศจะเรียบหรือการอย่างอื่นก็ดี ก็ไม่ชื่อว่าเรียบริ่อย” (วรกิตติ ศรีทิพากร และคณะ, 2556, น. 324)

หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบ โครงการจะต้องมีการสร้างความรับรู้และความเข้าใจร่วมกันให้กับชาวบ้านในพื้นที่ เพื่อหาจุดลงตัวที่มีความเหมาะสมที่สุด มีความจริงใจที่จะดำเนินโครงการของรัฐ เพื่อผลประโยชน์ของชาวบ้านในพื้นที่อย่างแท้จริง โดยไม่มีเจตนาหรือผลประโยชน์อื่นใดแอบแฝง ดังที่นายสุวรรณ โขจรูญเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน ได้กล่าวว่า

“วันนั้นชาวบ้านหลายคนไปฟังกัน และก็ตกลงกันว่าถ้าเป็นแบบนี้จริง ๆ ก็ให้ชลประทานเข้าสำรวจ ถ้าสำรวจแล้วว่าเป็นไปได้จะสร้างที่ระดับน้ำทะเลประมาณเท่านั้น ที่ประมาณ 75 ประมาณ 72 เพราะเวลาน้ำทะเลจะไม่ข้ามสะพาน ก็เลยสำรวจ ชลประทานก็สำรวจเสร็จ โดยชาวบ้านก็ให้ความร่วมมือสำรวจ เพราะว่าจริง ๆ แล้ววันที่ลงมาสำรวจใหม่ ชลประทานก็ไม่เอาที่ 75 ตามที่ตกลงอีก มาทำที่ 80 ก็เกิดปัญหา” (สุวรรณ โขจรูญเดช, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

นอกจากนี้ หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบ โครงการและชาวบ้านในพื้นที่จะต้องมีการปรึกษาหารือร่วมกัน เพื่อหาทางออกและแสดงความจริงใจร่วมกันทั้งสองฝ่าย ทั้งในการประชุมร่วมกันไม่ว่าจะในเวทีระดับอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ดังที่นายทวีป รัตนพันธ์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น กล่าวว่า

“ปัญหาอุปสรรคก็มีการประชุมทำความเข้าใจให้ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ เพราะว่าโครงการนี้เป็น โครงการพระราชดำริ แล้วก็ทำความเข้าใจว่าน้ำจะท่วมประมาณไหน เพียงไหน ที่น้ำท่วมมีการช่วยเหลือแบบไหน มีการเวนคืนอะไรให้ ซึ่งชาวบ้านส่วนหนึ่งก็เข้าใจ แต่ส่วนหนึ่งก็ยังไม่เข้าใจ ก็มีการประชุมหลายครั้ง ประชุมชาวบ้าน ประชุมผู้นำ ประชุมอำเภอ หน่วยงานไหนมาร่วมทำความเข้าใจ นั่นก็คือการแก้ปัญหา ก็ประชุมนั้นแหละ ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็เริ่มเข้าใจ” (ทวีป รัตนพันธ์, สัมภาษณ์, 28 กุมภาพันธ์ 2564)

การที่หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบ โครงการและชาวบ้านต่างมีความจริงใจซึ่งกันและกันจะทำให้โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ก่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่ายต่อไป ดังที่นายสุวรรณ โขจรูญเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน ได้กล่าวว่า

“คิดว่าเป็นโครงการที่คืนะครับ ชาวบ้านก็ตกลงที่ระดับน้ำที่ 75 เราเองทุกคนก็คิดว่าน่าจะสำเร็จ น่าจะสำเร็จในความคิดผมนะ เพราะว่ามีทั้งส่วนได้ส่วนเสีย ถึงจะมีที่ดินบางส่วนที่เสียไป แต่เราได้โครงการที่มีความเจริญเข้ามา ถือว่าคุ้มทุน แต่เราต้องพูดเรื่องจริง เอาเรื่องจริงมาพูด โครงการนี้ไม่ได้เกิดขึ้นมาโดยที่ว่าเขา (ชลประทาน) กำหนดเอง แต่เป็นเราเองนะครับที่ต้องรองจนเกิดแบบนี้ขึ้นมา” (สุวรรณ โขจรูญเดช, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

3. เสนอแนะแนวทางในการจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหา อุปสรรค และความขัดแย้งอันเกิดจากโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2) ศึกษารูปแบบการจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี และ 3) เสนอแนะแนวทางในการจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นโครงการที่ได้รับเริ่มขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 ซึ่งเกิดจากชาวบ้านได้ถวายฎีกาให้มีการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำบริเวณคลองสีสุก และในขณะนั้นพื้นที่ที่จะถวายฎีกาให้มีการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำยังเป็นพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม ยังไม่มีชาวบ้านเข้าไปจับจองที่ดินทำกิน จึงทำให้พื้นที่ที่มีความเหมาะสมที่จะดำเนินการก่อสร้างโครงการดังกล่าว แต่ด้วยสภาพพื้นที่ในขณะที่ยังไม่ได้ทำการวิจัยในเรื่องนี้จนแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2564 ซึ่งได้ล่วงเลยมาเป็นระยะเวลา 30 ปี จึงทำให้สภาพแวดล้อมของพื้นที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก เนื่องจากสภาพพื้นที่ป่าได้เปลี่ยนสภาพพื้นที่เป็นสวนยางพารา สวนปาล์ม น้ำมัน และสวนผลไม้ รวมทั้งมีสิ่งปลูกสร้างที่เป็นที่อยู่อาศัยและสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ จากการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเข้ามาจับจองที่ดินทำกินของชาวบ้านในพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ เช่น จังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลาเป็นบางส่วน สภาพความเป็นจริงเช่นนี้ย่อมทำให้การดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เกิดปัญหาและอุปสรรคที่จะดำเนินการก่อสร้าง ซึ่งการดำเนินโครงการอ่างเก็บน้ำคลองสีสุกให้ประสบผลสำเร็จในพื้นที่ได้นั้น หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการจำเป็นต้องปรับทบทวนแนวทางการดำเนินโครงการ เพื่อให้ชาวบ้านก็ยังคงอยู่ในพื้นที่ได้และได้รับผลกระทบน้อยที่สุด ดังที่นางศรีวรรณ คิ้วคง ชาวบ้านหมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลตันหยง ได้อธิบายว่า

“พื้นที่ได้รับความเสียหาย ขาดหายไปแต่ไม่เยอะ ยังไม่แน่ชัดว่าชลประทานจะ
 ทำไปเท่าไร ผู้ใหญ่บ้าน (นายสุวรรณ โขจรูญเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน)
 บอกว่าหลังจากที่สำรวจแล้วทำให้รู้ว่าผลกระทบกับชาวบ้านในพื้นที่ ไม่อยากให้สร้างมาก อยาก
 ให้สร้างอ่างเก็บน้ำที่ระดับ 75 เมตร จะห้ามก็ไม่ได้ เพราะเขา (ชลประทาน) รื้อพื้นที่มาทำอีกจากเมื่อ
 เกือบ 40 ปีที่แล้ว ไม่อยากให้เกิน 75 เพราะไม่อยากสูญเสียมากกว่านี้” (ศรีวรรณ ด้วงคง, สัมภาษณ์,
 23 ตุลาคม 2564)

นายวิสุทธิ สรรพา กำนันตำบลต้นขวน ได้กล่าวแสดงความเห็นต่อสภาพ
 ข้อเท็จจริงของพื้นที่ที่เปลี่ยนไปว่า

“แต่ว่าด้วยเวลาเลเวลประมาณ 30 กว่าปีโครงการนี้ก็เข้ามา ก็เลยทำให้มันมี
 ปัญหา เราคิดว่าไม่ได้เป็นความขัดแย้งนะ มันไม่ได้เป็นความขัดแย้งหรอก แต่ว่าพูดภาษาบ้าน ๆ ก็
 คือมันเป็นไปตามข้อเท็จจริงนะ ว่าคนตอนนี้มันมีคนอยู่เยอะ คน 3 หมู่บ้านนี้ก็ประมาณไม่น้อยกว่า
 1,500 คราวเรือน้อยๆ แล้วก็มีประชากรก็เชื่อว่าน่าจะเกิน 2,000 กว่าคนนะ 2,000 กว่าคน
 3 หมู่บ้าน ที่นี้ถามว่าเวลาที่มีการถวายฎีกาแล้วก็มีการเว้นระยะมา 30 กว่าปี เวลาโครงการจะเข้ามา
 ดำเนินการมันก็ต้องมีผลกระทบกับพื้นที่ในพื้นที 3 หมู่บ้านนี้อย่างแน่นอน แต่ถามว่ามันเป็นความ
 ขัดแย้งมั้ย ก็คงไม่ได้เป็นความขัดแย้งนะ” (วิสุทธิ สรรพา, สัมภาษณ์, 30 มกราคม 2564)

และคำกล่าวของนายสุวรรณ โขจรูญเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง
 ตำบลต้นขวน ที่กล่าวว่า

“จริง ๆ แล้วโครงการอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก เป็นโครงการที่เสนอมานานหลายปีแล้ว
 เป็นโครงการของในหลวง แต่ว่าหลังจากนั้นก็มีการเริ่มมาสำรวจใหม่ เพราะว่าเวลาล่วงเลยมาหลาย
 ปี แล้วบริบทมันเปลี่ยนไปมาก ชาวบ้านก็มาอยู่ในพื้นที่ พื้นที่ก็ค่อนข้างจะไม่มีป่าเสียแล้ว
 มีแต่สวนปาล์ม สวนยาง แล้วก็ชุมชน มีวัด โรงเรียน จนชุมชนเกิดขึ้นมานานแล้ว” (สุวรรณ
 โขจรูญเดช, สัมภาษณ์, 6 กุมภาพันธ์ 2564)

จึงกล่าวได้ว่า ในสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของไทย โดยเฉพาะประชาชนที่
 อยู่ในส่วนภูมิภาคที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก และยังขาดแคลนปัจจัยพื้นฐาน คือ
 “ที่ดิน” ซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญของการประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรม จึงนำไปสู่การเข้า
 ไปจับจองเพื่อครอบครองเป็นที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัย ซึ่งส่วนมากที่ดินดังกล่าวมักจะเป็นที่ดิน
 ของรัฐ จึงทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนขึ้น

ดังนั้น การที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้งโครงการ
 ก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ก็เพื่อให้หน่วยงานของรัฐที่จะเข้ามา
 ดำเนินโครงการที่มีผลกระทบกับความเป็นอยู่ในชีวิตของประชาชนหรือผู้ที่สนใจศึกษาได้นำไป

ประยุกต์ใช้แก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ โดยเฉพาะความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน ซึ่งย่อมไม่มีวันที่จะสิ้นสุดตราบใดที่ประเทศไทยยังคงมีผู้ด้อยโอกาส ผู้ยากไร้ คนยากจน ที่ยังขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิต และยังคงจะรักษาไว้เพียงเพื่อประโยชน์ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของตน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้โครงการของรัฐและชาวบ้านในพื้นที่อยู่ร่วมกันได้ และให้ชาวบ้านได้รับผลกระทบน้อยที่สุด ดังที่นายสนธิ เขียวด้วง ชาวบ้านผู้ที่ได้รับผลกระทบหมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น ได้กล่าวถึงสภาพปัญหาความเดือดร้อนจากการไม่มีที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินว่า

“ผลกระทบคือไม่มีที่อยู่ บ้านและที่ดินซึ่งมีอยู่เพียงไร่เดียวจะจมนมด เพราะอยู่ในตัวอ่าง เข้าประชุมทุกครั้งหมู่ 12 ต้นขวน กับหมู่ 7 คลองชะอุ่น ชลประทานไม่ได้พูดอะไร บอกค่าชดเชยค่าเสียหายแบบนั้น พูดแต่ในส่วนของเขา ไม่ได้บอกราคา ไม่ได้พูดอะไร ที่สร้างก็มีผลดี แต่ผลเสียคือไม่มีที่อยู่ ถ้ารัฐช่วยจัดหาที่ดินให้ทำกินสัก 1 – 2 ไร่ก็ยังดีพอให้ได้อยู่ ให้คนที่ไม่มีที่ดินหรือมีคนละ 2 – 3 ไร่ได้มีที่ดินจากที่อื่นบ้าง เมื่อหมดที่ดินตรงนี้ก็ยังไม่ไปสร้างบ้านที่อื่นได้ บางคนหมดแล้วหมดเลย บางคนมีอยู่ 2 – 3 ไร่ ถ้าชลประทานชดเชยให้ตามที่คุยกับชาวบ้าน ต้นยางพาราให้ต้นละ 2,500 บาท เหลือมากก็ได้ไม่ถึงล้าน พอไม่ถึงล้านจะไปหาซื้อที่ดินเขาก็ไม่ขายให้ มันมีปัญหาเกี่ยวกับซื้อที่ดิน เพราะว่าถ้าไปแบ่งเขาซื้อ 1 ไร่แค่ปลูกบ้าน เขาก็ไม่แบ่งขายให้ เพราะมันน้อยเกินไป ส่วนมากเขาจะขาย 5 – 10 ไร่ ถ้าจะซื้อเยอะ ๆ เงินก็ไม่มี ปัญหาอยู่ตรงนี้ที่ประชาชนเดือดร้อน ถ้าได้เงินสัก 4 – 5 แสน กับที่ดินที่เขาช่วย 1 – 2 ไร่ พอไปถึงก็สร้างบ้านได้ ไม่ต้องซื้อที่ดิน แต่นี่เราต้องไปหาซื้อที่ดิน คือไม่มีเงินเลยต้องลำบากต่อ เรื่องอื่นชาวบ้านไม่ได้มีปัญหาอะไร ต้องการเพียงแค่นั้น ถ้ามีแผนรองรับก็ไม่มีใครคัดค้านอะไร ที่คัดค้านเพราะชาวบ้านบางคนไม่มีจริง ๆ เขาไม่รู้จะไปอยู่ไหน บางคนเขามีที่ดินหลายแปลงก็ไม่เป็นไร ตรงนี้จริงก็จริง แต่ตรงอื่นก็มีได้ไปหลายล้าน อย่างนั้นก็ไม่ได้เดือดร้อนเท่าไร บางคนได้ 2 – 3 ล้าน ก็ไปหาซื้อได้ บางคนมีอยู่ 1-2 ไร่ก็ได้ประมาณ 4 – 5 แสน ในส่วนของผมเท่าที่รู้น่าจะได้ 2 – 3 แสนบาท เพราะมีพื้นที่บ้านเพียง 1 ไร่ ก็เหลือเงินแค่ 2 แสน เงิน 2 แสนต้องไปปลูกบ้าน เริ่มต้นใหม่ไม่มีอะไรสักอย่าง ต้องลำบากเข้าไปอีก แต่ถ้าชลประทานรองรับที่ดินให้แล้ว ได้เงิน 5 แสน ไปถึงก็มีที่ดินไว้ปลูกบ้าน เงินยังเหลือบ้างสัก 1 – 2 แสนก็ยังดี ไม่ได้เรียกร้องอะไรมาก แค่อยากบอกมาให้ชลประทานจัดสรรที่ดินให้สัก 1 – 2 ไร่ เพื่อให้ไม่ต้องลำบาก ไปถึงก็สร้างบ้าน ทำเศรษฐกิจพอเพียงก็ทำได้ เพราะว่าเงินก็มีไป ที่ดินก็มี ประชาชนก็พออยู่ได้ ชาวบ้านบางคนมีที่ดินมาก มี 30 – 40 ไร่ ก็ไม่เป็นที่ เพราะเขาได้เงินไปเยอะ แต่บางคนเขามีน้อย บางคนมี 1 – 2 ไร่ บางคนมี 3 ไร่ มันก็เหมือนกับว่าไม่มีอะไร เหมือนไม่ได้เงินไปเลย เพราะเราอยู่ได้แล้ว พออยู่ได้แล้ว หายางตัดอะไรก็พออยู่ได้ ถ้าอยู่ที่ใหม่ก็ไปเริ่มต้นใหม่ ต้องไปคืนเงินลำบาก ไม่รู้จะสบายเมื่อไหร่อีก ไม่ได้เรียกร้องอะไรมาก

ไม่ได้คัดค้านแบบนั้น เพียงแต่ถ้าเป็นไปได้ให้เขาจัดสรรที่ทำมาหากินให้ ไม่ต้องมากหรือสัก 2-3 ไร่ก็พอแล้ว ไม่ได้เรียกร้องว่าต้องเอา 20-30 ไร่ ถ้าแบบนั้นไม่ยอม ไม่ใช่แบบนั้นหรือ” (สนิท เขียวด้วง, สัมภาษณ์, 24 ตุลาคม 2564)

นางสาววิตรี เรืองรอง ชาวบ้านหมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน ได้กล่าว เช่นเดียวกันว่า

“ได้รับผลกระทบทั้งแปลง ทั้งสวนยางและสวนปาล์ม แต่ตอนนี้กำลังอยู่ เพราะว่าปริมาณขนาดที่ชลประทานทำอยู่ไม่แน่ใจว่าจะทำขนาดไหน ถ้าเป็นไปได้ก็ไม่อยากให้ ชลประทานสร้างอ่างเก็บน้ำ เพราะไม่มีที่ดินทำกินแล้ว ไม่รู้ว่าจะต้องไปที่ไหน แต่ถ้าชลประทาน ให้ค่าเวนคืนก็ตกลง” (สาววิตรี เรืองรอง, สัมภาษณ์, 23 ตุลาคม 2564)

ปัญหาความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น ได้ตามปกติธรรมดาของสังคมมนุษย์ ทรายที่ มนุษย์ยังอยู่ร่วมกันเป็นระบบสังคมการเมือง ซึ่งระบบการเมืองนั้นจะประกอบไปด้วยผู้ปกครอง และประชาชน โดยผู้ปกครองจะมีกลไกทำหน้าที่ในการตอบสนองแก้ปัญหาให้กับประชาชน คือ กลไกฝ่ายปกครองในพื้นที่ มีอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลกลางในการทำหน้าที่ ปกครองประชาชนให้อยู่ได้อย่างมีความสุข ในกรณีของประเทศไทยนั้น ได้แบ่งการปกครอง ออกเป็นส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ซึ่งในส่วนการปกครองส่วนภูมิภาค รัฐบาลกลาง จะแบ่งอำนาจมาให้กลไกของรัฐมาทำหน้าที่ปกครองและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้แก่ราษฎร ทำหน้าที่สนองตอบต่อนโยบายของรัฐบาล ดังจะเห็นได้จากผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจการ ปกครองภายในเขตจังหวัด นายอำเภอมีอำนาจการปกครองภายในเขตอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด และนายอำเภอจึงเสมือนเป็นตัวแทนของรัฐบาลในการทำหน้าที่ดูแลทุกข์สุขให้กับราษฎรภายใน พื้นที่ นำนโยบายของรัฐบาล ไปปฏิบัติให้บังเกิดผลในพื้นที่ ทำหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาความ เดือดร้อนและความขัดแย้งในพื้นที่ให้หมดไป โดยเฉพาะตำแหน่งนายอำเภอ มีกฎหมายที่ได้ให้อำนาจในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” ให้กับประชาชนให้สมดังเจตนารมณ์ของ กฎหมาย ได้แก่ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และพระราชบัญญัติ ลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 เพื่อใช้เป็นหลักในการปกครองให้เป็นไปตาม ระเบียบข้อกฎหมาย ตลอดจนนโยบายของรัฐบาล เพื่อให้ราษฎรร่มเย็นเป็นสุข

กลไกฝ่ายปกครองมีหน้าที่ในการจัดการแก้ไขปัญหาและความขัดแย้งให้แก่ ประชาชน เพราะได้รับการยอมรับว่ามีความเป็นกลาง และอยู่เหนือผลประโยชน์อื่นใด เพื่อสร้าง ความผาสุกให้กับประชาชน ตามคำนิยาม “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” ของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย โดยเฉพาะกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ที่เริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2457 ถือว่า เป็นแม่แบบของกฎหมายปกครองที่ใช้ได้ทุกยุคทุกสมัย เนื้อหาสาระของกฎหมายจะประกอบไป

ด้วยหลักในการปกครองท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ เช่น การดูแลสุขภาพความสงบเรียบร้อย การส่งเสริมการพัฒนาประกอบอาชีพ การจัดการทางด้านสาธารณสุข หรือการป้องกันภัยพิบัติ การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งให้กับราษฎร การป้องกันหรือแก้ปัญหาโรคระบาด เป็นต้น

กฎหมายฉบับนี้จะใช้เฉพาะการปกครองท้องถิ่น กล่าวคือ เป็นการปกครองระดับอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน มีกรรมการอำเภอหรือนายอำเภอใช้อำนาจของกฎหมายดังกล่าวในการปกครอง ซึ่งอำนาจนั้นยังรวมไปถึงอำนาจของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการปกครองตำบลและหมู่บ้านอีกด้วย และเมื่อได้พิจารณาเนื้อหาของกฎหมายฉบับนี้แล้ว จะเห็นว่าหน้าที่ของนายอำเภอพนม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ในการแก้ไขปัญหาให้กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสิสุข อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ก็เพื่อ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” ให้กับชาวบ้านในพื้นที่ ดังที่นายวิสุทธิ์ สรรพา กำนันตำบลต้นยวน ได้กล่าวว่า

“เมื่อปี พ.ศ. 2534 ช่วงที่นายลำดวน คงเดิม ประธานสภาตำบล หมู่ที่ 1 ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้ขอพระราชทานพระมหากรุณาธิคุณในการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสิสุคนั้น พื้นที่บริเวณนี้ยังมีประชาชนเข้ามาอยู่อาศัยจับจองและทำมาหากินไม่เหมือนสภาพในปัจจุบัน ซึ่งในส่วนของโครงการอ่างเก็บน้ำคลองสิสุคนั้นได้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและได้รับมอบหมาย ก็ได้้นำโครงการนี้ขึ้นมาศึกษาอีกครั้ง และหาแนวทางการความเป็นไปได้ว่าชุมชนยังมีความต้องการอีกหรือไม่ และถ้าดำเนินการแล้วผลประโยชน์กับผลกระทบที่จะได้รับจะเป็นอย่างไร นี่ก็ความเป็นมาทั้งหมด เพื่อให้พี่น้องได้รับทราบและเข้าใจ ผมในฐานะที่เป็นกำนัน หน้าที่คือบำบัดทุกข์ บำรุงสุข ซึ่งเมื่อพี่น้องชุมชนมีทุกข์ ผมก็มีหน้าที่ต้องเข้ามาช่วยเหลือ อธิบาย ทำความเข้าใจให้กับพี่น้อง” (ที่ทำการปกครองอำเภอพนม, 2561)

ทั้งนี้ ก็เพื่ออำนวยความสะดวกและดูแลสุขภาพความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่ชาวบ้านในพื้นที่ สร้างความสมานฉันท์และความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน อีกทั้งรับฟังปัญหา นำความเดือดร้อนทุกข์สุขและความต้องการที่จำเป็นของชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสิสุคนั้น แจ้งต่อส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐหรือองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การช่วยเหลือหรือหาแนวทางการแก้ไข ดังที่นายวิสุทธิ์ สรรพา กำนันตำบลต้นยวน ที่ได้กล่าวอีกว่า

“กระบวนการที่เราดำเนินการนี้ เราไม่ได้ดำเนินการนอกเหนือกฎหมายที่กำหนดขอยืนยันกับพ่อแม่พี่น้องทุกท่าน การขอใช้สถานที่ ทางอำเภอก็ได้ทำหนังสือถึงผู้อำนวยการโรงเรียนในการขอใช้สถานที่ถูกต้องตามขั้นตอนของกฎหมาย วันที่ 25 มิถุนายน 2561 ทางส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในอำเภอพนม ก็ได้พบปะพูดคุยหลังจากที่ได้ประชุมที่จังหวัด จึงกำหนดวันที่จะ

นัดประชุมประชาคมหมู่บ้าน เพื่อรับฟังความคิดเห็นของหมู่บ้าน จึงเป็นที่มาของการนัดประชุมในวันนี้ และสำหรับวันนี้ ผมขอยืนยันว่าผมไม่ได้เป็นแกนนำในการคัดค้านการสร้างอ่างเก็บน้ำ ผมเป็นตัวแทนของพี่น้องตำบลต้นขวนที่ได้รับผลกระทบ เพื่อที่จะรายงานให้กับส่วนราชการต่าง ๆ ที่เข้าร่วมประชุมในวันนี้” (ที่ทำการปกครองอำเภอพนม, 2561)

อีกทั้งยังดูแลชาวบ้านในหมู่บ้านให้ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ กระทำตนให้เป็นอย่างดีแก่ชาวบ้าน อบรมหรือชี้แจงให้ชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจในข้อราชการ กฎหมาย หรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ โดยเรียกชาวบ้านมาประชุมได้ตามสมควร การจัดให้มีการประชุมชาวบ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นประจำอย่างน้อยเดือนละหนึ่งครั้ง เป็นต้น

ตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่านายอำเภอมีภารกิจและอำนาจหน้าที่กว้างขวางเป็นอย่างมาก มีปลัดอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอในการปฏิบัติหน้าที่ สะท้อนได้จากมาตรา 132 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ได้บัญญัติไว้ดีกว่าหน้าที่ของกรมการอำเภอนอกจากที่กล่าวไว้ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่นี้ ยังต้องทำตามความที่กำหนดไว้ในพระราชกำหนดกฎหมายอย่างอื่น ๆ อันกำหนดไว้ว่าเป็นหน้าที่ของกรมการอำเภอ แม้พระราชกำหนดกฎหมายใดมิได้ระบุไว้ในพระราชกำหนดกฎหมายนั้น ๆ ว่าเป็นหน้าที่ของผู้ใดก็ให้พึงเข้าใจว่าเป็นหน้าที่ของกรมการอำเภอที่จะรักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินั้น ๆ อีกทั้งมาตรา 68 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ได้บัญญัติไว้ว่าการจัดการปกครองอำเภอ นอกจากที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการปกครองท้องที่

การที่กฎหมายได้บัญญัติข้อความดังกล่าวไว้เนื่องจากว่างานปกครองเป็นงานที่กว้างขวาง ทุกข์สุขของราษฎรเกิดขึ้นได้โดยไม่เลือกหรือจำกัดเวลาและสถานที่ การทำงานของกลไกฝ่ายปกครองจึงต้องทำงานตลอด 24 ชั่วโมงโดยไม่มีวันหยุดและไม่อาจปฏิเสธได้ เนื่องจากความเดือดร้อนของราษฎรเกิดขึ้นได้ทุกเมื่ออันเอง ซึ่งสังคมในทุกวันนี้เมื่อพิจารณาจากสภาพความเป็นจริงแล้วยังต้องประสบกับปัญหาต่าง ๆ อันนำมาสู่ปัญหาความขัดแย้งในสังคมตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ อาทิ ปัญหาความยากจนที่สร้างความเหลื่อมล้ำให้กับคนในสังคมและทำให้คนชายขอบเกิดภาวะคับข้องใจต่อระบบสังคมที่เป็นอยู่ ปัญหาการขาดปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและก่อให้เกิดการแย่งชิงทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ปัญหาการศึกษาที่ยังมีความเหลื่อมล้ำในโอกาสทางการศึกษา ปัญหาการกระจายรายได้หรือการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ที่เป็นไปไม่ทั่วถึงหรือเป็นธรรม ปัญหาการลู่ล้าที่สาธารณะ ปัญหาเรื่องรุกเขตแดน เหล่านี้เป็นต้น ที่นอกจากจะส่งผลกระทบต่อคนกลุ่มต่าง ๆ แล้วยังส่งผลต่อการทำงานของกลไกฝ่ายปกครอง คือ

นายอำเภอพนม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความเดือดร้อนให้กับชาวบ้านในพื้นที่ด้วย เพราะการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ต้องใช้ระยะเวลา กว่าที่คู่ขัดแย้งจะได้รับการสนองตอบต่อความต้องการที่ตนมีอยู่ และเป็นการแสดงถึงประสิทธิภาพการทำงานของกลไกฝ่ายปกครองอีกด้วย

นอกจากนี้ ปัญหาที่เข้ามาโดยไม่ทันตั้งตัวในขณะนี้ คือ ปัญหาภัยพิบัติทางธรรมชาติต่าง ๆ อาทิ การเกิดสภาวะอากาศหนาวจัดหรือร้อนจัด การเกิดแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ที่เรียกว่าโรค โควิด 19 ปัญหาภัยแล้งหรือฝนทิ้งช่วง ปัญหาฝนตกหนักหรือน้ำท่วม เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นปัญหาที่มนุษย์ไม่สามารถที่จะคาดการณ์หรือหลีกเลี่ยงได้ และอาจนำมาซึ่งความขัดแย้งในที่สุด หากบุคคลภายในสังคมนั้นไม่ได้รับการสนองตอบตามความต้องการของตน ดังนั้น กลไกการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่ที่สำคัญและอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด คือ กลไกฝ่ายปกครองในพื้นที่ ที่มีรากฐานการปกครองตั้งแต่ระดับอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน และเข้าใจถึงสภาพปัญหาและชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนผู้เดือดร้อนได้ดีที่สุด สิ่งเหล่านี้ได้ถูกปลูกฝังให้กับกลไกฝ่ายปกครองต้องมีหน้าที่ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” ตามแนวทางการทำงานของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ องค์ปฐมเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ดังที่พระองค์ทรงให้กติกรรมและแนวคิดแก่ข้าราชการฝ่ายปกครองว่า

“ความมุ่งหมายของการปกครองทั้งอย่างเก่าอย่างใหม่ คือ ให้บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุขด้วยกัน แต่เข้าใจอธิบายคำว่าอยู่เย็นเป็นสุขนั้นผิดกับอย่างเก่า ถือว่าถ้าบ้านเมืองปราศจากภัยต่าง ๆ เช่น โจรผู้ร้าย เป็นต้น ก็เป็นสุข แต่ความคิดที่ว่าจะให้บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุข ต้องจัดการทำนุบำรุงในเวลาบ้านเมืองเป็นปกติ เป็นคติเกิดขึ้นใหม่” (วรกิตติ ศรีทิพากร และคณะ, 2556, น. 323)

หากกลไกจัดการความขัดแย้งดำเนินการตามหลักคุณธรรม ใช้หลักธรรมาภิบาล ในการแก้ไขปัญหา และเป็นที่ยอมรับกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ย่อมจะได้รับความร่วมมือให้เกิดการร่วมใจ และส่งผลต่อการจัดการความขัดแย้งที่ยั่งยืน โดยใช้หลักความสัมพันธ์ใกล้ชิดที่เป็นพื้นฐานการปกครองท้องถิ่นในสังคมไทย คือ การปกครองระดับอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ซึ่งถือเป็นจุดเด่นที่สำคัญที่สุดของประเทศไทย ทำให้กลไกฝ่ายปกครองเข้าใจถึงปัญหาของราษฎรอย่างแท้จริง เพราะการที่ปัญหาต่าง ๆ จะสามารถแก้ไขได้นั้น กลไกทุกฝ่ายภายในระบบการปกครองจะต้องร่วมกัน อาทิ ผู้ที่ได้รับผลกระทบ เจ้าหน้าที่ องค์กร กลุ่มต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น ผู้ที่ชาวบ้านในพื้นที่ให้ความเคารพนับถือ เป็นต้น

ดังนั้น จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมและองค์ความรู้ในการจัดการความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับรัฐ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมไทย

โดยมีกรณีศึกษาที่สามารถนำมาศึกษาถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวได้ สามารถนำมาประยุกต์แก้ปัญหาในพื้นที่ได้จริงและสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย ซึ่งความขัดแย้งในแต่ละพื้นที่ก็อาจจะมีความแตกต่างกันไป แต่หลักในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งยังคงนำมาใช้ถือปฏิบัติได้ โดยมีกลไกในการจัดการความขัดแย้งจากกรณีศึกษา ได้แก่ นายวราทิตย์ คำนวิริยะกุล นายอำเภอพนม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ ที่ได้ร่วมกันแก้ไขปัญหาความขัดแย้งให้กับชาวบ้านในพื้นที่ได้อย่างมีความสุขต่อไป

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ (1) ปัญหา อุปสรรค และความขัดแย้งอันเกิดจากโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี (2) รูปแบบการจัดการความขัดแย้ง โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี และ (3) ข้อเสนอแนะแนวทางในการจัดการความขัดแย้ง โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การศึกษาวิจัยจะใช้วิธีแสวงหาความรู้แบบประจักษ์นิยมหรือปรากฏการณ์นิยม (Empiricism) ด้วยการลงพื้นที่ในการวิจัยภาคสนาม (Field Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยอาศัยผู้วิจัยเป็นหลัก นำเสนอข้อมูลแบบพรรณนา (Description) และพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะประกอบด้วย นายวราทิตย์ ด้านวิริยะกุล นายอำเภอพนม นายวิสุทธิ์ สรรพา กำนันตำบลต้นยวน นายบำรุง หนูดำ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น นายสุวรรณ โจรบุญเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน นายทวีป รัตนพันธ์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น นายเมธี ศรีจันทร์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน และประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 30 คน

ประชากรทั้งหมดจะเป็นกลุ่มตัวอย่างที่สำคัญที่ผู้วิจัยจะทำการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจะได้มาจากการสัมภาษณ์กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งการศึกษาวินิจฉัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้ง โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยจะได้สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. สรุปการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้ง โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ของผู้วิจัยพบว่า สาเหตุของความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของรัฐ ผู้รับผิดชอบ โครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน กับ ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทำให้เกิดปัญหา อุปสรรค และความขัดแย้งอันเกิดจากโครงการก่อสร้าง อ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย 1) ความขัดแย้งด้านข้อมูล 2) ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ 3) ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ 4) ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง อำนาจ และ 5) ความขัดแย้งด้านค่านิยม สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1.1 ปัญหา อุปสรรค และความขัดแย้งอันเกิดจากโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ คลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

1.1.1 ความขัดแย้งด้านข้อมูล

การที่แต่ละฝ่ายมีข้อมูลข่าวสารที่ไม่ตรงกัน ทำให้การสื่อสารทางความคิด มีความเข้าใจที่ไม่ตรงกัน จึงก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันขึ้น เนื่องจากข้อมูลข่าวสารถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าหากการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารเป็นไปอย่างไร้ทิศทางและขาด เป้าหมาย ก็จะส่งผลกระทบต่อความขัดแย้งระหว่างกันในที่สุด ซึ่งทางสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาด กลางที่ 15 กรมชลประทาน ในฐานะหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ ได้รับข้อมูลข่าวสาร ดั้งเดิมว่าโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นโครงการของ รัฐที่อยู่ระหว่างติดตาม และเป็นโครงการพระราชดำริที่จะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จตาม วัตถุประสงค์ของทางราชการที่ได้กำหนดไว้ตั้งแต่แรกเริ่ม กล่าวคือ ต้องสร้างอ่างเก็บน้ำให้มีระดับ น้ำเก็บกักอยู่ที่ระดับ 92 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ในมุมมองหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบ โครงการ ถ้าได้ดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำให้อยู่ในระดับดังกล่าวก็จะเกิดประโยชน์ต่อรัฐเป็น อย่างยิ่ง เนื่องจากมีความคุ้มค่าและคุ้มทุน และคิดว่าชาวบ้านจะได้ประโยชน์จากการดำเนิน โครงการดังกล่าว ขณะที่ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ คลองสี่ตึกนั้นกลับมีการรับรู้ “ที่ดิน” ที่ตนได้อาศัยทำกินเป็นสิ่งที่ตนจะต้องหวงแหนและรักษา ไว้ และเห็นว่าหากหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการจะดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ คลองสี่ตึกให้มีระดับน้ำเก็บกักอยู่ที่ระดับ 92 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ก็จะส่งผลกระทบต่อชาวบ้านในพื้นที่เป็นอย่างมากและทำให้ชาวบ้านเดือดร้อน เนื่องจากไม่มีที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน

การมีข้อมูลข่าวสารที่ไม่ตรงกันเช่นนี้ได้นำไปสู่ความไม่เข้าใจต่อกันระหว่างหน่วยงานของรัฐ ผู้รับผิดชอบโครงการกับชาวบ้านในพื้นที่

1.1.2 ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์

ทั้งนี้ ปฏิเสธไม่ได้ว่าผลประโยชน์เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นใน สังคมมนุษย์ ทรายาดิที่มนุษย์ยังมีความต้องการที่ไม่สิ้นสุดหรือความต้องการไม่ได้รับการ ตอบสนอง ซึ่งแต่ละบุคคลอาจจะให้คุณค่าในเรื่องผลประโยชน์ที่แตกต่างกันไป ในกรณี การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ผลประโยชน์ของรัฐ คือ การที่สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาด กลางที่ 15 กรมชลประทาน หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ ได้ดำเนินการก่อสร้างโครงการ อ่างเก็บน้ำคลองสี่สูกอันเนื่องมาจากพระราชดำริให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ของทางราชการ โดยนำที่ดินของรัฐที่ชาวบ้านได้ใช้เป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำกินมาใช้ในการดำเนินการก่อสร้าง โครงการดังกล่าว เนื่องจากถือว่าเป็นที่ดินของรัฐ ซึ่งรัฐมีความชอบธรรมที่จะดำเนินการได้ทุกเมื่อ หากเป็นความประสงค์จากรัฐ และ โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูกก็ได้มีแนวคิดริเริ่ม โครงการมาตั้งแต่ต้นก่อนที่ชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่จะได้เข้ามาอยู่อาศัยและจับจองเป็นที่ทำกิน ทั้งนี้ เพื่อผลประโยชน์แห่งรัฐ อีกทั้งยังเป็นการแสดงประสิทธิภาพของหน่วยงานราชการในการบริหาร จัดการงบประมาณของรัฐได้อีกด้วย ในขณะที่ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการ ก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูกนั้นต้องการเพียงเพื่อประโยชน์ในการที่จะรักษาไว้ใน “ที่ดิน” เพื่อ สิทธิในการทำกินและอยู่อาศัยเท่านั้น การมีผลประโยชน์ที่แตกต่างกันที่เกิดจากความต้องการ ทรัพยากรหรือสิ่งที่มีคุณค่าที่เหมือนกันเช่นนี้ย่อมจะนำมาซึ่งความขัดแย้งระหว่างกันที่สุดใน โดยเฉพาะชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูก อำเภอ พนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ส่วนใหญ่มีรายได้ในการดำรงชีพจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เพียงอย่างเดียว

1.1.3 ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์

การมีแนวความคิดและมุมมองในการพัฒนาโครงการของรัฐที่แตกต่างกันย่อมทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างกัน ทางสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน ในฐานะหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ มีแนวความคิดว่าโครงการ ก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูกเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่ยังอยู่ระหว่างการติดตาม และจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จตามหัวระยะเวลาที่กำหนด และคิดว่าเป็นโครงการที่มี ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อชาวบ้านภายในพื้นที่รอบเขตโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ ทั้งในด้านการเกษตรและการอุปโภคบริโภค นอกจากนี้ ยังเป็นแหล่งประกอบอาชีพด้านการประมง

หรือด้านการท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในพื้นที่อีกด้วย แต่ทว่าในความคิดของชาวบ้าน กลับคิดว่าโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุกเป็นโครงการที่ส่งผลกระทบต่อการค้ารงชีวิตที่เคยเป็นมา ประกอบกับชาวบ้านในพื้นที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องและไม่มีส่วนรับรู้ในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นต่อการดำเนินโครงการของรัฐ และสภาพพื้นที่ที่จะดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุก ก็มีสภาพพื้นที่ที่เปลี่ยนไปจากเดิมเป็นอย่างมาก เนื่องจากในช่วงระยะเริ่มแรกที่มีการถวายฎีกาให้มีการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำพื้นที่ดังกล่าวยังคงมีสภาพเป็นป่าเสื่อมโทรม แต่มาขณะนี้สภาพพื้นที่ได้เปลี่ยนจากพื้นที่ป่าเป็นพื้นที่สวนยางพารา สวนปาล์ม น้ำมัน และสวนผลไม้จนหมดแล้ว อีกทั้งยังมีบ้านเรือนของชาวบ้านเข้าไปตั้งถิ่นฐานท่ามาหากินจนเกิดเป็นชุมชนหนาแน่น ดังนั้น การมีแนวความคิดในการพัฒนาโครงการของรัฐเช่นนี้จึงไม่เข้ากับบริบทชุมชนในพื้นที่

1.1.4 ความขัดแย้งด้านโครงสร้างอำนาจ

ระบบโครงสร้างทางอำนาจของรัฐไทยที่รัฐบาลกลางมีอำนาจผูกขาดในการตัดสินใจนโยบาย โดยมีหน่วยงานของรัฐเป็นกลไกขับเคลื่อนและเป็นกลจักรสำคัญในการดำเนินการกิจต่าง ๆ ตามนโยบายของรัฐให้บังเกิดผลในพื้นที่ นอกจากนี้ ยังเป็นสัญลักษณ์ในเชิงอำนาจรัฐที่ชาวบ้านในพื้นที่จะต้องยำเกรง ให้การเชื่อฟังและปฏิบัติตาม สะท้อนได้ว่าระบบราชการยังคงฝังรากลึกอยู่ในสังคมไทย ซึ่งในบางครั้งนโยบายภาครัฐที่ได้เข้ามาดำเนินการในชุมชนได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ และไม่ได้เป็นนโยบายที่เกิดจากความต้องการของคนในชุมชนอย่างแท้จริง ทำให้ประชาชนรู้สึกเป็นผู้ถูกกระทำโดยผู้ที่มีอำนาจมากกว่าและไม่ได้ได้รับความเป็นธรรมจากรัฐ โดยเฉพาะกลุ่มคนชายขอบ กลุ่มคนที่ไม่ได้รับโอกาสทางสังคม กลุ่มผู้ยากไร้ ผู้ที่ด้อยโอกาส หรือกลุ่มคนที่สิ้นหวัง ที่ยังคงมีอยู่มากภายในสังคมการปกครองระดับส่วนภูมิภาคของไทย การที่รัฐมีมุมมองว่าการใช้อำนาจรัฐนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์สูงสุดแห่งรัฐ และผลประโยชน์ของรัฐก็คือผลประโยชน์ของประชาชน ทั้งนี้เพื่อยังคงไว้ในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงภายในสังคม แต่ทว่าในความรู้สึกของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุก ต่างมีความรู้สึกว่าเป็นกลุ่มชนที่มีความอ่อนด้อยกว่าในการแสดงพลังอำนาจทางสังคม ไร้ซึ่งอำนาจพลังต่อรองที่จะไม่ให้หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการดำเนินโครงการที่มีผลกระทบต่อคนในชุมชน สิ่งที่ชาวบ้านเหล่านั้นพึงจะทำได้ก็คือการเรียกร้องและแสดงออกผ่านทางกลไกฝ่ายปกครองในพื้นที่ ได้แก่ นายวราทิตย์ ด้านวิริยะกุล นายอำเภอพนม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ ซึ่งเป็นที่พึ่งพิงและเป็นที่ยึดสุดท้ายที่จะแก้ปัญหาให้กับพวกเขาได้ และในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีตำแหน่งเป็นนายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ก็จะต้องทำงานเพื่อตอบสนองนโยบายของทางราชการเช่นเดียวกัน แต่ในฐานะที่เป็นนักปกครอง สังกัดกรมการปกครอง

กระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” ให้กับชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับความเดือดร้อน จึงต้องยื่นหยัดและต้องเคียงคู่ร่วมกับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ ทั้งนี้จะไม่มีประโยชน์อันใดเลย หากโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสิสุข อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี สามารถที่จะดำเนินการก่อสร้างจนสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ของทางราชการได้ แต่ทว่ากลับทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ต้องประสบกับความทุกข์ยากลำบาก ไม่มีที่ดินทำกินและไร้ที่อยู่อาศัย ความไม่เท่าเทียมกันในโครงสร้างอำนาจเช่นนี้ทำให้ชาวบ้านตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ ขาดพลังอำนาจต่อรอง และก่อให้เกิดความคับข้องใจต่อหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ

1.1.5 ความขัดแย้งด้านค่านิยม

การที่หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการและชาวบ้านในพื้นที่มีระบบพื้นฐานทางสังคมที่แตกต่างกัน ย่อมนำมาซึ่งการไม่เข้าใจระหว่างกัน ทางสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน ในฐานะหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ มีค่านิยมไปในทางการบริหารจัดการภาครัฐ และมีวัฒนธรรมการทำงานที่ยึดติดตามระบบราชการที่ยังมีความคิดความเชื่อในการทำงาน โดยมองว่าชาวบ้านเป็นผู้ที่ต้องรอรับการช่วยเหลือจากรัฐหรือหน่วยงานราชการอยู่เสมอ และไม่คิดว่าชาวบ้านจะมีความคิดเป็นของตนเองหรือสามารถพึ่งพาตนเองได้ การดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสิสุข อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่เน้นในเรื่องการพัฒนาให้เป็นไปตามเป้าหมายของทางราชการที่ได้กำหนดไว้ มีระบบการทำงานที่เป็นขั้นตอนตามระเบียบแบบแผนของทางราชการ และมองว่าเป็นหน้าที่โดยตรงของหน่วยงานของรัฐที่จะต้องดำเนินการตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย เพื่อผลประโยชน์ที่อ้างว่าเป็นของชาวบ้านในพื้นที่ โดยพยายามที่จะนำแนวคิดและความเชื่อที่ตนเห็นว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องไปครอบงำความคิดของชาวบ้านให้มีความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และความคิดเห็นตามที่หน่วยงานของรัฐต้องการ ขณะที่ชาวบ้านผู้ที่ได้รับผลกระทบจากดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสิสุขอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่างมีพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ ประเพณี และวัฒนธรรม มาจากผู้ที่ต่อสู้ชีวิตและดิ้นรนแข่งขันที่ต้องดำเนินชีวิตด้วยตนเองตลอดมา และต้องการที่จะรักษาวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ดั้งเดิมเช่นนี้ของตนไว้ เมื่อหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการจะเข้ามาดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสิสุขในพื้นที่ที่ตนได้ทำกินและอาศัยอยู่มาตั้งแต่เริ่มต้น จึงทำให้เกิดความขัดแย้งและสวนทางกับความรู้สึกและความคิด ความเชื่อ และค่านิยมของชาวบ้านในพื้นที่ และไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีของคนในชุมชน จึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการกับชาวบ้านในพื้นที่

1.2 รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้ง โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ คลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า รูปแบบในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่าง หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน กับชาวบ้านในพื้นที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ คลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี จะต้องมีความเข้าใจแนวทางในการดำเนินการตามข้อสรุป ผลการวิจัย ดังนี้

1.2.1 การจัดการความขัดแย้งโดยการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่

โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในช่วงริเริ่มโครงการนั้น เกิดจากชาวบ้านซึ่งเป็นคนในพื้นที่ดั้งเดิมเป็นผู้ถวายฎีกาให้มีการก่อสร้าง อ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึกขึ้นในปี พ.ศ. 2534 ซึ่งในช่วงที่ถวายฎีกาให้มีการก่อสร้างโครงการนั้น สภาพ พื้นที่ยังมีความเหมาะสมที่จะดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำได้ เนื่องจากพื้นที่เป็นพื้นที่ ป่าเสื่อมโทรมและยังไม่มีชาวบ้านเข้าไปอาศัยจับจองเป็นที่ทำกิน ประกอบกับชาวบ้านที่ได้ ถวายฎีกาในขณะนั้นก็อยู่ในพื้นที่ได้อ่างเก็บน้ำ และเป็นผู้อยู่ในพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์จากการสร้าง อ่างเก็บน้ำและไม่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการ จนเมื่อเวลาผ่านไปโครงการก่อสร้าง อ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึกอันเนื่องมาจากพระราชดำริก็ยังมีได้ดำเนินการก่อสร้างขึ้น ประกอบกับได้มี ชาวบ้านจากพื้นที่จังหวัดอื่นที่อยู่ข้างเคียงกับจังหวัดสุราษฎร์ธานีเข้ามาจับจองที่ดินทำกินในพื้นที่ ดังกล่าวจนเกิดเป็นชุมชนที่มีความหนาแน่น และได้ลงหลักปักฐานเป็นชาวจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่ง ชุมชนเหล่านั้นได้เป็นหมู่บ้านที่ถูกจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่และแบ่งการ ปกครองออกเป็นระดับอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน มีนายอำเภอพนม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วย ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐและเป็นกลไกฝ่ายปกครองในพื้นที่ ทำหน้าที่ดูแลทุกข์สุขให้ ชาวบ้านในพื้นที่ได้อย่างมีความสุขสงบร่มเย็นตลอดมา โดยที่ชาวบ้านที่อพยพเข้ามายังพื้นที่ อำเภอพนมเพื่อจับจองที่ดินทำกินในพื้นที่ที่จะมีการสร้างอ่างเก็บน้ำดังกล่าว ไม่ได้มีส่วนรับรู้หรือรู้ เห็นว่าได้มีผู้ถวายฎีกาให้มีการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึกอันเนื่องมาจากพระราชดำริขึ้นในพื้นที่แต่ อย่างใด

จากการที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อพบปะกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วย ผู้ใหญ่บ้าน ในฐานะผู้นำท้องที่พบว่า สภาพพื้นที่ที่จะมีการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึกมีความ เปลี่ยนแปลงทั้งสภาพทางกายภาพและสภาพทางสังคมภายในชุมชน สภาพการณ์ดังกล่าวจึงเป็นไปได้ยากที่จะเปลี่ยนแปลงและรื้อระบบของชุมชนอย่างถอนรากถอนโคน ดังนั้น ในการดำเนิน

โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี จะต้องให้ชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการทุกครั้ง ผลจากการที่ชาวบ้านได้แสดงท่าทีว่าไม่เห็นด้วยที่จะให้มีการก่อสร้างโครงการดังกล่าว จึงทำให้หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน ได้กลับมาให้ความสำคัญและใส่ใจต่อชาวบ้านมากขึ้น ทั้งนี้ การที่ชาวบ้านในพื้นที่ต่างพากันคัดค้านโครงการดังกล่าวเนื่องจากชาวบ้านไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริง และไม่ได้รับมีส่วนร่วมต่อการดำเนินโครงการของรัฐ จึงมีความวิตกกังวลว่าหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการจะมาทำลายวิถีชีวิตและความเป็นมาของคนในชุมชน หลังจากที่ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นร่วมกับหน่วยงานของทางราชการ ทั้งในเวทีประชาคมระดับอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ซึ่งมีเจ้าหน้าที่จากสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน ในฐานะหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการเข้าร่วมประชุมด้วย ได้ทำให้ชาวบ้านได้เข้าใจในวัตถุประสงค์ของการดำเนินโครงการ และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ทั้งนี้มีข้อแม้ว่าทางสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการจะต้องมีการปรับโครงการก่อสร้างให้สอดคล้องกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งมีผลผลิตทางการเกษตร ที่อยู่อาศัย วัด โรงเรียน ชุมชน และระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ ภายในชุมชน เพื่อให้โครงการของรัฐและชาวบ้านในพื้นที่สามารถอยู่ร่วมกันได้ เพียงแต่หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการยอมปรับและลดทัศนคติแนวความคิดการบริหารจัดการภาครัฐที่รัฐเป็นผู้กำหนดนั่นเอง

1.2.2 การจัดการความขัดแย้งโดยอำนาจกลไกฝ่ายปกครองในพื้นที่

ดังที่กล่าวไปแล้วว่า โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เกิดจากชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่ดั้งเดิมและอยู่บริเวณพื้นที่ใต้อ่างเก็บน้ำที่ได้รับประโยชน์จากการถวายฎีกาให้มีการก่อสร้างโครงการ แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปเมื่อได้มีชาวบ้านซึ่งเป็นผู้ที่อพยพมาจากพื้นที่จังหวัดอื่นและได้มาอาศัยทำกินในบริเวณพื้นที่ดังกล่าว และอยู่พื้นที่เหนืออ่างเก็บน้ำได้รับผลกระทบอย่างมากทั้งทางตรงและทางอ้อม ผลกระทบทางตรงก็คือการที่ต้องสูญเสียที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยรวมทั้งผลกระทบที่เกิดจากภัยน้ำท่วม ส่วนผลกระทบทางอ้อมคือการที่ต้องสูญเสียในความเป็นอัตลักษณ์ของคนภายในชุมชน สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ขาดการมีส่วนร่วมจากชาวบ้านในพื้นที่ เนื่องจากเป็นผู้ที่เสียประโยชน์หรือได้รับผลกระทบนั่นเอง

แต่อย่างไรก็ตาม จากการที่โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ถือเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและอยู่ระหว่างการ

ติดตามผลการดำเนินงานที่จะต้องมีการดำเนินการก่อสร้างขึ้น จึงต้องมีการสร้างการรับรู้และสร้างความเข้าใจให้กับชาวบ้านในพื้นที่ให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์และความเป็นมาของโครงการ รวมทั้งประโยชน์ที่ชาวบ้านจะได้รับจากโครงการ เพื่อให้โครงการสามารถที่จะดำเนินการและชาวบ้านก็ยังคงอยู่ในพื้นที่ได้ แต่สิ่งที่จะทำให้ประสบความสำเร็จได้คือ การใช้อำนาจของฝ่ายปกครองในพื้นที่ ได้แก่ นายวรชาติย์ คำนววิริยะกุล นายอำเภอพนม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ ในฐานะที่เป็นกลไกฝ่ายปกครองและเป็นผู้ปกครองท้องถิ่น มีอำนาจในการปกครองให้ชาวบ้านในพื้นที่ได้อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข แต่หากชาวบ้านได้รับความทุกข์และความเดือดร้อนก็ต้องเข้าไปให้การช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาให้กับชาวบ้าน เพื่อ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” ให้กับชาวบ้านในพื้นที่ แต่ทั้งนี้อำนาจที่สำคัญที่สุดคือการทำที่ชาวบ้านในพื้นที่ให้ความเคารพนับถือ เมื่อชาวบ้านให้ความเคารพนับถือแล้วการปกครองและการให้ความร่วมมือก็จะเป็นไปได้โดยง่าย ดังนั้น การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งให้กับชาวบ้านในพื้นที่จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากชาวบ้านเป็นสำคัญ โดยกลไกฝ่ายปกครองในพื้นที่ได้ช่วยกันแก้ไขปัญหาความขัดแย้งหรือความไม่เข้าใจกันให้กับชาวบ้านในพื้นที่ต่อหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ จนสามารถหาข้อสรุปร่วมกันทั้งสองฝ่ายและตกลงร่วมกันได้ และนำความต้องการและข้อเรียกร้องของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบนำเสนอต่อนายวิฑูรย์ จินโต ผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จนทำให้โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้รับการยอมรับจากชาวบ้านในพื้นที่ และสามารถที่จะดำเนินการได้ต่อไป

นายวิฑูรย์ จินโต ผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้มีข้อสั่งการมาว่า การก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี จะต้องให้หน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการดำเนินการก่อสร้างให้มีระดับน้ำเก็บกักภายในอ่างเก็บน้ำอยู่ในที่ระดับ 75 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลางตามความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่ เพื่อให้โครงการของรัฐสามารถที่จะดำเนินการและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชาวบ้านในพื้นที่ได้ต่อไปในอนาคต ผลจากการใช้อำนาจของกลไกฝ่ายปกครองได้ทำให้ทางหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน ต้องยอมรับและนำหลักการนี้ไปใช้ แม้ว่าจะทำให้หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการต้องลดและปรับขนาดของอ่างเก็บน้ำลงก็ตาม แต่เพื่อประโยชน์ของชาวบ้านในพื้นที่อย่างแท้จริงและเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของโครงการในระยะยาว ทำให้ชาวบ้านได้รับรู้ว่าตนเองจะได้รับประโยชน์จากโครงการเช่นไร และจะเป็นประโยชน์กับทุกฝ่ายต่อไปในอนาคต จนทำให้โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ก็ยังคงดำเนินต่อไปได้ และชาวบ้านในพื้นที่ก็ยังสามารถดำรงชีวิตได้เช่นเดิม อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

1.2.3 การจัดการความขัดแย้งตามแนวความคิดโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ลูกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ลูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในระยะเริ่มแรกที่มีการวางแผนดำเนินการก่อสร้างโครงการนั้น ทางสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ ได้กำหนดให้อ่างเก็บน้ำคลองสี่ลูกมีระดับน้ำเก็บกักอยู่ที่ระดับ 92 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง เนื่องจากสภาพแวดล้อมในช่วงดังกล่าวยังมีความเหมาะสมที่จะดำเนินการได้ สภาพพื้นที่ซึ่งมีความเป็นธรรมชาติและไม่มีผู้คนเข้าไปครอบครองยึดถือ แต่ด้วยสภาพการณ์ที่เกิดจากการขยายตัวของชุมชน ทำให้พื้นที่ที่จะดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ลูกได้เปลี่ยนแปลงไป จากอดีตเป็นอย่างมาก มีการอพยพย้ายถิ่นฐานทำกินและที่อยู่ของผู้คนที่มีความยากจนข้นแค้นในถิ่นฐานดั้งเดิม เพื่อเข้ามาแสวงหาชีวิตที่ดีกว่าตามสัจจะตามธรรมชาติการอยู่รอดของมนุษย์ ในบริเวณพื้นที่ที่จะมีการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ลูก ในพื้นที่ตำบลต้นยวนและตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

หากมีการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ลูกให้มีระดับน้ำเก็บกักอยู่ที่ระดับ 92 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง จะทำให้พื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของชาวบ้านรวมทั้งสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ภายในชุมชนได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก จึงก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน กับชาวบ้านในพื้นที่ มีการต่อสู้กันทางความคิดจนก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งและมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกันระหว่างหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการกับชาวบ้านในพื้นที่ ซึ่งทางหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน ยังยืนยันเช่นเดิมที่จะให้มีการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำให้อยู่ในที่ระดับ 92 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ข้อมูลข่าวสารเช่นนี้ทำให้ชาวบ้านมีความวิตกกังวลว่าตนจะต้องอพยพย้ายไปอยู่ที่อื่น และสูญเสียที่ดินทำกินซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ จึงเกิดการรวมตัวและการเคลื่อนไหวของชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการ และได้เรียกร้องให้ทางสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ ยกเลิกโครงการดังกล่าว

เนื่องจากชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบยังขาดการรับรู้และความเข้าใจในรายละเอียดของโครงการอย่างแท้จริงว่าโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ลูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี สามารถที่จะดำเนินการก่อสร้างได้ โดยให้ชาวบ้านในพื้นที่ได้รับผลกระทบน้อยที่สุด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งให้โครงการของรัฐยังคงมีอยู่และชาวบ้านก็ยังอยู่ในพื้นที่ได้ ซึ่งกลไก

ฝ่ายปกครองในพื้นที่ ได้แก่ นายวราทิตย์ ด้านวิริยะกุล นายอำเภอพนม นายวิสุทธิ สรรพพำ กำนันตำบลต้นขวน นายบำรุง หนูดำ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น นายสุวรรณ โขจรฤกษ์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน นายทวีป รัตนพันธ์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น และนายเมธี ศรีจันทร์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน ได้ร่วมกันนำปัญหาและความต้องการของชาวบ้านเสนอต่อสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน ในฐานะหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ และส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินโครงการอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุกเป็นไปตามแนวทางโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ กล่าวคือ เป็นโครงการที่เกิดจากความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบอย่างแท้จริง ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอจากชาวบ้านผู้ที่ได้รับผลกระทบและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายครั้ง จนทำให้ได้ข้อสรุปที่ตรงกันว่าโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี จะต้องดำเนินการก่อสร้างให้มีระดับน้ำเก็บกักอยู่ที่ระดับ 75 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง เพื่อให้พื้นที่ที่จะดำเนินโครงการมีขนาดพื้นที่ลดลง มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่รวมทั้งผลกระทบในด้านต่าง ๆ ที่ชาวบ้านจะได้รับก็จะลดน้อยลงด้วย ซึ่งแนวทางนี้เป็นแนวทางที่ชาวบ้านในพื้นที่ให้การยอมรับได้ ทั้งนี้ แม้ว่าจะมีชาวบ้านบางส่วนที่ต้องได้รับผลกระทบจากการที่ต้องสูญเสียที่ดินทำกินและทรัพย์สินพืชผลทางการเกษตรที่ต้องถูกทำลายไปบ้างก็ตาม แต่เพื่อประโยชน์ในระยะยาวที่ชาวบ้านก็ยังมีความจำเป็นที่จะต้องใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคและเพื่อการเกษตร จึงต้องมีการดำเนินโครงการตามแนวความคิดโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุกอันเนื่องมาจากพระราชดำริขึ้นในพื้นที่ เพื่อประโยชน์ของชาวบ้านในพื้นที่อย่างแท้จริงและมีความยั่งยืนตามแนวทางของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่อไป

1.2.4 การจัดการความขัดแย้งด้วยภาวะผู้นำของฝ่ายปกครองในพื้นที่

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่ได้มีการวางแผนการดำเนินงานโครงการมาตั้งแต่เมื่อครั้งที่มีชาวบ้านพื้นที่ในขณะนั้นได้ถวายฎีกาต่อพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร แต่ทว่าได้ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงาน เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องความพร้อมที่เกิดจากงบประมาณการดำเนินงานของรัฐ เมื่อรัฐมีความพร้อมในด้านงบประมาณที่จะดำเนินการก่อสร้างโครงการแล้ว รัฐก็ยังคงไว้ซึ่งอำนาจที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายได้ ซึ่งที่ผ่านมาทางหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลาง ที่ 15 กรมชลประทาน ได้พยายามที่จะดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุกให้ประสบผลสำเร็จมาโดยตลอด

เนื่องจากเป็น โครงการอันเนื่องพระราชดำริและอยู่ระหว่างการติดตามผลการดำเนินงาน และต้องเร่งรัดดำเนินงานให้แล้วเสร็จ แต่ทว่าก็ถูกชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบคัดค้านมาโดยตลอดเช่นกัน จนทำให้โครงการต้องหยุดชะงักและไม่สามารถที่จะดำเนินการก่อสร้างโครงการได้อย่างราบรื่นนัก และทำให้กลไกฝ่ายปกครองในพื้นที่ต้องเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งให้กับชาวบ้านในพื้นที่

กลไกฝ่ายปกครองที่ได้แก้ไขปัญหาคความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในกรณีดังกล่าวให้กับชาวบ้านในพื้นที่ คือ นายวราทิตย์ ด้านวิริยะกุล นายอำเภอพนม ท่านได้มาดำรงตำแหน่งเป็น นายอำเภอพนมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 - 2563 เมื่อท่านได้เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่อำเภอพนม จังหวัด สุราษฎร์ธานีแล้ว สิ่งที่ท่านต้องทำและเร่งแก้ไขปัญหาในพื้นที่เป็นอันดับแรกก็คือปัญหาคความขัดแย้งของหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการกับชาวบ้านในพื้นที่ จากกรณีโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพราะหากไม่สามารถดำเนินการแก้ไข ปัญหาในเรื่องนี้แล้ว การที่จะทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาคอื่น ๆ ให้กับชาวบ้านในพื้นที่ก็จะเป็นไปได้ยาก และส่งผลต่อระบบการปกครองบริหารงานภายในพื้นที่อีกด้วย เนื่องจากความขัดแย้งในกรณีดังกล่าวเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะกระทบกับความรู้สึกและชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในพื้นที่ ทั้งนี้ความขัดแย้งในเรื่องดังกล่าวได้มีมาก่อนหน้าที่นายวราทิตย์ ด้านวิริยะกุล จะเข้ามาดำรงตำแหน่งเป็นนายอำเภอพนมแล้ว ซึ่งที่ผ่านมานายอำเภอพนมคนก่อน ๆ ก็ได้เข้ามา รับทราบปัญหาของชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบเช่นกัน แต่ทว่าปัญหาคความขัดแย้งดังกล่าวก็ ยังไม่สามารถที่จะคลี่คลายไปในทิศทางที่ดีได้ ชาวบ้านในพื้นที่ยังคงมีความวิตกกังวลต่อ สถานการณ์ที่ไม่มั่นคงในการดำรงชีวิต จนกระทั่งนายวราทิตย์ ด้านวิริยะกุล ได้มาดำรงตำแหน่ง เป็นนายอำเภอพนม และได้เข้ามาในพื้นที่หมู่บ้านเพื่อพบปะกับผู้นำท้องที่และชาวบ้านในพื้นที่ที่ ได้รับผลกระทบ จนทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้านในพื้นที่ต่างเห็นว่าท่าน นายอำเภอมีความจริงใจที่จะทำงานเพื่อประโยชน์ของชาวบ้านในพื้นที่อย่างแท้จริง ทั้งนี้ ด้วยบุคลิก ของท่านเองที่มีลักษณะเรียบง่ายและเป็นกันเองที่ทำให้ชาวบ้านเข้าถึงได้ง่าย และมีความจริงใจที่จะ แก้ไขปัญหาให้กับชาวบ้านในพื้นที่ จึงทำให้ชาวบ้านกล้าที่จะเปิดใจและแสดงความรู้สึกที่แท้จริงต่อ นายอำเภอพนมว่าตนมีความรู้สึกอย่างไรที่หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการจะมาสร้าง อ่างเก็บน้ำในพื้นที่ที่ตนได้ทำกินและอยู่อาศัย และจะทำให้ตนไม่มีที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยที่เกิด จากการดำเนินโครงการของรัฐ

นายวราทิตย์ ด้านวิริยะกุล นายอำเภอพนม ได้ลงพื้นที่พบปะพูดคุยกับ ผู้นำท้องที่และชาวบ้านในพื้นที่ เพื่อรับทราบปัญหาและให้กำลังใจชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับ ผลกระทบมาโดยตลอด และคอยเป็นที่ปรึกษาในการเป็นที่ปรึกษาหารือให้กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาคข้อขัดข้องให้กับเขา จนสามารถที่จะนำข้อเรียกร้อง

และความต้องการของชาวบ้านที่จะให้มีการดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพภูมิสังคมในพื้นที่ เพื่อนำเสนอต่อในที่ประชุมคณะกรรมการติดตามผลการดำเนินงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริว่าการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึกมีปัญหาและอุปสรรคเช่นไร ทั้งในเวทีการประชุมระดับส่วนกลาง ระดับส่วนภูมิภาค และระดับจังหวัด ผลจากการที่ท่านมีความตั้งใจในการทำงานให้กับชาวบ้าน จึงทำให้นายวิฑูรย์ จินโต ผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการ คือ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ กรมชลประทาน ได้รับรู้ว่าสภาพปัญหาของชาวบ้านและสภาพพื้นที่ที่จะให้มีการดำเนินการก่อสร้างโครงการอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีปัญหาและอุปสรรคต่างจากในอดีตที่มีการถวายฎีกาให้ก่อสร้างเช่นไร จึงทำให้สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ ต้องปรับแผนการดำเนินโครงการให้เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมของชาวบ้านในพื้นที่

1.2.5 การจัดการความขัดแย้งโดยใช้หลักธรรมาภิบาล

โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี กว่าที่จะประสบความสำเร็จจนสามารถที่จะให้มีการดำเนินการก่อสร้างโดยได้รับการยอมรับของผู้มีส่วนได้เสียได้นั้น ต้องผ่านการต่อสู้ครั้งแล้วครั้งเล่าของผู้นำและชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการ เนื่องจากที่ผ่านมาทางสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ ไม่สามารถที่จะให้ข้อมูลที่ชัดเจนต่อชาวบ้านในพื้นที่ได้ว่าการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึกอันเนื่องมาจากพระราชดำริจะต้องดำเนินการให้อยู่ในระดับและขนาดเท่าใด จึงทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ต้องพากันคัดค้านโครงการดังกล่าว เพราะตามข้อมูลข่าวสารเดิมที่ชาวบ้านได้พากันรับรู้และเข้าใจจากหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน จะดำเนินการก่อสร้างโครงการอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึกให้อยู่ที่ระดับ 92 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ซึ่งการก่อสร้างโครงการตามแนวทางนี้ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ยากที่จะให้การยอมรับได้ เนื่องจากจะทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างภายในชุมชนต้องล่มสลายลงไป

เนื่องจากชาวบ้านต่างพากันวิตกกังวลว่าหากทางสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ จะดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึกให้มีระดับน้ำเก็บกักภายในอ่างเก็บน้ำอยู่ที่ระดับ 92 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลางแล้ว จะส่งผลกระทบต่อชาวบ้านในพื้นที่เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวบ้านต่างพากันวิตกกังวลว่าพื้นที่ทางการเกษตรและที่อยู่อาศัยของตนจะต้องถูกน้ำท่วม และจะต้องอพยพไปหาที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยแห่งใหม่ ซึ่งสภาพการณ์ดังกล่าวจึงเป็นไปได้ยากยิ่งที่

จะหาที่ดินที่มีราคาเหมาะสมและได้ในเร็ววัน แม้ว่าทางหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการจะมี ค่าชดเชยเยียวยาให้กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบก็ตาม แต่ก็ไม่ใช่เป็นความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่ หากแต่เป็นความประสงค์ของหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการที่นำแนวคิดในการ พัฒนาโดยใช้รัฐเป็นศูนย์กลาง นอกจากนี้ ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบยังกลัวการสูญเสียความ เป็นอัตลักษณ์ของคนในชุมชนอีกด้วย

สาเหตุที่ทำให้ทางสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ ไม่ให้ข้อมูลที่ชัดเจนและเป็นจริงแก่ ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ เนื่องจากทางสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน พยายามที่จะให้มีการดำเนินการก่อสร้างโครงการอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูงให้มีระดับ น้ำเก็บกักอยู่ที่ระดับ 92 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลางตามแผนงานเดิมที่วางไว้ โดยหน่วยงาน อ้างว่ามีความคุ้มทุนที่จะดำเนินโครงการ หากจะให้หน่วยงานดำเนินโครงการให้อยู่ในระดับที่ ลดลงหรือต่ำกว่านี้ตามความต้องการของผู้นำท้องถิ่นและชาวบ้านคงจะทำได้ เนื่องจากไม่มีความ คุ้มทุน จากการที่หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการไม่มีความจริงใจที่จะดำเนินโครงการเพื่อ สนองต่อความต้องการและประโยชน์ของชาวบ้านอย่างแท้จริงเช่นนี้ จึงทำให้ปัญหาความขัดแย้ง ไม่ได้รับการแก้ไข เพราะหากทางสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ ปฏิบัติหน้าที่ต่อชาวบ้านอย่างตรงไปตรงมา ยึดมั่นตามหลัก ธรรมาภิบาล มีความจริงใจที่จะดำเนินโครงการเพื่อความต้องการและผลประโยชน์ของชาวบ้านใน พื้นที่อย่างแท้จริงแล้ว ก็จะได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านและผู้นำในพื้นที่ในการดำเนินโครงการ และจะทำให้โครงการอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เกิดความยั่งยืน ตลอดไป

1.3 เสนอแนะแนวทางในการจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ คลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การศึกษาวិจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ คลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า แนวทางการจัดการความขัดแย้งระหว่าง สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบ โครงการ กับชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ คลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เกิดจากการที่กลไกฝ่ายปกครองในพื้นที่ได้นำหลัก “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” มาแก้ปัญหาให้กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบและได้รับความเดือดร้อนจาก การก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง โดยให้โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี กับชาวบ้านในพื้นที่ยังคงอยู่ร่วมกันได้

การดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูงจะต้องเป็นไปตามลำดับขั้น คำนึงถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่และสภาพภูมิสังคมของชาวบ้านในพื้นที่ โดยใช้หลักการมีส่วนร่วม รับรู้ และรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้านในพื้นที่ เนื่องจากชาวบ้านที่จะได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูงเป็นผู้ที่รู้สภาพปัญหาและความต้องการของตนมากที่สุด โดยมีกลไกฝ่ายปกครองที่สำคัญ ได้แก่ นายวราทิตย์ คำนวณวิริยะกุล นายอำเภอพนม นายวิสุทธิ สรรพพำ กำนันตำบลต้นยวน นายบำรุง หนูดำ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น นายสุวรรณ โชจรูญเดช ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน นายทวีป รัตนพันธ์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 บ้านบางเคย ตำบลคลองชะอุ่น และนายเมธี ศรีจันทร์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ฝ่ายปกครอง หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน ในฐานะผู้นำท้องที่ในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในการรับฟังปัญหาและความต้องการ เพื่อแก้ไขปัญหาและความเดือดร้อนให้กับชาวบ้านผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

นายวราทิตย์ คำนวณวิริยะกุล นายอำเภอพนม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ ได้ร่วมกันหาทางออกเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นให้หมดไปได้ โดยเร็ว เนื่องจากเป็นเรื่องที่สำคัญและกระทบกับจิตใจและสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในพื้นที่เป็นอย่างยิ่ง นายอำเภอพนมถือว่าเป็นตัวแทนของรัฐบาล อีกทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ในฐานะผู้ปกครองท้องที่ ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับความไว้วางใจจากชาวบ้านในพื้นที่ ย่อมต้องเป็นที่คาดหวังของชาวบ้านในพื้นที่ในการทำหน้าที่ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” ช่วยแก้ไขปัญหาลงให้กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ดังพระราชดำรัสแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงพระราชทานในการอบรมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วันที่ 12 สิงหาคม 2505 ความว่า “ท่านเป็นผู้ที่ได้อยู่ร่วมกับราษฎรในท้องที่ของท่านมาอย่างใกล้ชิด ย่อมเข้าใจถึงจิตใจและความต้องการของเขาเหล่านั้นได้ดีกว่าผู้ที่อยู่ห่างไกล ราษฎรย่อมจะต้องหวังพึ่งท่านเมื่อมีความเดือดร้อน ฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงหวังว่าท่านทั้งหลาย จะเอาใจใส่ดูแลความเป็นอยู่ของเขาให้มาก และทำตัวเองให้เป็นที่พึ่งแก่เขา สมกับที่เขาได้ไว้วางใจเลือกท่านขึ้นมาเป็นหัวหน้า จึงพยายามบำเพ็ญตนให้สมกับตัวอักษรที่ตราหน้าหมวกเครื่องแบบของท่านที่ว่า ระเบียบทุกข์ บำรุงสุข” (สำนักบริหารการปกครองท้องที่, 2559, ปกหลัง)

อำนาจหน้าที่ของนายอำเภอพนม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ จะเป็นไปตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ในการใช้อำนาจ

ปกครองและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้กับชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบ รวมทั้งเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นภายในชุมชน โดยนายอำเภอพนม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่ในการที่จะดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ซึ่งภารกิจในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยจะต้องทำให้ชาวบ้านได้มีความอยู่ดีกินดีและมีความร่มเย็นเป็นสุข กล่าวคือ ต้องพัฒนาปัจจัยพื้นฐานในด้านคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในพื้นที่ให้ได้เสียก่อน เพราะถ้าไม่สามารถที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในการดำรงอยู่ของชาวบ้านให้ได้แล้ว การที่จะไปพัฒนาด้านอื่น ๆ ก็จะทำให้ยากยิ่ง เพราะชาวบ้านจะไม่ให้ความร่วมมือหรือยินดีที่จะปฏิบัติตามนโยบายของทางราชการ และอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งและขาดความสามัคคีภายในชุมชนได้

ดังนั้น ในการที่จะแก้ไขปัญหาให้สำเร็จได้จึงต้องแก้ไขปัญหาให้ถูกต้องตรงกับปัญหา อีกทั้งจะต้องรู้จักนิสัยใจคอของชาวบ้านที่เราจะเข้าไปแก้ปัญหาว่าชาวบ้านต้องการอะไร เพื่อที่จะได้รู้และเข้าใจปัญหา โดยใช้ความเป็นมิตร ความมีเหตุผล ในการเข้าไปพูดคุยเจรจา เพื่อสร้างความคุ้นเคยและไว้วางใจให้กับชาวบ้านที่เราจะเข้าไปแก้ปัญหา ซึ่งการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งกรณีการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี นายวราทิตย์ ด้านวิริยะกุล นายอำเภอพนม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ ได้ใช้หลักการปกครองท้องที่มาเป็นแนวทางในการทำงาน อาทิ การเป็นปากเป็นเสียงให้กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ การหมั่นลงพื้นที่เพื่อพบปะเยี่ยมเยียน รวมทั้งการเข้าร่วมประชุมหมู่บ้านและประชุมรับฟังความคิดเห็นร่วมกับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบและหน่วยงาน ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้รับทราบข้อมูลว่าสถานการณ์ที่ชาวบ้านได้รับผลกระทบนั้นเป็นเช่นไร มีบุคคลที่ไม่หวังดีและไม่ใช่ชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่หรือแกนนำได้เข้ามามีส่วนชักจูงเพื่อประโยชน์อื่นที่แอบแฝงหรือไม่ เพื่อที่จะแก้ไขปัญหาและยุติความขัดแย้งได้โดยเร็ว

จากการสร้างความรับรู้และเข้าใจโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่ ทำให้ชาวบ้านยินดีที่จะให้ความร่วมมือกับทางราชการในการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก กล่าวคือ ให้นายงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน ดำเนินการสร้างอ่างเก็บน้ำให้มีระดับน้ำเก็บกักอยู่ที่ระดับ 75 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง เพื่อให้ชาวบ้านได้รับผลกระทบน้อยที่สุด ขณะเดียวกันโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำก็ยังเกิดขึ้นได้ เพราะถ้าหากจะทำการสร้างอ่างเก็บน้ำในระดับเดิมตามที่ได้กำหนดไว้แล้ว ชาวบ้านก็จะได้รับผลกระทบเกรงว่าพื้นที่ที่อยู่อาศัยของคนรวมทั้งพื้นที่ทางการเกษตร บ้านเรือน วัด โรงเรียน สำนักสงฆ์ และสถานที่ราชการจะถูกน้ำท่วม ซึ่งกลไกฝ่ายปกครองนับว่าเป็นกลไกที่สำคัญในการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่

เนื่องจากกลไกฝ่ายปกครองได้ถูกอบรมบ่มเพาะและปลูกฝังให้ทำหน้าที่ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” สร้างความผาสุกให้กับชาวบ้านในพื้นที่ ซึ่งนักปกครองรุ่นแล้วรุ่นเล่าต่างนำไปยึดถือปฏิบัติในการปกครองประชาชน เนื่องจากนักปกครองจะต้องเป็นผู้ที่มีความเสียสละในหน้าที่ส่วนตัวและต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ในกรที่จะปกครองชาวบ้านให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข มีความรักใคร่ สัมผัสสมาน สามัคคีกลมเกลียว เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ซึ่งถือเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดในปณิธานของนักปกครองที่ได้เห็นชาวบ้านได้อยู่อย่างสงบสุข มีความอยู่ดีกินดี ปราศจากปัญหาความขัดแย้งของชาวบ้านในพื้นที่ และสิ่งที่จะทำให้การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ได้นั้น ผู้ปกครองจะต้องมีความเป็นกลาง ต้องรู้จักวางตนให้เหมาะสมกับตำแหน่ง ไม่ใช่ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาสิ่งที่มีชอบหรือสิ่งที่มีควรได้มาเป็นประโยชน์ของตนเองหรือของผู้อื่น รวมทั้งต้องรู้จักเคารพให้เกียรติผู้อื่น ทั้งผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน โดยเฉพาะที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง คือ จะต้องรู้จักให้เกียรติชาวบ้านในพื้นที่ เพราะสิ่งนี้ถือเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้ผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครอง อันจะก่อให้เกิดความเชื่อถือและศรัทธาต่อสถาบันนักปกครอง

นอกจากนี้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นผู้ปกครองท้องถิ่นในระดับพื้นฐานที่อยู่ใกล้ชิดกับชาวบ้านมากที่สุด เป็นผู้ได้รับความเชื่อถือและไว้วางใจจากชาวบ้านในพื้นที่ จึงต้องมีหลักความประพฤติปฏิบัติที่เป็นเยี่ยงอย่างให้กับชาวบ้านในพื้นที่ โดยจะต้องยึดมั่นหลักธรรมาภิบาลในการทำงาน มีความซื่อสัตย์ สุจริต รับผิดชอบทั้งต่อตนเองและส่วนรวม ซึ่งการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาให้กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ของนายวราทิตย์ ด้านวิริยะกุล นายอำเภอพนม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่นั้น จะเน้นลงพื้นที่พบปะพูดคุยกับชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง โดยยึดหลักผลประโยชน์ของชาวบ้านในพื้นที่ ให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมก่อนที่จะมีการดำเนินโครงการ นอกจากนี้ นายวราทิตย์ ด้านวิริยะกุล นายอำเภอพนม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ ได้ลงพื้นที่เพื่อหาข้อมูลตามสภาพท้องที่ที่เป็นจริง และได้สอบถามชาวบ้านถึงความต้องการในการพัฒนาท้องที่ของตนเอง เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่ ทำให้โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เกิดความยั่งยืนของโครงการและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่ได้อย่างแท้จริงต่อไป

2. อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้ง โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยที่ได้จากการนำบทสัมภาษณ์ที่สัมภาษณ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี รวมทั้งแนวคิดทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์และใช้เป็นแนวทางในการอภิปรายผล ดังนี้

2.1 การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้ง โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ คลองสี่สูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากผลการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า ปัญหา อุปสรรค และความขัดแย้งอันเกิดจากโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี นั้น เกิดจากชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูก มีแนวคิด และมุมมองในด้านการพัฒนาโครงการของรัฐว่า โครงการของรัฐก่อนที่จะเข้ามาดำเนินการในพื้นที่ จะต้องเกิดจากความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่เสียก่อน กล่าวคือ จะต้องมีการสอบถามถึงความคิดเห็นและความต้องการ รวมทั้งผลกระทบของชาวบ้านผู้มีส่วนได้เสียก่อนว่าโครงการดังกล่าวมีความจำเป็นต่อชาวบ้านในพื้นที่หรือไม่อย่างไร และนำข้อมูลที่ได้มาทำการพิจารณาก่อนการให้มีความละเอียดรอบคอบถึงผลได้ผลเสียว่าส่วนไหนมีมากหรือน้อยกว่ากันเพียงใด จึงจะทำให้โครงการของรัฐเกิดประโยชน์ต่อชาวบ้านในพื้นที่อย่างแท้จริง

ส่วนทางด้านสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน ในฐานะหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ กลับมีมุมมองและแนวคิดในการพัฒนาว่าโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่เกิดจากรายการมูลเกล้าถวายเป็นฎีกา ที่จะต้องมีการดำเนินการก่อสร้างให้แล้วเสร็จ เนื่องจากมีการวางแผนการดำเนินงานและเขียนโครงการไว้แล้ว และจะต้องมีการดำเนินงานตามแผนงานเดิมที่ได้วางไว้ที่กำหนดให้อ่างเก็บน้ำคลองสี่สูกจะต้องสร้างให้มีระดับน้ำเก็บกักภายในอ่างเก็บน้ำอยู่ที่ระดับ 92 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง แนวคิดในการพัฒนาจากหน่วยงานของรัฐเช่นนี้จะทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก ทำให้ชาวบ้านมีความวิตกกังวลว่า จะต้องสูญเสียที่ดินทำกินและอพยพย้ายถิ่นฐานไปที่แห่งใหม่และไม่รู้ว่าจะเป็นอย่างไหน อีกทั้งความเป็นอัตลักษณ์และประวัติศาสตร์ความเป็นมาของคนภายในชุมชนก็จะสูญสิ้นและล่มสลาย

สาเหตุเนื่องจากชาวบ้านเหล่านั้นเป็นผู้อพยพมาตั้งรกรากทำมาหากินในพื้นที่บริเวณที่จะดำเนินการก่อสร้างโครงการอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูก และเป็นผู้ที่มีพื้นเพภูมิลำเนามาจากจังหวัดอื่น ๆ ที่ข้างเคียงกับจังหวัดสุราษฎร์ธานี แม้ว่าพื้นที่ดังกล่าวรัฐจะสงวนไว้เพื่อใช้ประโยชน์

ตามกฎหมาย แต่เนื่องจากชาวบ้านเหล่านั้นเป็นผู้ที่มีปัญหาไร้ที่ดินทำกินและเป็นผู้ที่มีรายได้น้อย ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ รัฐจึงผ่อนผันให้ชาวบ้านได้ทำกินในที่ดินเหล่านั้นได้ แต่ในทางปฏิบัติ ชาวบ้านได้เข้ามาทำกินในที่ดินเหล่านั้นมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานแล้ว จึงเป็นการยากที่รัฐจะบังคับ และปฏิบัติตามกฎหมายให้ชาวบ้านย้ายไปอยู่ที่แห่งอื่น ทำให้ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบได้ออกมา แสดงพลังของตนในการต่อต้าน โครงการดังกล่าว แนวทางที่แสดงออกในเชิงสัญลักษณ์ของ ชาวบ้านคือ การติดป้ายคัดค้านไว้บริเวณหน้าบ้านเพื่อแสดงออกถึงการไม่เห็นด้วยที่จะให้มีการ ก่อสร้างโครงการดังกล่าว และการแสดงออกในการร่วมประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็น เมื่อครั้งที่ นายวิฑูรย์ จินโต ผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี เดินทางมาตรวจเยี่ยมเพื่อพบปะกับชาวบ้านที่ ได้รับผลกระทบ ณ โรงเรียนบ้านป่าตอง หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม จังหวัด สุราษฎร์ธานี ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นประกอบด้วย

1) ความขัดแย้งด้านข้อมูล เนื่องจากชาวบ้านในพื้นที่ยังมีการรับรู้และมีความ เข้าใจในรายละเอียดของการดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตูก่อนข้างน้อย ประกอบกับมี ความคิดว่าตนมีความชอบธรรมที่จะประกอบอาชีพและอยู่อาศัยได้ในที่ดินซึ่งเป็นปัจจัยการผลิต ที่สำคัญ แม้ว่าที่ดินดังกล่าวจะเป็นของรัฐและรัฐต้องการที่จะใช้ประโยชน์ก็ตาม การมีแนวคิด ดังกล่าวจึงมีลักษณะสวนทางกับแนวคิดของรัฐที่คิดว่ารัฐมีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการก่อสร้าง อ่างเก็บน้ำคลองสี่ตูกให้แล้วเสร็จภายในห้วงระยะเวลาที่กำหนด เนื่องจากมีความพร้อมที่จะ ดำเนินการ โดยหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาด กลางที่ 15 กรมชลประทาน ให้รายละเอียดข้อมูลที่ไม่ครบถ้วนแก่ชาวบ้านเกี่ยวกับการดำเนินการ ก่อสร้างโครงการอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตูก อีกทั้งยังไม่มี ความชัดเจนและขาดความจริงใจแก่ชาวบ้าน ทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจต่อหน่วยงานของรัฐ จึงสอดคล้องกับแนวคิดของ Moor (1996, pp. 60-61 อ้างถึงใน คะนิงนิจ อนุโรจน์, 2560, น. 10-11) ที่กล่าวว่า การที่แต่ละฝ่ายมีการรับรู้ข้อมูล ข่าวสารที่ไม่เหมือนกันหรือการได้รับข้อมูลที่ไม่ถูกต้องครบถ้วน และทำให้ไม่เข้าใจถึงเจตนาของ อีกฝ่ายหนึ่ง จะก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งตามมา และการได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกัน การขาดข้อมูล ข้อมูลขัดแย้งกัน หรือการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารที่ไม่มีประสิทธิภาพก็นำมาซึ่งความขัดแย้งได้ และ ผลการศึกษาสอดคล้องกับการศึกษาของสถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวง มหาดไทย กระทรวงมหาดไทย (2540) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารการมีส่วนร่วมของ ประชาชน : กรณีศึกษาโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การที่ ประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารของทางราชการเกี่ยวกับโครงการที่ยังขาดความ ครอบคลุมในประเด็นเรื่องที่สำคัญหรือเรื่องที่ประชาชนควรจะได้รับรู้ อาทิ การวางแผนอพยพ ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ การจัดเตรียมพื้นที่รองรับผู้อพยพ และการจ่ายค่าชดเชยความเสียหาย

ให้กับประชาชนที่ได้รับผลกระทบ ย่อมส่งผลกระทบต่อทัศนคติและความไม่ไว้วางใจต่อหน่วยงานของรัฐ นอกจากนี้ การประชาสัมพันธ์ชี้แจงข้อมูลข่าวสารของทางราชการเกี่ยวกับโครงการ โดยการประชาสัมพันธ์หรือการจัดประชุมประชาคม ที่ได้กระทำหลังจากที่ได้มีการเคลื่อนไหวยและออกมาเรียกร้องของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการแล้ว ย่อมจะส่งผลเสียและก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง เนื่องจากใช้แนวทางหรือวิธีการชี้แจงประชาสัมพันธ์ในช่วงเวลาจังหวะที่ไม่เหมาะสม (สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2540, น. 116)

2) ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ ชาวบ้านผู้ที่ได้รับผลกระทบเป็นเพียงผู้ที่ต้องการรักษาไว้ในที่ดินซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ เพื่อให้ตนได้มีที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินเท่านั้น ส่วนหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน นั้นก็มีเป้าหมายในการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูงเพื่อผลประโยชน์ของหน่วยงานและผลประโยชน์แห่งรัฐ เนื่องจากเป็นผู้ที่รับผิดชอบและมีหน้าที่โดยตรงในการบริหารจัดการงบประมาณดำเนินโครงการ จึงสอดคล้องกับแนวคิดของกองวิชาการและแผนงาน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2558, น. 139) ที่กล่าวว่าระบบสังคมการเมืองจะมีสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคมที่เป็นที่ต้องการของกลุ่มผลประโยชน์หลายฝ่าย โดยเฉพาะสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคมที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดและเป็นที่ต้องการมาก เมื่อไม่สามารถได้รับประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย ก็จะนำมาสู่ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันในที่สุด โดยต่างฝ่ายต่างมีผลประโยชน์และมีความต้องการทรัพยากรที่ดินที่เหมือนกัน จึงสอดคล้องกับแนวคิดของคะเนิงนิจ อนุโรจน์ (2560, น. 7) ที่กล่าวว่าความขัดแย้งบนพื้นฐานของความแตกต่างระหว่างวัตถุประสงค์เป้าหมาย ค่านิยมหรือความคาดหวังของกลุ่มหรือบุคคลที่เข้ากันหรือไปด้วยกันไม่ได้ โดยเฉพาะเมื่อกลุ่มหรือบุคคลมีการแข่งขันหรือมีข้อจำกัดเกี่ยวกับทรัพยากร

3) ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ รัฐมีแนวคิดในการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ว่าเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่เกิดจากการทูลเกล้าถวายฎีกาและอยู่ระหว่างติดตามผลการดำเนินงานและมีความเหมาะสมที่จะดำเนินการในพื้นที่ ซึ่งอาจจะเป็นจริงหากได้ดำเนินการก่อสร้างในช่วงเริ่มแรกตั้งแต่ที่ได้มีชาวบ้านถวายฎีกา แต่มา ณ ขณะนี้ (พ.ศ. 2564 ขณะที่ผู้วิจัยอภิปรายผล) สภาพพื้นที่ได้เปลี่ยนไปเป็นอย่างมาก มีชาวบ้านเข้ามาจับจองเป็นที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก จึงทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ไม่พร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลงจากโครงการพัฒนาของรัฐ จึงสอดคล้องกับแนวคิดของ Moor (1996, pp. 60-61 อ้างถึงใน คะเนิงนิจ อนุโรจน์, 2560, น. 10-11) ที่กล่าวว่า การที่บุคคลมีการตัดสินใจและการคาดหวังที่ต่างกันก็จะนำมาซึ่งความขัดแย้งระหว่างกัน ความขัดแย้งดังกล่าวเกิดจากการที่คู่ขัดแย้งได้เห็นพฤติกรรมลบช้า ๆ ของอีกฝ่าย และมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกันในที่สุด ทาง

สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ ไม่ได้ให้ชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบและเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากการดำเนินโครงการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการขั้นตอนการดำเนินงาน จึงทำให้ชาวบ้านไม่ยอมรับโครงการ และก่อให้เกิดความห่างเหินกับชาวบ้านในพื้นที่ จึงสอดคล้องกับแนวคิดของกองวิชาการและแผนงาน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2558, น. 139) ที่กล่าวว่ากรณีที่แต่ละฝ่ายมีแนวคิดในการปฏิบัติที่แตกต่างกัน ซึ่งเกิดจากการรับรู้และมีความเห็นในการทำงานที่แตกต่างกัน ทำให้ความเข้าใจในรายละเอียดการปฏิบัติมีความแตกต่างกัน

4) ความขัดแย้งด้านโครงสร้างอำนาจ รัฐเป็นผู้มีความได้เปรียบในการบริหารจัดการสิ่งต่าง ๆ ภายในสังคม และในกรณีโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ชาวบ้านเป็นผู้ที่เสียเปรียบในการต่อรองเพื่อจะรักษาไว้ซึ่งประโยชน์จากการใช้ที่ดินของรัฐ เนื่องจากเป็นผู้ที่อยู่ในฐานะที่น้อยกว่าทั้งในเชิงโครงสร้างทางอำนาจและในเชิงความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกัน ทำให้ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบเกิดทัศนคติที่ไม่ดีและมีความรู้สึกว่าจะไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการดำเนินโครงการของรัฐ ชาวบ้านผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการเป็นผู้ที่สิ้นหวังมาจากถิ่นฐานดั้งเดิม เพื่อเข้ามาแสวงหาชีวิตที่ดีกว่าในพื้นที่แห่งใหม่ จึงมีพลังต่อรองที่น้อยกว่าในการที่จะเรียกร้องต่อรองที่จะใช้ประโยชน์ในที่ดินของรัฐ จึงสอดคล้องกับแนวคิดของ Moor (1996, pp. 60-61 อ้างถึงใน คะเนิงนิจ อนุโรจน์, 2560, น. 10-11) ที่กล่าวว่ากรณีที่ระบบสังคมมีความไม่เท่าเทียมกันในทางอำนาจ หากอำนาจนั้นถูกใช้ไปในทางที่อีกฝ่ายรู้สึกว่าจะถูกเอารัดเอาเปรียบ และไม่ได้รับความเป็นธรรม จะนำมาสู่ปัญหาความขัดแย้งในที่สุด ซึ่งการเปลี่ยนแปลงระบบกฎเกณฑ์เดิมหรือแนวทางที่เคยปฏิบัติที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตที่เคยปฏิบัติมาอย่างเร่งด่วนกะทันหัน โดยไม่สามารถที่จะยอมรับหรือปรับตัวได้ จะก่อให้เกิดความคับข้องใจและความขัดแย้งระหว่างกัน

และ 5) ความขัดแย้งด้านค่านิยม ทางหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน มีค่านิยมไปในทางที่มองชาวบ้านว่าเป็นผู้ที่ควรได้รับการพัฒนาโดยการวางแผนการดำเนินโครงการที่มาจากรัฐ รัฐเป็นผู้ที่มีความคิดที่ถูกต้องและมีความชอบธรรมอยู่เสมอที่จะดำเนินโครงการของรัฐ และอ้างว่าเป็นไปเพื่อประโยชน์ของชาวบ้านในพื้นที่ แต่ชาวบ้านในพื้นที่กลับมีความคิดว่าโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ไม่มีความสอดคล้องกับสภาพบริบทของพื้นที่ที่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเป็นอย่างมาก หากจะมีการดำเนินการก่อสร้างโครงการก็จะส่งผลกระทบต่อชาวบ้านในพื้นที่ และหากจะมีการดำเนินโครงการก็ต้องให้ชาวบ้านในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด เนื่องจากเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบ อีกทั้งยังเป็นผู้ที่รู้ถึงความต้องการและสภาพปัญหาของพื้นที่อย่าง

แท้จริง จึงสอดคล้องกับแนวคิดของสถาบันดำรงราชานุภาพ (2554, น. 8) ที่กล่าวว่าความขัดแย้งเป็นกระบวนการทางสังคม เมื่อแต่ละฝ่ายมีพื้นฐานความคิด ความเชื่อ ค่านิยมที่แตกต่างกัน มีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน จึงทำให้เข้ากันไม่ได้ ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งต่อกันในที่สุด ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการมีพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่เกิดมาจากการต่อสู้และดิ้นรน จึงมีความรู้สึกว่าการดำเนินชีวิตตามวิถีของคนสามารถที่จะพึ่งพาตนเองได้ โดยไม่ต้องรอรับการพัฒนาจากรัฐ จึงสอดคล้องกับแนวคิดของกองวิชาการและแผนงาน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2558, น. 139) ที่กล่าวว่าแต่ละคนมีความคิดที่ไม่เหมือนกัน เนื่องจากแต่ละคนต่างมีความคิดว่าสิ่งที่ตนได้กระทำหรือตัดสินใจเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ที่เป็นผลมาจากการศึกษาอบรม ประสบการณ์ชีวิต สภาพแวดล้อม ที่ทำให้นุคคลมีระดับความยากง่ายต่อการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างกันออกไป และกองวิชาการและแผนงาน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2558, น. 146) ยังได้กล่าวอีกว่า เมื่อแต่ละฝ่ายมีความคิดเห็น ความสนใจ หรือการกระทำที่ไม่เหมือนกัน จนไม่อาจที่จะหาข้อสรุปร่วมกันได้ ก็จะนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งในที่สุด

ผลการศึกษาจึงสอดคล้องกับการศึกษาของบุญเกียรติ การะเวกพันธ์ (2543) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับราษฎร กรณีศึกษาเขื่อนปากมูล ผลการศึกษาพบว่าความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับราษฎร กรณีศึกษาเขื่อนปากมูลมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน ในช่วงแรกที่ได้เกิดปัญหาความขัดแย้ง รัฐได้ใช้วิธีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่ไม่ถูกต้อง รัฐใช้อำนาจที่เหนือกว่ามาใช้แก้ไขปัญหาและคิดว่าจะทำให้ปัญหาความขัดแย้งได้หมดไป แต่แท้จริงแล้วปัญหาความขัดแย้งยังคงมีอยู่ในจิตใจของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ แม้ว่าการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งครั้งต่อมารัฐจะเป็นฝ่ายที่ยอมรับตามข้อเรียกร้องของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ แต่ความรู้สึกของชาวบ้านได้มีทัศนคติที่ไม่ไว้ใจต่อรัฐแล้ว จึงทำให้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชาวบ้านยังคงมีอยู่ต่อไป (บุญเกียรติ การะเวกพันธ์, 2543, น. 37-44)

แนวทางที่รัฐใช้ในการจัดการความขัดแย้งมากที่สุด คือ แนวทางแบบแพ้ - ชนะ กล่าวคือ เป็นสถานการณ์จัดการความขัดแย้งที่รัฐต้องยอมรับตามข้อเรียกร้องของชาวบ้านในพื้นที่ แม้ว่ารัฐจะไม่ได้ประโยชน์ก็ตาม แต่เนื่องจากกระแสสังคมยุคใหม่ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่รัฐจะดำเนินการใด ๆ ไม่ได้หากไม่ได้รับการยอมรับจากชาวบ้านในพื้นที่ และเป็นบทบาทของรัฐในยุคใหม่ที่ต้องทำหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยให้กับประชาชน (บุญเกียรติ การะเวกพันธ์, 2543, น. 45)

ส่วนปัญหา อุปสรรค และความขัดแย้งอันเกิดจากการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับราษฎร กรณีศึกษาเขื่อนปากมูล เกิดจากการที่ชาวบ้านไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมต่อนโยบายของรัฐ รัฐไม่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบได้มีส่วนร่วมหรือแสดงความ

คิดเห็น ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบทำได้แต่เพียงคัดค้านและไม่เห็นด้วยที่จะให้มีโครงการดังกล่าว ระบบการเมืองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยผ่านเพียงแค่การเลือกตั้ง สิ่งเหล่านี้ย่อมส่งผลให้เกิดปัญหาความขัดแย้งตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อีกทั้งการไม่มีมาตรฐานในการจัดการความขัดแย้งที่เป็นที่ยอมรับร่วมกัน ก็ไม่สามารถทำให้ปัญหาความขัดแย้งคลี่คลายได้ เนื่องจากชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบไม่ยอมรับแนวทางของรัฐที่นำมาใช้จัดการความขัดแย้งที่เน้นแต่ตัวบทกฎหมายโดยไม่คำนึงถึงความเป็นจริงภายในชุมชน นอกจากนี้ การที่รัฐมองว่าการออกมาเรียกร้องและคัดค้านการดำเนินโครงการของรัฐของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบเป็นบ่อนทำลายต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม จึงทำให้รัฐและชาวบ้านมีความคิดเป็นฝ่ายตรงข้ามมากขึ้น (บุญเกียรติ การะเวกพันธ์, 2543, น. 47-50)

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสอดคล้องกับการศึกษาของปทุมธาดา ศรีศิริรินทร์ (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง เชื้อนบ้านกุ่ม ผลกระทบทางเศรษฐกิจและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป กรณีศึกษา บ้านผาชัน ตำบลสำโรง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดอุบลราชธานี จากผลการศึกษาพบว่าผลกระทบทางเศรษฐกิจที่ชาวบ้านผาชันจะได้รับ อาทิ ผลกระทบต่อวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพ หมู่บ้านผาชัน อาจจะได้รับผลกระทบจากระดับน้ำที่สูงขึ้นตามริมฝั่งแม่น้ำโขง และจะส่งผลกระทบต่อ การประกอบอาชีพทางการเกษตร การประมง และการท่องเที่ยวบริเวณริมฝั่งโขง ในด้านการเกษตร การก่อสร้างเขื่อนบ้านกุ่มจะทำให้กระแสการไหลเวียนของน้ำเปลี่ยนทิศทาง ทำให้เกิดเป็นร่องน้ำลึกที่ระดับน้ำริมฝั่งโขงจะมีระดับที่สูงขึ้น ปกติชาวบ้านจะทำการเพาะปลูกพืชผักในช่วงฤดูแล้งของริมฝั่งโขง การสร้างเขื่อนบ้านกุ่มจึงทำให้การปลูกพืชในช่วงฤดูแล้งของชาวบ้านบริเวณริมฝั่งโขงไม่อาจทำได้อีกต่อไป และส่งผลกระทบต่อรายได้ของชาวบ้านในพื้นที่ ส่วนในด้านการประมง ปกติชาวบ้านผาชันจะหาปลาในแม่น้ำโขงตลอดทั้งปี แต่ชาวบ้านจะหาปลาได้มากเป็นพิเศษในช่วงน้ำลดหรือในช่วงฤดูแล้ง หากมีการสร้างเขื่อนบ้านกุ่มก็จะทำให้แม่น้ำโขงมีระดับน้ำที่สูงขึ้น จะทำให้ชาวบ้านหาปลาได้น้อยลง และส่งผลกระทบต่อรายได้ที่ลดลงของชาวบ้านในพื้นที่ นอกจากนี้ การสร้างเขื่อนกีดขวางการวางไข่ของปลาจะทำให้การแพร่พันธุ์สัตว์น้ำที่เป็นรายได้หลักของชาวบ้านมีปริมาณที่ลดลงด้วย

ด้านการท่องเที่ยว ชาวบ้านผาชันมีรายได้จากการท่องเที่ยวอยู่ในสัดส่วนมากที่สุด โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้งที่ระดับน้ำลดลงจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวเป็นจำนวนมาก เนื่องจากริมฝั่งโขงของบ้านผาชันในช่วงดังกล่าวจะมีทัศนียภาพที่สวยงามมาก หากมีการสร้างเขื่อนบ้านกุ่มแล้วทัศนียภาพที่สวยงามดังกล่าวก็จะถูกกลืนหายไปจากการถูกน้ำท่วม นอกจากนี้ ระดับน้ำที่สูงขึ้นและส่งผลกระทบต่อความผันผวนของกระแสการไหลเวียนของน้ำยังเป็นอันตรายต่อนักท่องเที่ยวด้วย (ปทุมธาดา ศรีศิริรินทร์, 2555, น. 87-90) ในด้านการรับรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติ

ของชาวบ้านผาชันที่มีต่อเขื่อนบ้านกุ่ม ชาวบ้านส่วนใหญ่ยอมรับว่ามีการรับรู้และเข้าใจในเรื่องดังกล่าวน้อยมาก และส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ไม่เห็นด้วยต่อการดำเนินโครงการดังกล่าว (บุญยอภา ศรีศิริรินทร์, 2555, น. 91-94)

หากจะมีการสร้างเขื่อนบ้านกุ่มในพื้นที่ จะทำให้ชาวบ้านผาชันที่ประกอบอาชีพบริเวณสองริมฝั่งโขงได้รับผลกระทบจากรายได้ที่ลดลง ซึ่งแนวทางในการแก้ไขปัญหาของชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบคือการแสวงหาโอกาสในการทำงาน เช่น การเปลี่ยนอาชีพ การไปทำงานที่กรุงเทพฯ หรือต่างจังหวัด เป็นต้น (บุญยอภา ศรีศิริรินทร์, 2555, น. 94)

ผลการศึกษายังแตกต่างจากการศึกษาของวรรณธิดา วงศ์เรื่อน (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเคลื่อนไหวทางสังคมของชุมชนฝ่ายพญาคำ : กรณีศึกษากลุ่มชาวบ้านช่างเคิ่ง ตำบลสารภี อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ที่งานวิจัยชิ้นดังกล่าวมุ่งศึกษาลักษณะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการของรัฐ จากการศึกษาพบว่าลักษณะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับราษฎร โดยราษฎรกล่าวว่าการรื้อถอนฝ่ายพญาคำทำให้วิถีชีวิตเช่นเดิมต้องเปลี่ยนแปลงไป (วรรณธิดา วงศ์เรื่อน, 2555, น. 60) แต่การศึกษายังวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยจะมุ่งศึกษาสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการกับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ ผลการวิจัยพบว่า ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากการที่หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีความขัดแย้งในด้านข้อมูล ด้านผลประโยชน์ ด้านความสัมพันธ์ ด้านโครงสร้างอำนาจ และด้านค่านิยมที่แตกต่างกัน

ผลการศึกษายังแตกต่างจากการศึกษาของวาสนา สุขกุล และน้ำเพ็ชร วินิจฉัยกุล (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้ง กรณีพิพาทสร้างอ่างเก็บน้ำแม่ขาน จังหวัดเชียงใหม่ ที่มุ่งศึกษารูปแบบและแนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างประชาชนกับหน่วยงานของรัฐ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบและแนวทางในการแก้ปัญหาระหว่างประชาชนกับหน่วยงานของรัฐมี 5 รูปแบบ ได้แก่ 1) การยื่นหนังสือ 2) การชุมนุมประท้วง 3) การเปิดเวทีเจรจา 4) การนำวาระเข้าที่ประชุมของส่วนราชการ และ 5) การจัดเวทีสาธารณะ (วาสนา สุขกุล และน้ำเพ็ชร วินิจฉัยกุล, 2556, น. 129-130) แต่การศึกษายังวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยจะมุ่งศึกษาสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการกับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ ผลการวิจัยพบว่า สาเหตุของความขัดแย้งระหว่าง

หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ ได้แก่ 1) ความขัดแย้งด้านข้อมูล ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบขาดการรับรู้ข้อมูลในการดำเนินโครงการของรัฐ 2) ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบต้องการเพียงเพื่อรักษาไว้ในสิทธิที่ดินทำกิน แต่หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการต้องการนำที่ดินแห่งนั้นมาสร้างอ่างเก็บน้ำเพื่อผลประโยชน์ของหน่วยงาน 3) ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ การดำเนินโครงการที่มุ่งแต่ผลประโยชน์แห่งรัฐ ไม่คำนึงถึงชาวบ้านที่ได้รับความยากลำบาก ทำให้ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบเกิดความรู้สึกแปลกแยกต่อหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ 4) ความขัดแย้งด้านโครงสร้างอำนาจ ระบบโครงสร้างทางอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน ทำให้ชาวบ้านรู้สึกปิดกั้นและไม่ได้รับความเป็นธรรมจากรัฐ และ 5) ความขัดแย้งด้านค่านิยม หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการและชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบมีค่านิยมที่แตกต่างกัน การรับรู้ ทักษะคิด ความคิด ความเชื่อ ต่อการดำเนินโครงการจึงไม่ตรงต่อกัน

2.2 การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้ง โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากผลการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีดังนี้

1) การจัดการความขัดแย้งโดยการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่ เมื่อชาวบ้านในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนรับรู้ถึงข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการ รวมทั้งผลประโยชน์และผลกระทบที่ตนจะได้รับแล้ว ก็จะมีการระดมความคิดเห็นโดยใช้หลักของเหตุผลร่วมกัน เพื่อหาข้อสรุปที่ลงตัวและเหมาะสมต่อไป เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นในภายหลัง เพราะว่าเป็นมิติที่ตกลงร่วมกันแล้ว จึงสอดคล้องกับแนวคิดของจินตวีร์ เกษมสุข (2554) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมพัฒนา ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจในกิจการที่ประชาชนสามารถพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการบริหารจัดการทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในด้านเศรษฐกิจและสังคม และการตัดสินใจในโครงการต่าง ๆ ที่เป็นไปตามข้อตกลงและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน จินตวีร์ เกษมสุข (2554) กล่าวว่า การที่ประชาชนภายในพื้นที่มีการรวมกลุ่มประชาคมหรือชุมชนจะเป็นแนวคิดในการสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชน ในการเข้ามามีส่วนร่วมต่อการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะที่มีผลกระทบต่อตนเอง ตั้งแต่ขั้นวางแผน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหา เพื่อให้ได้ข้อสรุปและข้อตกลงร่วมกัน ประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องได้รับทราบเกี่ยวกับรายละเอียดของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งผลกระทบที่จะเกิดขึ้น และการรับแจ้งข่าวสารดังกล่าวจะต้องเป็นการแจ้งก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

นอกจากนี้ จินตวีร์ เกษมสุข (2554) ยังได้กล่าวว่าการดำเนินโครงการของรัฐที่มีผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ที่จะต้องมีการบูรณาการปรึกษาหารือ กล่าวคือ รูปแบบการมีส่วนร่วมที่มีการปรึกษาหารือระหว่างผู้ดำเนินโครงการกับประชาชนที่ได้รับผลกระทบ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม จะทำให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบมีความเข้าใจในโครงการมากขึ้น นอกจากนี้ จะต้องมีการประชุมรับฟังความคิดเห็น เพื่อให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบหน่วยงานเจ้าของโครงการ และผู้มีอำนาจตัดสินใจได้ใช้เวทีสาธารณะในการสร้างความเข้าใจ และค้นหาเหตุผลในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในพื้นที่นั้น อาทิ การประชุมในระดับชุมชน การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการ การประชาพิจารณ์ และการร่วมในการตัดสินใจ ถือเป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับพลศักดิ์ จิรไกรศิริ (2559, น. 9-38-9-39) ที่กล่าวว่า การเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมต้องมีการสร้างแนวคิดใหม่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการสาธารณะ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนมากที่สุด อาทิ การสร้างโอกาสการรับรู้สาธารณะ การสร้างกระบวนการปรึกษาหารือในการจัดทำโครงการภาครัฐ การสร้างระบบการประชุมรับฟังความคิดเห็นของภาคประชาชน การสร้างโอกาสการร่วมตัดสินใจของภาคพลเมือง และการสร้างเวทีสาธารณะประจำท้องถิ่น

2) การจัดการความขัดแย้งโดยอำนาจกลไกฝ่ายปกครองในพื้นที่ กลไกฝ่ายปกครองในพื้นที่ ได้แก่ นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้นำท้องที่และมีอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ ทำหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของชาวบ้านในพื้นที่ เมื่อชาวบ้านมีความทุกข์หรือได้รับความเดือดร้อนก็ต้องเข้ามาหาทางแก้ไข ใช้อำนาจที่มีอยู่ไปในทางปกครองและเป็นไปตามกฎหมายดังกล่าว กรณีโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี นายวราทิตย์ ด่านวิริยะกุล นายอำเภอพนม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ ได้ร่วมกันแก้ไขปัญหาให้กับชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ ใช้อำนาจตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่แก้ไขปัญหาให้กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบดังกล่าว นำข้อเรียกร้องและความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่นำเสนอต่อผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี และผู้มีอำนาจตัดสินใจ จนทำให้หน่วยงานของรัฐที่เป็นผู้รับผิดชอบโครงการต้องปรับแนวทางโครงการให้สอดคล้องกับความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่ จึงสอดคล้องกับแนวคิดของปรัชญา เวสารัชช และอรุณ รักรธรรม (2522, น. 519) ที่กล่าวว่าอำนาจคือพลังหรือความสามารถที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือทัศนคติของผู้อื่น และผลจากการทำงานในครั้งนี้ ทำให้นายวราทิตย์ ด่านวิริยะกุล นายอำเภอพนม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ เป็นที่เคารพรักของชาวบ้านในพื้นที่ จึงสอดคล้องกับแนวคิดของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศรานุภาพ (สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2555, น. 110) ที่กล่าวว่าอำนาจต้องเกิดจากการที่ประชาชนให้การ

ยอมรับในอำนาจ ไม่อยู่ภายใต้อำนาจบังคับหรืออำนาจอาวุธ อำนาจจะได้มาด้วยความขยัน หมั่น
ค้นหาความรู้ มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความเมตตากรุณา และเนื่องจากชาวบ้านและหน่วยงาน
ของรัฐผู้รับผิดชอบ โครงการเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย จึงสอดคล้องกับแนวคิด
ของชโยนันต์ สมุทวณิช (2552, น. 3) ที่กล่าวว่า การที่จะให้มีการยอมรับในอำนาจจะต้องมีการ
แบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม โดยกำหนดว่าใครจะได้อะไร เมื่อใด และอย่างไร

3) การจัดการความขัดแย้งตามแนวความคิดโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ
คลองสีสุกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ แนวทางในการจัดการความขัดแย้งรัฐจึงต้องมีความจริงใจที่
จะดำเนินการก่อสร้างโครงการอ่างเก็บน้ำเพื่อผลประโยชน์ของชาวบ้านในพื้นที่อย่างแท้จริง
จะต้องมีการสร้างการรับรู้และความเข้าใจให้แก่ชาวบ้านในพื้นที่ให้ทราบในรายละเอียดของการ
ดำเนินโครงการของรัฐ เพื่อให้ปัญหาความขัดแย้งได้คลี่คลายโดยเร็วและหาข้อสรุปที่เป็นทางออก
ที่ดีที่สุดร่วมกันได้ในการหาจุดที่ลงตัวและเหมาะสมที่สุด แนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง
จะต้องดำเนินการปรับแนวทางในการทำงานที่เหมาะสมมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา
ให้กับชาวบ้านในพื้นที่ ให้โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุกสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ที่
เปลี่ยนแปลงไป โดยการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี จะต้อง
ตั้งอยู่บนพื้นฐานกับสภาพภูมิสังคมในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพความเป็น
จริงที่ได้มีชาวบ้านเข้ามาตั้งถิ่นฐานทำกินและเกิดเป็นชุมชนหนาแน่น ยึดหลักผลประโยชน์ของ
ชาวบ้านและการได้รับการยอมรับจากชาวบ้านในพื้นที่ ต้องให้โครงการเป็นไปเพื่อประโยชน์ของ
ชาวบ้านและการได้รับการยอมรับจากชาวบ้านในพื้นที่อย่างแท้จริง ให้ชาวบ้านในพื้นที่ได้รับ
ผลกระทบน้อยที่สุด และต้องมีความซื่อสัตย์ สุจริต และจริงใจต่อกัน โดยหน่วยงานของรัฐ
ผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน จะต้องมี
ความซื่อสัตย์ สุจริต และมีความจริงใจในการสร้างการรับรู้และความเข้าใจต่อชาวบ้านในพื้นที่
รวมทั้งให้ชาวบ้านในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อรับรู้ถึงผลกระทบและประโยชน์ของโครงการ
จึงสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักบริหารโครงการ กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
(2563, น. 1-7-1-9) ที่ได้ดำเนินการศึกษาผลกระทบในด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นกับชาวบ้านในพื้นที่
โดยศึกษาทางเลือกของโครงการและเหตุผลประกอบ อาทิ ประเภทการพัฒนาที่เหมาะสม ที่ตั้ง
ห้วงงานที่เหมาะสม ปริมาณน้ำเก็บกักที่เหมาะสม พื้นที่ชลประทานที่เหมาะสม เป็นต้น ทั้งนี้ ต้องมี
รายละเอียดและข้อดีข้อเสียในแต่ละทางเลือก รวมทั้งเหตุผลประกอบการตัดสินใจในทางเลือกนั้น ๆ
ทั้งทางด้านวิศวกรรม เศรษฐศาสตร์ สิ่งแวดล้อม และสังคม รวมทั้งต้องมีแนวทางการ
ประชาสัมพันธ์ให้กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ เพื่อเป็นการสร้างมวลชนสัมพันธ์และสร้างการมี
ส่วนร่วมของประชาชน อาทิ แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำรายงาน

การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ปี 2562 (มกราคม 2562) สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยกองส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน กรมชลประทาน (2552) และระเบียบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบว่าโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ลูกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จะต้องเป็นของในหลวง กล่าวคือ โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ลูก อำเภอพนมจังหวัดสุราษฎร์ธานี จะต้องทำให้พสกนิกรของพระองค์ได้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข ให้โครงการสามารถปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินโครงการที่เหมาะสม และเกิดประโยชน์กับประชาชนได้อย่างแท้จริง

4) การจัดการความขัดแย้งด้วยภาวะผู้นำของฝ่ายปกครองในที่ กลไกฝ่ายปกครองในพื้นที่ ได้แก่ นายวราทิตย์ ด้านวิริยะกุล นายอำเภอพนม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ ถือว่าเป็นกลไกที่สำคัญในการเป็นตัวกลางที่คอยเชื่อมโยงและประสานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับชาวบ้านในพื้นที่ ในการดึงชาวบ้านให้มีส่วนร่วมเพื่อให้ชาวบ้านได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและแท้จริงในการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ลูก อำเภอพนมจังหวัดสุราษฎร์ธานี ให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป ดังที่นายวราทิตย์ ด้านวิริยะกุล นายอำเภอพนม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ ได้ปกครองดูแลราษฎรให้อยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข ตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะการปกครองท้องที่ ซึ่งแบ่งเขตการปกครองออกเป็นอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน โดยมีเจ้าพนักงานปกครองประจำท้องที่ คือ นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ทำหน้าที่ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้กับประชาชนได้อย่างรวดเร็วและทันต่อเหตุการณ์ ซึ่งกลไกดังกล่าวถือว่าเป็นกลไกที่เข้าถึงประชาชนมากที่สุดที่ประชาชนสามารถที่จะเข้าถึงได้เช่นกัน

และ 5) การจัดการความขัดแย้งโดยใช้หลักธรรมาภิบาล หน่วยงานของรัฐ ผู้รับผิดชอบโครงการจะต้องให้ชาวบ้านในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานโครงการของหน่วยงานภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาล เน้นการมีส่วนร่วม มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ มีความซื่อสัตย์สุจริต และจริงใจต่อกัน ให้ชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบได้รับรู้และรับทราบรายละเอียดในทุกขั้นตอนของการดำเนินโครงการ ย่อมทำให้ชาวบ้านให้ความไว้วางใจต่อภาครัฐว่ามีความจริงใจที่จะดำเนินโครงการเพื่อประโยชน์ของชาวบ้านในพื้นที่อย่างแท้จริง มิใช่มีเจตนาที่จะดำเนินโครงการเพื่อประโยชน์อย่างอื่นที่แอบแฝง อาทิ เพื่อประโยชน์ในการจัดตั้งส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับชลประทาน เพื่อประโยชน์ในการใช้ผลิตกระแสไฟฟ้า เพื่อประโยชน์ที่เอื้อให้กับกลุ่มทุนที่ประกอบธุรกิจท่องเที่ยว หรือเพื่อประโยชน์ในการเป็นแหล่งรายได้ในการพัฒนาเป็นสถานที่พักและสถานที่ท่องเที่ยวให้กับส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐ เป็นต้น

จึงสอดคล้องกับแนวคิดของกองวิชาการและแผนงาน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2558, น. 136-138) ที่กล่าวว่าหลักธรรมาภิบาลหรือหลักกิจการบ้านเมืองที่ดี เป็นทั้งเป้าหมายและวิธีการที่จะทำให้ประชาชนได้รับความเป็นธรรมในการเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ประชาชนมีส่วนร่วมในการระบวนการตัดสินใจต่อนโยบายสาธารณะและได้รับบริการสาธารณะที่ดี และตรงกับความต้องการของประชาชน นโยบายภาครัฐจะต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อคนในชุมชน เป็นสำคัญ ต้องยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม สุจริต มีความโปร่งใส สามารถที่จะตรวจสอบได้ มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้มีส่วนได้เสียได้เข้ามามีส่วนร่วมต่อการดำเนินนโยบายของภาครัฐ ทั้งใน ด้านการกำหนดนโยบาย การให้คำปรึกษา การวางแผนการปฏิบัติ และการติดตามผลการดำเนินงาน ตลอดจนการแสดงทัศนคติและความคิดเห็นต่าง ๆ เพื่อให้รัฐนำไปประกอบการตัดสินใจใน นโยบายที่มีผลกระทบต่อประชาชน ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนอย่างแท้จริง และ สอดคล้องกับแนวคิดของถวิลวดี บุรีกุล (2546, น. 3) ที่กล่าวว่าในยุคสังคมข้อมูลข่าวสารนั้น ธรรมาภิบาลเป็นแนวคิดการปกครองที่สำคัญ เพราะสังคมโลกได้ให้ความสนใจกับกระแส โลกาภิวัตน์และหลักธรรมาภิบาลหรือหลักการบริหารจัดการที่ดีขึ้นมากกว่าแต่ก่อน การปกครอง ในยุคใหม่ได้ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางในการปกครอง การที่รัฐดำเนินนโยบายสาธารณะหรือ กิจกรรมใด ๆ โดยไม่ฟังเสียงของประชาชนและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมย่อมทำไม่ได้อีกต่อไป ธรรมาภิบาลจะเป็นทั้งหลักการ กระบวนการ และเป้าหมาย ที่จะนำมาสู่การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ของทุกภาคส่วน

ผลการศึกษาสอดคล้องกับการศึกษาของสถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงาน ปลัดกระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย (2540) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารการมีส่วนร่วมของประชาชน : กรณีศึกษาโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน ผลการศึกษายังพบว่า ทัศนคติและท่าทีของข้าราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ รวมทั้งข้าราชการ ของกระทรวงมหาดไทยที่มีบทบาทเป็นคนกลางระหว่างรัฐและหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบ โครงการกับชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ มีส่วนสำคัญที่จะทำให้การบริหารการมีส่วนร่วม ของประชาชนในพื้นที่ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ หากเจ้าหน้าที่และหน่วยงานของรัฐมี ทัศนคติและท่าทีในเชิงบวกและจริงใจต่อชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ จะส่งผลให้ชาวบ้านที่ได้รับ ผลกระทบเกิดความไว้วางใจและเชื่อมั่นต่อการดำเนินงานมากขึ้น (สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2540, น. 116) นอกจากนี้ การศึกษาวิจัยยังพบว่า หน่วยงานของรัฐที่เป็นผู้รับผิดชอบ โครงการและ หน่วยงานของกระทรวงมหาดไทยได้พยายามจัดช่องทางให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด โดยเฉพาะการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในเวทีสาธารณะ เพื่อให้ประชาชนแสดงออกซึ่ง ความคิดเห็นและความต้องการของตนเอง ทั้งนี้ เพื่อเป็นการป้องกันและแก้ไขผลกระทบที่จะเกิด

ขึ้นกับประชาชนในพื้นที่และให้เป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และให้ปัญหาความขัดแย้งยุติได้โดยเร็ว (สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2540, น. 118)

ผลการศึกษาจึงสอดคล้องกับการศึกษาของวรรณธิดา วงศ์เรือน (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเคลื่อนไหวทางสังคมของชุมชนฝ่ายพญาคำ : กรณีศึกษากลุ่มชาวบ้านช่างเค่ง ตำบลสารภี อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นลักษณะความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับประชาชน คือ ระหว่างกรมชลประทานที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่ กับกลุ่มผู้ใช้น้ำจากฝ่ายพญาคำ ฝ่ายท่าวังตาล และฝ่ายหนองฝิ่ง ที่ประเด็นความขัดแย้งมาจากการสร้างประตูระบายน้ำปิง ที่ส่งผลให้ฝ่ายพญาคำ ฝ่ายท่าวังตาล และฝ่ายหนองฝิ่ง ต้องถูกรื้อทิ้ง และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ถูกกล่าวหาว่าทำให้เกิดน้ำท่วมจังหวัดเชียงใหม่ รวมทั้งการล่องเรือสำราญเพื่อรับชมทัศนียภาพสองฝั่งแม่น้ำปิงไปยังเมืองกุมกามไม่สามารถทำได้เนื่องจากฝ่ายกีดขวางทางน้ำ จึงเป็นเหตุให้กลุ่มชุมชนฝ่ายพญาคำและกลุ่มชุมชนอื่น ๆ ได้ออกมาต่อต้านการดำเนินการของรัฐด้วยแนวทางต่าง ๆ (วรรณธิดา วงศ์เรือน, 2555, น. 60)

แนวทางในการต่อสู้เคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มฝ่ายพญาคำได้ใช้วิธีการเรียกร้องให้หน่วยงานของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้ามารับฟังปัญหาและแก้ไขปัญหาล่าช้านี้ ประกอบด้วย การเจรจาต่อรองกับหัวหน้าผู้รับผิดชอบ โครงการที่มาจากภาครัฐโดยตรง เพื่อใช้เป็นเวทีในการเสวนาหารือและเสนอความคิดเห็นของกลุ่มตน การเขียนหนังสือเพื่อแสดงเจตนาของกลุ่มตนให้ทางราชการได้รับทราบอย่างเป็นทางการ การเขียนป้ายปิดประกาศ เพื่อแสดงข้อความให้ผู้ที่พบเห็น ได้รู้ถึงความต้องการของกลุ่มตนว่าไม่ต้องการโครงการดังกล่าว การเดินขบวนเวทีสัญจร เพื่อเป็นพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็นของกลุ่มตนว่าไม่ต้องการโครงการของภาครัฐ และการถ่ายทอดองค์ความรู้ ปลุกฝังให้เยาวชนในชุมชนได้มีจิตสำนึกในการหวงแหนฝ่ายพญาคำ รวมทั้งการเข้าถึงเยาวชนในสถานศึกษา เพื่อเป็นวิทยากรถ่ายทอดให้เยาวชนเหล่านั้นได้มีจิตสำนึกต่อฝ่ายพญาคำด้วย (วรรณธิดา วงศ์เรือน, 2555, น. 61-63)

แนวทางในการแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งของชุมชนฝ่ายพญาคำซึ่งเป็นข้อเสนอของกลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย ภาครัฐต้องทำประชาคมหรือประชาพิจารณ์จากชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบโดยตรง และให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อโครงการของรัฐทุกขั้นตอน การเปิดโอกาสให้ชุมชนร่วมแสดงความคิดเห็นมากขึ้น คำนี้ถึงภูมิปัญญาและวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนเป็นสำคัญ การสื่อสารข้อมูลกับชาวบ้านในพื้นที่ไม่ควรที่จะมีเจ้าหน้าที่จากหลายภาคส่วนมาชี้แจงหรือให้ข้อมูลกับชาวบ้าน เนื่องจากหากชาวบ้านได้รับข้อมูลที่ไม่ตรงกันจะทำให้ชาวบ้านเกิดความสับสนและวิตกกังวลเพิ่มขึ้นไปอีก และอาจนำไปสู่การขัดแย้งต่อกัน

นอกจากนี้ ควรมีกระบวนการทางสังคมที่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือกันตั้งแต่ระดับชาวบ้านและระดับท้องถิ่น เพราะเป็นเวทีพื้นฐานที่สำคัญในการสร้างประชาธิปไตย ที่สำคัญต้องยึดแนวทางการแก้ปัญหาให้ครอบคลุมทั้งในด้านการพัฒนา การมีส่วนร่วม และด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ต้องปรับตัวให้ทันและสอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ภาครัฐและประชาชนต้องมีส่วนร่วมบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน มีการปรับวิถีคิด วิถีการทำงานที่ต้องพัฒนาให้มีความก้าวหน้า และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม และการแก้ไขปัญหาในด้านต่าง ๆ อีกทั้งต้องมีการติดตามผลทั้งในระยะสั้นและระยะยาวเพื่อหาความเหมาะสมและจุดที่ลงตัวที่สุด ที่สำคัญการแก้ไขปัญหาต้องแก้ทั้งกายและใจ หากกายได้รับการแก้ไขแต่ใจยังคงมีปัญหาที่ไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาก็หมดไป ได้ ดังนั้น จึงต้องทำควบคู่กันไป โดยยึดหลักธรรมาภิบาลและประชาธิปไตยเป็นสำคัญ (วรรณธิดา วงศ์เรื่อน, 2555, น. 71-73)

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสอดคล้องกับการศึกษาของวาสนา สุขกุล และน้ำเพชร วิจิษฐ์กุล (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้ง : กรณีพิพาทสร้างอ่างเก็บน้ำแม่ขาน จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการความขัดแย้งของชาวบ้านที่มีต่อโครงการตั้งแต่ที่ได้มีการริเริ่มโครงการ ได้มีรูปแบบการจัดการความขัดแย้งประกอบด้วยการยื่นหนังสือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แนวทางดังกล่าวมีทั้งด้านบวกและด้านลบ บางหน่วยงานก็มีการตื่นตัวและรับรู้ พร้อมทั้งจะดำเนินการช่วยเหลือตามแนวทางดังกล่าว แต่บางหน่วยงานก็เพียงแต่รับทราบเท่านั้น การชุมนุมประท้วง ชาวบ้านและองค์กรพัฒนาเอกชน ได้แสดงข้อเรียกร้องต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้รับรู้และรับทราบถึงผลกระทบทั้งต่อชาวบ้านในพื้นที่และสิ่งแวดล้อม การเปิดเวทีเจรจา มีมติเห็นชอบให้ระงับการสร้างอ่างเก็บน้ำตามข้อเรียกร้องของชาวบ้าน หากจะมีการดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับโครงการต้องได้รับการยอมรับจากชาวบ้านในพื้นที่ การนำวาระเข้าในที่ประชุม ในภาพรวมของการประชุมทั้ง 3 รอบ ที่ประชุมซึ่งมีสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลก้านัน ผู้ใหญ่บ้าน ต่างมีมติไม่เห็นชอบที่จะให้มีการสร้างอ่างเก็บน้ำแม่ขาน

การจัดเวทีสาธารณะ มีอยู่ด้วยกัน 3 รอบ รอบที่ 1 เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างอ่างเก็บน้ำแม่ขานได้แสดงความคิดเห็นถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต และการดำรงอยู่ของชาวบ้านในพื้นที่ หลังจากการประชุมจบสิ้น ได้มีมติให้เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยุติการลงพื้นที่สำรวจเพื่อศึกษาและดำเนินโครงการ และขอให้หน่วยงานของรัฐยกเลิกโครงการดังกล่าว รอบที่ 2 ชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็นถึงผลการดำเนินงานที่ผ่านมาที่แสดงให้เห็นถึงความไม่ชัดเจนของหน่วยงานของรัฐที่มีต่อชาวบ้าน โดยให้ชลประทานได้ชี้แจงและให้ข้อมูลที่เป็นจริงและถูกต้องแก่ชาวบ้านในพื้นที่

รอบที่ 3 กรมชลประทานได้ชี้แจงแก่ชาวบ้านว่าไม่รู้น้ำจะท่วมถึงระดับไหน และมีความประสงค์ขอเข้าสำรวจพื้นที่จริง แต่ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากโครงการไม่ต้องการให้เจ้าหน้าที่ชลประทานเข้าสำรวจในพื้นที่ และคัดค้านไม่เอาโครงการดังกล่าว ซึ่งความขัดแย้งยังคงอยู่ต่อไป ทางออกที่ดีที่สุดในการคิดของชาวบ้านคือการถวายน้ฎีกา และการมีคนกลางที่มีความซื่อสัตย์ สุจริต เทียงธรรม เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายได้เข้ามาทำหน้าที่แก้ไขปัญหาคความขัดแย้งให้กับหน่วยงานของรัฐและชาวบ้านในพื้นที่ (วาสนา สุขกุล และน้ำเพชร วิจิฉัยกุล, 2556, น. 129-131)

ผลการศึกษาจึงแตกต่างจากการศึกษาของบุญเกียรติ การะเวกพันธ์ (2543) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับราษฎร กรณีศึกษาเขื่อนปากมูล ที่ผลการศึกษาวิจัยพบว่า วิธีการที่รัฐใช้แก้ปัญหาที่ดีที่สุดคือการจัดการความขัดแย้งแบบแพ้ - ชนะ กล่าวคือ รัฐต้องยอมเป็นผู้เสียประโยชน์ในการสร้างเขื่อนปากมูล เนื่องจากการดำเนินโครงการไม่อาจกระทำได้อย่างราบรื่นหากไม่ได้รับความยินยอมจากประชาชน จึงต้องปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินโครงการให้มีความเหมาะสมกับความต้องการของประชาชน (บุญเกียรติ การะเวกพันธ์, 2543, น. 45) แต่การศึกษาเรื่อง การจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ของผู้วิจัยพบว่า การจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ระหว่างหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ จะเป็นในรูปแบบการได้รับประโยชน์ทั้งสองฝ่าย กล่าวคือ หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการยังคงดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่สูงในพื้นที่ได้โดยให้มีระดับ 75 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง และชาวบ้านก็ยังคงอยู่ในพื้นที่และดำรงชีวิตเช่นเดิมได้ ไม่ต้องอพยพไปไหน ทั้งนี้ ด้วยความตกลงร่วมกันระหว่างหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการกับชาวบ้านในพื้นที่ ภายใต้การดูแลช่วยเหลือ และประสานจากผู้นำท้องที่

ผลการศึกษาจึงแตกต่างจากการศึกษาของบุญยอภา ศรีศิริรินทร์ (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง เขื่อนบ้านกุ่ม ผลกระทบทางเศรษฐกิจและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป กรณีศึกษาบ้านผาชัน ตำบลสำโรง อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี ที่ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การแก้ปัญหาของชาวบ้านผาชันที่ได้รับผลกระทบเป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดจากความต้องการของชาวบ้านผาชันเอง กล่าวคือ ชาวบ้านผาชันจะหาทางออกด้วยการเปลี่ยนอาชีพหรืออพยพไปทำงานต่างถิ่นเพื่อแสวงหาชีวิตที่ดีกว่า เนื่องจากส่งผลกระทบต่อการทำอาชีพที่ริมฝั่งโขงเท่านั้น ไม่ได้ส่งผลกระทบในเรื่องที่ดินทำกิน ชาวบ้านยังมีทางเลือกอื่นที่หลากหลาย (บุญยอภา ศรีศิริรินทร์, 2555, น. 94) แต่การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ คลองสี่สูง อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ของผู้วิจัยพบว่า ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนิน

โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นผู้ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมเพียงอย่างเดียว โดยมีที่ดินเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตพืชผล หากมีการสร้างอ่างเก็บน้ำในพื้นที่จะทำให้ได้รับผลกระทบเนื่องจากไม่มีที่ดินทำกิน ทางเลือกที่ชาวบ้านได้รับจึงมีอยู่เพียงทางเดียวเท่านั้น กล่าวคือ ต้องต่อสู้เพื่อรักษาไว้ในสิทธิที่ดินทำกินและอยู่อาศัย ดังนั้นการแก้ไขปัญหาให้กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจึงต้องมีวิธีการที่หลากหลายและเหมาะสม ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่ 2) การใช้อำนาจของฝ่ายปกครองในพื้นที่ 3) การดำเนินโครงการตามแนวทางพระราชดำริ 4) การจัดการความขัดแย้งด้วยภาวะผู้นำท้องถิ่น และ 5) การยึดมั่นหลักธรรมาภิบาล ที่ต้องเกิดจากการร่วมมือกันระหว่างส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และที่สำคัญคือชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ

2.3 การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้ง โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนะแนวทางในการจัดการความขัดแย้ง โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในส่วนนี้จะ เป็นข้อเสนอแนะที่ผู้วิจัยได้นำเสนอเพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการกับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการของรัฐ จากกรณีการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผู้วิจัยพบว่า กลไกฝ่ายปกครองในพื้นที่ ได้แก่ นายวราทิตย์ ด่านวิริยะกุล นายอำเภอพนม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ ได้ร่วมกันแก้ไขปัญหาความขัดแย้งให้กับชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก กับหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน ตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ทั้งนี้ นายวราทิตย์ ด่านวิริยะกุล นายอำเภอพนม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ ถือว่าเป็นกลไกฝ่ายปกครองในระดับพื้นที่ที่ใกล้ชิดกับชาวบ้านมากที่สุด ในการรับฟังสภาพปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่ เมื่อนายอำเภอพนม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านได้รับฟังปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่แล้ว จึงนำปัญหาเสนอต่อส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการต่อไป ผ่านการประชุมประชาคมหมู่บ้านที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกเดือน รวมทั้งการให้ชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดประชุมเวทีสาธารณะต่าง ๆ ทั้งการประชุมในระดับหมู่บ้านหรือในระดับตำบล รวมทั้งการประชุมในระดับอำเภอ เพื่อร่วมปรึกษาหาทางออกด้วยกันระหว่างหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน กับชาวบ้านในพื้นที่

ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

แนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งนั้น ชาวบ้านในพื้นที่ยินยอมที่จะให้ทางสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ สามารถที่จะดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึกในพื้นที่ได้ ทั้งนี้ มีข้อแม้ว่าทางสำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ จะต้องยอมปรับลดระดับและขนาดของอ่างเก็บน้ำจากเดิมอยู่ที่ระดับ 92 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง มาเป็นระดับน้ำเก็บกักอยู่ที่ระดับ 75 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง เพื่อให้ชาวบ้านได้รับผลกระทบน้อยที่สุดและยังคงอยู่ในพื้นที่ได้ ข้อตกลงนี้เกิดจากการที่กลไกฝ่ายปกครองในพื้นที่ ได้แก่ นายวราทิตย์ คำนวิริยะกุล นายอำเภอพนม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ ได้ร่วมกันทำงานอย่างหนักเพื่อแก้ไขปัญหาให้กับชาวบ้านในพื้นที่ตามตำแหน่งและอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนและ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” ให้กับชาวบ้านในพื้นที่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข ได้มีที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน และไม่ต้องอพยพไปอยู่ที่แห่งใด อันเป็นการปฏิบัติหน้าที่ทางราชการที่ยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาลตามปณิธานของนักปกครอง ที่ต้องเป็นไปโดยสุจริต ซื่อตรง และเที่ยงธรรม

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า พื้นที่น้ำท่วมเหนืออ่างเก็บน้ำในขณะที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ มีบ้านเรือนของชาวบ้าน สำนักสงฆ์ วัด โรงเรียน ถนน สิ่งสาธารณูปโภค และสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ เพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก จนเกิดเป็นชุมชนหนาแน่นและมีความสัมพันธ์ต่อกันของคนในชุมชน เนื่องจากรายงานการศึกษาโครงการของโครงการนี้ได้จัดทำไว้นานถึง 30 ปี (นับตั้งแต่เริ่มทูลเกล้าถวายฎีกาจนถึงปี พ.ศ. 2564 ขณะที่ผู้วิจัยอภิปรายผล) หากจะดำเนินการก่อสร้างตามโครงการดังกล่าวให้แล้วเสร็จตามที่เคยได้มีการศึกษาไว้แล้วนั้น จะมีชาวบ้านในพื้นที่เหนืออ่างเก็บน้ำได้รับผลกระทบ 300 กว่าครัวเรือน หรือจำนวนประมาณ 1,253 คน ประกอบด้วยชาวบ้านจำนวน 3 หมู่บ้าน กับอีก 2 ตำบล ได้แก่ หมู่ที่ 7 บ้านบางเตย กับหมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น และหมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี และมีพื้นที่ของชาวบ้านที่ต้องถูกน้ำท่วมหรือได้รับผลกระทบประมาณ 2,238 ไร่ หรือประมาณ 3.58 ตารางกิโลเมตร ชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบทั้งหมดต่างพากันคัดค้านและไม่เห็นด้วยที่จะให้มีการดำเนินโครงการดังกล่าว เนื่องจากจะส่งผลกระทบต่ออาชีพและการดำรงชีวิตของตน ส่วนชาวบ้านที่เห็นด้วยที่จะให้มีโครงการดังกล่าวคือชาวบ้านที่อยู่ด้านล่างเช่น

ลงไป เนื่องจากเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากโครงการ พืชผลผลิตทางการเกษตรจะไม่ถูกทำลายและได้รับประโยชน์จากระบบชลประทานที่กระจายส่งน้ำในพื้นที่

ชาวบ้านส่วนใหญ่มีการรับรู้และเข้าใจในข้อมูลข่าวสารของทางราชการจากหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทานน้อยมาก นอกจากนี้ ข้อมูลข่าวสารที่ชาวบ้านได้รับยังขาดความโปร่งใสอีกด้วย มีการปกปิดข้อมูลที่แท้จริงในการดำเนินงาน แสดงให้เห็นว่าหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการมีความต้องการที่จะดำเนินการก่อสร้างโครงการเพื่อผลประโยชน์ของหน่วยงานรัฐเพียงอย่างเดียว มิใช่เพื่อประโยชน์ของชาวบ้านตามที่หน่วยงานของรัฐได้กล่าวอ้าง และมีได้สนใจว่าชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจะมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ เช่นไร จึงทำให้ชาวบ้านมีทัศนคติที่ไม่ดีและขาดความเชื่อถือต่อหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ

กลไกฝ่ายปกครองในพื้นที่ ได้แก่ นายวราทิตย์ ด้านวิริยะกุล นายอำเภอพนมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่ มีอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ ได้เข้ามาแก้ไขปัญหาดูแลทุกข์สุขให้กับชาวบ้านในพื้นที่ นำข้อเรียกร้องและความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการเสนอต่อในที่ประชุม ทั้งที่ประชุมในระดับจังหวัด ระดับส่วนภูมิภาค และในระดับส่วนกลาง เพื่อเป็นการนำสะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาที่แท้จริงของชาวบ้านในพื้นที่ จนสามารถนำข้อเรียกร้องและความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่ได้นำมาสู่การแก้ไขและหาทางออกร่วมกันต่อไป ดังนั้น การที่รัฐจะเข้ามาดำเนินโครงการก่อสร้างโครงการของรัฐที่ส่งผลกระทบต่อคนในชุมชน ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจึงอยากให้องค์กรของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการมีความซื่อสัตย์ สุจริต และมีความจริงใจต่อชาวบ้านในพื้นที่ที่มีความต้องการที่จะดำเนินโครงการเพื่อตอบสนองต่อความต้องการและผลประโยชน์ของชาวบ้านในพื้นที่อย่างแท้จริง

นายวราทิตย์ ด้านวิริยะกุล นายอำเภอพนมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ ในฐานะกลไกฝ่ายปกครองและเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีอำนาจปกครองให้ชาวบ้านได้มีความสงบสุขตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ ได้ร่วมกันทำงานเพื่อที่จะทำให้อาชีพของชาวบ้านในพื้นที่ได้รับการแก้ไข โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ถึงความก้าวหน้าในการดำเนินโครงการเพื่อผลประโยชน์ของชาวบ้านมากที่สุด และทำให้โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เกิดความยั่งยืนต่อชาวบ้านในพื้นที่ต่อไป

ผลการศึกษาจึงสอดคล้องกับการศึกษาของสถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย (2540) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารการมี

ส่วนร่วมของประชาชน : กรณีศึกษาโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน ซึ่งผลการศึกษาวិจัยพบว่าทัศนคติและท่าทีของข้าราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการ รวมทั้งข้าราชการของกระทรวงมหาดไทยที่มีบทบาทเป็นคนกลางระหว่างรัฐและหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบโครงการกับชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ มีส่วนสำคัญที่จะทำให้การบริหารการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น หากเจ้าหน้าที่และหน่วยงานของรัฐมีทัศนคติและท่าทีในเชิงบวกและจริงใจต่อชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ จะส่งผลให้ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบเกิดความไว้วางใจและเชื่อมั่นต่อการดำเนินงานมากขึ้น (สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2540, น. 116)

นอกจากนี้ การศึกษาวิจัยยังพบว่า หน่วยงานของรัฐที่เป็นผู้รับผิดชอบโครงการและหน่วยงานของกระทรวงมหาดไทยได้พยายามจัดช่องทางให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด โดยเฉพาะการให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในเวทีสาธารณะ เพื่อให้ประชาชนแสดงออกซึ่งความคิดเห็นและความต้องการของตนเอง ทั้งนี้ เพื่อเป็นการป้องกันและแก้ไขผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนในพื้นที่และให้เป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และให้ปัญหาความขัดแย้งยุติได้โดยเร็ว (สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2540, น. 118)

ได้มีข้อเสนอแนะจากผู้วิจัยว่า ด้านข้อมูลข่าวสาร ควรให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นโครงการ ข้อมูลข่าวสารจะต้องเป็นข้อมูลที่เป็นความจริง โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ ชัดเจนและตรงกับข้อเท็จจริง และควรจะมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง ทั้งโครงการที่กำลังดำเนินการและโครงการที่จะมีต่อไปในอนาคต และควรจะมีกลไกหรือกระบวนการในการให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบได้เข้ามามีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารในการดำเนินโครงการของรัฐร่วมกับหน่วยงานราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ อาทิ การประชุมหรือสัมมนาชาวบ้าน การประชาสัมพันธ์ เป็นต้น และบรรยากาศในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันนั้นจะต้องเป็นบรรยากาศที่ดี ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องมีความจริงใจซึ่งกันและกัน ต้องให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย โดยเฉพาะประชาชนที่ได้รับผลกระทบจะต้องมีส่วนสำคัญที่สุดในการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของตนเอง ที่จะส่งผลให้ทุกฝ่ายเกิดความเข้าใจที่ดีต่อกันตลอดไป

ด้านบทบาทของจังหวัดและอำเภอ ควรมีบทบาทที่เป็นกลางในปัญหาผลกระทบและข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น ไม่เข้าข้างหน่วยงานรัฐเจ้าของโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน และในบางความเห็นก็ต้องการให้จังหวัดและอำเภอเป็นตัวแทนของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบในการเจรจาต่อรองหน่วยงานเจ้าของโครงการเพื่อประโยชน์ของชาวบ้านในพื้นที่และควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามาสำรวจตรวจสอบข้อมูลในด้านที่เป็นผลกระทบต่อ

ประชาชนเหล่านั้น ตลอดจนควรให้ตัวแทนของประชาชนที่ได้รับผลกระทบเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาบางเรื่องที่มีผลโดยตรงต่อประชาชน อาทิ การสำรวจผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ค่าชดเชย การคัดเลือกและจัดแปลงอพยพ การฟื้นฟูและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ภายหลังจากอพยพ

นอกจากนี้ ควรเป็นสื่อกลางในการนำข้อมูลและข้อเท็จจริงของประชาชนที่ได้รับผลกระทบไปสู่หน่วยงานเจ้าของโครงการ ผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงมหาดไทย และรัฐบาล เพื่อรับทราบและพิจารณาประกอบการตัดสินใจต่อการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการ และควรมีการเพิ่มประสิทธิภาพของข้าราชการกระทรวงมหาดไทยในส่วนภูมิภาคให้มีความเชี่ยวชาญด้านการสื่อสาร โดยเฉพาะการให้ข้อมูลข่าวสารและการเสริมสร้างความเข้าใจระหว่างประชาชนผู้รับบริการกับหน่วยงานของรัฐ อาทิ การให้คำปรึกษาแก่ประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบ เพื่อให้เกิดการประสานงานและความร่วมมือ รวมทั้งการเสริมสร้างจิตสำนึกในการรับฟังความคิดเห็น เพื่อสนองต่อความต้องการของประชาชน เพื่อเสนอไปยังหน่วยงานเจ้าของโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน

ด้านโครงการของรัฐที่มีขนาดใหญ่ หน่วยงานเจ้าของโครงการควรมีอำนาจเพิ่มขึ้นในการบริหารจัดการงบประมาณที่แตกต่างจากโครงการทั่วไป กระบวนการเบิกจ่าย ค่าชดเชยให้กับประชาชนที่ได้รับผลกระทบจะต้องมีความรวดเร็ว ทัวถึง เป็นธรรม และเป็นอิสระพอสมควร เพื่อให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบได้รับความพอใจ ควรวางแผนจัดพื้นที่รองรับผู้อพยพที่มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรม มีความโปร่งใส และควรสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนที่ได้รับผลกระทบ โดยการวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิต อาชีพ และโครงสร้างพื้นฐาน ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ หน่วยงานเจ้าของโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน จะต้องให้หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะหน่วยงานในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสำรวจ ศึกษาข้อมูล และร่วมดำเนินการด้วย เพื่อให้ได้รับทราบข้อมูลและข่าวสารที่จำเป็น และทราบรายละเอียดของ โครงการและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับประชาชนในพื้นที่ ตั้งแต่ขั้นตอนริเริ่มโครงการจนกระทั่งสิ้นสุดโครงการ (สถาบันดำรงราชานุภาพ, 2540, น. 122-123)

ผลการศึกษาจึงสอดคล้องกับการศึกษาของวรรณชิตา วงศ์เรือน (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเคลื่อนไหวทางสังคมของชุมชนฝ่ายพญาคำ : กรณีศึกษากลุ่มชาวบ้านช่างเคิ่ง ตำบลสารภี อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ที่ผลการศึกษาพบว่าทางออกในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานภาครัฐมีอย่างหลากหลาย อาทิเช่น การประชามติหรือการประชาพิจารณ์ การคำนึงถึงวัฒนธรรมประเพณี การส่งตัวแทนเพียงคนเดียวให้ทำหน้าที่ให้ข้อมูลข่าวสารแก่ชาวบ้านเพื่อป้องกันการสับสน การสร้างเวทีแสดงความคิดเห็นในทุกระดับ การแก้ไขปัญหาที่ครอบคลุมทั้งด้านการพัฒนา การมีส่วนร่วม ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม การยึดมั่นตาม

หลักธรรมาภิบาล เป็นต้น (วรรณธิดา วงศ์เรื่อน, 2555, น. 71-73) ซึ่งการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการ ความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้มี ข้อเสนอแนะการจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ของผู้วิจัยว่า พื้นที่ที่จะดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีบ้านเรือน ไร่สวน ผลผลิตทางการเกษตร และสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ในพื้นที่เป็น จำนวนมาก ดังนั้น แนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบ โครงการกับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ จะต้องให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนิน โครงการ ให้ชาวบ้านได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารต่อการดำเนินโครงการเป็นอันดับแรก โครงการที่เข้ามา ดำเนินการในพื้นที่จะต้องสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบหรือปรับแนวทางได้หากทำให้ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนหรือได้รับผลกระทบ อีกทั้งการดำเนินโครงการของรัฐจะต้องยึดมั่นหลัก ธรรมาภิบาลเพื่อให้ชาวบ้านได้รับความเป็นธรรม

ผลการศึกษาจึงสอดคล้องกับการศึกษาของวาสนา สุขกุล และน้ำเพ็ชร วินิจฉัยกุล (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้ง กรณีพิพาทสร้างอ่างเก็บน้ำแม่ขาน จังหวัดเชียงใหม่ ที่ผลการศึกษาพบว่า จะต้องมียุทธศาสตร์ที่มีความเป็นกลางที่ไม่เข้าข้างฝ่ายใดมาแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของรัฐและชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ บุคคลดังกล่าวจะต้อง มีความเป็นธรรม ไม่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อโครงการ และจะต้องมีอำนาจตัดสินใจ อีกทั้งจะต้อง มีความรู้ความเข้าใจต่อการดำเนินโครงการเป็นอย่างดี สามารถชี้แจงให้ชาวบ้านได้เข้าใจข้อมูลที่เป็นจริงทั้งในด้านดีและด้านเสียที่ชาวบ้านต้องรับรู้ (วาสนา สุขกุล และน้ำเพ็ชร วินิจฉัยกุล, 2558, น. 75) ซึ่งการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อเสนอแนะแนวทางในการจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้าง อ่างเก็บน้ำคลองสีสุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ของผู้วิจัยพบว่า นายวราทิตย์ ด้านวิริยะกุล นายอำเภอพนม กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ ได้มีส่วนสำคัญในการแก้ไขปัญหา ให้กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ โดยบุคคลดังกล่าวเป็นผู้ปกครองท้องถิ่นที่มีอำนาจตัดสินใจในการ แก้ไขปัญหาให้กับชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับความเดือดร้อน นำข้อเรียกร้องของชาวบ้านเสนอต่อ ผู้ว่าราชการจังหวัด หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการ ส่วนราชการ และหน่วยงานต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้อง เพื่อสะท้อนปัญหาความต้องการของชาวบ้านเหล่านั้นไปสู่ทิศทางที่แก้ไข กลไก ฝ่ายปกครองจึงเป็นผู้ที่มีความเป็นกลางไม่เข้าข้างฝ่ายใด เมื่อชาวบ้านมีทุกขก็ต้องปรับทุกข์ เมื่อ ชาวบ้านมีสุขก็ส่งเสริมให้มีความสุขยิ่ง ๆ ขึ้นไป

ผลการศึกษาจึงแตกต่างจากการศึกษาของบุญเกียรติ ภาวะเวกพันธ์ (2543) ได้ ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับราษฎร กรณีศึกษาเขื่อนปากมูล ที่เป็น

ข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการกลางเพื่อการแก้ไขปัญหาหมักหมมคนจนว่า ควรมีการจ่ายค่าชดเชยเยียวยาให้กับประชาชนที่ได้รับผลกระทบด้วยความไม่เป็นธรรม มีการฟื้นฟูคุณภาพชีวิตของประชาชนที่ได้รับผลกระทบให้กลับมาเป็นเช่นเดิม และมีแผนรองรับให้กับประชาชนที่จะต้องอพยพด้วย (บุญเกียรติ การะเวกพันธ์, 2543, น. 53-54) แต่การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้มีข้อเสนอแนะการจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ของผู้วิจัยว่า การเจรจาไกล่เกลี่ยโดยมีคนกลางคอยประสานเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรัฐ ผู้รับผิดชอบโครงการ คือ สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดกลางที่ 15 กรมชลประทาน กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ สรุปได้ว่า โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี จะต้องดำเนินการอยู่ที่ระดับ 75 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลางตามความต้องการของชาวบ้านในพื้นที่ เพื่อให้โครงการก็ยังคงอยู่ได้ และชาวบ้านไม่ต้องอพยพ นอกจากนี้ ยังต้องให้ชาวบ้านได้รับความเป็นธรรม ในสิทธิและสวัสดิการต่าง ๆ ที่ชาวบ้านพึงจะได้รับหากได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการ

ผลการศึกษาจึงแตกต่างจากการศึกษาของปยุตยาภรณ์ ศรีศิริพันธ์ (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง เชื้อนบ้านกุ่ม ผลกระทบทางเศรษฐกิจและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป กรณีศึกษาบ้านผาชัน ตำบลลำไโรง อำเภอโพธิ์ไทร จังหวัดอุบลราชธานี ที่เป็นข้อเสนอแนะจากการวิจัยว่า หน่วยงานผู้รับผิดชอบโครงการจะต้องศึกษาผลได้ผลเสียก่อนการดำเนินโครงการทุกครั้งว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ มีรายงานการศึกษาที่เป็นเรื่องใหม่และเป็นจริงที่ชาวบ้านจะต้องได้รู้ มีการช่วยเหลือชาวบ้านที่เป็นธรรมและทั่วถึง รวมทั้งป้องกันบุคคลภายนอกที่อาจจะเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ในกรณีดังกล่าว ชาวบ้านควรจะออกมาเรียกร้องถึงความต้องการของคนในชุมชน มีการบันทึกค่าเสียหายจากการประกอบอาชีพไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้เป็นหลักฐานยืนยันต่อหน่วยงานที่จะเข้ามาดำเนินโครงการ นอกจากนี้ ยังจะต้องรู้จักปรับตัวในการประกอบอาชีพที่เกิดจากน้ำท่วมสูงขึ้นบริเวณริมฝั่งโขง โดยไม่จำเป็นต้องเดินทางไปทำมาหากินที่อื่น (ปยุตยาภรณ์ ศรีศิริพันธ์, 2555 น. 95-96) แต่การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ของผู้วิจัยพบว่า ข้อเสนอแนะแนวทางในการจัดการความขัดแย้งโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสีสุก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้เสนอว่า กลไกฝ่ายปกครองในพื้นที่มีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการกับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ ในการ “บำบัดทุกข์ บำรุงสุข” นำข้อเรียกร้องและความต้องการของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบเสนอหาทางออกหาทางแก้ไข ให้ชาวบ้านได้เข้าใจในข้อมูลข่าวสารการดำเนินโครงการของรัฐ ซึ่งกว่าจะหาทางออกร่วมกันได้ต้อง

ใช้วิธีการและแนวทางที่เหมาะสมเป็น เนื่องจากพื้นที่ก่อสร้างโครงการมีบ้านเรือนไร่นาของชาวบ้านอยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้น การที่หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบโครงการจะเข้ามาดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำที่มีผลกระทบต่อคนในชุมชนจึงต้องได้รับการสนับสนุนจากชาวบ้านในพื้นที่ จนสรุปได้ว่าโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี จะต้องสร้างให้มีระดับ 75 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง เพื่อให้ชาวบ้านก็ยังคงอยู่ในพื้นที่ได้ และได้รับประโยชน์จากการดำเนินโครงการ

กล่าวโดยสรุป ความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานภาครัฐและชาวบ้านมีสาเหตุมาจากหลาย ๆ ปัจจัยด้วยกัน โดยเฉพาะความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ คือ “ที่ดิน” เพื่อสนองต่อความต้องการของแต่ละฝ่าย ซึ่งมีทัศนคติ ค่านิยม ความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณีองค์การที่ไม่เหมือนกัน หน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจเหนือกว่าทั้งในด้านกำลัง งบประมาณ ทรัพยากร บุคลากร กฎหมาย เป็นต้น ย่อมเป็นผู้ที่มีความได้เปรียบในการบริหารจัดการที่ดินสาธารณะเพื่อดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทั้งนี้ เพื่อจุดมุ่งหมายสูงสุดคือผลประโยชน์แห่งรัฐ ขณะที่ชาวบ้านซึ่งมีอำนาจน้อยกว่าและมีอาจทัดทานอำนาจรัฐได้จึงตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบ แต่ในขณะที่เดียวกันก็ยังมี ความหวงแหนในที่ดินทำกินซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญและเป็นผลประโยชน์ของตน

ด้วยสถานการณ์เช่นนี้ สิ่งที่ชาวบ้านทำได้คือการออกมาเรียกร้องถึงสิทธิของตนที่ควรได้รับ เพื่อเป็นการแสดงพลังให้รัฐได้รับรู้ถึงปัญหาและความต้องการของตน และเป็นการต่อรองต่ออำนาจรัฐ ซึ่งรัฐเองก็ได้ตระหนักถึงข้อเรียกร้องดังกล่าวว่ารัฐเองก็ต้องนำข้อเรียกร้องเหล่านั้นมาพิจารณาดำเนินการประกอบการตัดสินใจ ทั้งนี้ ภายใต้การเมืองการปกครองที่เปิดกว้างตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ที่ส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมทางการเมือง ในการแสดงออกถึงความต้องการและข้อเรียกร้องต่อการดำเนินการโครงการของรัฐ โดยเฉพาะโครงการที่ส่งผลกระทบต่อคนภายในชุมชน น่าจะเป็นหนทางที่ทำให้ทั้งสองฝ่ายได้หันหน้ามาพบปะเพื่อหาทางออกที่เหมาะสมร่วมกัน และสามารถอยู่ร่วมกันได้ต่อไป

อย่างไรก็ตาม ในความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่รัฐเป็นผู้กำหนดให้ชุมชนต้องปฏิบัติตามแนวคิดการพัฒนากิจการปกครองบริหารจัดการภาครัฐ ที่ต้องมี “ผู้ได้ประโยชน์” และ “ผู้เสียประโยชน์” อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะการแย่งชิงหรือจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด และรัฐมักจะเป็น “ผู้ชนะ” หรือ “ผู้ได้รับประโยชน์” ส่วนชาวบ้านในพื้นที่มักจะเป็น “ผู้แพ้” หรือ “ผู้เสียประโยชน์” อยู่เสมอ นโยบายของภาครัฐซึ่งหมายถึงนโยบายสาธารณะจึงเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับกับสภาพพื้นที่และความต้องการของคนภายในชุมชน เพราะการพัฒนาที่จะทำให้เกิดความยั่งยืนได้

จะต้องทำให้คนในชุมชนมีความต้องการที่จะได้รับการพัฒนา จึงจะทำให้คนในชุมชนมีความสุข พร้อมทั้งจะให้ความร่วมมือกับภาครัฐ มีความรู้สึกเป็นเจ้าของต่อโครงการที่รัฐนำไปพัฒนา สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ย่อมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ หากภาครัฐได้ดำเนินโครงการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนภายในชุมชน

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1) ข้อเสนอแนะด้านนโยบายการพัฒนาของภาครัฐ

แนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชาวบ้านในพื้นที่ในการดำเนินการก่อสร้างโครงการของรัฐที่มีผลกระทบต่อคนภายในชุมชนนั้น ก่อนการดำเนินโครงการทุกครั้ง รัฐควรให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารของทางราชการในเบื้องต้น เพื่อให้ประชาชนได้เตรียมพร้อมในการให้คำแนะนำ เสนอความคิดเห็น และแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน การพัฒนาโครงการของรัฐต้องตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง มิใช่เป็นความประสงค์ของรัฐหรือทางราชการ ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการทุกขั้นตอนในการดำเนินโครงการของรัฐ อันเป็นการแสดงถึงการมีหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการภาครัฐ โครงการของรัฐที่จะเข้าไปดำเนินการพัฒนาในพื้นที่ที่มีความสอดคล้องกับสภาพบริบทของพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงไป สามารถที่จะปรับเปลี่ยนรูปแบบหรือแนวทางในการดำเนินการให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ได้ เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้ระหว่างภาครัฐและประชาชน ทั้งนี้ เนื่องจากประชาชนในพื้นที่เป็นผู้ที่อยู่ในชุมชน และเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือเสียผลประโยชน์ มิใช่ภาครัฐเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือเป็นผู้ที่เสียผลประโยชน์

2) ข้อเสนอแนะในด้านความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐกับชุมชน

รัฐต้องมีความจริงใจในการพัฒนาโครงการต่าง ๆ ให้กับประชาชน ยึดหลัก “ความต้องการ” หรือ “ระเบิดจากภายใน” ของคนในชุมชนเป็นหลัก มิใช่ใช้อำนาจรัฐเพื่อสนองต่อความต้องการของรัฐ ทั้งนี้ เนื่องจากชุมชนเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรง อีกทั้งชุมชนยังเป็นผู้ที่รู้ถึงสภาพปัญหาและความต้องการของตนเองได้ดีที่สุด รัฐควรสร้างสัมพันธภาพหรือความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในชุมชน โดยยึดหลัก “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” มาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ และใช้แก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชน เพื่อเป็นการพัฒนาและสร้างมวลชน อีกทั้งกลไกของรัฐทั้งข้าราชการ นักวิชาการ ต้องสร้างการรับรู้และเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่ประชาชน

ไม่ทำให้ประชาชนรู้สึกว่าคุณเองถูกทอดทิ้งและถูกห่างเหินจากรัฐ ซึ่งจะทำให้ประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อรัฐ เกิดความรู้สึกไว้วางใจ มีความมั่นใจว่าภาครัฐสามารถเป็นที่พึ่งให้กับประชาชน และพร้อมที่จะปฏิบัติตามแนวนโยบายของรัฐ

กระแสสังคมประชาธิปไตยในยุคโลกาภิวัตน์เป็นสิ่งที่สำคัญที่ทำให้รัฐยังคงไว้ซึ่งอำนาจที่มาจากประชาชน เพราะการเข้าใจถึงสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชน รวมถึงการเข้าใจสภาพภูมิสังคมและนิสัยใจคอของคนย่อมจะทำให้การพัฒนาเป็นไปได้โดยง่าย การดำเนินโครงการของรัฐที่มีผลกระทบต่อประชาชนนั้น รัฐต้องยอมรับบทบาทของภาครัฐที่เน้นการใช้อำนาจหรือสั่งการมาเป็นการให้บริการและตอบสนองความต้องการแก่ประชาชนตามแนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐสมัยใหม่หรือธรรมาภิบาล การที่รัฐสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อคนในชุมชนและเป็นผู้ “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา” เพื่อเป็นการพัฒนาและแก้ไขปัญหาาร่วมกัน โครงการต่าง ๆ ของรัฐที่ได้นำมาพัฒนาให้แก่คนในพื้นที่ที่จะต้องเกิดจากการเข้าใจถึงบริบทและสภาพแวดล้อมของคนในชุมชน มีการลงพื้นที่เพื่อพบปะพูดคุยกับผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และประชาชนในพื้นที่อยู่เสมอ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อคนในชุมชนด้วยความบริสุทธิ์ใจ มีความหวังดีต่อชาวบ้านในพื้นที่โดยปรารถนาให้ชาวบ้านมีความสุข ไม่มีอคติหรือเจตนาอื่นใดแอบแฝง อีกทั้งจะต้องมีความซื่อสัตย์ สุจริต และจริงใจต่อกัน เมื่อได้รับปากกับชาวบ้านว่าจะดำเนินการให้เป็นไปตามที่ตกลงเอาไว้ก็ต้องรักษาสัญญาและปฏิบัติให้เป็นไปตามนั้น มิใช่พูดจากลับกลอกหรือเสียเครดิตสุดท้ายทำให้หน่วยงานของรัฐขาดความน่าเชื่อถือ เสียเกียรติ และเสียศักดิ์ศรีแห่งรัฐ

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาการจัดการความขัดแย้ง โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ลูก อำเภอนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการออกมามีคลื่นไหวเพื่อเรียกร้องของชาวบ้านผู้ที่ได้รับผลกระทบเป็นการเคลื่อนไหวที่มีลักษณะเป็นวิถีแบบ “ชาวบ้าน” กล่าวคือเป็นการเคลื่อนไหวที่ใช้วิธีการที่เรียบง่าย ตรงไปตรงมา มีลักษณะเป็นการรวมกลุ่มเพื่อแสดงพลังของชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการ จะเป็นการประท้วง คัดค้านและไม่เห็นด้วยในการที่หน่วยงานภาครัฐจะเข้ามาดำเนินโครงการดังกล่าว ส่วนใหญ่ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบเป็นผู้ที่เข้ามาจับจองที่ดินทำกินในพื้นที่ที่จะดำเนินการก่อสร้างโครงการ โดยเรียกร้องผ่านกลไกฝ่ายปกครองในพื้นที่ คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จนถึงระดับอำเภอ คือ นายอำเภอนม และระดับจังหวัด คือ ผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยผ่านกลไกกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ ซึ่งเป็นการพบปะชุมนุมเพื่อเรียกร้องให้รัฐได้รับรู้ปัญหาและความต้องการของตนโดยตรง แต่ทั้งนี้ เนื่องจากสังคมในยุคใหม่เป็นสังคมยุคแห่งข้อมูลข่าวสารที่มีระบบการติดต่อสื่อสารและรับสัญญาณทางสัญญาณอินเทอร์เน็ต มีสื่อและเทคโนโลยี

ต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องในการดำรงชีวิตประจำวันของประชาชน และมีอิทธิพลต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

ดังนั้น การเคลื่อนไหวของชาวบ้านผู้เรียกร้องในอนาคต หากจะมีการเคลื่อนไหวก็อาจจะมีการใช้ช่องทางดังกล่าวในการแสดงออกในการเรียกร้องถึงความต้องการของตน เพื่อให้สังคมสาธารณะได้รับทราบถึงสถานการณ์และสภาพปัญหาของคนภายในชุมชน โดยเฉพาะการสื่อสารในช่องทาง “กลุ่มไลน์” และ “เฟซบุ๊ก” หรือสื่อโซเชียลอื่น ๆ ของกลุ่มคนรุ่นใหม่หรือชาวบ้านผู้มีความทันสมัยที่ติดตามข้อมูลข่าวสารอยู่เสมอ และใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารสังคมออนไลน์ ที่สามารถแพร่ข่าวสารไปสู่สาธารณะได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เมื่อภาพได้เผยแพร่ออกไปสู่สาธารณะชนเป็นวงกว้างแล้ว ย่อมทำให้เกิดผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบ ที่ทำร้ายและส่งผลกระทบต่อการใช้อำนาจรัฐในยุคโลกาภิวัตน์ได้เป็นอย่างยิ่ง

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สืบราชสันตติวงศ์

บรรณานุกรม

- กรมการปกครอง. (ม.ป.ป). *หลักพื้นฐานในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง*.
กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์. สืบค้นเมื่อ 3 เมษายน 2563, จาก
http://km.moi.go.th/km/26_peaceful/peaceful12.PDF
- _____ . (2547). *คู่มือปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำตำบล*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
อาสาธาวิทยาดินแดน กรมการปกครอง.
- กองบรรณาธิการ. (2557). *นักปกครองใต้เบื้องพระยุคลบาท*. ม.ป.ท. กรมการปกครอง.
- กองวิชาการและแผนงาน. (2558). *คู่มือปลัดอำเภอ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อาสาธาวิทยาดินแดน
กรมการปกครอง.
- _____ . (2560). *คู่มือเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติราชการของนายอำเภอ*.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อาสาธาวิทยาดินแดน กรมการปกครอง.
- กาญจนา ใจรัมย์. (2564, 23 ตุลาคม). ชาวบ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].
- คะเนิงนิจ อนุโรจน์. (2560). *ทางออกอย่างสันติวิธีเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นในองค์กร*.
กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. สืบค้นเมื่อ 22 เมษายน 2563, จาก
http://www.thaindc.org/images/pulldown_1485785805/3NDC_SR_March_2017_Complete.pdf
- คำมนต์ สีสันต์. (2564, 23 ตุลาคม). ชาวบ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].
- จรุง สุขหนู. (2564, 6 สิงหาคม). ชาวบ้าน หมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].
- จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ. (2513). *บุคคลชั้นนำ โครงสร้างแห่งอำนาจและการเมืองในชุมชนไทย*.
กรุงเทพฯ: สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- จ่านงค์ หอมแย้ม และคณะ. (2555). *คู่มือเตรียมสอบแข่งขันเพื่อบรรจุและแต่งตั้งบุคคลเข้ารับ
ราชการในตำแหน่งเจ้าพนักงานปกครองปฏิบัติการ ปลัดอำเภอ*.
กรุงเทพฯ: ไฮเอ็ดพับลิชชิง.
- จินตวีร์ เกษมสุข. (2554). *การสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- จุกวรัตน์ ปานโม. (2564, 24 ตุลาคม). ชาวบ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].
- จุมพล หนิมพานิช. (2559). ธรรมนูญการปกครองและการบริหาร. ใน *ประมวลสาระชฎววิชา
การเมืองการปกครองไทย* หน่วยที่ 11. (พิมพ์ครั้งที่ 4). หน้า 11-1-11-69.
นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. บัณฑิตศึกษา สาขาวิชารัฐศาสตร์
- ชนินาฏ ลีดส์. (2561). การทบทวนวรรณกรรมและการสร้างกรอบความคิดการวิจัย. ใน
ประมวลสาระชฎววิชาวิทยานิพนธ์ ชั้น 1 หน่วยที่ 3. (พิมพ์ครั้งที่ 4).
หน้า 3-1-3-44. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. บัณฑิตศึกษา.
- ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนสานต์. (2553). หลักนิติธรรม (Rule of Law). ใน *นิติรัฐ นิติธรรม*.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. อ้างถึงใน สถาบันดำรงราชานุภาพ.
(2557). *การสร้างเสริมธรรมนูญการปฏิบัตินิติราชการในพื้นที่จังหวัด : กรณี
คณะกรรมการธรรมนูญจังหวัด (ก.ธ.จ.)*. กรุงเทพฯ: บริษัท บพิตรการพิมพ์ จำกัด.
สืบค้นเมื่อ 14 เมษายน 2563, จาก
http://www.stabundamrong.go.th/web/book/57/b2_57.pdf
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2552). รัฐ (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: บริษัท พี.เพรส จำกัด.
สถาบันนโยบายศึกษา.
- ไชยา ปานสังข์. (2564, 6 สิงหาคม). ชาวบ้าน หมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].
- ณรงค์ มากลับ. (2564, 6 สิงหาคม). ชาวบ้าน หมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].
- คุณฉวี เวทมาหะ. (2564, 23 ตุลาคม). ชาวบ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2546). ธรรมนูญการปกครอง : หลักการเพื่อการบริหารรัฐกิจแนวใหม่. *วารสารสถาบัน
พระปกเกล้า*, 1(2) (พฤษภาคม – สิงหาคม), 1-18. สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2563, จาก
http://kmcenter.rid.go.th/kmcl1/file/file_abstract/abstac-54/abs_010954-1.pdf
- ทวีป รัตนพันธ์. (2564, 28 กุมภาพันธ์). ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น
อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].
- ที่ทำการปกครองอำเภอพนม. (2561). รายงานการประชุมการดำเนินโครงการอ่างเก็บน้ำ
คลองสี่ลูกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. วันจันทร์ที่ 9 กรกฎาคม 2561 ณ ศาลาประชุม
โรงเรียนบ้านป่าตอง หมู่ที่ 12 ตำบลต้นยวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี.

- ชัชชัย ชั่วทอง. (2564, 6 สิงหาคม). ชาวบ้าน หมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].
- ธีรยุทธ บุญมี. (2541). *รัฐธรรมนูญแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: สายธาร. อ้างถึงใน
สถาบันดำรงราชานุภาพ. (2557). *การสร้างเสริมธรรมาภิบาล การปฏิรูปราชการ
ในพื้นที่จังหวัด : กรณีคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด (ก.ธ.จ.)*.
กรุงเทพฯ: บริษัท บพิชการพิมพ์ จำกัด. สืบค้นเมื่อ 12 เมษายน 2563, จาก
http://www.stabundamrong.go.th/web/book/57/b2_57.pdf
- นงเยาว์ ด้วงมาก. (2564, 23 ตุลาคม). ชาวบ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน อำเภอนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].
- นฤมล คงชนะ. (2564, 23 ตุลาคม). ชาวบ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน อำเภอนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].
- นิตกร พงศ์เตรียม. (2564, 6 สิงหาคม). ชาวบ้าน หมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].
- บัณฑิต เถาว์ราม. (2564, 6 สิงหาคม). ชาวบ้าน หมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].
- บำรุง หนูดำ. (2564, 6 กุมภาพันธ์). ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].
- บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์. (2543). *การจัดการความขัดแย้งภาครัฐกับราษฎร กรณีศึกษา
เขื่อนปากมูล (ภาคนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์)*.
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ. สืบค้นเมื่อ 18 มิถุนายน 2563, จาก
<file:///C:/Users/HP/Downloads/01TITLE.pdf>
- บุญนำ ศรีจันทร์. (2564, 23 ตุลาคม). ชาวบ้าน หมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].
- ประดิษฐ ปิยะรัตน์. (2564, 22 ตุลาคม). ชาวบ้าน หมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น
อำเภอนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].
- ปรัชญา เวสารัชช และอรุณ รักธรรม. (2522). *อำนาจและอิทธิพลในองค์การ. วารสาร
พัฒนาบริหารศาสตร์, 19(4) (ตุลาคม), 517-534.*
- ปราณี บรรจงสุทธิ. (2564, 23 ตุลาคม). ชาวบ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน อำเภอนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].

- ปิยะพงษ์ บุษบงก์. (2561). การวิเคราะห์การเมืองตามแนวคิดประชาสังคมกับชุมชนนิยม. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการวิเคราะห์การเมือง* หน่วยที่ 13. หน้า 13-1-13-44. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. บัณฑิตศึกษา สาขาวิชารัฐศาสตร์.
- ปุ่นขอาภา ศรีศิริรินทร์. (2555). เชื้อนบ้านกุ่ม ผลกระทบทางเศรษฐกิจและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป กรณีศึกษาบ้านผาชัน ตำบลสำโรง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารการเมืองการปกครอง การจัดการชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (I)*, 3(1) (กันยายน 2555 - กุมภาพันธ์ 2556), 79-98. สืบค้นเมื่อ 4 เมษายน 2563, จาก <http://copag.msu.ac.th/journal/filesjournal/3-1/2010201642418no-3-1-5.pdf>
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2553). *ประชาธิปไตยจริงแท้คือแค่ไหน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ผลิธรรม.
- พลศักดิ์ จิรไกรศิริ. (2559). การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการเมืองการปกครองไทย* หน่วยที่ 9. (พิมพ์ครั้งที่ 4). หน้า 9-1-9-46. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. บัณฑิตศึกษา สาขาวิชารัฐศาสตร์.
- พัชรี สิโรรส. (2549). เรื่องการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารราชการแผ่นดิน. ใน *คู่มือเทคนิคและวิธีการบริหารจัดการสมัยใหม่ตามแนวทางการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี*. นนทบุรี: สหมิตรพรินติ้ง. อ้างถึงใน สถาบันดำรงราชานุภาพ. (2557). *การสร้างเสริมธรรมาภิบาล การปฏิบัติราชการในพื้นที่จังหวัด : กรณีคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด (ก.ธ.จ.)*. กรุงเทพฯ: บริษัท บพิศการพิมพ์ จำกัด. สืบค้นเมื่อ 16 เมษายน 2563, จาก http://www.stabundamrong.go.th/web/book/57/b2_57.pdf
- พิลาศลักษณ์ พูนเกิด. (2564, 23 ตุลาคม). ชาวบ้าน หมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].
- เมธี ศรีจันทร์. (2564, 6 สิงหาคม). ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].
- ยูภา บัวหนูน. (2564, 24 ตุลาคม). ชาวบ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].
- “ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542”. (2542, 10 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 116 ตอนที่ 63 ง

หน้า 24-31. สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2563, จาก

<http://www.dmr.go.th/download/10.pdf>

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560”. สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.
(2561). กรุงเทพมหานคร.

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560”. สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่
สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติแห่งชาติ. (2560). กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ปฏิบัติหน้าที่สำนักงานเลขาธิการสภานิติบัญญัติ
แห่งชาติ.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิม
พระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554*. กรุงเทพฯ: บริษัท ศรีวัฒนา
อินเตอร์พริ้นท์ จำกัด (มหาชน).

วรกิตติ ศรีทิพากร และคณะ. (2556). *120 ปี กระทรวงมหาดไทย*.

กรุงเทพฯ: บริษัท บพิศการพิมพ์ จำกัด.

วรรณธิดา วงศ์เรือน. (2555). *การเคลื่อนไหวทางสังคมของชุมชนฝ่ายพญาคำ: กรณีศึกษา
กลุ่มชาวบ้านช่างเค็ง ตำบลสารภี อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่*
(การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การเมืองและการปกครอง)).
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่. สืบค้นเมื่อ 2 เมษายน 2563, จาก
http://cmuir.cmu.ac.th/bitstream/6653943832/32005/2/poil30955ww_abs.pdf

วรรณดี แสงประทีปทอง. (2561). การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ.

ใน *ประมวลสาระชุดวิชาวิทยานิพนธ์ ชั้นที่ 2 หน่วยที่ 7*. (พิมพ์ครั้งที่ 4).

หน้า 7-1-7-57. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. บัณฑิตศึกษา.

วารีวิวรรณ แก้วสิทธิ์. (2564, 22 ตุลาคม). ชาวบ้าน หมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น
อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].

วาสนา สุขกุล และน้ำเพชร วิจิฉัยกุล. (2556). การจัดการความขัดแย้ง : กรณีพิพาทการสร้าง
อ่างเก็บน้ำแม่ขาน จังหวัดเชียงใหม่. *รายงานผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการ
ความขัดแย้งท้องถิ่น : กรณีศึกษาอ่างเก็บน้ำแม่ขาน จังหวัดเชียงใหม่*.

มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่. สืบค้นเมื่อ 2 เมษายน 2563, จาก

http://webpac.library.mju.ac.th:8080/mm/fulltext/research/2558/Wassana_Sukkul_2556/fulltext.pdf

- วิโรจน์ นาคแก้ว. (2564, 22 ตุลาคม). ชาวบ้าน หมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].
- วิสุทธิ สรรพา. (2564, 30 มกราคม). กำนันตำบลต้นขวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
[บทสัมภาษณ์].
- ศรินทร์ญา สายฟูด. (2564, 23 ตุลาคม). ชาวบ้าน หมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น
อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].
- ศรีวรรณ ด้วงคง. (2564, 23 ตุลาคม). ชาวบ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตง ตำบลต้นขวน อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].
- ศรีศักดิ์ หมั่นไฉ. (2564, 6 สิงหาคม). ชาวบ้าน หมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].
- ศุภชัย ยาวะประภาษ และปิยากร หวังมหาพร. (2561). แนวคิดว่าด้วยทางเลื้อยถนนโยบาย
สาธารณะ. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการวิเคราะห์การเมือง* หน่วยที่ 6.
หน้า 6-1-6-83. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
บัณฑิตศึกษา สาขาวิชารัฐศาสตร์.
- สถาบันดำรงราชานุภาพ. (2540). *รายงานการวิจัย เรื่อง การบริหารการมีส่วนร่วมของประชาชน :
กรณีศึกษาโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.
สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2563, จาก
http://km.moi.go.th/E_Library/File_Books/EB0045.pdf
- _____. (2543). พระโอรสสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ องค์ปฐมเสนาบดี.
วารสารดำรงราชานุภาพ ฉบับปฐมฤกษ์, 1(1)
(ธันวาคม 2543 - พฤษภาคม 2544), 6-7.
- _____. (2554). *การบริหารความขัดแย้งและบริหารภาวะวิกฤต*. กรุงเทพฯ: ส่วนพัฒนาและ
บริหารจัดการความรู้ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. สืบค้นเมื่อ 23 เมษายน
2563, จาก http://www.stabundamrong.go.th/web/book/54/b10_54.pdf
- _____. (2555). *คติธรรมและแนวคิดของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ.
วารสารดำรงราชานุภาพ, 12(43)* (เมษายน-มิถุนายน), 109-112.
- _____. (2557). *การสร้างเสริมธรรมาภิบาล การปฏิบัติราชการในพื้นที่จังหวัด : กรณี
คณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด (ก.ธ.จ.)*. กรุงเทพฯ: บริษัท บพิศการพิมพ์ จำกัด.
สืบค้นเมื่อ 11 เมษายน 2563, จาก
http://www.stabundamrong.go.th/web/book/57/b2_57.pdf

สถาบันพระปกเกล้า. (2544). *ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

อ้างอิงใน สถาบันดำรงราชานุภาพ. (2557). *การสร้างเสริมธรรมาภิบาล การปฏิบัติราชการในพื้นที่จังหวัด : กรณีคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด (ก.ธ.จ.)*.

กรุงเทพฯ: บริษัท บพิชการพิมพ์ จำกัด. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2563, จาก

http://www.stabundamrong.go.th/web/book/57/b2_57.pdf

_____. (2549). *ทศวรรษ : ตัวชี้วัดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี*. กรุงเทพฯ:

สถาบันพระปกเกล้า. อ้างอิงใน สถาบันดำรงราชานุภาพ. (2557). *การสร้างเสริมธรรมาภิบาล การปฏิบัติราชการในพื้นที่จังหวัด : กรณีคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด (ก.ธ.จ.)*. กรุงเทพฯ: บริษัท บพิชการพิมพ์ จำกัด. สืบค้นเมื่อ

14 เมษายน 2563, จาก http://www.stabundamrong.go.th/web/book/57/b2_57.pdf

สนิท เยาว์ด้วง. (2564, 24 ตุลาคม). ชาวบ้าน หมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].

สมเกียรติ วันทะนะ. (2550). อานาจ. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 33(2)

(กรกฎาคม-ธันวาคม), 196-207.

สัจจา บรรจงศิริ และบำเพ็ญ เขียวหวาน. (2559). การรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาวิทยานิพนธ์ ชั้น 3 และชั้น 4 หน่วยที่ 2*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). หน้า 2-1-2-2-59. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. บัณฑิตศึกษา.

สายชล สัตยานุรักษ์. (2546). *สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ การสร้างอัตลักษณ์ “การเมือง” และ “ชั้น” ของชาวสยาม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

สาวตรี เรืองรอง. (2564, 23 ตุลาคม). ชาวบ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].

สำนวน ชังชาติสิทธิ์. (2564, 23 ตุลาคม). ชาวบ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

[สำนักงาน กปร.]. (2562). *สรุปความก้าวหน้าผลการดำเนินงานโครงการ*

อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ภายใต้การขับเคลื่อนของคณะกรรมการติดตาม

และขับเคลื่อน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. เอกสารแนบ 3 ระเบียบวาระ

การประชุมคณะกรรมการติดตามและขับเคลื่อน โครงการอันเนื่องมาจาก

พระราชดำริ. ครั้งที่ 1/2563 วันอังคารที่ 15 ตุลาคม 2562 ณ ห้องประชุม 101 สำนักงาน กปร.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2561). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย* (จุลสาร). กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. สืบค้นเมื่อ 22 มีนาคม 2563, จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/paliament_parcy/download/article/article_20180531155204.pdf

สำนักบริหารการปกครองท้องถิ่น. (2559). *คู่มือปฏิบัติงานกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน 2559*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อาสาธาภิบาลดินแดน กรมการปกครอง.

_____. (2561). *เอกสารประกอบการฝึกอบรมโครงการสนับสนุนแผนงานการจัดการปัญหาที่ดินทำกินในหน้าที่ฝ่ายปกครอง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561*. กรุงเทพฯ: ส่วนระบบการปกครองท้องถิ่น กรมการปกครอง.

สำนักบริหารโครงการ. (2563). *โครงการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น อ่างเก็บน้ำคลองสี่สุก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. ม.ป.ท. กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. สืบค้นเมื่อ 28 กรกฎาคม 2564, จาก <file:///C:/Users/PC/Downloads/Documents/2.สิ่งส่งมาด้วย%201%20TOR%20สี่สุก.pdf>

_____. (2564). *การประชุมกลุ่มย่อย ครั้งที่ 1 รูปแบบและทางเลือกการพัฒนาโครงการที่เหมาะสม โครงการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น อ่างเก็บน้ำคลองสี่สุก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. สืบค้นเมื่อ 28 กรกฎาคม 2564, จาก <http://opm.rid.go.th>

สุดจิต นิมิตกุล. (2543). *กระทรวงมหาดไทยกับการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี*. ใน *การปกครองที่ดี*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์. อ้างถึงใน สถาบันดำรงราชานุภาพ. (2557). *การสร้างเสริมธรรมาภิบาล การปฏิบัติราชการในพื้นที่จังหวัด : กรณีคณะกรรมการธรรมาภิบาลจังหวัด (ก.ธ.จ.)*. กรุงเทพฯ: บริษัท บพิธการพิมพ์ จำกัด. สืบค้นเมื่อ 14 เมษายน 2563, จาก http://www.stabundamrong.go.th/web/book/57/b2_57.pdf

สุเมษา เดชนุพันธ์. (2564, 23 ตุลาคม). *ชาวบ้าน หมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์]*.

- สุวรรณ โชจรูญเดช. (2564, 6 กุมภาพันธ์). ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขาน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].
- เสี่ยม แก้วกุล. (2564, 23 ตุลาคม). ชาวบ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขาน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].
- เสถียร พูนเกิด. (2564, 23 ตุลาคม). ชาวบ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขาน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].
- หนังสือบันทึกข้อความ ที่ทำการปกครองอำเภอ. (2562). สำนักงานอำเภอ. ที่ สฎ 1118/1 ลงวันที่ 24 พฤษภาคม 2562. เรื่อง “การติดตามการขับเคลื่อนการดำเนินงานโครงการอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุกอันเนื่องมาจากพระราชริ” ถึง นายอำเภอพนม.
- หนังสืออำเภอพนม. (2561). ค่วนที่สุด ที่ สฎ 1118/1460 ลงวันที่ 12 กรกฎาคม 2561. เรื่อง “สรุปผลการประชุมประชาคมโครงการอ่างเก็บน้ำคลองสี่สุก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ” ถึงผู้ว่าราชการจังหวัดสุราษฎร์ธานี.
- อนิรุทธิ์ เลกากาญจน์. (2564, 23 ตุลาคม). ชาวบ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขาน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].
- อภิวัฒน์ เทพหนู. (2564, 23 ตุลาคม). ชาวบ้าน หมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี [บทสัมภาษณ์].
- อรพิน สฟโชคชัย. (2540). สังคมเสถียรภาพและกลไกประชารัฐที่ดี. *รายงานที่คืออาร์ไอ* ฉบับที่ 20 ธันวาคม 2540. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนา. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท. อ้างถึงใน *จุมพล หนิมพานิช. (2559). ธรรมนูญการเมืองและการบริหาร. ในประมวลสาระชุดวิชาการเมืองการปกครองไทย* หน่วยที่ 11. (พิมพ์ครั้งที่ 4). หน้า 11-1-11-69. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา. บัณฑิตศึกษา สาขาวิชารัฐศาสตร์.
- อริย์รัช แก้วเกาะสะบ้า. (2560). *หลักธรรมนูญในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2563, จาก <https://library2.parliament.go.th/ebook/content-issue/2560/hi2560-051.pdf>
- อัมพร ชำรงลักษณะ. (2553). การบริหารปกครองสาธารณะ : การบริหารรัฐกิจในศตวรรษที่ 21. ใน *การบริหารปกครองสาธารณะ : การบริหารรัฐกิจในศตวรรษที่ 21*. ปทุมธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. อ้างถึงใน สถาบันดำรงราชานุภาพ. (2557). *การสร้างเสริมธรรมนูญ การปฏิบัติราชการในพื้นที่จังหวัด : กรณีคณะกรรมการ*

- ธรรมาภิบาลจังหวัด (ก.ธ.จ.). กรุงเทพฯ: บริษัท บพิชการพิมพ์ จำกัด. สืบค้นเมื่อ 12 เมษายน 2563, จาก http://www.stabundamrong.go.th/web/book/57/b2_57.pdf
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2544). *วิธีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชน: พลวัตและศักยภาพของชุมชนในการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. อ้างถึงใน ธโรธร ตู้อองคำ. (2556). แนวคิดเกี่ยวกับรัฐและสังคม. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการเมืองและสังคม* หน้าที่ 7. หน้า 7-1-7-89.
- นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. บัณฑิตศึกษา สาขาวิชารัฐศาสตร์.
- Dahl, Robert A. (1968). "The Concept of Power," in *Political Power : A Reader in Theory and Research*. Roderick Bell, David V. Edwards and Harrison Wagner (eds.) New York, The Free Press. อ้างถึงใน สุรวุฒิ ปัดโรตง. (2536). *รายงานการวิจัยฉบับที่ 51 อำนาจและทรัพยากรทางการเมือง : ศึกษากรณีจอมพล ป.พิบูลสงคราม*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มศว ประสานมิตร.
- Moor, C. (1966). *The Mediation Process: Practical Strategic for Resolving Conflict*. San Francisco, CA: Jossey-Bass Publishers. อ้างถึงใน คะเน็งนิจ อนุโรจน์. (2560). *ทางออกอย่างสันติวิธีเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นในองค์กร*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. สืบค้นเมื่อ 22 เมษายน 2563, จาก http://www.thaindc.org/images/pulldown_1485785805/3NDC_SR_March_2017_Complete.pdf
- Weber, Max. (1958). "The Three Types of Legitimate Rule". *Berkeley Publications in Society and Institutions*, 4 (1). Translated by Hans Gerth. อ้างถึงใน สติธร ธนานิธิโชติ. (2561). ทฤษฎีรัฐและอำนาจ. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการวิเคราะห์การเมือง* หน้าที่ 4. หน้า 4-1-4-42.
- นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. บัณฑิตศึกษา สาขาวิชารัฐศาสตร์.
- _____. (1964). *The Theory of Social and Economic Organization*. Edited with an introduction. New York: The Free Press.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สืบทอดวัฒนธรรมราชภัฏ

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง (unstructured)

สถานที่สัมภาษณ์.....

ผู้ให้การสัมภาษณ์.....บ้านเลขที่.....ตำบล.....

อำเภอ.....จังหวัด.....

วันที่สัมภาษณ์.....เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....

หัวข้อการสัมภาษณ์

1. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของสภาพบริบทชุมชนในพื้นที่.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. ปัญหาและอุปสรรค การดำเนิน โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. สรุปความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ แนวทางการจัดการความขัดแย้ง โครงการก่อสร้าง
อ่างเก็บน้ำคลองสี่ตึก อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ผู้สัมภาษณ์ นายเอกลักษณ์ สายด้วง

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สกลนคร

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

1. นายวิสุทธิ สรรพพากำนันตำบลต้นยวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. นายบำรุง หนูดำผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. นายสุวรรณ โขจรฤๅเดชผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
4. นายทวีป รัตนพันธ์ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
5. นายเมธี ศรีจันทร์ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง หมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
6. นายบัณฑิต เถาว์รามราษฎรหมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
7. นายธวัชชัย ช่วยทองราษฎรหมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
8. นายไชยา ปานสังข์ราษฎรหมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
9. นายจรุง สุขหนูราษฎรหมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
10. นายศรีศักดิ์ หมั่นไฉราษฎรหมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
11. นายณรงค์ มากลับราษฎรหมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
12. นายบุญนำ ศรีจันทร์ราษฎรหมู่ที่ 9 บ้านถ้ำถาวร ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
13. นายนิตร พงศ์เดี๋ยงราษฎรหมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี
14. นางสาววารีวรรณ แก้วสิทธิ์ราษฎรหมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี

15. นายประดิษฐ ปิยะรัตน์ ราษฎรหมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
16. นายวิโรจน์ นาคแก้ว ราษฎรหมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
17. นางสาวสุเมษา เชนนุพันธ์ ราษฎรหมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
18. นางสาวพิลาศลักษณ์ พูนเกิด ราษฎรหมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
19. นายอภิวัฒน์ เทพหนู ราษฎรหมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
20. นายสนิท เยาว์ค้วง ราษฎรหมู่ที่ 7 บ้านบางเตย ตำบลคลองชะอุ่น อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
21. นางกาญจนา ใจรัมย์ ราษฎรหมู่ที่ 12 บ้านป่าตง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
22. นางนงเยาว์ ด้วงมาก ราษฎรหมู่ที่ 12 บ้านป่าตง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
23. นางสาวศิริ เรืองรอง ราษฎรหมู่ที่ 12 บ้านป่าตง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
24. นางเสี่ยม แก้วกุล ราษฎรหมู่ที่ 12 บ้านป่าตง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
25. นายคำมนต์ สีสันต์ ราษฎรหมู่ที่ 12 บ้านป่าตง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
26. นายปราณี บรรจงสุทธิ ราษฎรหมู่ที่ 12 บ้านป่าตง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
27. นางนฤมล คงชนะ ราษฎรหมู่ที่ 12 บ้านป่าตง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
28. นางศรีวรรณ ด้วงคง ราษฎรหมู่ที่ 12 บ้านป่าตง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
29. นายสำนวน ชังชาติสิทธิ์ ราษฎรหมู่ที่ 12 บ้านป่าตง ตำบลต้นยวน อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

30. นายเสถียร พูนเกิด ราษฎรหมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
31. นายอนิรุทธิ์ เล็กกาญจน์ ราษฎรหมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
32. นางศรีนทร์ญา สายศุค ราษฎรหมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
33. นางสาวดฤณณ์ เวทมาหะ ราษฎรหมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
34. นางสาวจุฑารัตน์ ปานโม ราษฎรหมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี
35. นางยุภา บัวहनุน ราษฎรหมู่ที่ 12 บ้านป่าตอง ตำบลต้นขวน อำเภอพนม
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายเอกลักษณ์ สายด้วง
วัน เดือน ปี เกิด	15 สิงหาคม 2525
สถานที่เกิด	อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา
ประวัติการศึกษา	รัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ. 2556 (เกียรตินิยมอันดับหนึ่งเหรียญทอง)
สถานที่ทำงาน	ที่ว่าการอำเภอกระพ้อ อำเภอกระพ้อ จังหวัดปัตตานี
ตำแหน่ง	ปลัดอำเภอ (เจ้าพนักงานปกครองปฏิบัติการ) สังกัดที่ทำการปกครองอำเภอกระพ้อ จังหวัดปัตตานี

